

BEDİÜZZAMAN
RİSALE-I NUR

Tespitler Işığında
Bedüzzaman ve Risale-i Nur

Tespitler Işığında
BEDİÜZZAMAN
ve
RİSALE-İ NUR

Hazırlayanlar
Talat ORDU - Seyyit N.ERKAL

TESPİTLER IŞIĞINDA BED'ÜZZAMAN VE RİSALE-İ NUR

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2005

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Hazırlayanlar
Talat ORDU, Seyit N. ERKAL

Editör
Seyit N. ERKAL

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Mizanpaj
İbrahim AKDAĞ

ISBN
975-9090-01-5

Yayın Numarası
02

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Mayıs 2005

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Çağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Önsöz Yerine, Cemil Meriç'ten	9
Bedüzzaman'ın İlmî Biyografisi, Şerif Mardin'den	11
Bedüzzaman'ın Şahsiyeti	23
Bedüzzaman'ın İlmî Yönü	61
Risale-i Nur Üzerine	75
A- Kelâm, Tefsir ve Tasavvuf	75
B- İlim, Bilgi ve Marifet	89
C- Felsefi Düşünce	97
D- Üslûba Dair	110
E- Genel Değerlendirmeler	120
Bedüzzaman'ın Hizmet Metodu	137
Bedüzzaman ve Küreselleşme	163
Diyalog ve Barış Üzerine	171
Altı Çizili Satırlar	181
Bedüzzaman Said Nursî ve Eseri, M. Fethullah Gülen'den	191

SUNUŞ

Bu çalışma, Bedüzzaman Said Nursî'nin akıl-kalb âlemine ve onun yansıması olan Nur Külliyyâtı'na akademik ve entelektüel açıdan bakabilme, dolayısıyla muhataplarının da bakmasına vesile olabilme dileğinin bir ürünüdür. Yapılan araştırma, derleme veya okuma serüveni -buna ne ad verilirse verilsin- neticesi itibariyle ele alındığında; ülkeleri, dilleri, branşları, bakış açıları, meşrepleri birbirinden çok farklı bir çok akademisyen ve entelektüelin Bedizzaman'ın şahsiyeti ve eserlerinin kemâli noktasında birleştiklerini ortaya çıkarmaktadır.

Görüleceği üzere kitabın hazırlanmasında tamamen hazır metinlerden faydalanılmıştır. Değerlendirmeye tâbî tutulan metinlerden okura takdim edilen kısımlar genel itibariyle makale veya tebliğ sahiplerinin tespit ve kanaat cümlelerinden oluşmaktadır. Bu bölümler aynıyla alınmış olup ayrıca bir tasnife tâbî tutularak, ara başlıklarla tanzim etme tarzında bir yol izlenmiştir.

Bununla birlikte bu çalışmanın, muhtevasında ciddi bir yer işgal eden ve daha önce Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumları'nda sunulmuş olan uzun akademik tebliğlerin genel okuyucu kitesine ulaştırılmasında da ciddi bir rol oynayacağı kanaatindeyiz. Bu vesileyle bu eserin gün yüzüne çıkmasında asıl büyük pay sahibi olan başta İstanbul İlim ve Kültür Vakfı yöneticileri olmak üzere, görüşlerine yer verdiğimiz tüm aydın ve akademisyenlerimize teşekkürü bir borç biliriz.

Hazırlayanlar
Çamlıca, Mart 2005

ÖNSÖZ YERİNE/ CEMİL MERİÇ'TEN

Yakın tarihimiz tek mücahit tanımıştır: Said Nursî; Altmış yıl her kahra, her cefaya göğüs gererek mücadele eden biricik dava adamı. ...kuvveti yalnız hafızasından, yalnız bilgisinden, yalnız büyük cedel kabiliyetinden gelmiyor. Cesarete susayan insanımız ananevi irfanının bu pervasız temsilcisinde asırlardır aradığı ihlâsı, feragati, bir dava uğruna nefsini feda etmek celadetini de buldu.¹ Said Nursî bir kavga adamı. Yalçın bir irade, taviz vermeyen bir mizaç, tefekkür ve iman kalesi.² ...kavliyle fiilini birleştirmiş insan, mücahit insan. (...) O devirde tek başına karşı koyabilmiş.³

*Hürmete layık başka bir adam tanımıyorum. Ben onu tanıdım. Ben müslüman mütefekkir deyince celâdetiyle, cihadıyetiyle onu tanıdım, başka tanımadım...*⁴

Nasıl başlamışsa öyle bitirmiştir hayatını. Seksen yedi senelik ömründe, eserlerine nasıl başlamışsa öyle de bitirmiştir. Hiçbir dünya büyüğüne dalkavukluk yapmamıştır. Bu bizim memlekette çok büyük bir fazilettir.⁵

Evvela celadeti... Sonra aynı fikirler üzerinde ısrar edişi, dönmeden yürüyüşü... Samimiyeti... Bence en mühim vasıfları bunlardır.⁶

1 Açıköz, Halil, Cemil Meriç ile Sohbetler, Seyran İktisadi İşl., İstanbul 1993, s. 94

2 Şahiner, Necmettin. Cemil Meriç'le Nur Sohbetleri, Anahtar Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 95

3 Açıköz, Agc. s. 24

4 Tekin, Mehmet, Cemil Meriç ile Söyleşiler, Çizgi Kitabevi, Konya, 2003, s. 161

5 Şahiner, Agc. s. 95

6 Şahiner, Agc. s. 96

Buhran çağlarında güneşin batmadığını göstermek için bazı adamlar çıkıyor; Said Nursî gibi.⁷

O bir mütefekkindir. (...) Onun tefekkürüne bütün eserleri ve yaşadığı hayat seyri en belîğ bir delildir. Üstad şefkatle bağrına basıyor insanı. İçine girdikten sonra Risale-i Nur hakikatlarını yaşamak kolaylaştırıyor.⁸

Bir Türk aydınının bu büyük ve ulvî hazineden haberdar olmaması düşünülemez. Bedüzzaman ve eserlerine olan alâkasızlığımız tam bir yüz karasıdır.⁹

Said Nursî, İslâm irfanının cihanşumûl hakikatlarını Risalelerinde toplamış. Üstad, şimşek pırıltıları ile aydınlanan karanlık bölgelerde büyük bir güvenle dolaşiyor. Üslûb kesif ve izahlar inandırıcı. Asırları kucaklayan bir tefekkürün çağdaş idrake seslenişi, yaralanan bir idrake, yabancılaşmış bir idrake.¹⁰

Diyebilirim ki son iki yüz yıldan beri tefekkür dünyamızı istila eden Batı'nın işportalarından gelişigüzel devşirilmiş sahte, sakat ve şahsiyetsiz paçavralar arasında benzerine güç rastlayacağımız dürüst, metin, dost ve toprağın bağrından fıskıran düşüncelerle dolu bir hazinedir Risale-i Nur.¹¹ *Risale-i Nur milletimize Rabbanî bir iltifattır, ...bizim ülkemizde çıkması Allah'ın bir nimetidir. Risale-i Nurlar hayriyetimizin bir müdafaasıdır.*¹²

Ülkemizin yüzüstü bırakılan insanları onun Nur Risalelerini okuyarak İslâmiyet' in ne kadar aydınlık, ne kadar muhteşem ve ne derece şerefli bir inanç manzumesi olduğunu idrak ettiler.

(Bedüzzaman), zilletleri izzete tahavvül etti. Mukaddes iman ateşini söndürmemek için bütün çile ve işkencelere katlandı. Sonunda dünyadan ebediyete muzaffer olarak intikal etti.¹³

7 Açıköz, Agc. s. 96

8 Şahiner, Agc. s. 96

9 Şahiner, Necmettin, Cemil Meriç'le Nur Sohbetleri, Anahtar Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 93

10 Şahiner, Agc. s. 94

11 Tekin, Agc. s. 87

12 Şahiner, Agc. s. 100

13 Şahiner, Agc. s. 99

BEDÜZZAMAN'IN İLMÎ BİYOGRAFİSİ¹⁴

Şerif Mardin'in İletişim Yayınları tarafından yayınlanan "Bedüzzaman Said Nursî Olayı/Modern Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişim" adlı kitabı, değerlendirmelerinin tamamına katılmak zorunda olmasak da, sosyoloji ilminin "araç"larını ustalıkla kullandığı geniş araştırmasının Türkçe tercümesi olması itibarıyla kendi konumunda ilk olma özelliği taşımaktadır. Mardin, bu araştırmasını "günümüz Türkiyesinde din ile toplumu birbirine kaynaştıran yolları kavrama yönünde bir ön çalışma" olarak tanımlamaktadır. Bunun için -Cemil Meriç'in de tavsiyesiyle- Üstad'ın Türk toplumu üzerindeki müessiriyetinin dayandığı temelleri ve kaynakları incelediğini söylemektedir.

Mardin, Bedüzzaman'ı araştırma gerekçesini "2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu"nda (1992) yaptığı konuşmasında şöyle açıklamaktadır: "Bedüzzaman'ın sosyolojik derinliği ve başarısı, İslâm'ın zengin dinî ve kültürel dağarcığını anlamış olmasında toplanır. Benim Bedüzzaman Said Nursî'ye yaklaşımım kendi akademik alanım olan din sosyolojisi açısından olmuştur. Örneğin, Bedüzzaman'ın, mücedditlik hareketinin ne oranda bir yansıması olduğu, başlangıçta fikirlerini yayan kimselerin toplumsal menşeinin ne olduğu ve Bedüzzaman'ın fikirlerinin bunlar için aradıkları nasıl yeni

14 Mardin, Şerif, Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişim-Bedüzzaman Said Nursî Olayı, İstanbul, İletişim Yayınları, İstanbul 1992. s. 111-164.

bir dünya görüşünü temsil ettiği, karşılaştığı siyasi ortamın kendisini nasıl etkilediği, bütün bunlar din sosyolojisi alanı içine girer ve benim incelediğim konulardır. Bedüzzaman'ın fikirlerinde bir tarihsel sosyal gelişme şemasının mevcudiyetini hepimiz, sanıyorum, az çok biliyoruz. Fakat bunun yanında fikirlerinin karşılamaya çalıştığı nokta, modern Müslümanların modern toplumda kendilerine bir istikamet bulması çabalarıdır. Bedüzzaman'ı bir biyografi konusu olarak seçmiş olmam, İslâmî düşüncesinin geniş boyutları için olduğu kadar bu dünya problemini başkalarından önce anlamış olmasıdır.”

Mardin'in araştırmasının başında yaptığı açıklamaya göre Bedüzzaman Said Nursî'nin müessiriyetindeki güç, büyük ölçüde; “aynı kültür içinde toplumsal ilişkilerin belirli bir alanında kullanılan dil” anlamına gelen “lehçe”ye ve bu lehçenin daha belirgin pratik kaygılarla şekillendirilen hali olan “söylem”e dayanmaktadır. Mardin, “lehçe” tabirini, sosyolog Victor Turner'den ödünç aldığı “kök paradigma” terimi ile açıklamaktadır. Turner'ın, “kök paradigma” tabirini “insan için bir tür kültürel harita görevini gören anlam kümelerini tanımlamak için kullanılan ifadeler” anlamında kullandığını belirtmektedir.

Turner'e göre sosyolojik süreç, açık kurullarla şartlandırılmadığı, belirlenmediği veya yönlendirilmediği durumlarda belli aktörler insanları tatbik edilegelen araçların ötesinde şekillenen subjektif paradigmlar tarafından yönlendirmektedirler. Bu tip paradigmlar, onları taşıyan kişilerin davranış biçimini ve zamanlamasını da etkilemektedirler.

Mardin buradan hareketle, Bedüzzaman Said Nursî'nin İslâm'ın Anadolu kültür hayatında yerleşik olan kök paradigmlarını sıradışı kullanımla hayata soktuğunu söylemekte ve talebelerinin bu söylemleri nasıl elle tutulur stratejilere dönüştüklerini sorgulamaktadır. Bu dönüştürme işinde kolaylık sağlayan unsurun, Anadolu'da ve özellikle Üstad'ın bulunduğu yerlerdeki hazır zeminin müessir olduğunu da vurgulamaktadır. Bu zeminin yaygın şekilde yıllardan beri okunan *Kara Davud*, *Mevlid*, *Envârü'l-Aşıkîn* gibi tasavvufi kaynaklar vasıtasıyla meydana gelmiş olduğu sonucuna varmaktadır.

Aşağıda yer alan bilgiler Mardin'in adı geçen kitabının “Yaşamı” adlı bölümünden düzenlenerek alınmıştır.

1) Dönemindeki Rekabetçi Eğitim Sistemi

(*Hizan'daki medreselerde geçerli*) ...rekabetçilik, daha ziyade İslâm toplumlarındaki şifahî eğitim ve nakil kültürlerinin taşıdığı özgül-lüğün nihai bir semeresi olarak ortaya çıkmaktadır. Elyazmalarının nadir ve pahalı oldukları bir ortamda bilgi kaydetmenin en etkili yolu onun hafızaya nakşedilmesidir. Bu gerçek Osmanlı pedagogları tarafından kullanılan kafiyeli yazılmış ders kitaplarının sayıca çokluğunu da açıklamaktadır. Ayrıca bir geleneği ya da sorulara yönelik belirli cevap kümelerini canlı tutmada bir başka yol da, konuyu ve ona yönelik cevaplar kümesini sürekli olarak tartışmaktır. K.G. Ghurye, geleneksel toplumların bu özelliğini, “bir öğretmenden değil de kitaplardan edinilen bilginin özel olarak bu amaca yönelik münazaralarda kendini gösteremediğine, yani fonksiyonel ve yararlı olmadığına” işaret ederek vurgulamaktadır. Ancak temeldeki çatışmaların niteliği nedeniyle münazaralar bu aşiret ortamında daha da çekişmeli geçmiş olabilir.

...

(...) din eğitimcilerinin oluşturduğu bir alt toplumda münakaşa ve ihtilâf boyutu dışlanmamaktaydı. Said Nursî de yaşamının ilk dönemlerinde böyle bir rol üstlendi. Resmi biyografisine göre Said, daha küçük denebilecek yaşlarda bile emredici bir tonda sarfedilmiş en basit sözlere tahammül edemezdi.

2) Değişik Medreselerdeki İlim Tahsili

(*Doğubeyazıt'ta Şeyh Mehmed Celalî'nin medresesi*) Burada da Said Nursî'nin herhangi bir medresede daimi yerleşim bulamamasını açıklayan nedenlere dair bir ipucu buluyoruz. Said Nursî, Şeyh Mehmed'e şöyle demişti: “*Sizin denetiminde bulunan hazineler bir kasada kilitli duruyor. Bu kasanın anahtarı sizde. Benim istediğim bu kasanın içinde neler olduğuna dair ipuçlarıdır. Ben, bunlardan hangisi bana uygun gelirse onu tercih edeceğim.*” Said Nursî'nin gerçekten böyle bir ifade kullanıp kullanmadığı konusu tartışmalıdır. Ama gene de niyeti açıktır: Said Nursî artık uzayıp giden müfredatı çok zahmetli buluyordu.

Bu oldukça çağdaş bir algılamadır. Yirmi hanelik bir köyde dünyaya gelmiş bir köylü çocuğunun zihninde meydana gelen bu kavrayış değişimlerinin altında yatan psikolojik süreci tam anlamıyla ifade etmek imkânsızdır. Ancak söz konusu sürecin açıkça hem kişisel olduğunu hem de Said Nursî'nin kuşağı ile ilgili bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu kuşak, örneğin İstanbul basınına tanımak gibi, Tanzimat'ın ilk dönemi reformlarının getirdiği bazı avantajlardan yararlanmaktaydı. İllere nüfuz eden yeni bürokrasi başkentte olan bitenlere ilişkin bir başka düzenli bilgi kaynağını oluşturuordu.

3) İslâmî Çalışmaların Yeniden Şekillendirilmesi

Said Nursî, Tanzimat reformlarıyla başlayan yeni dönemde tarihin hızlanmasının bireyler arasında -iletişim ağlarının daha da genişlemesinin sonucu olan- daha yoğun etkileşimin dinî çalışmaların yeniden biçimlendirilmesini gerekli kıldığını kavramıştı... Kendi onayını taşıyan biyografisi Said Nursî'nin basitleştirme üzerindeki ısrarını öne çıkarır ve böylece “iman”ın “milyonlara” yayılabildiğine işaret eder.

4) Dinî İlimlere Vukufiyeti

Bu biyografi (Tarihçe-i Hayat), Said Nursî henüz daha gençlik yıllarında iken normal olarak ancak yirmi yıl alacak bir eğitimi üç ayda tamamlayabildiğini vurgulamaktadır. Şahiner'e göre Bedüzzaman diplomasını 1888 yılı civarında onbeş yaşındayken almıştır ve bu da kayda değer bir başarı oluşturmaktadır. O dönem alınabilen Sûfi icazetnamelerinin çeşitliliği nedeniyle Said Nursî'nin mezuniyetinin ne anlama geldiğinden emin değiliz. Gene de dini konularda, özellikle de hadis konusunda zamanla son derece bilgili bir kişi haline geldiği kesindir.

5) Otoriter Yapıya ve Maddî Suistimallere Karşı Duruşu

Said Nursî'nin idrak gücüne dair bir başka işaret ise önerilerinin içerdiği halkçılık ve şeyhler tarafından oluşturulan otoriter yapıyı inkâr

etmesidir. Kendisine bir davranış modeli olarak aldığı Müslüman İlahiyatçı el-Gazâlî gibi Said Nursî de şeyhler hiyerarşisini, karizmalarını dünyevi amaçlar için kullanmaları ve aşgari ihtiyaçlarının cemaat tarafından karşılanmasıyla yetinmemeleri nedeniyle suçlamıştır. Said Nursî'ye göre bu liderler kendilerine bağlı olanlara fazladan zekât yük-lüyorlardı ve bu da tek kelimeyle bir sömürü idi.

6) Çözölmeye Karşı Cumhûrî Çalışma

Said'in Doğu toplumunun çözölmüşüne ilişkin endişelerinden bazı-ları biyografisinin Tillo dönemini kapsayan bölümlerinde ipuçlarını ve-rir. Said Nursî'nin İbrahim Hakkı'nın mezarı çevresinde bulunan ka-rıncaların gösterdiği örgütlülüğe duyduğu hayranlık hayatını kuşatan altüst oluşlara yönelik duyarlılığını yansıtmaktadır.

Said Nursî Bitlis'te Vali Ömer Paşa'nın maiyetine katıldı. (1892-93) Burada kendisine Ömer Paşa'nın çocuklarına ders vermesi karşılığında eğitimine serbestçe devam etme özgürlüğü tanındı. Said Nursî iki yıl boyunca valinin konağında kaldı. Bu dönemde İslâmî klâsikleri o vakte kadarkinden daha yoğun biçimde incelemeye başladı ve nesilden nesile karizma sahibi sayılan önemli bir aileye mensup Şeyh Muhammed Küfrevî ona danışmanlık yaptı.

7) Van'daki Okuma Serüveni ve Çağı İdraki

Van Valisi Hasan Paşa'nın çağrısı üzerine Said Nursî, Van'a gitti ve burada da valinin maiyetine katıldı. Valinin makamına gelen gazeteler-den edindiği bilgileri İslâmî eğitime katarak kültür dağarcığını geniş-letti. Belirttiğine göre böylece tarih, coğrafya, matematik, jeoloji, fizik, kimya ve astronomi gibi konuların varlığından haberdar hale geldi.

Bu ilk bakışta göröndüğü ölçüde anlamsız bir ifade değildir. Van idarî reformun ilk vitrinlerinden biri olmuştu. Şehirdeki Ermeni cema-ti de aydın ve ilerici bir konuma sahip olup ihtilalci hareketlere ancak kısmen katılıyordu. İstanbul'da ise bilimin popülerleşmesi süreci 1870'lerden beri devam etmekteydi. II. Abdülhamid'in hükümdarlığı-

nın ilk yıllarında bilim dizilerini de içeren cep kitapları yayımlanmıştı. 1890'a geldiğinde Said Nursî artık aşağıdaki konuları kitap ve risaleler aracılığıyla inceleme imkânına sahipti. (Üst düzeyde okullar için hazırlanmış ders kitapları da bunlara dâhildir): logaritma, telefon, kozmografya, sınaî kimya, geometri, evrenin oluşumu, inorganik kimya analizi, beslenme, zooteknoloji, doğa tarihi, fizikî antropoloji. Bunların yanı sıra Said Nursî fizyoloji konusunda yazılmış teknik incelemelerden biri olan İnsan'da insan anatomisi konusunda verilen bilgileri; ya da insanın ruhun değil de biyolojik yapısının bir fonksiyonu olarak düşünülmesi gerektiği tezini açıkça ortaya atan "Beşer" adlı kitabı okumuş olabilir. O zamanlar yeni yeni ortaya çıkan atom fiziği dalında kaleme alınmış "Atomların Hareketlerinde Meydana Gelen Değişimlerin Kuralları" başlıklı bir metine de göz atmış olabilir. Valinin kitaplığında kadının toplumdaki rolüne ilişkin konularda yeni yeni boy gösteren kitaplardan bazılarını, bu arada örneğin Matbaaî Âmire tarafından basılan "Meşâhiru'n- Nisa" adlı kitabı bulmuş olması mümkündür. Dünya tarihine dair çeşitli kitaplar da okumuş olabilir. Ahmet Râsim'in "Arapların Terakkîyat-ı Medeniyesi"nde yer alan ve İslâmiyet'in gerileyişini açıklayan tezleri izlemiş olması; ünlü gazeteci Ahmet Midhat Efendi'nin terakkîye dair görüşlerine başvurmuş ya da aynı kişinin Draper'dan yaptığı "Nizâ"-ı İlm u Din" çevirisini ya da materyalizme karşı "Ben Kimim" başlığını taşıyan reddiyesini okumuş olması mümkündür. Nihayet Ahmet Mithat Efendi'nin Müslümanların dinini değiştirmeye yönelik misyoner girişimlerinden yakınan ve bu türden yayınlar sonucu ortaya çıkan polemikleri ele alan "Müdafaa"sını okumuş olması da mümkündür.

Resmi biyografisi, bu dönemlerde yeni laik bilimleri kavramada gösterdiği hız nedeniyle Said Nursî'ye "Bedüzzaman" (zamanın eşi bulunmaz kişisi) lakabının verildiğini belirtmektedir. Bu konulara nüfuz edebilmesi gerçekten de üstün bir zekânın göstergesi sayılmalıdır; çünkü o zamana kadar Said Nursî yalnızca Kürtçeyi iyi biliyordu ve Türkçe'yi ancak yeni yeni öğrenmeye başlamıştı. (...) Bedüzzaman'ın sözü edilen yeni konularla ilgili deneyimi, kendisini şöyle bir yargıya ulaştırdı: "Öğrencilerini dinin hakikatlarını, içinde bulunulan asrın anlaşılması açısından en uygun tarzda sergileyerek aydınlatması" gerekiyordu.

8) “Kur’ân Güneşi Söndürülemez” İfadesi

Said Nursî bir yandan Van valiliğinde dinî danışman olarak görevini sürdürürken, diğer yandan meslektaşlarında görüp ağgözlülük olarak tanımladığı duruma karşı mücadelesini sürdürüyordu. Bu arada aşiret anlaşmazlıklarında uzlaştırıcı olarak yetkililere hizmet verdi. Gazeteler valilik makamına düzenli olarak ulaşmaktaydı. Said Nursî'nin belirttiğine göre kendisinde büyük bir sarsıntı yaratarak İslâmî cihad düşüncesini ilk uyaran olay Londra'dan gelen bir bülten üzerine gerçekleşti. Tarih 1895 idi. İstanbul'daki Ermeniler'le çıkan çatışmalar Ermeni sorununu daha da ağırlaştırmıştı. Avrupa, Osmanlı Müslüman “barbarlara” karşı silaha sarılmıştı. İngiltere Koloniler Bakanı bir konuşma yaparak ellerinden Kur’ân sökülüp alınmadıkça Müslümanlara hiçbir zaman hâkim olunamayacağını söylemişti. Molla Said'in buna tepkisi öfke doluydu; Kur’ân'ın “söndürülemez” olduğunu bütün dünyaya göstermeye and içti.

9) İstanbul'daki Aydın Çevresi ve Mehmed Akif

(1899 Yılında Üstad İstanbul'a gelir ve faaliyetlerden sonra Van'a döner.) 1907 yılında Said Nursî bir kez daha Osmanlı başkentinde görülür; burada başkentin Müslüman entelijansiyasını barındıran bir hana yerleşir. Bu han edebiyat alanının diğer seçkin kişilerinin yanı sıra şairliği dışında Osmanlı İmparatorluğu bünyesindeki bir İslâmî canlanışın teorisyenliğini yapan Mehmet Akif'in de bulunabileceği bir mekândır.

10) Doğu'da Eğitim

Bediüzzaman saraydaki ilişkileri aracılığıyla Sultan'a bir dilekçe sunmanın yolunu buldu. Bu olayın tarihi kesin olarak belli değildir. Ancak söz konusu dilekçe 1908 Jön Türk devriminin ardından bir gazete de basılmıştır. (19 Kasım 1908) Yazdığı dilekçede Molla Said, doğu bölgesinde bazı yeni okullar açılmış olmasına rağmen yerel nüfusun bu okullardan yararlanamadığını, çünkü hükümetçe buralara gönderilen öğretmenlerin Kürtçe bilmediklerini belirtmektedir. Ardından hükümete azınlıklarla ilgili olarak günümüzde yapılan çalışmalarda “tersine” ayrımcılık diye adlandırılan bir politika izlemesini önermektedir. Said

Nursî'ye göre Osmanlı yönetimine düşen görev, laik Osmanlı okul sisteminde eğitim görebilmeleri için Kürtçe konuşan bir kesime özel kolaylıklar sağlamak ve bu kesimi desteklemektir. Mevcut sistem içinde bu insanlar ancak medrese eğitimi görebilirlerdi; çünkü orada kullanılan dil Kürtçe idi. Türkçe eğitiminin yanı sıra daha çeşitli eğitim burslarının varlığı, aşiretler arasındaki hizip çekişmelerini ortadan kaldıracak ve aşiret mensuplarını iyi Osmanlı vatandaşları haline getirecekti. Bu girişim ise laik mekteplerde mezun olan yerel halktan kişileri yetiştirecek bir "doğu üniversitesi" ile taçlandırılabilirdi.

11) Ulûm-u Dîniye ve Fünûn-u Medeniye'nin Uzlaştırılması

Bir yanda mevcut dini eğitim kurumlarını geliştirilmesi, öte yanda ise bunların yerini Tanzimat döneminde açılan mekteplerin alması şeklinde beliren ikili almaşık, Osmanlı İmparatorluğu'nda cereyan eden yaygın bir tartışmanın da konusunu oluşturuyordu. Said Nursî'nin tercihi bu almaşıklardan birincisi yönündeydi. O, gerek dini bilimler ile felsefî bilimler arasındaki ihtilafın, gerekse medrese-tekke mezunları ile mektep mezunları arasındaki çatışmanın artık aşılmış olacağı uzlaştırıcı bir çözüm bulunabileceğine inanmaktaydı.

12) Kürt Milliyetçiliğine Karşı Olması

(1908'de Meşrutiyet'in ikinci kez ilan edilmesi vesilesiyle yaptığı konuşmada yer alan millet sevgisine ve hürriyete yaptığı vurgular), ...Said Nursî'nin Jön Türkler'in entelektüel dağarcığında önemli bir yer işgal eden liberal-meşrutiyetçi terminolojiyi kullanmaya başladığını göstermektedir. Bir yanı sıra daha da çarpıcı olan husus ise, Said Nursî'nin son konuşmalarından birinde Osmanlıların üç baş düşmanı olarak yoksulluk, cehalet ve anarşiyi vurgulamasıdır. Said Nursî bu düşmanların ortadan kaldırılmasında milli birliği, (ittihad-ı millî) insan emeğini (sa'y-i insanî) ve ulusal dayanışmayı (muhabbet-i millî) önermektedir. Bütün bu kaynaklarda modern Türkiye'deki karşıtlarının bir Kürt milliyetçisi olduğu yolunda kendisine yönelttikleri suçlamaları haklı gösterecek hiçbir şey yoktur.

13) Harp Yılları...

(1910) Said Nursî (...) Diyarbakır'da, kısa süre sonra Jön Türklerin belli başlı teorisyenlerinden biri durumuna gelecek olan ve gençliğinde kendisi de Said'inkilere benzeyen yoğun dinî tecrübeler yaşamış bir kişiyle Ziya Gökalp'la tanıştı. 1911 yılı kış aylarında Bediüzzaman Şam'a geldi. (...) Molla Said burada Ümeyye Camii'nde uzun bir hutbe okumuştur. ...bunun ardından İstanbul'a döndü. (...) Sultan Mehmed Reşad, Rumeli'ye bir geziye çıktığında şahsî maiyetine Said Nursî de dâhil edildi.

(1913 Bitlis ayaklanması sonrası) Said Nursî'ye göre Osmanlılar'ın silahlı gücünün iyi amaçlar için kullanılmasında Jön Türkler son fırsatı oluşturuyorlardı. Ama ordunun I. Dünya Savaşı sırasında çözülmesiyle birlikte bu fırsat ta ortadan kaybolmuştu. O, bundan sonra kendisi için yapılacak tek işin yeni bir rol benimsemek olduğunu belirtmektedir. Bu siyasi yapılanmalar aracılığıyla iş yapan Molla Said değil, cemaatin dini inancına hitap eden Molla Said olacaktır.

1915 yılının Ağustos ayında Türkiye'ye dönen Said Nursî Anadolu'daki Doğu Cephesi'nde yerel milisler safında çarpışmalara katıldı. (...) Bitlis savunmasına katıldı ve Ruslar'a esir düştü. Rusya'da Kostroma esir kampına gönderildi ve burada iki buçuk yıl kaldı... Rus Devrimi'nin başlangıcına tanıklık etti ve 1917 yılı baharında kaçtı. Sonra Petersburg, Varşova, Berlin ve Viyana yoluyla Türkiye'ye döndü. Değişik dinlerden ve etnik kökenlerden insanların nasıl olup da çağdaş bir devlet oluşturabildiklerini incelemek üzere daha sonra İsviçre'ye de gittiğini belirtmiştir.

(1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşmasından sonra Jön Türklerin önde gelen liderleri ülkeyi terk ettiler. Bu sırada) ...medrese yapısını modernleştirmek üzere Said Nursî'nin tekliflerinin ruhunu taşıyan bazı adımlar da atıldı. Bunlardan biri daha yüksek düzeyde İslâmî çalışmalar yürütecek bir akademinin embriyonik biçimi olarak Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'nin kurulmasıdır. Bediüzzaman da bu organda bir göreve atandı. (1919'dan 1921 yılına kadar bu derneğin üyeliğinde bulundu).

Bu arada basında Jön Türklerin dine ve kültüre dair politikaları konusunda birçok yorum yapılmaktaydı. Said Nursî de bu tartışmalara Osmanlıların çöküşünün nedenlerini açıklamaya çalıştığı bir dizi broşür kaleme alarak katıldı. O'na göre yenilginin derinlerde yatan ne-

denlerinden biri Jön Türklerin İslâm'ı kendi ideolojilerine bütünleştirmede gösterdikleri başarısızlığı. Sözüünü ettiğimiz dizi Sünûhât (1920), Hakikat Çekirdekleri (1920), Nokta (1921), Rumûz (1922) ve İşârât (1923)'tan oluşmaktaydı.

14) Vicdan Muhasebesi

1919 Şubatında müttefik donanması İstanbul limanına demir attı ve General Franchet d'Esparay Rum cemaatinin hediyesi olan beyaz bir atın üzerinde şehre girdi. Yeni Sultan Vahideddin Meclisi feshetti ve muhafazakâr eğilimleriyle bilinen birini sadrazamlığa getirdi. (...) Muhafazakârlığı ile tanınan Mustafa Sabri Efendi şeyhülislâm oldu. (...) Osmanlı başkentinde Said Nursî'ye yeni kurulan İslâm Akademisi Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de görev verildi. (Bu dönemde) Boğaz'da Çamlıca'da oturan Said Nursî, evini sekreteri olarak görev yapan yeğeni Abdurrahman ile paylaşıyordu. (...) Bu dönem aynı zamanda yaşanan bir vicdan muhasebesinin O'nun görüşlerini köklü bir şekilde değişikliğe uğratacağı yıllardır. Dârü'l-Hikmet'te görev yaptığı yıllarda sürekli sağlık sorunlarıyla karşılaştı. Genç yaşlardan itibaren önce taşrada, sonra da genel politikanın merkezinde yer alan Said Nursî, şimdi siyasî bağlantılardan sıyrılıp taban düzeyinde çalışmaya başlamak zorundaydı. Bu dönüşüm nisbeten yavaş cereyan etti; 1925 yılında Said Nursî'nin yeni görevine ilişkin bir işaret olarak değerlendirdiği sürgün olayı ile doruğuna ulaştı.

1921 bunalımı, yakın arkadaşlarının birinin Said Nursî'nin kendi ifadesiyle hiç beklenmedik ihaneti sonucunda keskinleşmişti. (...) Bedüzzaman, yaşadığı değişimleri 1921 yılında Arapça yayımlanan bir dizi broşürde anlattı.

15) Suçlamalar

(*Bedüzzaman Said Nursî bundan sonraki hayatında Risale-i Nur-lar'ın telifi ve tashihiyle uğraştı ve ülkenin asayişine zarar verecek tavırlardan uzak durdu.*) ...Said Nursî Türkiye'de şeriatı yeniden kurmak

istediği yolundaki suçlamalarla sık sık karşılaşmıştır. Gerçekte ise, Said Nursî'nin İslâmiyet'in yeniden canlandırılmasını mümkün kılacağına inandığı adımlar hayatı boyunca Türkiye Cumhuriyeti'nin laik yasalarını tahribe yönelik herhangi bir faaliyette bulunmadığını ileri sürme imkânı tanımaktadır.

16) Vefatı

Said Nursî Urfa'da öldü (Hakk'ın rahmetine kavuştu.) ve orada gömüldü. Bundan üç ay sonra da bir askeri darbe sonucu Demokrat Parti iktidarı devrildi. 1960'ın Temmuz ayında mezarı açılarak buradan alındı ve bir askeri uçağa konularak İsparta dolaylarındaki dağlarda bilinmeyen bir yere gömüldü. Bu, seksen yılı aşkın bir süre önce bir bilinmezden gelip İslâmiyet'in yeni alanları konusunda yeni fikirlerle ortaya çıkan parlak bir dağlı çocuğa uygun bir sondu.

BEDÜZZAMAN'IN ŞAHSİYETİ

İnsana Hürmet, Ciddiyet ve Anlatma Gayreti¹⁵

Prof. Dr. Şerif Mardin¹⁶

Bildiğiniz üzere, Bedüzzaman Said Nursî'nin düşüncelerini, İslâmî düşünürler kesiminde en önde gelen fikir birikimlerinden biri sayıyorum. Öncelikle, Bedüzzaman'ın fikirleriyle birlikte gelen derin insan hürmetini görmemek mümkün değildir. Bazı kişilerin İslâm'a bağlılıklarını silâha sarılmakla gösterdikleri bir anda, özellikle bu niteliğin altını devamlı olarak çizmemiz yerinde olacaktır.

...

Bedüzzaman ciddî konular üzerine eğilen, ciddî bir insandır. Fakat bunun yanında sosyal değişimin beraberinde getirdiği sorunları derinlemesine, “balon”ların cazibesine kapılmadan ve sorunların özüne giderek inceleyen bir kişiydi. Bunu, üzerinde durduğu konuların çeşitliliğinde de görebiliriz.

...

---

15 16 Mart 1991, İstanbul 1. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Bedüzzaman'ın Cihad Anlayışı, Silahlı Mücadele Değildir”.

16 Washington D.C., American University Uluslararası İlişkiler Bölümü, Sabancı Üniversitesi, American University İslâmî Araştırmalar Merkezi Başkanı.

Said Nursî'ye göre, şimdiye kadar İslâm'ın aslî mânâsında, "kendini teslim etme" şeklinde anlayanların, ilâveten İslâm'ı "anlama"ları, (İslâm'ın) zenginliklerinden istifade etmeleridir. Bunu Bedüzzaman yazılarının birçok yerinde ifade etmektedir. Bu görüş de zamanımız insanının dünyasını "izah"la anlamak isteğinin bir ifadesidir. İslâm'ın özelliklerinden biri bu "izah"ın katı bir biçim almaması, her dindar insanın vereceği izahın, birçok yaklaşım arasında yaklaşımlardan biri olduğunu kabul etmesidir. Bu da *müminler arasında konuşma, tartışma ve bir ortak görüşe varmak üzere "cehd" etmelerine bağlıdır. Birçok Batılının, bugünlerde "Cihad"ı silahlı bir mücadele olarak gördüğü bir ortamda, sanırım ki, Bedüzzaman'ın "cihad" anlayışını bu şekilde aktarmam yanlış olmayacaktır.*

Bedüzzaman'ın bütün bu katkılarından, İslâmî ilimleri, gerçek bir insanî yükselme ilmi olarak gördüğü ve bize bu birikimi sunduğu sonucuna varıyorum. Bana baştan itibaren, *Bedüzzaman'ın fikirlerini toplumsal ve insanî açıdan yeni, kendine has ve üzerinde mutlaka durulması gereken bir küme* olarak takdim eden Cemil Meriç'in yanılmadığını ifade ile kendisine olan mânevî borcumu bir daha ilan etmek isterim.

Kur'ân Sırları ve Hikmetleri ile Dolu Bir Kalp¹⁷

Prof. Dr. Hüseyin Ayet Said¹⁸

Dahi bir düşünür olan ve eşsiz bir İslâmî kişiliği bulunan Said Nursî'nin eserlerinin derin okumalara, terkiplerinin tahlile, içeriklerinin özetlenmeye layık olduğuna dair kesin inancımız vardır. Onun eserleri her okuyucunun ve de yeni nesillerin daha rahat anlayabileceği şekillere sokulmalıdır ki, halk sözün tadına hakkıyla varabilsin, bu sözün kendilerindeki tesirini, kalplerindeki etkilerini görebilsinler. İfade gücünün büyüsunün her türlü etkiden daha tesirli olduğunu onun eserlerinde bulsunlar. İfadenin büyüülü gücünü, hem din övmekte, hem de örf desteklemektedir. Hele de bu güç hakkın ve hakikatin hizmetinde kullanırsa ne güzeldir.

17 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, "Bedüzzaman Said Nursî'ye Göre Ahlakın Temel Öğeleri".

18 Fas Krallığı Kâdı İyad Üniversitesi Edebiyat ve İnsani İlimler Fakültesi İslami Araştırmalar Bölüm Başkanı.

İfadenin büyüklü gücüne sahip olmak bir Allah Teala vergisidir. Allah Teala bunu dilediği kullarına verir. Bu ifade gücü ile deliller sunulur, davalar ispat edilir. İbn Ömer Hazretlerinin rivayet ettiği bir hadiste Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmaktadır: “Muhakkak ki, ifadenin büyü- sünü vardır.” Kur’ân-ı Kerim de kalpleri etkileyen, şüphe ve tereddüt kapılarını kapatan, kişinin doğruyu kabullenmesine, düzgüne koşmasına, rüşt yollarını arayıp bulmasına sebep olan bir ifadeden başka nedir ki?

Kur’ânî düşüncelerle ve rabbânî sırları ile doymuş, değerli hazinelerinde gezmiş, ne pahasına olursa olsun diyerek onları elde etme ve edinme yollarına baş vurmuş bir kimsenin üzerinde o Kur’ân-ı Kerim’in nurlarının yansması, burhanlarının zahir olması kaçınılmazdır. *Onun kalbi Kur’ân-ı Kerim’in sırları ve hikmetleri ile dolup taşar, manaları lisanından dökülür.* Tıpkı tertemiz gümüş kumlar üzerine dökülen parıltılı bir suyun aydınlattığı gibi, güzelliğini ve hoşluğunu, aydınlığını ve olgunluğunu, önderliğini ve iktidarını da yansıtır. *Said Nursî, Kur’ân-ı Kerim ile ve Kur’ân-ı Kerim için yaşayan bir karakterdedir.* Hayatını Kur’ân-ı Kerim’e adanmış ve vakfetmiş eşsiz şahsiyetlerden; uzun ve geniş bir gölgesi haline gelmiş benzersiz kimselerdendir. Öyle ki eti kanı Kur’ân-ı Kerim ile bütünleşmiş, Kur’ân’ı konuşur ve vurucu delil olarak takdim eder olmuştur. Lisanı ve dili o denli Kur’ân manalarının inceliklerine bürünmüştür ki, o manaların güneşleri ile aydınlanmış ve eşsiz kültürü ile bunu insanlara taşımıştır.

İşte Risale-i Nurlar, müellifi ile Kur’ân-ı Kerim arasında böyle bir kaynaşmaya hakkıyla tanıklık etmelerinin yanı sıra, bu eserde müellifinin derin görüşlerini, samimi niyetini, sağlam delillerini ve de hakikate vuslatını da ortaya koymaktadır. Öyle ki bu risaleler 20. yüzyılda gerçek ve eşsiz bir eğitim ekolu haline gelmiştir. Bu eğitim yönünün kendine özgü özellikleri ve de bariz mümeyyiz vasıfları Said Nursî’nin risalelerinde görülür. Bu özellikler onun her yazdığı anda görülür. Her telifinde ve her tedvininde bu onun artık tek meşguliyetidir. İnsanların iç dünyalarını tedavi alanındaki engin tecrübeleri, eski ve yeni eğitim usullerinden haberdar olması, metotlarını özümsemiş, ana hatlarını elde etmiş, rehberlik ve kılavuzluklarını benimsemiş olması sayesinde de buna muktedir olmuştur. *Nebevi Kur’ân eğitimi onun bütün benliğini kuşatmış, bütün ilgisini çekmişti. Öyle ki, onun çamuru ile yoğrul-*

muş, kalıbına dökülmüş, sevgisi, ameli, sülûku, akide ve imanı ile yanmıştı. Bu netice onu çağının acayip bir dehası, zamanın müceddidi yapmış, ona dehaların gücünü, büyüklerin psikolojisini bahşetmiştir. Bu sayede de başına gelen hapis, sürgün, mecburi ikamet ve acımasız muhakemeler gibi zalimler tarafından oluşturulan, canilerin tertibi olan imtihanlara sabredebilmiştir.

...

Risale-i Nurlarla yaşayan bir kimse her tarafı çiçeklerle kaplı, dalları ve meyveleri sarkık, çeşitli bitki ve ağaçlarla dolu, suları tatlı, kaynağı lezzetli, papatyaları açmış, rahatsız etmeyen bir kokunun her tarafına yayıldığı bir bahçede gibi kendini hisseder. Eksiklik görmeyen bir bakışın tatlı seyirlerine dalar. Hikmet ayetlerinin, yakaza öğütlerinin, gaflet ilaçlarının arasında temaşaya dalar. Risale-i Nurlar şifreli sırlarla, güvenli hazinelerle dolu sonsuz kârlı bir ticarettir.

İmanla Yoğrulmuş Bir Kalp¹⁹

Dr. Muhammed Binthile²⁰

Said Nursî'nin hayatı ilmî, siyasî ve eğitimsel hareket yoğunluğu içinde geçmiştir. Engin bir eğitim ve öğretim tecrübesi yaşamış, gurbet hayatını tatmış, yolculuklar yapmış, sömürgecilere karşı cihat etmiş, terbiye ve tevcih faaliyetleri olmuş, telif ve üretme çalışmalarında bulunmuş, sıkıntılara ve imtihanlara maruz kalmıştır. Bütün bunlar düşüncesinin ve idrakinin olgunlaşmasına, basiretinin açılmasına ve zekasının güçlenmesine yardımcı olmuştur. Nihayet kendi yolunu gayet açık bir şekilde önünde görmüştür. Anlamıştır ki, *Allah-u Tealaya iman, O'nun rahmet esintilerine ve esma-i hüsnasının tecellilerine yakın olmak dünya ve ahiret saâdetini temin edecek yegane vasıta*dır. Bir yerde bu hakikati şöyle dile getirir: "Hem iman, nazar-ı gaflete ömür ağacının başında cenaze şeklinde görünen tek meyvesi cenaze olmadığını, belki ebedî bir hayata mazhar ve ebedî bir saadete namzet olan

19 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, "Said Nursî ve Batı Medeniyeti".

20 Fas Agadir Üniversitesi Öğretim Görevlisi.

ruhumun, eskimiş yuvasından, yıldızlarda gezmek için çıktığını biilmelyakîn gösterdi.”

Said Nursî'de gerçekleşen bu derin değişikliğin önünde durabilecek hiçbir şey yoktu. Kalbi iman ile yoğrulmuş, vicdanı artık yoğun bir şekilde Allah Teala'ya kavuşmak arzusu ile yanıp tutuşmakta, rabbânî işrâkâta nail olma, Allah Teala'nın rahmet esintileri ile nimetlenme duygusu kendisini kaplamıştı. Artık ihtiyarlık kıvılcımlarının başına üşüştüğünü görmüş, hayat sayfasından birçok olay gelip geçmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nda ve halkında yaşanan derin siyasi değişiklikleri de yakından yaşamıştı.

Kabrin nidasını işittiğinde artık tamamen anlamıştı ki, kurtuluş yolu, nihayet fesada uğrayacak şeylere bağlanmakta değildir. Bir gün gelip fani olacak şahıslara da bağlanmak mümkün değildir. Bitip tükenecek olan dünya lezzetlerine dalmak da akıl kârı değildir. Kurtuluş ancak, Allah Teala'ya bağlanmaktır. Böylelikle mümin saadet dolu bir hayata kavuşur, güzel işler yapmaya muktedir olur. Bu durumda kabri aydınlanır, ruhu ferah bulur, ahirette Rabbine kavuşmak noktasında mutmain olur.

Bu nedenlerle Said Nursî hayatının bu yeni safhasında imana ağırlık vermekle yetinmenin gerekli olduğuna kanaat getirdi. Ebedi hayatı ve sonsuz saadeti kazandıracak olan imana ağırlık vermek gerekiyordu. Ruhun gıdasının iman olduğunu biliyordu. Dünyevi lezzetleri, siyasi çekişmeleri terk etti, maksadını lekeleyecek, asil hedefini karalayacak her türlü hareketten uzak durdu. Ülkesinin insanların ilmine değer verdiklerini, rehberliğini kabul ettiklerini, dini anlamada yönlendirmelerine değer verdiklerini görünce bu hassasiyeti daha da artmış oldu.

Mücadele Aşkı, Allah Sevgisi ve Sünnet'e İttiba²¹

Prof. Dr. Ali Kettânî²²

Üstad Bediüzzaman'ın hayatı birbirinden ayrı özellikler taşıyan cihâd tarzlarını ihtiva etmektedir. Ancak şartlar değişse de, olaylar farklılaşsa da cihâdına devam etmiştir. Dolayısıyla olayların değişmesiyle

21 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Bediüzzaman'ın Düşüncesinde Cihad”.

22 İspanya Kurtuba İslâm Üniversitesi Rektörü.

cihad şekli de değişmiştir. İlk ve son hedefi her zaman emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker ve Allah'a îmana dâvet yollarıyla bu din-i mübîne hizmet etmek olmuştur.

Bedüzzaman'ın büyüklüğü, her zaman cihâd yoluna ciddiyetle sarılmasından anlaşılır. Hiç bir zaman bu yoldan geri kalmamış, zaafa ve tereddüde düşmemiştir. O her zaman üzerine basa basa İslâm'ın hak, düşmanlarının ise batıl üzere olduğunu savunmuştur. Daima, attığı her adımı belirli esaslara göre atmıştır. Onun mücâhedesini, içinde bulunduğu şartlar muvâcehesinde en faziletli yolu benimsemiştir. Allah'ın kendisine bir imtihan olarak verdiği zorluklardan asla şikâyet etmemiş, bütün bunları Allah'a sığınarak aşmıştır. O, bu dünyanın fâni olduğunu çok iyi bilmekteydi. Bu yüzden, ömrü boyunca kalbinde Allah sevgisinden başka bir sevgiye yer vermemiştir.

Bedüzzaman'ın büyüklüğünün bir yönü de, onun bütün mücâhede-i esnasında Sünnet-i Resûlullah'a (a.s.v.) ittiba etmesidir. Böylelikle o, ümmetin sevgilisi haline gelmiş, ona zulmedenler ve düşmanlık besleyenler onu yolundan çevirememiştir. Kendisine zulmedenlerin hepsine hayır, hidayet ve sırat-ı müstakime ulaşma temennisinde bulunmuştur. Allah onu rahmetinin en genişine nail etsin ve onu en hayırlı bir şekilde mükâfatlandırsın. O, cihâdının neticesini dünyadayken görebilmek için yaşamadı. Lakin ter temiz ruhu şimdi Cennet-i Naîm'de mes'uddur (inşallah).

Zira insanların Allah'ın hidayet yoluna döndürülmesi yolunda büyük hizmetler gören eserleri kendisine ziyadesiyle hasenat kazandırmaktadır. O, her zaman yararlanan bir ilim hazinesi bırakmıştır ve Resûlullah'ın Aleyhisselâtuveselâm, bir hadisinde buyurduğu gibi kıyamete kadar görevini sürdürecektir.

Kur'ân ile Yaşanmış Mücadele Hayatı²³

Prof. Dr. Ziyad Halil Muhammed ed-Değamin²⁴

Bütün ümmet içerisinde onun hayatı kapkaranlık bir ortama ve zifiri gecelere tesadüf etmiştir. Hilafetin çöküşünü görmüş, İslâm'ın inanç

23 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman Said Nursî'ye Göre Kur'ân'ın Mûcizeliğini Açıklama Metodu".

24 Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi Öğretim Görevlisi.

ve ahlâkını yok etmeye, Müslümanları dininden ve kültüründen koparıp muasır Batı medeniyetine peyk etmeye kararlı bir güruhun faaliyetlerine şahit olmuştur. Kendisi de boş durmamış, bunlara karşı Kur'ân ile meydan okumuştur. *Mücadele Bedüzzaman'a göre, bir fikir, marifet, inanç ve medeniyet mücadelesidir.*

...

Bedüzzaman diğer ilmiyle amil âlimler ve salih evliyalar gibi Kur'ân'la yaşamış, bir an olsun onu bırakmamış ve ondan ayrı bulunmamıştır. Birinci Dünya Harbi esnasında savaş meydanlarında düşmana karşı silahla bir kez mücadele etmişse, Kur'ân kılıcıyla çok kere mücadele etmiştir. Nitekim değerli eseri İşârâtü'l-İcâz'ı cephede kaleme almıştır. Hayatı önemli hadiselerle dolu olmakla beraber, bu kısa süre içerisinde, ufkunun genişliğini, fikrinin olgunluğunu, bakışının derinliğini ve görüşünün ilerliğini kesin olarak gösteren pek çok nokta vardır.

...

Günümüzde Kur'ân-ı Kerim'in mu'cizeliği konusunda eser yazarların büyük bir kısmı Bedüzzaman merhumun konuyla ilgili yazdıklarından haberdar değillerdir. Oysa Bedüzzaman, İcâz'ü'l-Kur'ân alanında nev'i şahsına münhasır ve cidden ilgi ve araştırmaya değer bir medod takip etmiştir. İcâz konusundaki sözlerinin eşi ve benzeri yoktur.

Başı Göklerde, İlmî Kökleri Derinlerde Bir İnsan²⁵

Doç. Dr. Ahmed Halid Şükri²⁶

Kur'ân-ı Kerim zengin bir deryadır. Türlü türlü inci ve mercanlarla doludur. Onu araştırma ve incelemede derinleştikçe daha önce bilmediğin sır ve incelikleriye karşılırsın. Sen de elde ettiğinle yetinmez, bulduklarının sonunu getiremezsin.

Bu nedendir ki Kur'ân hakkında çok sayıda eser yazılmış, çok çeşitli yönlerden ve değişik üsluplarla pek çok kitap kaleme alınmıştır. Bu konuda eser verenlerden biri de, Bedüzzaman Said Nursî'dir. O ger-

25 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman'a Göre Kur'ân-ı Kerim'in İcâz Yönleri".

26 Medine-i Münevvere İslâm Üniversitesi Kur'ân-ı Kerim ve İslâmî İlimler Fakültesi.

çekten bu alanda çok büyük gayretler göstermiş ve uzun bir vakit sarfetmiştir. Allah'ın Kitabı olan Kur'an-ı Kerim âyetleri üzerinde inceden inceye düşünmüş, mânâlarını tefekkür etmiş, mu'cizelik yönlerini çok değişik açılardan ele almış, ondan latif mânâlar ve büyük dersler çıkarmıştır. Görüp tesbit edebildiği mânâ hazinelerini akıcı kalemi, derin ve ince ifadeleri ve sehl-i mümteni' özelliğini taşıyan üslûbuyla yazıya dökmüştür. Böylece *Risale-i Nûr, şaşkınlık için bir nûr, takva sahipleri için de nûr üstüne nûr olmuştur*. Bizim adımıza Yüce Allah onu en güzel biçimde mükâfatlandırın, bu hizmetini kendisi için ahirette bir nûr ve manevî azık ve sevap eylesin.

Bedüzzaman'ın İcâzu'l Kur'an konusundaki düşünceleriyle ilgili yazmaya karar verdiğimde, kendimi başı göklere değen bir zirve ve bu ilimde derinlere kök salmış bir allame ile yüzyüze buldum. Bu nedenle meseleyi gayet ciddi bir biçimde ele almak, konuyu etraflıca incelemek, büyük bir gayret sarfetmek, onun görüş ve sözleri üzerinde derinlemesine düşünmek ve bunları tekrar tekrar mütalaa etmek gerekti. Ancak bu şekilde sözü edilen fikirler tam olarak vuzuha kavuşabilecek ve bunlardan kastettikleri net bir biçimde ortaya çıkabilecektir.

Kıvrak Zeka, Güçlü Üslûb²⁷

Dr. Sami Afifi Hicâzi²⁸

Bedüzzaman Said Nursî imanî hakikatleri beyan ederken, bir taraftan Kur'an'ın feyzinden ruhun derinliklerine doğru hareket ederken, bir taraftan da aynı Kur'anî feyzden ve "Allah yerin ve semâvâtın nûrudur" penceresinden müşahede edilen ve idrak olunan âfâk âlemine doğru hareket etmiştir. Buradan hareketle Bedüzzaman Said Nursî, bu dünya memleketine misafir olarak gelen ve dünya misafirhanesinde ikamet etmek üzere gelen herkesin idrakini şu noktada uyarmaktadır: İnsan her gözünü açtığında, etrafa bakıp tefekkür ettiğinde, farklı noktalara açılan pencerelere ve çok sayıda düşünce, his ve duyguları taşı-

27 20-22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Nursî'ye Göre Kur'an ve Kâinat Kitabı".

28 El-Ezher Üniversitesi Usuluddin Fakültesi Akaid ve Felsefe Bölümü, Mısır Felsefe Cemiyeti Üyesi.

yan iman anahtarlarına ulaşacağı dersini vermeye çalışmıştır, hem de insan nefsinin farklı yönleri arasında hiçbir inkisama yer vermeden bir bütünlük arzeden bir çerçevede... Düşünce, his ve duyguların iç içe olduğu ve birbirlerini destekleyeceği bir şekilde...

Nursî'nin ortaya koyduğu bu gayretler, O'nun, hayatın ve varlığın gerçeklerine ilgi duyan bir ruha; din ve fitratla örtüşmeyen sığ kavramlara ve peşin fikirlere dalmaktan alıkoyan sorumlu bir zihni yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde hakikate olan ilgisi onu bizzat söz konusu hakikati keşfetmeye sevk etmiştir, zira hakikat müşahede edilen âlemden ibaret olup okunan kitap Kur'ân-ı Kerim onun bürhanlarını yorumlamıştır. (...) İşte bu noktadan hareketle Bedüzzaman'ın, okunan kitap ile müşahede edilen kitabı birbiriyle irtibatlandıran ve bu ikisinden her birinin, diğerinin anahtarı niteliğinde olduğunu ifade eden bakış açısının ne kadar şümûllü/kapsamlı olduğu anlaşılmaktadır; ona göre gece, gündüz, ay, güneş gibi sayısız âyetler üzerinde fikir yormanızı emreden Kur'ân-ı Kerim'dir, müşahede edilen kâinatın anahtarı; aynı şekilde Kur'ân-ı Kerim'in anahtarı bizzat insan ve âfâk/müşahede edilen âlemdir.

Bedüzzaman Said Nursî Risale-i Nur Külliyyatında, kıvrak zekası ve güçlü üslûbuyla İslâm dininin çoğu meselelerine değinmiş ve bunları kevnî şeriat ile Kur'ânî şeriatini birbirleriyle irtibatlandırmaya dayanan bir araştırmaya, tetkik ve tahlile tabi tutarak ele almıştır, dinin temel kurallarını işleyen nefis bilgileri içeren Risale-i Nur, dolayısıyla, onun, imanın mahiyeti ile ilgili hususların zihinlere nakşedilmesi noktasındaki sözleri bir ilke imza atıyordu...

İslâm Âleminin Parlayan Ümit Işığı²⁹

Prof. Dr. Abdülvedüd Çelebi³⁰

Evet, Bedüzzaman Said Nursî, İslâm âleminin vicdanında yaşayacaktır. Dünyada tek bir Müslüman kaldığı müddetçe eserleri ve hiz-

29 27–29 Eylül 1992, İstanbul 2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Bedüzzaman’da Tecdit ve Islâh Metodu”.

30 Mısır Yazarlar Birliği, Pakistan İslâm Dâvâsı Yüksek Meclisi ve Sudan İslâm Dâvâsı Cemiyeti Üyesi.

metleri devam edecektir. Onun şöhret ve cihadı ölümüyle son bulmayacak ve bulmamıştır. Neşrettiği nur-u Muhammediyi söndürmeye kimsenin gücü yetmeyecektir. Yoksa tâ el-Ezher diyarı olan Mısır'dan bizi buralara kadar getiren sır nedir? İslâmiyet ne ırk, ne de dil farkı tanır. Zalimler, en büyük kötülük olarak, bu İslâm ümmetini cahil ve ırkçı toplumlar haline getirmeye çalışsalar bile...

Bedüzzaman Said Nursî'nin şahsında İslâm güneşi parlamaya başladı. Öyle bir güneş ki, zaman, mekân, hâl ve müstakbel sınırlarını aşıyor. Öyle bir güneş ki, ümitsizlikle kararmış kalplerde ve İstanbul minarelerinden yeniden ümit ruhunu canlandırıyor. Artık İstanbul eski haliyle geri dönüyor. Her renkten, her milletten İslâmın evlâtları, onun bu dönüşünü kutluyor...

Veraset-i Nebeviye'nin Âyinedârî³¹

Dr. Rauf Samidli³²

Kati ve kâmil bir kanaatle diyebiliriz ki; bu asırda insanları saadete kavuşturacak ve bütün problemlerini hallederek Kur'ân'ın hakikatlerini aklen ve kalben ikna ve izhar edecek bir eser ancak Risale-i Nur'dur.

...

Rahman ve Rahim olan Rabbimiz dehşetli fitneler zamanı olan ahir zamanda, Bedüzzaman Hazretlerini, nevi beşere ve âfâk-ı İslâmiyete tulu ettirerek, veraset-i Nebeviyenin âyinedârlığına mazhar, âyine-i mücella kalbine, Kur'ân-ı Mûcizü'l-Beyan'ın i'câzı manevîsinden süzülen akıl ve kalbe gelen her suale cevap veren son tefsirini, ilhâm-ı kutsî ile in'ikas ettirerek Risale-i Nur namı ile insanların en ulvî ve en kudsî ihtiyaçlarına tam cevap verebilecek bir ilmî hakikat hazinesini, insanlığın imdadına gönderilmiştir. Böylece en parlak saadete kavuşturacak ilahî, semavî bir âlemin, ezeli ve ebedî hakikati, hakikat-ı İslâmiyedir.

31 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “İnsan Problemlerine Kur'âni Çözümler”.

32 Öğretmen, Azerbaycan-Bakü.

Bu asırda, maddiyûnluk, tabiiyyûnluk, inkar-ı uluhiyet felsefesinin İslâmiyet'in temel esaslarını ve erkan-ı imanîyeyi zedeleyerek, akıllara şüphe, kalplere vesvese vermiş ve bizim gibi komünizm rejiminin esaretine maruz olanlara, fetret derecesinde dinden uzaklaştırıldığı için, Nur Müellifi “*Dahilde tarafgirâne adavet ve münakaşalara vesile olan fîruâtı değil, belki bütün nev-i beşerin en ehemmiyetli meselesi olan erkan-ı imanîyeyi, beşerin medar-ı saadeti ve umum esasât-ı İslâmiye ve rabita-i uhuvveti deruhte eden hakikat-i imanîyeyi, Kur’ân’dan bulmak ve muhtaçlara da buldurmak için, hayatımı bu yola hasr ettim.*” diyerek, hak dinin temel esaslarını ve erkan-ı imanîyeyi bu asrın ilim ve efkarına uygun, mukni ve müdellel ispat ve izah ederek, hilkatin en yüksek gayesi ve fitratın en yüce neticesi olan iman-ı billahı, okullarda ve üniversitelerde okutulan ilim ve fenlerin diliyle tanıttırarak, aynı meselelerde maddî âlemlerden temsiller ve deliller göstererek Allah’ı (c.c.) bütün isim ve sıfatlarıyla ve isimlerinin meratibi ile tanıttırarak, marifetullah’ın merhalelerinden geçirip, insanları en parlak saadet ve en tatlı nimet olan muhabbetullah’a ulaştırıyor.

İlim ve Mücadele Kapısını Açan Ruh İnsanı³³

Prof. Dr. Aşrati Süleyman³⁴

Said Nursî'nin ruhî yapısı, kendi uhrevî âleminden kendini göstermiş ve ehl-i arz tarafından büyük bir iştiyak ve tazimle karşılanmış gibiydi. Bu yönüyle İslâm'ın sancağını taşıma, Kur’ân'ın izzetini sergileme ve her iki aleme bu kaynakların nuruyla bakabilme görevlerini üstlenmişti. Bu şekilde *Said Nursî beşeriyete Rabbanî bir açıdan bakabilme yöntemlerini sunmuştu*. Bilindiği gibi insanlar birbirlerinden ancak salih amel işlemleri açısından ayrılırlar. Acaba hangi salih amel İslâm sancağını yükseklere kaldırma hizmetinden daha üstün olabilir?

...

33 24–26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Said Nursî Ve İnsan Görüşünün Temelleri”.

34 Cezayir Vehrân Üniversitesi Kur’ân Araştırmaları ve Mukayeseli Dinler Kürsüsü, Kur’ân Araştırmaları Cemiyeti Başkanı, Mağrib Araştırmaları Dergisi Kurucusu ve Editörü.

Said Nursî, İslâm ümmetinin böylesi fırtınalı bir dönemde bütün hamiyetlerini Kur'ân'a yoğunlaştırmaları gerektiği görüşündedir. Ancak bu yolla Müslümanlar tamamen yok olmaktan kurtulabilirler. Çünkü bu yolla iman gücünü elde eden Kur'ânî insan tipi ortaya çıkacak, küfre karşı rahatlıkla durabilecek, tekrar ayağa kalkabilecek ve diğer insanlara öncülük yapabilecektir.

Bu çerçevede Said Nursî, İslâm toplumlarının kaybettikleri değerleri tekrar ortaya çıkarır. Böylece toplumların daha kolay bir şekilde bu değerlere ulaşabilmelerine, ahlak, örf ve usul olarak benimsemelerine imkân sağlar. Burada hemen belirtelim ki, ruhî, medenî ve kıyemî (değersel) özelliklerin bir tek toplumda farklı farklı oluşundan hareketle birbirinden farklı ölçülerin kendini göstermesi, farklı görüşlerin ortaya çıkması ve ayrı ayrı yönelişlerin olması garip karşılanmamalıdır. Hele bir de Batı medeniyetinin ihdas ettiği kötü örneklerin bütün şiddetiy-le hâlâ varlıklarını sürdürdüğü bir ortamda.

...

Said Nursî, insaniyetin hizmeti için en büyük fıkıh (ilim) kapısını açtı. Çok geniş kapsamlı bir bakış açısıyla meseleleri değerlendirdi. Hastalara, ihtiyarlara, gençlere, kadınlara ve çocuklara varıncaya kadar şefkat temeline dayalı bir irfan binası tesis etti. Bu insan gruplarının bütün problemlerine insaniyet ruhuyla çözümler üretti. Hastalara ve ihtiyarlara, çaresizlik, yeis ve perişanlık hallerine yeni bir bakış açısı ortaya koydu.

Bunların da ötesinde Said Nursî'nin insaniyete bakışı ölüm meselelerine, yetimlere ve sevdiklerini kaybedenlere kadar bütün hallerde de kendini gösterir. Onun insaniyete bakış açısı sadece gözyaşı demekten ibaret değildir. Bunun ötesinde hayat ve ölümlle ilgili meselelere yaklaşımda yeni bir şuurun bina edilmesi için gayret etti. Her bir insana bu bakış tarzını kazandırmanın yanısıra o insanı kâinatla, varlıklarla, zaman ve mekân kayıtlarıyla, hazırda ve gaybda olan olaylarla, akıl ve kalple bağlayacak yeni bir rabıta oluşturmaya çalıştı.

Bizler inanıyoruz ki, Said Nursî'nin İslâmî Varlık İdeolojisi (İnsanî Varlık İlmi) olarak isimlendirebileceğimiz bir sistemin kurulmasında çok büyük rolü olmuştur. Bu sistem diğer pek çok ilmi kuşatan

bütün meselelerin ve bahislerin yerine kuruludur. Ahlak, felsefe, manevî ilimler ve özellikle bu alanda öncü rol üstlenen kültür ilimleri bu sistemin ana direkleri mesabesindedir.

Ahlakî Problemleri Çözen Hâzık Hekim³⁵

Dr. Faruk Hamade³⁶

Hicri 14. asırda, İslâm düşünce dünyasında yeni ve bariz bir çığır açan İmam Said Nursî, tek başıyla Kur'ân-ı Kerim'e uzanan karanlık elleri geri teperek, muasırlarına ve gelecek nesillere, Kur'ânlı nurlu sarılsılmaz bir şaheser sunmuştur. Allah ondan razı olsun ve Mele-i Âla'da kendisine yüksek ve hamdedilir bir makam ihsan eylesin.

İmam Said Nursî'den sözetmek için geniş ufuklu, dal budaklı ve çok renkli bir yapıya sahip olmak lazım gelir. Günümüz fikir ve dava sahipleri, Kur'ân ve risale hameleleri, cehalet ve sapıklıklarla mücadele edip boğuşanlar, Said Nursî'nin risaleleri üzerinde uzunca durmaları, parlak fikir ve üstün düşüncelerini benimsemeleri, onun kâinata, hayata ve insana bakış tarzını kavramaları elzemdir. Zira bugün yaşananlar, Nursî'nin dün yaşadıklarından başka değildir. Vukuatı hikmetle, itina ile tedavi ettiği, hatta en derin ve en tehlikeli yaraları maharetle şifaya kavuşturduğu ortadadır. Bugün beşeriyet Kur'âni şifaya, rabbânî tedaviye ne kadar çok muhtaçtır? Ruh, nefis, ceset ve toplum yaralarının sarılmaya her zamankinden fazla ihtiyacı vardır. İmam Said Nursî Kur'ân eczanesinden aldığı merhem ve devaları, kullanıma hazır ve alımı kolay bir şekilde takdim etmektedir.

...

Bedüzzaman Said Nursî'nin kayda değer diğer bir tarafı da elle tutulur maddî deliller sunarken, onu vücudun hikmetine bağlaması ve kâinattaki yerini tayin etmesidir. Bütün bunlar insanın hizmetinde ol-

35 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman Said Nursî Gözüyle Varlık, Vazife Ve Gayesiyle İnsan".

36 Fas Muhammed-ül Hamis (5. Muhammed) Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi.

duğunu ve hayatının kolaylaşmasına yardımcı olduğunu, aksi takdirde nizam bozulacağını ve yerini karmakarışığa bırakacağını dile getirir.

...

Üstad Said Nursî, Kur'an'ı saf kaynağından alıp, insanın günlük hayatına uyarlayarak, onun hal ve tavırlarına tatbik ediyordu. İnsan hakkındaki sözleri ise, sanki Kur'an'ı tilavet ediyor, Rahman'ın hidayetine çağırıyordu. Kısacık fani hayatında insanı ebedi sonsuz bir saadete davet ediyordu. Yazılarında çokça ve her zaman Kur'an'dan ayetler zikretmiyordu. Bunu bilerek yapıyordu. Çünkü Kur'an'a inanan ateist ve inançsızları maddî, elle tutulur misallerle ilzam edip onları kendi düşünceleri ve inandıklarıyla mağlup ediyordu.

İmam Said Nursî, dikkate değer, insani birçok mesele ve problemlere çözümler getirmiştir. İnsanda bulunan süflü duygular ve onun neticeleri, bunlardan kurtulmanın yollarını izah etmenin yanısıra, Ehl-i imanın vasfı, ehl-i küfrün tuğyanı, insanı tehlike girdabına sokan imanî şüpheler ve bunların yok edilmesi gibi günümüzde geçerli olan birçok meseleye çözümler getirmiştir.

Bedüzzaman Said Nursî'nin fikirleri, nurlu, can alıcı ve diridir. Ahlâkî çöküntülere maruz kalan günümüz insanı, bu cevherlere olanca muhtaçtır. Bedüzzaman Said Nursî (r.a.) eserleriyle, dipdiri olarak yanımızda kaimdir. Müslümanların yaralarına merhem sürmektedir. Ve hala Kur'an'dan şifalı, etkili ilaçlar sunmaktadır. Düşünür, araştırmacı ve yazarların, onun fikrinden ve süluk ettiği yoldan alacakları ve faydalanacakları çok şeyler vardır.

Mütefekkir, Muhlîs ve Muzdarip³⁷

Prof. Dr. Vehbe el-Zuhayli³⁸

Muslih ve Mütefekkir Bedüzzaman Said Nursî, Rabbine ve dinine karşı son derece ihlas ve samimiyet sahibi biridir. O, insanlarla, hadiselerle ve ümmetin ahvali ile yakından alâkadar olmuştur. Onların mutlu-

37 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risale-i Nur Göziyle Kur'an-ı Kerim'de İnsan".

38 Suriye Dimaşk Üniversitesi Şeriat Fakültesi İslâm Hukuku ve Mezhepleri Bölümü Başkanı.

luklarıyla mutlu olmuş, istikamette ve hidayette oluşları onu sevindirmiştir. İstirap ve hüznleriyle hüznlenmiş, dalâlet ve sapıklıkta oluşları da onu derinden üzmüştür. Bedüzzaman insana ve davasına, insanın bugününe ve yarınına olanca ehemmiyet vermiştir. Kur'ânî kültürü, dini şeriat ve edepi ışığında insan gerçeği üzerinde çok durmuştur.

...

Nursî gibi ıslah abideleri, dünyada davaları uğrunda ne çok sıkıntılar ve zorluklar çekmektedirler. En kötü azaplara maruz bırakıldılar. Hapishane ve zindanlar mekânları oldu. Nursî, köşe bucak tecrit edildi. Vatanından, dost ve ahbablarından uzaklaştırıldı. Bütün bu sıkıntılar karşısında yılmadı, bıkmadı. Allah yolunda, davası uğruna, çekmediği eza, tatmadığı cefa kalmadı. Belki bütün bu sıkıntı ve cefalar yüzünden ihlâsı daha da arttı, fikri daha olgunlaştı.

Zindan ve tazip, Nursî'nin kalbinde, aklında ve nefsinde, fikri, dini ve insani enerjinin patlamasına sebep oldu. Ruh ile maddeyi birleştirerek toplayıcı ıslah hamlesine başladı. Bunun için, beyanatı tesirli ve canlıydı. İşitenlerini etkisi altına alıyordu. Sohbeti teselli, sireti tatlı, beyanı alımlı idi. Metodu nurdu. *Öyle ki ben Nursî'ye şu sözü yakıştırmaktan çekinmiyorum: "Kur'ân'ın manasını arz etmekte, Beyan Emîri". Evet, hiç şüphe yok ki Nursî, (İslâm akidesinin hakikatini anlama ve idrakde beyanın emîridir).*

Üstad Bedüzzaman Said Nursî, Kur'ân'daki insandan, ruhun ruhu muhatap alması tarzında bir sohbet metodu vardı. İnsanın maddî, manevî ve rûhânî yapısını inceden inceye biliyordu. Kemal ve terakkîsinin boyutlarını idrak etmişti. Onun en şerefli yaratık olduğunu, ahsen-i takvimde halk edildiğini biliyordu. Büyük âlim, insan unsurunun Allah'ın varlık ve birliğine delil teşkil ettiğini biliyordu. Bununla kalmayıp, ahiretin varlığına da delil teşkil ediyordu. *O ahiret için yaratılmıştı. O Allah'ı seviyordu. Allah da onu seviyordu. Meleklerini de seviyordu. O bekaya müştaktı. Küçücük kuvve-i hafızası, kâinatın bir misal-ı musağğarası hükmündeydi. Kâinat ona teshil edilmiştir. Allah onu en güzel şekilde yarattı. Ve ona önemli vazifeler tevdi etti. Teklif ve emaneti hakkıyla yerine getirdi. Allah, ona bütün kâinatın zahire ve definelere ihsan etti. Yeryüzünde bir halife kıldı. Allah'ın güzel isimlerinin tecelligahı haline getirdi.*

İlhama Açık, Mütefekkir ve Müceddid³⁹

Prof. Dr. Faruk Beşer⁴⁰

a) *Bize göre Bedüzzaman Hz. Peygamberin her yüzyılın başında geleceğini ya da geleceklerini haber verdiği bir müceddid ya da müceddidlerden biridir.* Bunda şüphe yoktur. Bunca hizmete ve etkiye rağmen bunu kabul etmemek haknâşinaslık olur.

b) Diğer yönden O, yine bize göre bir sistem filozofundan geri kalır tarafı olmayan bir mütefekkiridir. Felsefeyi aklı rehber edinmek değil de, hikmeti aramanın yöntemi olarak düşünürsek O'nun bu anlamda büyük bir filozof olduğunu söylebiliriz. Çünkü O, felsefenin bütün konularında ve özellikle de varlık konusunda çok özgün tahlillere sahiptir.

c) Risale-i Nur için de o bir beşer sözüdür ama sıradan bir beşer sözü değil uyarlamasını yapabiliriz. *Eğer ilm-i ledünnî diye bir ilim varsa, bu, Bedüzzaman'da en canlı bir şekilde tezahür etmiştir.* Bunu teslim etmek hakperestliğin gereğidir. Eserlerinin bir ilham, fakat gayretin üzerinde bir ilham mahsulü olduğu açıktır.

Tek Başına Bir Ümmet⁴¹

Prof. Dr. Abdürrezzak Abdurrahman Es-Sa'di⁴²

Bedüzzaman'ı yakından tanıdıktan sonra, selef ve halef uleması arasında onun bir benzerini bulabilmek için çok çalıştım ve sonunda anladım ki, ulemadan hiç birisini Bedüzzaman'a benzetmek, onun bir benzerini bulmak çok güç. Çünkü Bedüzzaman, bu ümmetin selef âlimlerinin içinde, onlara nazaran ne sadece 'en faziletli'si ne de sadece 'en ileri marifet sahibi' olanıdır. İslâm tarihi boyunca nice mütefekkirler, mücahidler, âlimler ve fakihler vardır ki, dünya durdukça onlar şerefle ve ihtiramla anılacaklardır. Ancak Bedüzzaman, umumî ve hu-

39 Risale-i Nur'da Kadın ve Evlilik, İstanbul 1996, Nun Yayıncılık.

40 Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi.

41 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman'ın Düşüncesinde Dil Yönüyle F'câz-ı Kur'ân".

42 Irak Temel Bilimler Fakültesi Dekanı.

susû hatlarıyla bütün hayatı açısından, sahip olduğu ilim, maarif ve geniş muhakeme melekesi, cihadı ve dâvâsı açısından tek başına bir ümmettir. Geçmiş İslâmî kültürü bütünüyle kavramış, yaşadığı asrın tüm yeniliklerini kucaklamış; geçmişin mirasını inkar etmeksizin, mevcut yeniliklerden gafil olmaksızın eskiyle yeniyi gayet uyumlu bir şekilde kendisinde toplamıştır.

...

İnsanın zihninde ister istemez, Bedüzzaman'ın marifet (bilgi) yönünden tek yönlü olduğu, sınırlı bir ilimde genişlemesine bir ittulâa (kapasiteye) sahip bulunduğu düşüncesi belirebilir. Zira o, bir cihad, dâvâ ve irşad adamıdır. Cihadında ve dâvâsında kullanabileceği bir ilmi elde etmeye ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç ise tefsir, hadis ve fıkıh gibi İslâmî ve şer'î ilimlerle karşılanabilecektir. Ortaya koyduğu ilmi eserleri dikkatle gözden geçiren bir kimse, sahip olunması gerekli ilimler açısından böyle bir vehmi terkedecektir. Çünkü o, ulûm-u şerîadaki derinliğinin yanı sıra modern ilimlerde de geniş bir kapasiteye sahiptir.

...

Bedüzzaman'ın sahip olduğu geniş maarıftan birisi, Arap dilindeki birikimi, sarf, nahiv ve belâgat yönlerinden derin bilgisi, bu dilin lügatını, edebiyatını, nesrini, şiirini ve benzerlerini çok iyi kavramış olmasıdır. *Sarf ve nahivden bahsetse zamanının Müberrid'idir. Lügattan söz etse, asrının Halil'idir. Arap belâgatından ve İcâz-ı Kur'ân'dan bahsetse, ulemanın Cürcânî'si, belîğlerin Sekkâkî'sidir.*

Tevazu, Cehd, Tefekkür ve Müsbet Hareket⁴³

Prof. Dr. Aşrati Süleyman⁴⁴

Said Nursî, nefsi terbiye etme, onu doğru yola sevk etme ve maddeden uzak ve Allah rızasına uygun bir hayat sürmeye zorlama alanında, kendisini ruhanî bir zümre içerisine sokan bir konuma eriştiğini

43 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursi Sempozyumu, "Kur'ân ve Bedüzzaman".

44 Cezayir Vehrân Üniversitesi Kur'ân Araştırmaları ve Mukayeseli Dinler Kürsüsü, Kur'ân Araştırmaları Cemiyeti Başkanı, Mağrib Araştırmaları Dergisi Kurucusu ve Editörü.

anlamasına rağmen, gurur ve kibir anlamında bir şirke düşmekten uzak durmuş ve kendisine bu anlamda şahsî bir ayrıcalık ve görünmez bir varlık atfetmemiştir. Talebe ve yakınlarına kendisinin kerametlerle ilişkisi olmayan sade bir kişi olduğunu, Allah rızasını tahsil etmek için kendi çapında ibadet etmeye çalıştığını, keramet ve yüce haller adına kendisinde müşahede ettikleri şeylerin, Kur'ân'ın, kendi ruhuna bahşettiği ikramlar olduğunu hep ilan etmiştir.

...

Doğrusu, Bedüzzaman'ın disipline olmuş şuuru ile maddeden uzak olma halinin, Kur'ân'la ilgili olarak ulaştığı sonuçlar üzerinde etkili olmadıkları açık bir şekilde sezilmektedir. Zira ulaştığı bir takım Kur'ânî hakikat ve hükümlerle ilgili olarak, şahsının bir fonksiyonu olmadığını ifade ettiğini ve bu hakikatlerin, iman nurunun kalbine saldı-ğı, oradan da diline yansıttığı esintiler olduğunu, bu konuda fazilet adına bir şey varsa, onun Allah Teâlâ'ya ve Kur'ân'ın nuruna ait olduğunu vurgulamıştır.

Said Nursî, defalarca, kendisinin ümmî bir şahıs olduğunu, Kur'ân'dan elde ettiği hakikatlerin kendi şahsî semeresi olmadığını ve Allah'ın inayet ve tevfiki olmadan kendisinin bir şeyler ortaya koymasının mümkün olmadığını tasrih etmiştir. Onun için, Bedüzzaman'ın düşünceleri, keşif ve tecelli boyutu kazanmıştır. *Çünkü, kendisi Kur'ân ve kâinat üzerinde tefekküre yöneldiği zaman, kendi maddî varlığından sıyrılmaktadır.* Önüne çıkan her işaretin arka planında Allah rızası vardır. Devamlı Kur'ân'la iç içe olduğu için hep bu hali yaşamıştır. Kâinata yönelik bir tecelli ve sahneyi her tefekkür ettiğinde, Kur'ânî hakikatlerin zihninde temessül etmesinin asıl sebebi buydu.

İmani hakikatlerle iç içe olduğu her an kalbine manevî bir neşe doğdu. İlâhî tecelliler karşısında ruhu çabucak teyakkuza geçiyor, bu hali yaşarken, zihnî mana denizine dalıyor ve yakîn dairesi daha da genişliyordu. Bu da, tefekkür eylemine derunî bir boyut kazandırıyor ve bunun manevî-ruhî izlerini, Nursî'nin Risalelerinde ve Kur'ân ayetlerini yorumlayan uygulamalarında, açık bir şekilde müşahede ediyoruz. Bununla, Said Nursî'nin, olağanüstü bir mücadele verdiğini, melekût âlemine girip rabbanî ilhama mazhar olduğunu ve attığı adımların o kaynak tarafından doğru bir yöne doğru yönlendirildiğini fark ediyoruz.

Takip ettiği şaşaalı hayatı, siyâsî ve mezhebî intisabı, dışladığı uzlet eksenli metoda bakılırsa, Nursî'nin farklı bir tavır ortaya koyduğu açıkça anlaşılır. Zira fiilî tesirin ve yapıcı bir değişimin, toplumun içine girmek, tartışma/cedel ortamına dâhil olmak ve dinî, fikrî ve mezhebî çeşitleriyle bütün mücadeleleri yapmakla gerçekleşeceği zihinlere yerleşmişti. Belki de böyle düşünenler, tarihten örnek vererek, hayattan el etek çeken, aktif görevlerini yapmaktan uzak duran, ümmete yönelik saldırıları püskürtmeye iştirak etmeyen, başka bir ifadeyle, ümmeti, içine düştüğü sıkıntılardan kurtarma noktasında sağlıklı bir yönlendirme de bulunamayan şahsiyetlerimizi ve ıslahatçılarımızı yermişlerdir.

Sarsılmaz İrade ve Kur'ân Eksenli Hayat⁴⁵

Prof. Dr. Vehbe el-Zuhayli⁴⁶

Samimî, gayretli, Rabbanî âlim Bedüzzaman Said Nursî, Kur'ân'ın evrensel ufkunun anlaşılması için gerekli çabaların gösterilmesinin zorunlu olduğuna inanan, gönülleri tertemiz, akılları uyanık çok değerli ve pek mümtaz âlimlerdendir.

Nursî, İslâm'a, onun düşünce sistemine ve İslâm devletine her türlü hücumların yapıldığı en kötü bir devirde yaşamıştır. ... Bütün bunlara rağmen Nursî (r.a.), hiç bir zaman bu olaylar karşısında pes etmemiş, aksine daima bunların üstesinden gelmeyi başarmıştır. İslâm ümmetinin çektiği acıları kalbinin derinliklerinde hisseden Nursî, onu birlik ve beraberliğe davet ederek, her türlü zaman ve mekân kayıtlarından kurtarmaya; Kur'ân'ın ve İslâm'ın evrensel mesaj ve kavramlarını yeniden canlandırmaya; mevcut problemleri emsalsiz bir iman ve cesaret, eşsiz bir ilim ve hikmet, üstün bir akıl ve ferasetle tedavi etmeye çalışmıştır. Bu mücadeleyi, İttihat ve Terakkiye ve sekülerist düşüncelere karşı yaptığı gibi, sömürgecilerin temel fikir babaları sayılan müsteşriklerle karşı da sürdürmüştür.

45 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursi Sempozyumu, "Kur'ân'ın Evrenselliği ve Bedüzzaman Said Nursî".

46 Suriye Dimaşk Üniversitesi Şeriat Fakültesi İslâm Hukuku ve Mezhepleri Bölümü Başkanı.

Şüphesiz, olumsuz hadiseler, Nursî'nin kalbinde öyle derin yaralar açmıştır ki, İslâm'ı ve Müslümanları eski izzetlerine yeniden kavuşturmak, İslâm kardeşliği ruhunu canlandırmak, İslâm'ın evrensel mesajını, İslâm âleminde olduğu gibi, dünyanın diğer ülkelerinde de neşretmek için âdeta içten içe yanıp tutuşmasında, Müslümanlara yönelik olarak cereyan eden sözkonusu acı dolu olayların çok büyük rolü olmuştur.

O, hayatı boyunca İslâm karşıtı iç ve dış güçlere karşı hiçbir zaman zaaf göstermemiş ve ümitsizliğe kapılmamıştır. Kur'ân'ın kıyamete kadar bütün insanların ihtiyaçlarını karşılayacak güçte olduğuna inanan Nursî, "İstikbal inkılabatı içerisinde en gür ve en yüksek sâda İslâm'ın ve Kur'ân'ın sâdâsı olacaktır" diyerek, gelecekte insanların yeniden Kur'ân'ı anlayıp ona sarılacakları müjdesini vermiştir. Bilindiği gibi öyle musibetler var ki, gelecek saadetlerin birer mukaddimesi hükmündedir.

...

Büyük ıslahatçı Bedüzzaman, Allah'a davet ve cihad uğrunda çok büyük olaylarla karşılaşmıştır. Birinci Dünya Savaşında bir gurup fedâileriyle birlikte Ruslara karşı giriştiği savaşta esir düşmüş, yaklaşık iki buçuk yıl Rusya'nın doğusunda yer alan Kosturma'da bir esir kampında kalmıştır. Daha sonra, ümitsizliğe düşmüş birçok insanın ümidini canlandırmak üzere döndüğü Türkiye'de, -büyük hatıralarla dolu Barla'nın da dâhil olduğu- birçok beldeye sürgün edilmiştir. Kur'ân'ın manevî bir tefsiri, kalp ve ruhun gıdası olan Nur Risalelerinin çoğu, yaklaşık sekiz buçuk yıl sürgün kaldığı Barla'da telif edilmiştir.

Bu eserler gerçekten birer akâid ve din; dua ve hikmet; ubudiyet ve davet; zikir ve fikir kitabıdır. Kur'ânî tasavvuf ve hakikat; Kelâm ve mantık ilmi; kulluğa teşvik formülü, şüpheleri yok edip muarızları susturan gerçekler, bu eserlerdedir. *Bedüzzaman gerek bu eserlerinde, gerekse daha önce telif ettiği İşârâtü'l-İcâz ve Hutuvât-ı sitte gibi diğer eserlerinde olsun, ortaya koyduğu hakikatlerle kendisinin gerçekten Kur'ân'ın hâlis bir hizmetkârı olduğunu ispat ettiği gibi, Kur'ân-ı Kerim'in bir mu'cize-i mânevîyesi olan Nur risalelerinin cihan-şümul uslûbu ile ışığın güneşe delâleti katiyetinde, Kur'ân'ın evrenselliğini de hakkıyla ortaya koymuş bir allâmedir.*

...

Said Nursî (r.a.) Kur'ân'ın evrenselliğini ve İslâm dininin temel hedeflerini çok iyi kavramış bir kimse olarak, toplumda İslâm akidesinin doğru bir şekilde anlaşılmasını ve buna bağlı olarak kulluk görevinin hakıyla yerine getirilmesini, yüksek ahlâkî prensiplerin yerleşmesini sağlayacak bir davet metodunu esas almıştır. Bunu yaparken asayiş ve emniyeti ihlâl edecek davranışlardan uzak durmuş, müspet hareketi esas almış, ilmin rehberliğinde ikna metodunu kullanmıştır. Salâbet-i diniyesinden asla taviz vermeyen Nursî, hârika ilmiyle dinsizlere meydan okuduğu gibi, İslâm düşmanlarına karşı eşsiz bir cesaret örneğini de göstermiştir.

Said Nursî İslâm dininin gerçeklerini, delillere dayalı olarak neşretmek suretiyle salih, sağlam inançlı bir nesil oluşturmaya çalışmıştır. İslâm'a ve Müslümanlara yönelen menfi akımların tehlikelerine karşı İslâmî şuuru yayararak, ümmeti dinsizlik akımlarına karşı -ilmî metodlarla- mukavemet göstermeye hazırlamış ve İslâmî eğitimi evlere taşıyarak "Yeni Said" değişim nazariyesini tatbik etmeye devam etmiştir. Said Nursî'nin uslûp ve metodu gerçekten başarılı olmuştur. Onun risaleleri ve eserleri hayatında ve ölümünden sonra Türkiye için, maddî-mânevî bereket ve hayır kaynağı olmuştur. Kendisinden sonra da talebeleri onun mesajını yaymaya devam ettiler.

...

Said Nursî, bu doğru yolla Kur'ân'ın evrenselliğini insanlık camiasında yerleştirmek için çalışan ilim, aksiyon, cihad ve davet önderlerinden biriydi. Tevhid akidesini evrensel bir akide haline getirdi. Çünkü ruhlar, tevhid akidesiyle uyum halindedir. Zira tevhid akidesi fitrata uygundur ve selim akıl birazcık düşünmeyle ve kolaylıkla tevhidi kabul eder.

Geleneğe Vukufiyet ve Kur'ânî Metod⁴⁷

Prof. Dr. Ahmed Muhammed el-Gâli⁴⁸

Said Nursî akide etütlerinde kullanılan farklı ekollere derinlemesine vakıf bulunmaktadır. Kelam ekolünü, tasavvuf ekolünü ve felsefe

47 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu, "Bediüzzaman Said Nursî ve İslam İnancı Etütlerinde Tecdit Risale-i Nur Işığında Bir Etüt".

48 Birleşik Arap Emirlikleri Üniversitesi İnsani İlimler Fakültesi, İslamî Araştırmalar Bölüm Başkanı.

ekolünü iyi tanımaktadır. Bu nedenle de her birini objektif olarak değerlendirebilmiştir. Kalam deneyimini bütüncül olarak reddetmediği gibi sofi deneyimi de tamamen göz ardı etmemiştir. Felsefeyi de mutlak olarak kınamamıştır. Aksine, kalam ilminin tarihi geleneksel çizgisinin yetersizliğini açıklamış, çağımız maddeci dinsizlik akımlarına karşı durmaktan aciz olduğunu söylemiştir. Mamafih olumlu yanlarının da olduğunu ifade etmiştir. Tasavvufun, İslâm düşüncesinin maruz kaldığı meydan okumalara karşı durmaktan aciz olduğunu söylemiş, felsefenin maddeci ve inkârcı yanını kınamıştır. Ancak vahye paralel hareket etmesi ve onun ışığında yürümesi durumunda felsefenin önemli bir rol oynayabileceğini de takdir etmiştir.

Said Nursî akide etütlerinde kendi metodunu kullanmıştır. Risale-i Nur incelendiğinde bunu görmek mümkündür. Bu metodunda Kur'ân-ı Kerim'in adımlarına tabi olmayı esas tutmuş, iman konularını ve metodunu Kur'ân-ı Kerim'den almıştır. Bu metot uyarınca da Allah Teala'nın varlığı, birliği, isim ve sıfatları, ahiret ve ahiretteki olaylar, nübüvvet, melekler ve de kader gibi iman konularının tamamını Kur'ân-ı Kerim metodu ile ele almıştır.

Said Nursî hem kalam kültüründen, hem sofi bilgilerinden hem de felsefe deneyiminden istifade etmiştir. Bütün bunların üstünde hareket noktasını Kur'ân-ı Kerim oluşturmuştur. Bütün bu uğraşları imanı kurtarmak içindir. Bunu da deliller serdetmek, konuları ele almak sureti ile yapmıştır. Belirgin özellikleri ile Kur'ân-ı Kerim delillerine yoğunlaşmış, maddeci felsefeyi reddetmiş, onların delillerini çürütmüş, boş olduklarını açıklamıştır. İfadeleri gayet açık ve kolay, her kesin anlayabileceği düzeyde sadedir. Risale-i Nur çerçevesinde anlayış, güzel görme, tabiat ve yöneliş farklılıklarına rağmen bütün insanlara iman hakikatlerini ispat etmeye çaba göstermiştir. Bunun yanı sıra fert ve cemaatlerde büyük etki bırakan eğitim boyutunu bütün konularda ele almaya da özen göstermiştir.

Bu metot sayesinde Said Nursî akide konularını, her müslümanın etkileneceği ve harekete geleceği, ahlakına, kâinata bakışına, olayları ve duruşları değerlendirmesine tesir edecek bir şekilde canlı konular haline getirmeye muvaffak olmuştur. Prof. Muhsin Abdülhamid'in de ifa-

de ettiği gibi, bu sayede sadece modern çağda değil, bütün İslâm tarihinde büyük mücedditlerden sayılmaya hak kazanmıştır.

Kur'ân'ın Esrarına Dair Salâhiyet ve Mücadele Azmi⁴⁹

Prof. Dr. Ahmed Ebu Zeyd⁵⁰

Bedüzzaman Said Nursî, önemli bir âlim, fikir adamı, müceddid ve samimi büyük bir mücahiddir. Kendisi tâ küçük yaşlardan beri İslâm ilimleri alanında temayüz etmiş, onları olağanüstü bir şekilde, hem hıfz etmek hem de anlamak suretiyle kavramıştır. Bu özelliğinden dolayı, zamanının büyük âlimleri onun üstünlüğünü teslim etmişlerdir.

Bedüzzaman, ümmetinin dertlerini yüklenmiş, içinde bulunduğu menfi şartları düzeltmek ve ıslah etmek için tebliğ sancağını eline almış ve ülkesinden düşmanı kovmak için gönüllü mücahidlerin komutasını üstlenmiş bir kişidir. Daha sonra ıslah hareketinin önderliğini yapmış ve büyük bir azim ve gayretle küfür ve ilhad akımına karşı koymuştur. Yoluna atılan dikenler ve büyük eziyetler, azmini kıramamış, dünyadan göçünceye kadar fikriyle, ilmiyle, kalemiyle ve temiz ve nezih hayatıyla cihada devam etmiştir.

Bedüzzaman, kaleme aldığı bütün Risalelerini, Kur'ân'a hizmet etmek, onun hakikatlerini bütün dünyaya duyurmak, iman esaslarını teyid etmek ve küfrün karanlıklarını izale etmek gayesiyle telif etmiştir. Bu önemli fikir adamının dünyasına girmek ve ilmi ortamını teneffüs etmek isteyen her araştırmacının, öncelikle onun düşüncesine giden kapıları açması için, beraberinde özel anahtarları bulundurması ve belli geçitlerden geçmesi gerekmektedir.

...

Son dönem İslâm âlimlerinin Kur'ân'ın esrârı ile ilgili ortaya koydukları çalışmalara muttali olan herkes, Said Nursî'nin, konuya yeni boyutlar getirme noktasında diğerlerinden farklı ve üstün olduğunu

49 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman Said Nursî'de Kur'ân İcâzının Beyanı İle İlgili Yenilikler".

50 Fas Rabat Muhammed el-Hâmis Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslam Araştırmaları Bölüm Başkanı.

rahat bir şekilde idrak eder. Ancak ne yazık ki onun ismi bu bağlamda hiç anılmamaktadır, kanaatim odur ki modern çağda *Kur'ân alanındaki yenilikler her anıldığında O'nun ismi de orada anılmalıdır.*

Problemlerin Temeline İnme⁵¹

Seccad Chowdhry⁵²

Bedüzzaman Said Nursî, hayatını bütün insanlığın ilerlemesi ve refahına adadı. Onun çalışma alanı Kur'ân idi; anlayışını sergileme aracı ise Risale-i Nur. Onun mesajı, temelde Müslümanlara hitap etmesine karşın, aslında bütün insanları kapsamaktadır. Nursî moderniteyi dine yönelik bir doğrudan saldırı olarak gördü ve insanlığın sorunlarını çözenin iman yoluyla mümkün olduğunu anladığı için imanun ihyasına odaklandı. Kendi ülkesindeki mücadelesinde modernitenin kurumsal belkemiğinin, sekülerizm ve Batının körükörüne taklidi olduğunu gördü. Etrafında olup bitenin çok dikkatli bir gözlemcisi; kendi kavrayışına göre insanlar arasında dinsiz ve materyalist felsefenin yayılmasına bağlı olarak hem Müslüman hem de Gayrimüslim toplulukları içine çeken sosyal bataklığın şiddetli eleştiricisi oldu.

...

Said Nursî Müslümanlara bütün toplumlar için ebedî paradigmalara dayalı geniş bir ahlâkî nizamın yeniden oluşturulması çağrısında bulunmaktadır. Bu durumda günümüzde küreselleşme bağlamında ilk meydan okuma, böyle bir ahlâkî etiğin yeniden üretilmesini gerçekleştirmektir. Neredeyse yeryüzündeki her toplum, küreselleşme karşısında bir güvensizlik duygusundan muzdariptir. Sistemde herhangi bir değişiklik yapılması, sistemin kurumlarına odaklanan büyük ve karmaşık bir iştir. Ancak *Nursî, inanca odaklanmaktadır, o inancın meydana getirdiği kurumlara değil. Sorunun dallarına değil, kökü olarak gördüklerine odaklanmaktadır.*

...

51 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, "Küreselleşen Dünyada Kimlik ve Sosyal Adalet: Risale-i Nur'dan Perspektifler".

52 New York South Shore İslam Merkezi Genel Müdürü.

Risale-i Nur insanlara imanlarını ve dolayısıyla kimliklerini korumak için gerekli vasıtaları sağlamaktadır. Risale-i Nur'da, Nursî'ye göre Batı Medeniyetinin zayıflıkları belirlenmekte ve modern medeniyete karşı korunmak için mevcut vasıtalar sayılmaktadır. Sahte kimliğe sahip olan bireylere, adil, etik sistemler kurabilecekleri bir etik bakış açısı oluşturma yeteneği vermektedir.

Dikkatleri Kur'ân'a Yönlendirme⁵³

Dr. Reşit Haylamaz⁵⁴

Bilindiği gibi Risale-i Nur, İslâm'ın günümüzdeki en önemli yorumlarından biridir ve elbetteki İslâm'ın evrenselliği hususunda da yeni yaklaşımları olacaktır ve olmuştur da. Ancak, o, evrensellik başlığı altında değil, hemen her konuyu ele alış tarzındaki yaklaşımlarında ve özellikle de Kur'ân'la ilgili bahislerde bu konuya değinmiş ve kendine özgü ikna metodlarını kullanarak İslâm'ın evrenselliğini, zorlamalardan uzak tabii bir yaklaşımla ele almıştır.

Bedüzzaman'ın sadece Kur'ân tarifi bile başlı başına evrensel bir yaklaşımdır. O, kainatı bir bütün olarak telakki eder ve Kur'ân'da, mad-dî âlemin dillerinden birşeyler anlayamayanlar için ayrıca gönderilmiş bir nâme, yani kainat kitabının bir tercümanı olarak değerlendirir.

...

Risale-i Nur, hemen her meselede dinin kaynağını ve onun en önemli unsuru olan Kur'ân'ı nazara vermekte ve dikkatleri onun üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Mesela, "Milliyetimiz bir vücuttur; ruhu İslâmiyet, aklı Kur'ân ve imandır." diyen Bedüzzaman, "Müçtehidlerin kitapları vesile gibi, cam gibi Kur'ân'ı göstermeli, yoksa vekil ve gölge olmamalı." diyerek Kur'ân'ı anlamak için kaleme alınan eserlerin bile ona göre olmasını istemektedir. Ona göre her türlü problemin çözümü, Müslümanların uyanıp Kur'ân'a sarılmasındadır. Çünkü tercümanı olduğu kâinatın tilsimini ancak Kur'ân açacaktır.

53 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "İslâmın Evrenselliği ve Kur'ân'ın Evrensel Okunuşunda Risale-i Nur Örneği".

54 Kaynak Yayın Gurubu Genel Yönetmeni.

...

Risale-i Nur'un değişik bölümlerinde ve özellikle Yirmibeşinci Söz ve İ̇şaratü'l-İ'caz'da yoğunlaşan evrensellelikle ilgili konular, dinin kaynağı, onun muhtevsındaki derinlik, muarazanın mümkün olmayışı, metnindeki üstünlük, herkese ve her asra hitab etmesi, üslubu, ikna hususiyeti ve Kur'ân-kainat ilişkisi gibi başlıklarda yoğunlaşmaktadır.

Taklidi Red ve Kur'ân'ı Doğru Bakış Açısıyla Kavramak⁵⁵

Dr. Muhammed Eslem Perviz⁵⁶

Said Nursî'ye yaşamının oldukça erken bir döneminde onun olağanüstü yeteneğini gören hocaları tarafından gayet uygun bir şekilde 'Bedüzzaman' (Zamanın Harikası) ünvanı verilmiştir. Talebeleri, hayranları ve müritleri onu saygılarından dolayı "Üstad" olarak adlandırırlar. Zamanının din âlimlerinin uygulamasının aksine, Nursî fen ve matematik bilimleri ve felsefe öğrenmiştir. Bunun İslâm teolojisini yenilemek ve yeniden yorumlamak ve İslâm ve Kur'ânî ideolojinin düşmanlarının meydan okumasına cevap vermek için tek yol olduğuna inanıyordu. Onu çağının diğer âlimlerinin büyük bir kısmından ayıran bir başka kişilik özelliği de; taklidi reddetmesidir. İmanın yayılmasının taklid yoluyla değil tahkik yoluyla gerçekleştirilmesi gerektiğine inanıyordu. Allah'ın yarattığı mevcudatı ve bu mevcudatın sergilediği fenomenleri mü'minler için bir işaret ve kılavuz ışığı olarak görüyordu.

Onun yaşadığı devir bilim ve teknolojinin yeni çığırılar açtığı bir devirdi. Materyalist ilerlemenin etkisiyle, genelde insanlar ve özelde aydınlar Yaratıcıyı inkâr ediyor ve her şeyi tesadüfe ve tabiata mal ediyorlardı. Bu materyalist akımlara karşı çıkmak için, aynı derecede güçlü bir inançla "İslâmî Dünya Görüşü"nü sunmak mutlak bir zorunluluk haline gelmişti. *Allah (c.c.) İslâm'a bu büyük hizmeti yapması için*

55 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, "Küreselleşmenin Ardından İnsani Değerleri Yeniden Güçlendirme İhtiyacı: Kur'ânî Rehberlik Ve Üstad Nursî'nin Yaklaşımı".

56 Hindistan İslâmî Bilim ve Çevre Vakfı Direktörü (Hindistan), (İslâmî Bilim ve Çevre Vakfı).

Üstad Nursî'yi seçti. Nursî, aklın rolünü ve Kur'an'ın mesajıyla uyumluluğunu vurguladı.

...

Hızla yayılan küreselleşme fenomeni tabiatın, toplumun ve ahlâkın bozulma hızını artırdı. Aynı zamanda bilim ve teknolojinin küresel egemenliği ve bilimsel görünüşün doğuşu, sosyal görünüşü akla, hakikate ve kanıta yöneltti. Bu nedenle hakikati, yani Kur'anî mesajı ve içindeki İlahî rehberliği yaymanın tam vaktidir. Kur'an, kendi etik kodu ve rehberliğiyle, bize doğru yolu gösterebilir. Ancak eğer bu değerler bireylerin kendi içinden gelmek yerine, onlara empoze edilirse, başarısız olmaya mahkûmdur. Farklı toplumlarda bu gibi birçok girişimde bulunulmuştur ve bunların sonuçları bu "etkisiz"liğe tanıktır. Bir kişinin Kur'an öğretilerine ihtiyacını görmesini ve bu öğretilerin önemini anlamasını sağlamak için, öncelikle o kimsenin Kur'an'ı doğru perspektiften anlaması temin edilmelidir. İşte bu bağlamda *Üstad Nursî'nin yaklaşımı çok büyük önem kazanmaktadır. Onun Kur'an esaslarını anladığı, yorumladığı ve açıkladığı tarz tamamen ona hastır ve çağımızın insanı tarafından bir model olarak benimsenmeyi hak etmektedir.*

Tecditte Farklılık⁵⁷

Prof. Dr. İmtiyaz Yusuf⁵⁸

Said Nursî'nin mücedditlik statüsü, ortaya koyduğu şu iki önemli başarıya dayanır.

a) Şu ifadeleriyle, Kur'an'a aykırı olarak ortaya çıkan tartışmalara karşı serinkanlı bir savunma yapar; "Kur'an'ın sönmez ve söndürülmez manevî bir güneş hükmünde olduğunu, ben dünyaya ispat edeceğim ve göstereceğim". *Bugün Türk toplumunda Kur'an'ın ortadan kaybolmaması onun bu azminin ve elde ettiği başarısının açık bir delilidir.*

57 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Allah ve İnsan Arasındaki İlişki: İki Müceddid Arasındaki Ortak Ruhânî Zemin: Müceddid-i Elf-i Sani Şeyh Ahmed Sirhindi ve Bediüzzaman Said Nursî".

58 Pattani-Tayland Prince of Songkla Üniversitesi İslami Araştırmalar Bölümü.

b) Sûfî gelenekte büyük bir inkılâp gerçekleştirmiştir. Bunu yaparken kendisinden ziyade Risale-i Nur'u bir tek kişiye ait olmayan ve insanları Kur'ân'a yönelten bir muallim olarak sunmuş; Kur'ân, Risale-i Nur ve akıl arasında dinamik bir interaksiyon ve canlı bir entelektüel yapı ile şeyh/mürîd geleneğini değiştirmiştir. Bunun da açık göstergelerinden birisi, postmodernizm ve materyalist globalleşmenin hâkim olduğu günümüze kadar Risale-i Nur'un çok geniş bir şekilde kabule mazhar olmasıdır.

Said Nursî, Risale-i Nur'dan hareketle, Kur'ân'ın aleyhinde toplanıp hücumla geçen materyalistler ve ateistlere karşı ilim, sebepler ve Kur'ân arasında hiçbir uyumsuzluğun olmadığına dair gayet ikna edici delillerle cevap vermiştir. Allah'ın varlığı konusunda Kur'ân'ın ileri sürdüğü, iddia ettiği ve onayladığı din çerçevesi dünya görüşü ile materyalist felsefeye dayalı ateistik görüşler arasındaki hızla devam ettiği günümüzde, böyle bir tarzın önemi daha açık ortaya çıkmaktadır.

Risale-i Nur, insanla inanç arasındaki bağlantıyı sağlayacak inkılâbını iki seviyede gerçekleştirmiştir: "...Taklidi imana sahip insanları tahkiki iman seviyesine ulaştırma ve imansızları sebeplere kulluktan Allah'a kulluk derecesine çıkarma."

Kur'ân'ın Dönüştürücü Gücünü Tesbitte Aczi Basamak Yapmak⁵⁹

Prof. Dr. Arif Ali Nayed⁶⁰

Bedüzzaman'ın Allah'ın Kelâmı olarak Kur'ân'ın hayrete düşürücü, dönüştürücü ve hayat değiştirici otoritesini anlaması, onu şu gerçeği çok açık olarak görmeye götürmüştür: Tıpkı Hz. Musâ'ya denizleri yaran ve sert kayalara vurulduğunda su fişkirtan bir asâ verildiği gibi, Hz. Muhammed'e de (s.a.s.) müminlerin kalplerini açan ve oradan hayat suyunu fişkirtan bir Kur'ân verildi. Bedüzzaman Kur'ân'ın bu

59 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Kur'ân İnsanı Olarak Bedüzzaman Said Nursî".

60 Roma Arab ve İslami Araştırmalar Siyasi Enstitüsü Yöneticisi.

etkin dönüştürücü nimetini, insan düşüncesinden kusursuz sistemler inşa etmeye çalışan felsefenin boş çabasından farklı; benzersiz ve hayat verici olarak görür.

Bedüzzaman'a göre Kur'ân'ın bu dönüştürücü gücü sadece taşlaşmış kalpleri çatlatmakla kalmaz, bundan daha hayret verici olarak yalın dünyanın varlığının sahte katılığını da mahveder. Bedüzzaman Mesnevi'de, dünyanın bizimle doğru Gerçeklik[Allah] arasında statik bir perde olarak durmasına izin verilmemelidir, belki Kur'ân'ın kudretiyle paramparça edilmelidir. Bir anlamda, Bedüzzaman Kur'ân'ın dünyayı parçalarına ayırabileceğini ve böylece insanlara dünyanın arkasındaki esas gerçekliği ve böylece de neyin gerçek olduğunu gösterebileceğine işaret eder.

Peki, Bedüzzaman'ın Kur'ân'ın bu parçalayıcı ve mahvedici etkisini elde etmek için bulduğu metot nedir? Cevap basittir, bununla beraber metodun epistemik (bilişsel) süreçlerden meydana gelmesi gerektiğini düşünen insanlar için garip gelebilir. Bedüzzaman'ın metodu sade ve kısa bir duada dile getirilmiştir: “Ya Rabbi, Ya Haliküm, Ya Malikü! Senin dergâhında hüccetim, hacetimdir, azığım ise fakrım ve çaresizliğimdir. Araçlarım hilesizliğim, hazinem ise fakrımdır. Sermayem ümidlerim ve acularım, şefaathim ise Senin Habibin Hz. Muhammed (s.a.s.)dir. Ey Merhametlilerin en Merhametlisi ve bağışlayanların en çok bağışlayanı beni affet, beni bağışla.”

Bedüzzaman Said Nursî'nin Eğitime Dair Metodları⁶¹

Muhammed Rüşdi Ubeyd⁶²

Bir kış gecesinde, gördüğüm bir rüya üzerine âniden uyandım. Rüyanın ayrıntıları uykunun kesif perdeleri arasında kalmış ve karanlıkları arasında kaybolmuşsa da sabah uyandığımda ana çatısını hatırlıyordum. Rüyada ne görmüştüm?

61 27–29 Eylül 1992, İstanbul 2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Risale-i Nur'da Eğitim Metodları”.

62 Yazar, Uluslararası İslâm Edebiyatı Birliği Üyesi.

Said Nursî'nin "Hakikat Nurları" adlı kitabını okuyordum. Rüya-
nın te'vili, kitabın isminden anlaşılıyordu. Gerçekten bu eser, şeksiz
şüphesiz "hakikatın nurları"ydı. Kalbime Risale-i Nur'un şeffaf birer
ayna gibi güzel tabirleri ile akseden nurlarından daha açık ve anlaşılır
bir te'vil, bu rüya için bulunabilir mi? İhsan Kasım es-Sâlihî'nin tercü-
me ettiği o değerli kitap, sağıma soluma yüzlerce ilmî eser doldurmuş
gibiymiş. Kitabı okudukça okudum. İşte bu okuyuş, beni Risale-i Nur'a
kavuşturdu. Bu hal Risale-i Nur ile ilk buluşmamdı; manevî bir kristal
olan Risale-i Nur'un yedi renginin cilvelerine dalıştı. Lem'alar'ın ve
Şuâlar'ın ziyalar denizinde manevî bir yıkanmaydı.

O âlem, Said Nursî'nin üstün maharetiyle tanzim olunmuş
rengârenk ve süslü bir âlemde. Bu âlemde çiğ damlalarının arz ettiği bir
manzara vardı. Bu âlemde çevreye çok farklı ve güzel kokular saçan çi-
çeklerin gülücükleri mevcuttu. Bu âlemde bal süzülen bir muhabbetin
zevki tadılıyordu. Bu âlemde Sözler'e akan damlaların sahibi olan bir ruh
vardı. Mektubat'ın sayfalarını çevirdikçe büyük bir mimarın tecessüt
eden ruh ve fikirleri ile karşılaşılıyordu. İşte bu enis ve nezih mecliste
Said Nursî ile karşılaştım. O veciz ifadeleriyle Allah'ın birliğini terennüm
ediyor, kaleminin ince fırçalarıyla hakikatın tablosunu çiziyordu.

...

Said Nursî, asrının insanında görülen ruh yaralarını, Kur'ân'ın nuru
ve hakikatları ile tedavi etmiştir. Gerçekten insanı, kendini ve mahiyetini
kaybetmekten, arzularının sönmesinden, sabır gücünü zorlayacak sıkın-
tılardan, ölümden korkmaktan kurtarmakla kalmamış, ona Allah'a, âhi-
ret gününe inanma ve Kur'ân'ın gayb âleminde bir harita gibi takdim
ettiği iman sofrasını sunmuş ve böylece insanı, kalbinde huzur, nefsinde
sükûn; kâinat ve mahlûkat ile uyum içinde olan ve Allah'a dayanan mut-
lu bir varlık haline getirmiştir. Onu soğuk ve kuru taklidî imandan kur-
tarmış, ruhunu tahkiki iman meş'alesi ile nurlandırmıştır. Dinî hüküm-
lerdeki hikmetleri ve ibadete ait fiillerdeki İlâhî maksatları izah etmiştir.

*Said Nursî, Esmâ-i Hüsnâya getirdiği izahlarla hissiyatı bıkkınlıktan
ve vicdanı basit duygulardan temizlemiş, şu güzel kâinat karşısında hayret
ve merak içinde bırakarak varlıkları ilk defa görüyor gibi bir hâlet-i rûhiye-
ye sokarak günlük olayların, soğuk aklî muhâkemelerin çukurlarına düş-
mekten kurtarmış; bütün bu hakikatleri keşfedecek ufuklar açmıştır.*

Said Nursî, insanı, elem ile emel, aşk ile ayrılık, ebedî meyil ile zevâlin dalgaları, varlık ile yokluk, gerçekle hayâl, fertle toplum, yardımlaşma ile çatışma arasındaki tezatlarından kurtarmıştır.

Said Nursî, insanı, hayata geçme kabiliyeti olmayan, tatbik imkânı bulunmayan, gerçeklerden uzak odun yığını gibi kuru malumattan tecrit etmeye çalışmıştır. Böylece akı, iman hakikatlerini kabule hazır hâle getirmiştir. *Bu yolda en büyük örnek kendi nefsidir.*

Said Nursî, akla, hisse, vâkıya, akl-ı selîme kesin ve yakînî olan müsbet ilimlere dayanarak iman hakikatlerini yeniden ihyâ etmiştir. Böylece insanın zaman ve mekân ufuklarını genişletmiştir.

Said Nursî, materyalistlerin ileri sürdüğü bütün şüpheleri, vesveseleri, vehimleri ve zanları Kur'ân'ın nuruyla bertaraf etmiştir.

Hakikata ulaşmak için takip ettiği yolların bir kısmı vicdanî, akli, ruhî ve ahlakî şartlar ve yollardır. Gafletten, isyandan, gururdan, taasubdan, vehimden, muhakemesizce her şeyi reddetmekten, hayalî şerikler edinmekten, ilme dayanmayan benzetmelerden kaçınmak da bunların bazılarıdır.

...

Said Nursî'nin eğitim metodlarından birisi de, eğitime önce nefsinden başlamasıdır. Bu esasa hayatı boyu riayet etmiş, her türlü medih ve tenkidin üstüne çıkmış, tevazuun zirvesine yükselmiştir. Delil ve diyalog metodunu esas almış; müsamahayı şîâr edinmiştir.

Temsil, Tevazu ve Hürriyet Aşkı⁶³

Prof. Dr. Nevzat Tarhan⁶⁴

a) Tebliğ Değil Temsil Zamanı

Said Nursî düzeltme faaliyetine kendisinden başlamıştır. Eserlerinde muktuplarına “Ey nefsim” diyerek başlamıştır. Söylemlerini ve

63 22–24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, “Ahlakın Güncelleşmesinde Yeni Bir Tarz; İmam Nursî Modeli”.

64 Psikolog, Memory C. of America Türkiye Yöneticisi.

Peygamber ahlakını kusursuz yaşamıştır. Her şeyden feragat, hediye almamak, dünya malına değer vermemek gibi özellikleri tavizsiz uygulaması, bu asrın Mevlanası gibi yaşamayı başarması O'nun aleyhindeki propagandaya rağmen güven duygusunu azaltmamış, bilakis arttırmıştır. “Biz ahlâk-ı İslâmîyenin ve hakâyık-ı imanîyenin kemâlâtını e'fâlimizle izhar etsek sâir dinlerin tâbileri elbette cemaatle İslâmîyet'e girecekler.” sözü Said Nursî'ye aittir. İnsanlığın uyandığını, ilim ve araştırma meyli içinde olduğunu, doğru nerdeyse er geç arayıp bulacağını, “Uyanmış beşerin başka şansı yok.” diyerek savunuyordu.

b) *Müsbet Hareket*

Said Nursî başkasının kusurlarını dile getirmeden sürekli kendi doğrularını anlatmıştır. Siyasi bir talep içine girmemiş, “en büyük siyaset, siyasetle ilgilenmemektir” diyerek iman ve ahlak vurgusundan taviz vermemiştir. Tahrik edici yaklaşımlara hep sessiz kalmış, kendi doğrularına sarılarak ve model insan yetiştirerek cihat edilebileceğini savunmuştur. “Taş atana ekmek at.” şeklindeki tasavvuf ilkesini yaşayışında göstermiştir. Böyle davranarak kavgacılığı, boğuşmayı, düşmanlık dygularının gelişmesini önliyordu. Bu yapıcı ve kucaklayıcı tavrıyla çağımızın Mevlana'sı oluyordu.

c) *Kişisizleştirme Çabası*

Osmanlı ve Ortaçağ döneminde şeyh-mürîd ilişkisinde kişisel bağıllık mekanizmaları ile irşat faaliyeti sürüyordu. Modern çağda “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir, sanattır.” düşüncesi en önemli vurgu haline geldi. Modern dünya; önermecî araçlar, kişisel ilişki tarzının yerine araştırmaya dayalı araçları öneriyordu. Herkes fikir üreterek, kafa yorarak doğruyu bulmalıydı. İncelemeden kimsenin arkasından gidilmemeliydi. İşte bu anlayışa uygun olarak İmam Nursî'de kişisel rehberliği reddedici yaklaşımlar görüyoruz. “Beni ziyaret etmek isteyenler Risale-i Nur'u okusun, Said yoktur, konuşan yalnız hakikattir.” gibi ifadelerle sürekli bu vurguyu yapıyordu. Arkasından halife bırakmaması, mezarının bilinmesini istememesi, buna rağmen ölümünden sonra bütün dünyada milyonlarca takipçisinin bulunması sosyolojik bir olgudur.

d) Doğu Despotizmi ile Mücadele Etmesi

“Sorma, düşünme, itaat et.” tarzındaki geleneksel sosyal yapının modern çağla birlikte başladığını İmam Nursî meşrutiyet döneminde gördü. Sorgulayan, özgür düşünen, bağımsız davranan bireylerin insanlığın geleceğinde yer alacağı tezini savunan din âlimi olarak ilginç bir öngörü içinde olduğunu söyleyebiliriz. Ortodoks Osmanlı ulemasının kesinlikle kabul etmeyeceği bu tezi meşrutiyet döneminde yazdığı kitaplarında açıkça ifade etti. “Âlemdeki terazinin hürriyet gözü ağır geldiğinden, birdenbire terazinin öteki gözündeki vahşet ve istibdadı kaldırdı.” sözü O’na aittir. İstibdadın İslâm’ın özünde olmadığını, Emevilerle birlikte girdiğini söylüyordu. Ayrıca özel hayatta, medresede, ülke yönetiminde istibdadın yerinin olmadığını karıncaların cumhuriyetçiliğini örnek vererek anlatması canlandırılmış İslâmî modernleşmenin Kur’ânî bir yorumu olarak nitelendirilebilir.

Yüksek İlmî Vukufiyet⁶⁵

M. Salim Abdullah⁶⁶

Nasıl ki, gecede deniz fenerleri gemilere doğru istikameti gösterirler; İslâm tarihinde de böyle nice erkekler ve kadınlar yetişmiştir. Cenâb-ı Hakk’ın sevgisiyle içleri dolmuş, fener gibi nurani şahsiyetler olmuşlar, insanlara fevkalade örnek hayatlarıyla ve kendileri tarafından en ince detayına kadar tatbik edilen yüksek ilmi vukufiyetleriyle “Allah yolunda numune-i imtisal” olmuşlardır. Said Nursî Hazretleri de bunlardan birisidir. Kendisi birçok insan tarafından “Bedüzzaman”, “Zamanın Harikası” olarak yâd edilmiştir.

Said Nursî yakın geçmişte, 1960 yılında vefat etmesine rağmen, kendisiyle karşılaşma imkânım hiçbir şekilde olmadı. Fakat onun talebeleriyle Almanya’da, İngiltere’de, Kıbrıs’ta ve Türkiye’de karşılaştım

65 16 Mart 1991, İstanbul 1. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Said Nursî İle Manevî Karşılaşmam”.

66 Gazeteci-Yazar, Birleşmiş Milletler İslam Kongresi’nin Temsilcisi, Dünya İslam Kongresi (Karaçi) icra heyeti üyesi.

ve karşılaşıyorum. Talebelerinin davranışlarından, dindarlıklarından, insaniyetlerinden, fevkalâde ilmi vukufiyetlerinden cemiyetin bünyesine sağladıkları uyumdan her defasında üstadlarının müessir manadaki yaşayış tarzı ve onlardaki tecellisini (siluetini, görüntüsünü) okumaya çalıştım. Benim için ancak bu yolla Said Nursî'nin nefesini hissetmek mümkün olmakta ve benim üzerimde sebebini izah edemediğim cazibeli bir tesir icra etmektedir. Said Nursî'nin ruhu cemaatinin varlığında ve tesirinde yaşamaktadır. Ben Said Nursî'yi talebelerinin söz ve fiillerinden tanıma ve derinden takdir etmek imkânı buldum.

Diyaloğa Açık İrade İnsanı⁶⁷

Fred A. Reed⁶⁸

Bedüzzaman Said Nursî'de, hayatı ve eserlerinin zımnında modernist dogmaya meydan okuyan bir insan buldum. Dünyaya arkasını döndüğü için değil. Belki hem daha yüksek bir disipline teslim olduğu, hem de insanın dışında bir emre dayandığı için. Bu disiplin ve emir ise ebedi hakikatlerinin ilim tarafından doğrulandığı Kur'an'da bulunmaktadır.

...

Said Nursî'nin Medeniyetler Diyalogunun öncülerinden birisi olduğuna inanıyorum. Diyalogun olması için, çoğulculuğun olması gerekir. Hayatını imanı koruma ve kuvvetlendirmeye adanarak, Bedüzzaman İslâm'ın kendisini sadece bir din olarak değil, aynı zamanda bir kültür ve bir hayat tarzı olarak ortaya koymasına gerektiğini biliyordu. Gerçekten de, “globalleşme” olarak adlandırılan bu asırda İslâm herhangi ciddi bir diyalogda eşit bir taraf olmalıdır.

Kitabımın son paragrafını iktibas etmemi affedeceğinizi umuyorum: *Gücün kibirli dalgalarına karşı yüzen, zamanın bayağı ruhlarını hiçe sayan ve tevazusu ile iftihar eden bir insan olarak tanıdığım*

67 24–26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Protokol Konuşması”.

68 Kanadalı Yazar, ‘Anatolia Junction’ adlı araştırması Türkçeye çevrilerek yayınlanmıştır.

*Bediüzzaman satın alınamazdı. Ve sadece bu sebepten onun elini sık-
mak isterdim.*

Herşeye Rağmen Ümit⁶⁹

Prof. Dr. Abulmu'ti M. Beyyumi⁷⁰

Dikkat çekici en önemli husus, Bediüzzaman'ın zaman itibarıyla İslâm hakikatlarının toprak altına gizlendiği bir dönemde yaşadığı halde, bu hakikatların tekrar gün yüzüne çıkacağına, âlemin bütün kıtalarında hâkim olacağına, İslâm'ın -O'nun tabiriyle- arş-ı hakaik ve maari-fe yükseleceğine, İslâm güneşinin kötü anlayış ve tevehhüm perdelerini aralayacağına olan sonsuz inancıdır.

Said Nursî'nin Kur'ân-ı Kerim'den hülâsa olarak ortaya koyduğu ve bu asırda Kur'ân'la amel etme yollarını gösterdiği bu metod, ihlâslı nur talebelerinin eliyle bütün beşeriyete sunulmaktadır.

Dünyevileşme ve Ateizme Karşı Duruş⁷¹

Prof. Dr. Enis Ahmed-Pakistan⁷²

Üstad Nursî'nin en öncelikli endişesi, tehlikeli bir şekilde dünyevileşme ve ateizm belasına maruz kalan genç neslin kalplerinde iman ateşini tutuşturmaktır. (...) O ümmetin anlamlı bir geleceğe kavuşmasını ancak hayattar, kalpleri ihtizaza getiren, dinamik bir imanın sağlayacağını çok iyi biliyordu. (...) Bir sadelik, dürüstlük, ilim ve hikmet sembolüydü ki bunlar bir dava adamında mutlaka bulunması gereken özelliklerdendir.

69 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Bediüzzaman Said Nursî'nin Perspektifinde Kur'ân'ın Bu Asırdaki Fonksiyonu”.

70 Mısır el-Ezher Üniversitesi.

71 24–26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Bediüzzaman Said Nursî ve Çağdaş İslam Düşüncesindeki Etkisi”.

72 İslâmad Üstünlüğü İslâm Üniversitesi Dava Akademisi Direktörü, Malezya, Uluslararası İslâm Üniversitesi Eski Dekanı.

İlhamı Kur'ân-ı Kerim'den⁷³

Prof. Dr. Abdullah Özbek⁷⁴

Bize göre O'nun en önemli yönü ilhamını Kur'ân'dan alması, devrini ve o devrin problemlerini tanınması, iyi gözlemci olması ve meselelerini insan gerçeğine dayandırmasıdır. Risalelerde yapılan yönlendirmelerin açık hedefi insana insanı tanıtmaktır. Bu konuda tavsiyesi oldukça manidardır: *Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku... Yoksa hayvan ve câmid hükmünde insan olmak ihtimali var.*

Dini Metinlerin Yorumunda Uzlaştırıcı Metod⁷⁵

Prof. Dr. Sadreddin Gümüş⁷⁶

Bedüzzaman, (...) Kur'ân, hadis gibi dinî metinlerin yorumunda ifrat ve tefritten uzak, uzlaştırıcı bir yol izlemiştir. Bunun için de belâğât ve mantık kurallarını, özellikle mecaz, teşbih, istiare ve kinaye gibi sanatları kullanmıştır. Kitap ve sünnete aykırı olan, belâğât ve mantık kurallarına uymayan te'vili kabul etmemiştir.

Eski Said - Yeni Said⁷⁷

Prof. Dr. Ahmed Davudoğlu⁷⁸

Birinci dönemdeki teorik çözüm arayışları ve pratik siyasi direniş Eski Said'in yoğun ilmî ve siyasî çabalarına da aksetmiş bulunmaktadır. Eski Said her zaman sosyal yönü ağırlık taşıyan cevval bir çözüm arayışı içerisindeydi. Genelde İslâm dünyasını, özelde Osmanlı coğrafyası-

73 20-22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "İnsanı Tanınmanın Önemi".

74 Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

75 20-22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risale-i Nur'da Mânâ Yorumu".

76 Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

77 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman ve 20. Yüzyılda İslam Dünyası".

78 Başbakanlık Başdanışmanı.

nı ilgilendiren her meselenin içinde zihnî ve fiilî gayret göstermiştir. Bunun içindir ki Bedüzzaman'ın siyasî ve içtimaî görüşleri ile İslâm dünyasının genel durumu ile ilgili tesbitlerini genellikle kendisinin Eski Said olarak adlandırdığı bu dönemle ilgili eserlerinde bulmaktayız.

...

Bedüzzaman ikinci dönemde Yeni Said olarak tam bir siyasi fetret dönemine girmiş İslâm âleminin siyasi yapısını yeniden kurmaktan çok bir İslâm bireyinin imanını yeniden inşa ederek bu bireyden bir İslâm cemaati çıkarmak gayreti içine girmiştir. Bu gayreti hür siyasi otonite anlamında Medinesini kaybetmiş bir şahs-ı manevînin, yanlış Medinelerin siyasi çarkları içinde çabalamaktansa yeni bir Medine kuracak olan müslüman bireyin Mekke imanını ve cemaat ruhunu ihya etme tercihi olarak değerlendirilebilir.

Kritik Dönemlerde İç Barış Konusunda Bedüzzaman'ın Oynadığı Rol⁷⁹

Prof. Dr. Mim Kemal Öke⁸⁰

Said Nursî, kendi deyimiyile “Eski Said” devresinde meşrutiyet ve hürriyetin İslâmın vazgeçilmez icaplarından olduğu inancıyla İttihat ve Terakkî'nin 1908'de ülke yönetimine geçişini memnuniyetle karşılamıştı. Ümidi oydu ki, onun gibi ulemadan pek çok kişinin yerinde saydığını, hatta ülkeyi, giderek artan Batı emperyalizmi karşısında yeterince koruyamadığını düşündüğü Sultan Hamid idaresinin iktidarı genç, vatanperver ve hürriyetçi bir yönetime teslimi ile İslâmın zinde potansiyeli işlerlik kazanacak ve böylece Osmanlı çöküşüne reçete olarak sunulan İslâmcılık reçetesi “Hasta Adamı” tedavi ederek, ayağa kaldıracaktır.

Bu inançtan hareketle, Said Nursî kendini bir yandan halkın aydınlatılmasına, öte yandan ise İngiliz aleyhte propagandasının tesirsiz hale getirilmesine adadı. Gerektiğini hissettiği anda bilfiil Kafkas Cephelelerinde silahlı bir aksiyon adamı olarak dövuştü. Söz konusu “irşad”

79 16 Mart 1991, İstanbul 1. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, "Vefatının 30. Yılında Bedüzzaman Said Nursî'nin Fikirleri ve İslam Düşüncesindeki Yeri".

80 Boğaziçi Üniversitesi, Öğretim Görevlisi.

faaliyetlerini Güneydoğudaki aşiretler arasında Kürtçü ayrılıkçılığın alevlendiği Mütareke gayyasında da azimle sürdürdü. Emperyalizmin oyunlarına, “böl ve yönet” taktiklerine karşı Anadolu’da millî kimliğin henüz yeterince köklenmediği dönemde İslâm’ın birleştiriciliği ve onun ötesinde de kitleleri düşmana karşı hareketlendirici yönünden medet umdu, ona sarıldı.

Eğer onca İngiliz propangandasına (ya da psikolojik savaşına) rağmen Osmanlı’da Arap ayaklanması sadece Şerif Hüseyin ve ailesine münhasır kalmış, Milli Mücadele’de Güneydoğu aşiretleri Kuva-yı Milliye’yi desteklemiş ve aynı dönemde Günay Asya Müslümanlarının düşman İngiltere nezdindeki baskı ve isyan tehditleri Londra’nın Türk siyasetinde Ankara lehine bazı sonuçlar vermişse, bu sürece katkıda bulunan manevî mimarlar arasında herhalde Said Nursî’yi de anmak ilmî ve vicdanî bir değerlendirme olacaktır.

BEDÜZZAMAN'IN İLMÎ YÖNÜ

Esmâ-i Hüsna ve İnsanın Mahiyeti Üzerine Orijinal Yorumlar⁸¹

Prof. Dr. Abdül-Halim Avîs⁸²

Bedüzzaman Said Nursî, tarihi gelişim sürecini yorumlar tarzında bizlere felsefî bir teori sunmamıştır. Aslen o, felsefî yaklaşım kurallarıyla olayları değerlendirmeye de çalışmamıştır. Çünkü onun değerlendirmelerinde kullandığı her bir kural, salt olarak Kur'ânîdir. Bununla birlikte felsefî altyapıya da sahiptir. Ancak felsefenin etkisi ve yönlendirmesi altında kalmamıştır. Ona göre Kur'ânî yaklaşım tarzı ve kuralları tek başına yeterlidir. Buna karşılık felsefî bir düşünce, maddî veya sofestaî etkilerle karışık bir yapıya sahiptir ve Kur'ânî yaklaşım kurallarını ve bakış açısını ifsat etmekten başka bir netice vermez.

Buradan hareketle Said Nursî'nin görüşlerini ciddi bir değerlendirmeye tabi tutarsanız, bu görüşlerin yeni ve harika olduğuna hiç şüpheleniz kalmaz. Özellikle de Esmâ'ül-Hüsna ve bu isimlerin Allah'ın bir ayna olarak yarattığı insan üzerindeki yansımaları konusundaki yorumları bu konunun en güzel örneğidir. Bu yaklaşıma göre insan, Al-

---

81 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Medeniyetle İlgili Bazı Meseleler Hakkında Said Nursî'nin Görüşleri".

82 Mısırlı Yazar İslam Kültürü Araştırmacısı.

lah'ın her bir ismini en mükemmel şekilde yansıtma kapasitesine sahiptir. Örneğin insandaki nisbî kudret aynasında Allah'ın mutlak kudretinin, insandaki nisbî ilim aynasında Allah'ın mutlak ilminin yansımaları görünür.

Esmâ'ül-Hüsna'nın insanlar üzerinde bu kadar harika tafsilatla, uygulmalı ve örneklemeli olarak açıklama bakımından Said Nursî'nin bu yorumu ilim dünyasında tektir. Yakinen inanmaktayım ki, Said Nursî, Esmâ'ül-Hüsna çerçevesindeki görüşlerini beyan ederken insanın hareketini kendisiyle tefsir ettiği Kur'ânî bilgiyle terkip etmiştir. Bir fert olarak insan, camî' bir varlık olarak insan (tarih ve medeniyet boyutlarıyla), insan ve kâinatın hareketi gibi konular hep bu çerçeveden değerlendirilmiştir. Tarih felsefesiyle olaylara bakanlarca iktisadî veya içtimaî, ruhî veya psikolojik, kişisel (seçkin-elit) veya toplumsal (sosyal) amil olarak isimlendirdikleri faktörleri de hep bu çerçeveden ele almıştır.

...

Said Nursî'nin yaklaşımına göre emanet yaygın olarak yapılan tefsirin aksine irade veya teklif değildir. Buradaki emanet, bu kavramlardan daha azim bir manaya sahiptir. Bu, nisbî olan insan âleminde sınırsız Esmâ'ül-Hüsna tecellilerinden bir kısmını izhar etmektir. Ta ki, hayat ve basiret sahipleri bu tecellileri görüp akıl etsin ve bu sınırlı ve nisbî insan aynasında yansıyan sınırsız Esmâ'ül-Hüsna'nın işlevlerini müşahede etsin. Örneğin, Allah'ın mutlak kudreti, çok sınırlı ve nisbî olan insan kudretinden hareketle rahatlıkla anlaşılabilir. Allah'ın sınırsız ilmi, nisbî ve mahdud olan insan ilmindeki bazı yansımalarıyla anlaşılabilir. Hakeza rahmet, adalet, hilm, kerem ve diğer sıfatlar bu örneklerle kıyas edilebilir.

...

Said Nursî, (...) halife kılınmanın manasıyla ilgili olarak daha önceden ortaya konulan açıklamalardan daha geniş manaları izah etmiştir. Bunlar dikkate alındığında Allah ile bağlı olan rabbanî insan manası ortaya çıkacaktır. İşte bu manadan dolaydır ki, Allah Âdem'i (a.s.) meleklerden daha üstün bir konumda yaratmıştır. Diğer yandan Said Nursî'nin bakış açısı sayesinde Allah'ın Hz. Âdem'e Esmâyı tamamen talim etmesine yeni bir pencereden bakabilmekteyiz. Burada zikredilen isimler, mücerred olarak maddî âlemlerde veya maneviyat âlemlerinde

bulunan eşyayı ifade eden isimler değildir. Bunlar, insanları kevnî ve iç-timaî kanunların kilitlerini açmak, onların ilmini öğretmek ve bu yolla halifelik görevini bihakkın yerine getirebilmek için kendisine verilen kuvveler, fitrî mevhibeler ve özelliklerdir.

Esmâ'ül-Hüsânın tecellilerini izar etmesi için kendisinde bulunan istidatlardır. Öyle ki, bu özellikler nisbî ölçülerle sadece insana verilmiştir. Sadece insan halife kılınmıştır. Bu kapasitesiyle sadece insan Esmâ'ül-Hüsâyâ tam ayna olmuştur. O insandır ki, Allah sınırlı ve nisbî olmak üzere isimlerini sadece onun taşımasına izin vermiştir. Bu yönüyle insan sınırlı da olsa latîf, habîr, hakîm, kerîm ve rahîm özelliklerini taşır. Bazen de insan cebbar, mütekebbir, azîm olur. Bu özellikler insan için çok büyük bir ikramdır. Şüphesiz ki bu özellik çok büyük bir emanettir. Ancak insan ayna olma görevini acaba hakkıyla yerine getirebilecek midir? Yoksa emanete hıyanet mi edecektir? Eğer böyle yaparsa gerçekten çok zalim ve çok cahil olmaz mı?

Siyer ve Kâinat Mülâhazasına Dair⁸³

İmadüddin Halîl⁸⁴

Evet, Bedüzzaman, tarih maddesini çok iyi kullanır ve bu madde-nin bina edilmesinde çoğu zaman “Hadis”e dayanır. Ancak o, her zaman tarihin ötesine geçer ve sürekli hadisın delâletlerine, âlem-i gayba ulaşmış köklerine iner. Her iki halde o, siyer olaylarındaki rûhî derinliği, nebevî görünümlerdeki kevnî boyutu keşfetmeye çalışır. Siyer üzerine tahsis edilmiş değerlendirmelere çok önem verir. Tarihçinin önündeki sönükleşmiş noktaları daha fazla aydınlatmaya çalışır. Nebvî veriler hakkındaki değerlendirmeleri, mücerred olarak en uzak tabakalarını tasavvur etmemiz mümkün olan hakikî bir derinliği gösterir.

...

83 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Risale-i Nur’da Resûlullah (A.S.M.)”.

84 Musul Üniversitesi İslâm Tarihi ve Araştırma Tenkitleri Bölümü.

Bedüzzaman, bütün risalelerinin tamamında takip ettiği metoda uygun bir şekilde, cüz'îden küllîye, mevkûttan (sürelî) ebedîye, fanîden sonsuza, zâhirden gayba intikal eder. Onun verileri her zaman mevcudatın ve eşyanın ardına kök salar. Ancak her zaman bu yola başvuru, buna uygun şekilde hareket etmez. İkilimler arasındaki mevhum sınırları aşan bir tarzda, kendine ait İslâm tasavvuru paralelinde ve bunun gölgesinde bütün ayırımları ve zıtlıkları vahdet-i kevnîye çizgisinde birleştirir. Böylelikle insan bir seyyid, âlem maziden istikbale doğru uzanan bir köprü, kainat bütün yönleriyle bir sevgi ve anlayış yumağı, dünya hayatı kazanılacak mükâfat için bir fırsat haline gelir.

Bilgi Disiplinlerinin Kökeni ve Esmâ-i Hüsnâ⁸⁵

Prof. Dr. Kelton Cobb⁸⁶

Nursî'ye göre tasavvur edilebilecek bütün disiplinler ve bilgi türleri Kur'ân'da görülebilir. Ancak bunlar bir ferasetli yorumcunun kırabileceği çekirdekler ya da daha az organik bir temsil ile ifade edilirse şifreler şeklinde yer almıştır.

...

Şimdilik Nursî'nin bu ilimler fihristini Kur'ân'da görmek için önerdiği iki metod üzerinde durmak istiyorum. Nursî'nin ilk metodu peygamberler tarafından gösterilen mucizelerin, bu mucizelerin daha sonraki medeniyet harikalarını nasıl haber verdiğini belirlemek üzere incelenmesidir. İkinci metod ise İlâhî isimler ile küllî ilkeler ve mevcudatın parçası olarak var olan cüzi varlıklar arasında ilişki kurmaktır. Böylece insanın keşiflerinden doğan her türlü bilginin arkasında Nursî, daha önce bir peygamber tarafından gösterilmiş bir mucizeyi belirlemekte ya da ima etmekte; hakikatin işlevleri ve süreçlerine ilişkin olarak elde ettiğimiz her tür bilginin ardında bir ilâhî ismi yine belirlemekte ya da ima etmektedir.

85 Bedüzzaman Said Nursî'nin Görüşleri Işığında Yolların Ayrılış Noktasında İslam, "Said Nursî ve Paul Tillich'in Eserlerinde Vahiy, Akıl Disiplinleri ve Hakikat", İstanbul 2003.

86 Hartford Seminary, ABD.

İlk metodunu sunarken Nursî, “Kur’ân-ı Hakîm’de çok hâdisât-ı cüz’iyye vardır ki her birisinin arkasında bir düstur-u küllî saklanmış ve bir kanun-u umuminin ucu olarak gösteriliyor.” ve özellikler “Kur’ân’da sâir hakaikle beraber medeniyet-i hazıranın harikalarına ve belki daha ilerisine işaret ve remiz vardır.” demektedir.

...

Nursî, Risale’de bu metodu açıklamak için oldukça az sayfa ayırmaktadır. Daha köklü ve zorlayıcı bir yaklaşım olan ve bütün külliyata yayılan ikinci yaklaşıma metoda ise çok daha fazla yer ayırmıştır.

Bu ikinci metod hakikate ilişkin farklı bilimler ve bilgi alanları ile Esmâ-i Hüsnâ arasında ilişki kurmaktır. Bu yaklaşımın Kur’ânî kaynağı Allah’ın (c.c.) Âdem Aleyhisselâma “isimleri öğretmesi”nde bulunur. Nursî’nin yorumuna göre bunun anlamı “Hazreti Âdem’e, nev-i beşere camiiyet-i istidat cihetiyle talim olunan hadsiz ulûm ve kâinatın envavına muhît pek çok fûnûn ve Hâlîkî şununât ve evsâfına dair kesretli maârifin talimidir.” Esmâ-i İlahiye ile farklı bilgi dalları arasında bu şekilde ilişki kurulması farklı uğraşlar içindeki akli teolojik metafizikle bağlantılandırmanın zengin bir yoludur. Eğer Allah’ın “şununât ve evsâfına” ilişkin bilgi kâinatın bazı yönlerine yönelik dikkatli, disiplinli bir incelemenin ödülü ise, öyleyse kişinin aklını kullanması için güçlü bir teolojik gerekçe mevcut demektir.

Ontolojik Temel ve Bütünlük Arayışı⁸⁷

Metin Karabaşoğlu⁸⁸

Risale-i Nur’un en merkezî temasını içinde yaşadığımız kâinatın bir Sâniî olduğu ve O’nun bu kâinatı bir amaca binaen yarattığı hususu teşkil eder. Birçok risale doğrudan Sâni-i Kâinatın varlığını ve birliğini ispata ve O’nun bu kâinatı yaratış amacını izaha tahsis edilmiş; sâir

87 Bedüzzaman Said Nursî’nin Görüşleri Işığında Yolların Ayrılış Noktasında İslam, “Metin ve Cemaat: Risale-i Nur Hareketine Dair Bir Analiz Denemesi”, İstanbul 2003, s.314, 320-324

88 Araştırmacı, Yazar.

risaleler ise bu temel üzerinde gelişmiştir. Her halukârda Risale-i Nur'un dikkatli bir tetkiki onun kâinatın ve insanın varoluşuna dar kapsamlı bir ontolojik açıklama getirdiğini ve başkaca tüm hususların bu ontolojik açıklama temelinde tahlil edildiğini gösterecektir.

Kâinatın Saniini tanıma noktasında eser-fil-esma-sıfat-şuunat-Zât diye yükselen kademeli bir açıklama modeli sunan Said Nursî, O'nun bu kainatı yaratış amacını son tahlilde “şuunât-ı zâtiye” bağlamında açıklar: *“Her cemal ve kemal sahibi kendi cemal ve kemalini göstermek ister. İşte şu Zât-ı Zülcelâl de şu kainatı yaratmıştır; ta ki cemal ve kemalini iki vecihle müşahede etsin. Hem kendi nazar-ı dekaik-âşinasıyla görsün, hem gayrın nazarıyla baksın.”*

...

Said Nursî İslâm tarihinde zaman içinde vukua gelen bir “büyük bölünme”ye karşı bir “büyük birleştirme”yi hedeflediği rahatlıkla söylenebilir. (...) Nitekim Eski Said'in “mektep-tekke-medrese”nin imtizaç ettiği bir yapı olarak tasarladığı ve 1907'den itibaren tahakkukuna çalıştığı Medresetü'z-Zehra projesi son tahlilde bu bütünleştirme arayışının tezahürüdür. (...) Bu bütünleştirici yaklaşımın en kritik unsurunu “kalb-akıl” bütünlüğü oluşturur. (...) akıl-kalb ittifakının yansıdığı en kritik zemin ise “vahiy-kainat” bütünlüğüdür. (...) Bu bütüncül yaklaşımın bir diğer veçhesini zaman içinde dayandığı imanî referanstan ayırık biçimde ele alınır hale gelen bildiğimiz fıkıh ile akidenin buluşturulması çabası teşkil eder. (...) Risale-i Nurun bütünlük arayışının en temel unsurlarından birini esmâ-i hüsnâ teşkil eder. (...) Esmâ-i Hüsnâ'yı bir bütün olarak kavramada Kur'ân'ın önemine birçok risalede değinen Said Nursî, Kur'ân'dan hareketle bir esmâ sistemi kurar. Bu sistemin en temel üç unsuru uluhiyet-rububiyet, vahidiyet-ehadiyet ve celâl-cemâl'dir. Esmâ-i Hüsnânın Zât-ı Zülcelâl'e bakan veçhesinde uluhiyet-vahidiyet-celâl, eşyaya bakan veçhesinde ise rububiyet-ehadiyet-cemâl ön planda gözüktür. Bu bakımdan Allah'ın uluhiyetine tam bir iman, O'nun rububiyetini kavramayı, eşya kadar eşya arasındaki karşılıklı ilişkiyi de O'na tevdi ve teslim etmeyi gerektirmektedir.

Özellikle Yirmidördüncü Söz'de vurgulandığı üzere insan esmâ-i hüsnâ noktasında paradoksal bir durumla karşı karşıyadır. Bir yanda esmâ-i hüsnânın her biri diğerini gerektirmekte, dolayısıyla varoluşun tam ve sahih bir resmine ulaşmak için Cenâb-ı Hakk'ı bütün isimleriyle birlikte tanımak icap etmektedir.

İdeolojik Pozitivizm ve Hümanizme Dayalı Realizmin Çöküşü⁸⁹

Prof. Dr. İmtiyaz Yusuf⁹⁰

Bilimsel gelişmeler ve bilim felsefesinin Müslüman toplum içinde yaygınlaşması bir çarpışma, mücadele ve meydan okumayı ortaya çıkardı. Bir müceddid olarak Said Nursî, insan yaşamında ve toplum hayatında Müslümanların bilim alanındaki çalışmalarda cesaretsiz davranmalarına rağmen asla cesaretini kaybetmemiştir. İslâm medeniyetine karşı yönelen en büyük ve modern meydan okumalara karşı gayet kararlı bir tavır almıştır.

...

Said Nursî, kâinata Kur'ânî bakış açısını bilimsel usullerle hakiki ve rasyonel bir yaklaşımla insanlara sunma görevini üstlenmişti. Bunu hamasî bir retorikle (belâğâtla) değil, pedagojik bir sesle ve Kur'ânî bir hitapla, yani Risale-i Nur'la gerçekleştirdi. Said Nursî'ye göre, iman aktif bir fenomendir (olgudur) ve yeni bir kâinat görüşünü inşa etmek için Kur'ân'ın rehberliği ve evrensel emirlerinden beslenen canlı bir tecrübedir. Kur'ân, İslâm'ın ve zamanın şartlarına bağlı Müslüman tipinin aktif bir şekilde anlaşılmasını sağlamak suretiyle ümitsizliğe düşen Müslümanlara ümit kaynağı oldu.

...

Said Nursî, Kur'ân'ın şumullü mesajının doğruluğuna dair ikna edici bilgiler sunarken, Kur'ânî mesajın bütün insanlık için geçerli ol-

89 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Allah ve İnsan Arasındaki İlişki: İki Müceddid Arasındaki Ortak Ruhani Zemin: Müceddid-i Elf-i Sani Şeyh Ahmed Sirhindi ve Bedüzzaman Said Nursî".

90 Pattani-Tayland Prince of Songkla Üniversitesi İslami Araştırmalar Bölümünde Görev Yapmaktadır.

duğuna delâlet edecek bilgi ve sosyal uygulamaları sürekli ortaya çıkararak değerlendirmeler yapmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında herhangi bir kişi, Müslüman sahada veya dine aykırı dünya görüşleri çerçevesinde yükselen Mu'tezilî veya aykırı formlar karşısında dimdik ayakta durabilecek bir donanıma sahip olacaktı. Kur'ân ve bilginin ortaya çıkardığı tabloyla, rûhânî inanç seviyesinde sadece din olgusu kabul edilmekle kalınmayacak, aynı zamanda ahlâkî anarşi, siyasi çalkantılar, çarpışmalar, ihtilaflar ve kavgalar karşısında birbirine entegre olmuş kişilikler ve toplumların inşası da sağlanacaktır. Çünkü kainatın Yaratıcısı tarafından insana yüklenen ve insandan beklenen çok önemli görevleri terkedip seviyesini en aşağılara indiren bu sebeplerden alabildiğince kaçınılması gerekir.

Said Nursî, insan ile Allah arasındaki ilişki konusunda entelektüel, bilimsel ve rasyonel deliller ortaya koymuştur. O, Allah'ın varlığı, O'nun insanlarla ve kâinatla ilişkisi, daha genel bir ifadeyle Halk ile halk (yaratılmışlar) arasındaki bağlantıyla ilgili kesin deliller ortaya koymuş ve buradan hareketle insanlığı hayatları boyunca kendilerinden beklenen ana görevleri yerine getirmesi gerektiğine dair önemli açıklamalar yapmıştır.

...

Şeyh Sirhindi (İmam Rabbâni), yaşadığı dönemde ortaya çıkan felsefi mistisizm olan Sufizm ve metafizik bağlantısı olan monizme karşı Kur'ânî cevaplar sundu. Said Nursî ise, modern çağın bir İslâm müceddidi olarak, Allah'ı ve O'nun varlığını gereksiz bir hipotez" olarak ele alan pozitivizm ve hümanizmin ideolojik temelleri üzerine kurulu realist anlayışı ilzam edecek tarzda cevaplar veren entelektüel bir ses olmuştur.

Şeyh Sirhindi ve Said Nursî'nin dönemlerinin ihtiyaçlarına verdikleri benzersiz cevaplar, sadece Müslümanların imanını korumakla kalmamış, bundan daha önemlisi, Said Nursî tarafından bilim, teknoloji ve enformasyon alanlarında büyük inkılapların yaşandığı bir çağda hayat ve bilgiye yönelik farklı ideolojik yaklaşımların yoğun hücumları altında İslâmi dünya görüşü ortaya koymuştur. Bunu inanç ve din hakkındaki temel bilgilerin her adımda ve hayatın her anında uygulanma yollarını göstererek gerçekleştirmiştir. Her iki müceddid Kur'ânî esas-

lar çerçevesinde insanlığa yeniden hayata geçirilebilecek bir İslâm yorumu sunmuşlardır.

Risale-i Nur, hiç şüphesiz bir bilim kitabı değil, Kur'ân'ı anlatan bir eserdir. Milyarlarca galaksinin varlığından, kuantum fiziğinde, genetikten, biyo-teknolojiden ve diğer bilimsel gerçeklerden haber veren ve insana yeni fırsatlar sunma veya onu daha da tahrip etme sonuçlarını doğuran modern bilimsel buluşların ortaya çıktığı bir dönemde eleştirel bir anlayışın geniş yolunu açmıştır.

Risale-i Nur, hayatın Allah'a hizmet yolunda geçmesine hizmet için sunulan İlahi bir hediyedir. Modern çağın insanını Allah'a ulaştırmaya hizmet eden ve kendi kendini harap etme, mahvetme noktasına gelmesini önleyen bir nur lambasıdır.

Said Nursî, Risale-i Nur'un inanmayan insanın iman etmesini, inanan insanın da inancının güçlenmesini sağladığına işaret eder. Bu eser temelde inkârcılara, dünyanın aldatmacalarına kapılıp kaybedenler ve dini düşünceleri modası geçmiş gözüyle bakanlara seslenir. Evrensel/global bir açıdan hayatın manasını araştıran modern insanın kainatta kendisini kendi evindeymiş gibi hissetmesi, kendini bir başkasıyla barış içinde görmesi ve kainatın ve insanlığın son derece merhametli Yaratıcısı olan Allah'a karşı kendisini minnettar hissetmesinin yollarını sunar. İnsanlığın sürekli yenilenen bir dine olan ihtiyaçlarından hareketle, İslâm tarihi boyunca kendilerini böylesi önemli bir göreve adanmış nice mücedditler gibi, Müceddid-i Elf-i Sani Şeyh Ahmed Sirhindi ve Bedüzzaman Said Nursî de bu önemli görevi üstlenmişlerdir.

Modern Medeniyeti Anlamada Vukufiyet⁹¹

Prof. Dr. Thomas Michel SJ.⁹²

Düşünceme göre, Risale-i Nurlar vasıtasıyla Said Nursî hayatı boyunca Müslümanların yaşadığımız medeniyeti doğru okuyup anlamlarına yarayacak aletleri geliştirebilmiştir. Böylelikle insanlar günümüz

91 3-5 Ekim 2004, İstanbul 7. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Modern Medeniyet ile Mücadele: Said Nursî'nin Çözümü".

92 Roma Dinler Arası Diyalog için Cizvit Sekreteryası Genel Sekreteri ve Asyalı Piskoposlar Konferansları Federasyonunun Ekümenik Sekreteridir.

yaşantısında parıltılı gibi görülen zararlı birtakım tahripkâr eğilimlerle faydalı değerleri ayırt edebilme kabiliyetine haiz olmaktadırlar.

...

Nursî, günümüz insanını bir ikilem içinde bir kavşakta görmektedir. Bu insan hangi yöne gidecektir? Hangi yolu tercih edecektir? Kendisine bir paket halinde sunulan günümüz hayatına göre mi yaşamayı tercih edecek, yoksa zaman ayırarak analitik bir yaklaşımla ayırımı mı gidecek? Bu medeniyetin toplayıp getirdiği yoğun kirlilikler arasından düzgün taneleri ayırt edebilmek için hangi entelektüel ve manevî değerleri kullanacaktır? Nursî için, neyin doğru ve dikkate değer, neyin de yanlış ve dışlanmış olduğuna karar vermede temel kriter ve ölçü Kur'an'dır.

...

Said Nursî, saati geriye döndürmeye çalışan inatçı gelenekçi bir kişi değildir. O, günümüz medeniyetinin pekçok faziletlerinin olduğunu kabul etmektedir. Müsbet değerlerin sadece Avrupa medeniyetinin ürünleri olmayıp tüm insanların ve vahye dayalı dinlerin, özellikle de Hazreti Muhammed vasıtasıyla gönderilmiş olan İslâm medeniyetinin getirmiş olduğu kuralların bir ortak sonucu olduğu düşüncesindedir. Dindar insanların günümüz medeniyetinin bu unsurlarıyla hiçbir problemi olmadığı gibi, onları kabul etmekte bu medeniyetin insanlığa sağladığı kolaylıklar nedeniyle de sevinmektedir.

Nursî, aslında hayatı boyunca medeniyetin getirmiş olduğu gelişmelere tamamıyla karşıymış gibi gösterilerek suçlanmıştır. Bu tür suçlamalar, sıklıkla çıkma zorunda bırakıldığı mahkeme duruşmalarında kendini göstermiştir. Denizli Mahkemesinde kendisine karşı ileri sürülen iddialarda günümüz medeniyetini, medeniyetin imkânlarından radyoyu, uçağı ve treni kullanmayarak, bunun şeytanî ve hatalı taraflarını eleştirmesinden dolayı suçlanmıştır. Nursî, kendisini bu akıl almaz saçma suçlamalara karşı savunmak zorunda kalmıştır. O, bu tür teknolojik gelişmelerin aslında Allah'ın bir lütfü olduğunu söyleyerek, insanlar bunun için tüm kalpleriyle Allah'a şükredeceklerine günümüzün bu harika vasıtalarını insanlar başkalarını yok etmek için kullanmışlardır.

...

Nursî geleceğe baktığında, günümüzün gerek ulusal gerekse de uluslararası tahripkar ilişkilerinden ayrı olarak oldukça sağlam bir şekilde İslâm şeriatını esas alan ve bununla günümüz medeniyetinin olumlu yanlarını mezc eden yeni bir medeniyetin yükseldiğini görmektedir. Bu yeni medeniyet, ilim ve din arasında varmış gibi gösterilen ayrılığa son verecek ve bunu da gönüllü olarak ilk kabul edenler Müslümanlar olacaktır.

Risale-i Nur'da Medeniyet⁹³

Ümit Alparslan⁹⁴

İnsanlığa istirahat ve dünya saadetini, iç ve dış temizliğini sağlamayı medeniyet olarak kabul eden Bedüzzaman, bir medeniyetin başarısının insanlığın tamamına, en azından ekseriyetine saadet getirmesiyle ölçülebileceğini belirtmektedir.

Batı Medeniyeti'ni eski Roma ve Yunan dehalarnın bir ürünüdür. Bu medeniyetin ruhu ise Roma dehasıdır. Hristiyanlık bile ruh karşısında başarısız olmuştur. Batı Medeniyeti hayâlâlûd ve maddeperesttir, manevî alana karşı kapalıdır ve ruhî alanı bile maddileştirmeye yönelmiştir. Batı Medeniyeti menfi esaslara dayandığı için insanlara, milletlere ve nev-i beşere saadet getiremeyecektir.

Batı medeniyetinin hataları iyiliklerine galip gelmektedir ve bundan dolayı ihtiyarlamıştır. Bazı takdir edilecek mehasinleri vardır fakat o iyilikler de bütün insanlığın ortak ürünlerinden ve ilâhî kaynaklarından devşirilmiş olup, bütün insanlığın malıdır.

Batı Medeniyeti Hristiyan bir medeniyet değildir. Avrupa o medeniyeti Hristiyanlıktan uzaklaşarak dünyevi-maddî esaslara kurmuştur. İslâm'ın kaynağı ilâhî, Batı Medeniyeti'nin ise dünyevi ve maddîdir. Hüda yani maneviyat, dehayaya yani maddiyata tabi olamaz. İslâm'ın kabul edeceği medeniyet hakka, adalete, kardeşliğe dayanması gerekir ve en azından insanlığın çoğunluğuna saadet getirmesi şarttır.

93 2002, Köprü Bedüzzaman Özel Sayısı, "Bedüzzaman Batı Medeniyetini mi istiyor?", 70: 123,135'ten özetle.

94 Araştırmacı, Yazar.

Yeni bir medeniyet kurulacak olursa o insanlığın fitratına uygun olarak maddî-manevî dengeyi gözeterek tesis edilecektir. O medeniyet bütün mahlûkatı, insanlığı ve bütün müslümanları bağrına basacaktır. Bu medeniyetin kuruluş sebebi Batı Medeniyeti'nin çöküşü değil, yeni medeniyet kurma ihtiyacında mecburiyetinde olanların irade ve çalışmalarıyla gerçekleşecektir.

Yetkin Bir Medeniyet Analizi⁹⁵

Prof. Dr. Kutup Mustafa Sanu⁹⁶

Said Nursî'nin tezini inceden inceye düşünen bir kimse onun bu medeniyetin örtüsünü aralayıp gerçeğini, hedeflerini, değerlerini, gayelerini ve de araçlarını gördüğünü anlar. Diğer yandan muhteşem analizlerinin işin mahiyetine nüfuz etmeyen hamasi bakışlardan, mübalağa dolu nitelemelerden, kuruntulara takılmaktan, sadece dini veya mezhebi ayrıcalıklarından ötürü başkalarına itham ile yetinmek gibi kusurlardan da uzak durduğunu görür. Bu nedenledir ki, Said Nursî'nin tezi gerçekten gayet akademik araştırmalara ve köklü çalışmalara konu edilmesi gerekir.

...

İmam'ın hem batı hem doğu medeniyetinin temellerine ilişkin yapmış olduğu analizlerin iyi tahlil edilmesi halinde her iki medeniyet için de dakik bilimsel tanımlar yapmak mümkündür. Hatta Said Nursî'nin zikretmiş olduğu medeniyet-i hâzıranın esaslarına ilişkin dikkatli bir incelemenin, medeniyet-i hâzıraya ilişkin eski ve yeni yazarların bahsetmiş olduğu tanım ve tasavvurlara yeni bir şekil verme imkanını bizlere bahşedeceğini düşünmekteyim. Aynı şekilde Said Nursî'nin İslâm medeniyetinin temellerine ilişkin yapmış olduğu köklü değerlendirmeler üzerinde titizlikle durulması sureti ile bu medeniyetin hakikatinin, gayelerinin, esas ve düsturlarının da anlaşılabilceği görüşümdedir.

...

95 22–24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, “Bedüzzaman Said Nursî'nin Batı Medeniyetine Bakışı”.

96 K. M. Sanu, Uluslararası İslam Üniversitesi, Malezya.

Düşmanların üşüştüğü, mağlup olanın galip olana karşı inancını, hayat usullerini ve tarzlarını taklide yöneldiği, benzemeye çalıştığı bir dönemde, orduları, ahlakı ve bütün imkanları ile İslâm alemine doğru yönelmiş olan vakıya karşı İslâm'ın sunduğu alternatifi tafsilatlı ve ilmi bir üslupla takdim etme zarureti vardı. Aynı zamanda bu takdimin delili delil ile çürüten ilmi esaslara dayalı, sebepleri müsebbiplerine bağlayan tarzda, duygusallıktan, hamasetten ve de geçmişle övünme gibi kusurlardan uzak bir dille yapılması gerekiyordu. Buna göre de İmam'ın medeniyet-i hâzırının temellerinden bahsederken diğer yandan İslâm medeniyetinin temellerinden bahsetmesi onun tezinde, analizinde ve de tahkikinde ne denli gerçekliğe, bilimselliğe ve de metotluluğa bağlı kaldığının te'kidinden başka bir şey değildir.

Kaldı ki, İmam'ın tezindeki gerçekçiliği, analizindeki objektifliği sadece uygun zamanı gözetmekle de kalmamış, İslâm medeniyetinin temellerini özetlediği esasların içeriklerini doldurmada da gerçekçi ve de objektif davranmıştır. Zira *sadece esaslara değinmekle yetinmemiş, bu esasların hedef, düstur, gaye, metot ve de temel olarak medeniyete nasıl etki ettiklerine dair de görüşlerini temellendirmiştir.*

...

Bu esaslar bugün de dün olduğu gibi aynen durmaktadır. Dahası her geçen gün uluslararası düzeydeki olaylar bu medeniyetin temeli, hedefi, düsturu ve hayat prensibine ilişkin İmam'ın gayet dakik ve bilimsel bir şekilde yaptığı nitelemelerin doğruluğunu ortaya koymaktadır. Bu da, zengin, tek ve de eşsiz bir eser olan bu tezinin daha yoğun ve derinlemesine birçok çalışmaya konu yapılması zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

İktisad'ın Bedüzzamancası⁹⁷

Prof. Dr. Sabahattin Zaim⁹⁸

Bedüzzaman Hazretleri hayatı boyunca imanı kurtarıcı ve İslâmı yayıcı çalışmalar yapmış, bütün baskılara göğüs gererek mü'min bir in-

97 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "İktisat Risalesi".

98 Emekli İktisat Öğretim Üyesi.

sanın vasıf ve davranışlarını belirtmeye, toplumun İslâmî esaslara göre şekillenmesi için gerekli temel unsurları geliştirmeye çalışmıştır. Bunun için *etrafında toplanan muhlis bir insan halkasını eğiterek bir fide gibi topluma yaymıştır. Dikilen bu fidanlar, bilâhare büyüyüp çoğalarak bütün yurt ve cihan sathına yayılmıştır.* Eserleri, çeşitli dillerde konuşan insanların istifadesine sunulmuştur. Bedüzzaman Hazretlerinin bütün çalışmalarında ileri sürdüğü fikirler Kur'ân ve sünnete dayanır. Bir diğer ifade ile Kur'ân ve sünneti asrın idrak edeceği biçimde takdim ve tefsir etmeye gayret etmiştir.

...

Günümüzde yüzbinlerce insan açlıktan ölüürken, bırakınız çok zengin ülkeleri, bizim gibi orta zenginlikteki toplumlarda bile her gün binlerce ekmeğin yenmeyip, tabaklarda bırakılan yemeklerin çöplere atıldığını görüp, duyup okumaktayız. İşte bunun adı israftır ve nime-te karşı hasaretili bir istihfaftır. Hâlbuki yapmamız gereken şey bu nimetleri istihlak ederken onlara karşı ticaretili bir ihtiramda bulunmaktır. Bunu bilen mü'min ve muvahhid ecdadımız yere düşen ekmeği öpüp başına koyar, sofradaki ekme kırıntılarından bir tekinin bile yere düşmemesine dikkat ederdi. İşte Bedüzzaman Hazretlerinin ifade-siyle bu davranışın adına iktisat denir.

RİSALE-İ NUR ÜZERİNE

A- KELÂM, TEFSİR ve TASAVVUF

Risale-i Nur'un Kalam Ekolleri İçindeki Yeri⁹⁹

Prof. Dr. Yusuf Şevki Yavuz¹⁰⁰

Ehl-i sünnet mezhebine bağlı bir âlim olan Said Nursî, iman kollarında kalam ilmine ait kaynakları yetersiz gördüğünden Nur risalelerinin bu hususta müslümanların ihtiyacını gidereceği görüşündedir. Zira O'na göre Risaleler, Kur'ân'ın feyzinden kalbine doğan ilhamlardan oluşmuşlardır, bundan dolayı da Kur'ân'a ait hakikatları dile getirmişlerdir. Ancak bunların beşerî kaynaklı olduğu ve peygamberler dışındaki insanların masum olmadıkları ehl-i sünnet âlimlerince benimsenen ayrıca onları Şia'dan ayıran temel bir ilke olduğu dikkatten uzak tutulmamalıdır. Bununla birlikte O'nun itikadî konuları işlerken kelâmî delil ve metodları kullandığı görülmektedir.

a) Said Nursî bilgi probleminde bilginin imkânını kabul etmiş, bilginin kaynaklarına duyular, haber ve akıldan başka keşf ve ilham, rüya tefe'ül ve cifir gibi vasıtaları da ilave ederek bu meselede kelâm âlimlerinden farklı düşünmüştür.

---

99 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Nur Risalelerine Göre Said Nursî'nin Kelâmî Görüşleri"nden özetle.

100 Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.

b) Tabiat felsefesinde Eşariyye çizgisinde yer almış ve illiyet ilkesini reddedip Bakıllânî ile Gazâlî tarafından ortaya konulan adet teorisini savunmuştur.

c) Allah'ın varlığı konusunda hicrî 3.asırdan itibaren kelim âlimleri ve İslâm filozoflarınca geliştirilen hudus, imkân, düzen ve fitrat delillerini takrir edip bunlardan düzen deliline önem vermiştir ki bu çağdaş âlimlerin de öne çıkardığı bir delildir.

d) İlahi sıfatlar konusunda Maturîdî çizgide yer almış ve tekvin sıfatını ispat etmiş, haberi sıfatları ise te'vil etmiştir.

e) Ahiret konusunda Kur'ân ve sünnette yer alan delilleri açıkladıktan başka insanın sahip olduğu adalet ve ebediyet duygusunu bu hususta önemli birer delil kabul etmiştir.

f) Cehennem ebedî olduğunu benimseyip İbni Arabî'nin kâfirlerin zamanla azaba alışacağına dair görüşünü tasvib etmiştir.

g) Kıyamet âlâmetlerinden deccalı şerrin temsilcisi olan inkârcı akımlar tarzında tevil edip bu konuda Taftazânî tarafından geleneğe uymuştur.

Modern Çağın Kelam Âlimi¹⁰¹

Prof. Dr. Muhsin Abdülhamid¹⁰²

Nursî, yaşadığı Hicrî 14. Asrın problemleriyle ilgili olmadığı ve Kur'ân eksenli bir metoda oturmadığı için klasik kelâm ilminin verilerini kullanmadı. Çünkü kadîm kelam ilmi, malzemesini direkt Kur'ân'dan almıyordu. Çünkü bu ilim dalı, gerçeği yakalamayı değil sadece hasmına galip gelmeyi amaçlıyor ve en üst seviyede şahsi menfaatleri hedef alan ve sadece akli esas alan yabancı felsefe akımlarıyla ortak çalışmada bulunuyordu.

Aynı şekilde varlığı sadece maddî akılla ve görünen âlemle sınırlı olarak anlamaya çalışan kadîm felsefenin metodlarını da reddetti. Zira

101 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risale-i Nur Açısından Kur'ân'da Bilgi Teorisi?"

102 Bağdat Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

bu felsefeler varlığı zahiri boyutuyla anlamaya çalışan ve insanın mükerremliğine layık olmayan putperest felsefelerdir. Oysa Kur'ân metodu bütün insanlığa hitap eden ve onlardaki temiz fitratı uyandıran berak ve vasıtasız bir methoddur.

Aynı şekilde Bedüzzaman, riyazata ve ferdi tecrübelerine dayanan işraki bilgiye itimad etmemiştir. Zira bu bilgide Rabbânî ilhamlarla şeytânî vesveseler içiçe bulunmaktadır ve onları birbirinden ayırmak mümkün olmayabilir.

Kelamın Kitaplardan Kâinata Sıçrayışı¹⁰³

Prof. Dr. Muhsin Abdülhamid¹⁰⁴

Geçmiş kelâmcıların ilmi, yazılan kitaplardakinden ibaretti. Ancak Bedüzzaman kitaplardan başlamış, daha sonra bunları aşarak kâinata, Kur'ân-ı Kerim'e ve Resûlullah'a (a.s.v.) kadar ulaşmıştır. Buradan da ictimâî ve imânî hareket tarzına vasıl olarak, ifsada uğrayan insanların ıslahına çalışmıştır. İşte mücerred ve tatbikî, mukayyed ve mutlak olarak iki ayrı ilim arasındaki büyük fark budur.

Said Nursî'nin İlerleme Çağına ve Kelam İlimine Bakışı¹⁰⁵

Dr. Adil Mahmud Bedr¹⁰⁶

Nursî'nin rûhî âlemine girmek, dibi derin dalgalı bir okyanusa girmek demektir; o, Kur'ân-ı Kerim'in ruhundan yola çıkarak ve onun apaçık âyetlerine nüfûz ederek yüce gayesine ulaşmıştır. Nursî, ruhen ve fikren söz konusu âyetleri yaşadıkdan sonra, yaşantısını tüm dünyayı kaplayan ilâhî nûr huzmeleri haline dökmüştür; sonra bunlar, parıltılı tatlı bir

103 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman Said Nursî: Modern Asrın Kelâm Âlimi".

104 Bağdat Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

105 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, Said Nursî'nin İlerleme Çağına ve Kelam İlimine Bakışı.

106 Mısır Tanta Üniversitesi Felsefe Bölümü.

kaynak haline dökülmüş, sonunda “Resâilu’n-nûr” olarak bilinen şekli içinde kağıtlarda tecessüm etmiştir. Bunlar, -va’z olundukları tabiat içinde buldukları üzere- kevnî hakikatlerden bahseden risalelerdir. *Yine onlar, vahyi, kendisine tenzil edilmiş olan Zât’ın (s.a.s.) murâdı üzere ele alan ve böylece kendi temellerini oluşturan ruhun kapsamlılığını ifade eden risalelerdir.* Onlar, bu zengin hareket noktasından yola çıkarak akideyi ve onunla bağlantılı olan ilim ve düşünceleri mekaniklik ve sükûnet dairesinden hareket ve canlılık dairesine, kayıt, suskunluk ve donukluk boyunduruğundan hürriyet, ilân ve faaliyet uzayına dönüştürürler. Yemin olsun ki bunlar, canlı düşüncenin âlâmetleri; düşünceyi kendisine tercüman olarak gören canlı bir tecrübenin delâletleridirler.

Kanaatimce, Nursî’nin düşüncesiyle bağlantılı olan bu ruh, aşma, taşmama ve donukluğa dayalı olan gelenekselliğiyle kelimine karşı, aşma, taşma ve sıçrama üzerine yoğunlaşan felsefenin ruhudur. Çünkü söz konusu kelimine, bir yandan tecrîdî aklın cedelî hüccetleri dairesi içine sıkışması, öbür yandan akâidi meşrulaştırıcı çerçeve içine inhisarı ve üçüncü bir açıdan da Allah, nübüvvet vb. gibi vahiy ile ilgili canlı meselelerden bahsederken kuru, hareketsiz bir metoda dayanması sebebiyle sınırlılık arz eder ve bu durum, Kur’ân-ı Kerîm ve onun metodu ile canlı yaşantısına rağmen bizzat Nursî’nin de bazı hallerde kendisini kurtaramadığı bir husustur. Aynı sebebe binaen eski kelimine, Nursî’nin tecdid ve ıslah arzusuyla yanıp tutuşan ruhunu tatmin etmemiştir. Çünkü kelimine âlimleri, ilâhî vahye dayanmakla birlikte, ondan kaynaklanan kanaat ve itmi’nân ruhuyla, onun âyetlerine dair hakikî bir anlamadan aciz kalmışlar ve ilimleri kendi üzerlerine kapanmıştı. Kelâm ilmi, dogmatik, muğlak, ıstılah bakımından kendi mütehasıslarına has kaidelere dayanan, özü itibarıyla geçen asırların mücadelelerine râci olan bir ilim haline dönüşmüştü.

Bu sebeple Nursî’nin felsefesi aşma vasfı ile muttasıftır; çünkü o, çizilmiş sınırların ve kapalı ıstılahî dairelerin ufku aşar ve önü açık ilmî bir fezâyâ çıkar, bu fezânın cüz’îleri âhenklidir; olguları birbiriyle etkileşim içindedir. İnsan benliği onda tüm kâinâtla hakikî bir ünsiyeti hissediyor; kainatın tüm harekât ve sekenâtına, hallerine dikkat kesilir. Tüm va-

roluş ile âhenk içindeki benlik katında “varoluş şuuru” denilen şey ortaya çıkar; benlik, bu şuur içinde, maddîlik zulûmâtı, küfr, inhiraf ve maddî sınırlılık çölündeki hayret ve kayboluştan sonra, kendi nefsinin varlığın tüm zerrelereyle birlikte insicam içinde bulur. O, işte buradan tırnaklarıyla saflığı ve tazeliği içindeki vahiy olarak adlandırılan canlı varlığın etine tutunur ve derinliklere doğru dalar; tüm basîtlığı içinde akidenin ruhuna erişmek üzere yücelere yükselir, zenginliği içinde vahyin gizli hazinelerini tercüme eder; onun her biri, her ne zaman ve her nereye vurulsa su fışkırtan Asây-ı Musâ gibi olan âyetlerini kucaklar ve her şeyde Sâni-i Zü'l-celâle delâlet eden ve onu tanıttıran bir pencere açar.

Nitekim bizzat Nursî, bundan Sözlere’de sûflerin hads ve basîreti tariflerine benzer bir şekilde bahseder. Nursî’nin akîdeyi meşrulaştırıcı tecrîdî kelimelerin ilminin geleneksel kalıplarını geride bırakarak onun donuk kalıplarının fevkinde, canlı Kur’ânî metodla bir bina kurmak üzere sınırlı ile sınırsız arasındaki ayırdedici hududu aşmasının sebebi budur. O bunu, insânî ruhun içindeki akîdeyi, hem nazarî hem de amelî tatbikî düzeyde, ferd ve cemaat bakımından harekete geçirmek üzere yapar ve burada teori ile pratik arasındaki nahoş ayrımı mutlak olarak reddeden Kur’ân-ı Kerîm’in ruhundan hareket eder.

Nursî bu sebeble, dâhîlin ya da ferdin ya da insânî nefsin veya kalbin ıslahının, binanın kendisinden başladığı temel konumunda olduğunun şuurundadır. Çünkü tahribat, kalbte başlamıştır ve bu sebeble işe onun ıslahıyla başlanması gerekir; işe dâhilden, benlikten başlamsızın binâ inşâsına çalışan herkes bundan dolayı başarısızlığa uğramıştır. Bu sebeble o, işe kendi benliğini ıslahla başlamıştır; kendi nefsinin ıslah edemeyenin başkasını ıslah etmesi mümkün değildir; başkasını irşâd öncelikle kendi nefsimizin reşâdından (rüşde ermesinden) geçer. Bu sebeble, “ene” ve insan benliği, Nursî’nin ahlâk görüşünün mihridir ya da onun katında ahlâk binâsının kendisine dayandığı temeldir. Bundan dolayı Nursî’nin düşüncesine dair değerlendirmem, onun bizatihi bir ilmi tecdîd etmeyi değil, akîdeyi kalblerde, dâhilde, şuurda yeniden canlandırma hedefini gütmesine tabidir. Bu canlanmadan sonradır ki ilimler canlı bir manzûme içinde fışkırır; taşıdığı

sahih akidenin canlılığını, yeni başlangıçlar ve değişimler ihdasına kadir oluşunu anlatır.

Bundan dolayı Nursî'nin, Avrupa'nın modern dönemdeki ilerleyişine yönelik tenkidi, geleneksel kelimelere yönelik tenkidine eşlik eder. Çünkü o, her ikisinde de rûhî tecrübe açığının tecessümünü görmüştür; bu açıklık ilkinde pratik hayat düzeyinde çözülme ve tefessüh-ten, ikincisinde ise nazarî düzeyde tecrîdî (soyutlayıcı) aklî donukluk-tan kaynaklanır. Nursî'nin görüşü, müsbet ve menfî temeline dayanan tenkid yönünden harekete geçer; onun gayesi, Kur'ân âyetleriyle yaşanan canlı nûrânî tecrübenin ifadesi olan binanın temelini sağlamlaştır-maktır. Netice olarak, düşüncenin, kendisiyle ileriye gittiği, her müte-fekkirin kendi bakış açısından, önceki mütefekkirlerin görüşleriyle di-yalog makamında durup alakalı görmediği hususları reddettiği, ortaya konulan meseleler dahilinde olduğunu düşündüğü hususları ibkâ etti-ği bâtinî bir diyalektiği bulunduğundan ve düşüncenin kendi tarihinden ayrılmaz olması sebebiyle düşünce tarihi, düşüncenin kaynakla-rından mühim bir kaynağı temsil ettiğinden, o, taşıyıcılarının düşünceleriyle daimî bir süreklilik ve teâkub içindedir.

İleriye doğru sıçrama, öncesinde geriye doğru bir gerilme olmadıkça faydasız olacağı için, düşüncenin hâzırı/şimdisi, mâzisine doğru uzanışımızdan elde ettiğimiz fayda ölçüsünde teceddüd eder. Yine bir başka açıdan düşünce tarihi, yeniden anlaşılabilir bir sembolden ibaret olduğundan; yani delaletlerle (göstergelerle) dolu olması sebebiyle görüş çeşitliliğine ya da bakış açılarının çeşitliliğine imkan veren bir sembol olduğundan; hangi türden olursa olsun hakikatin -tek yönlü olmaması ve sadece sonsuza kadar yöneliş çeşitliliğini ifade etmesi sebebiyle- tek bir sûret içinde zuhûru mümkün olmadığından; sembol, hürriyeti, -binânın tekrar kurulması ve manâya yönelik ibdâi içinde- şuur hürriyetini doğurduğundan; -eski olan şeyin, yeniden anlaşılabilir ve yeni bir bakış açısıyla ele alınmakla teceddüd etmesi hasebiyle- "okuma", düşüncenin ruhu için bir yenileme olduğundan; düşünce, nihâi olarak, yaratılması tekrarlanan bir imkan ve bir anlama için anlama olduğundan; bugün bizim geçmiştekilerin araştırdığı şeyleri tenkidî bir bakış açısıyla tekrar ele almamızı engelleyen bir şey yoktur. Düşünceyi zenginleştiren, onun hayatına ve sürekliliğine imkan veren şey de budur.

Kanaatimce, Said Nursî'nin düşüncesi ve onun engin ruh âlemine dair bakış açımızı zenginleştirmenin en iyi yolu budur.

Haşır Konusunda Yeni Delillendirme Metodları¹⁰⁷

Doç. Dr. Mehmet Paçacı¹⁰⁸

Bütünüyle Risalelerin 20. Yüzyılın başlarında güçlü bir şekilde gündeme gelen pozitivizme ve onun önerdiği hayat tarzına bir reddiye olduğu söylenebilir. Özelde ise Haşır Risalesi'nin de bu türden eleştirilere hatta saldırılara karşı en temel inanç ilkelerinden birisini koruma ve hatta kurma amacıyla yazıldığı görülmektedir.

...

Risale-i Nur, neredeyse bütün delillendirme yöntemlerini kullanarak ahiretin varlığını ortaya koymaya çalışmaktadır. Vahiy geleneğinde görülen ve tarihi çok eskilere giden benzetme ve delillendirme biçimlerinin kullanılmasının yanı sıra yeni malzemeler de kullanmıştır. Bununla birlikte yeni sosyolojik, antropolojik ve psikolojik diyebileceğimiz delillendirme yöntemlerine de başvurmuştur.

Orjinal Bir Delillendirme Yaklaşımı¹⁰⁹

Prof. Dr. Suat Yıldırım¹¹⁰

Merhum Bedüzzaman'ın (Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğu konusunda) delilinin hülâsasının hülâsası şudur: Kur'ân ya Rabbü'l-âlemîn'in sözüdür veyahut beşeriyet içinde -hâşâ- en sahtekâr, en utanmaz, Allah'ı tanımaz ve O'nu saymaz birinin düzmecesidir. İkinci ihtimali en azlı düşman, en inatçı bir münkir bile iddia etmemiş ve edememiştir. Bilakis Hz.Muhammed'in (a.s.v.) Resulullah olduğunu kabul etmeyenler

107 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Haşır Bağlamında İnsan ve Dünya Ötesi Hayat".

108 Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

109 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Kur'ân'ın Allah Kelâmı Olduğunu İspatta Bedüzzaman Said Nursî'nin Orjinal Bir Üslûbu".

110 Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

onun akıllı, tedbirli, güzel ahlaklı, dürüst olduğunu söylemişlerdir. Oysa birinci ihtimal lehinde büyük küçük birçok delil vardır. Yani Kur’ân, Âlemlerin Rabbine yakışan bir kelâmdır. Öyleyse ikinci ihtimal bâtil olduğuna göre, ister istemez birinci önermenin doğruluğu kesinleşmektedir. Böylece Arap dili ve edebiyatına vâkıf olmayan Kur’ân talebeleri bile şeytanın taraftarlarını susturacak bir hüccet elde etmektedirler.

Hads Kavramı Üzerine Yorumlar¹¹¹

Dr. Musa Kazım Gülçür¹¹²

Bedüzzaman, Mesnevî-i Nûriye adlı eserinde tevhid delillerini anlattığı Nokta’ya ait Dördüncü Bürhan’da hads kavramını kullandığı yerde şunları kaydeder:

Dördüncüsü: Akıl tâtil-i eşgal etse de, nazarını ihmal etse, vicdan Sâni’i unutamaz. Kendi nefsinin inkâr etse de O’nu görür. O’nu düşünür. O’na müteveccihdir. Hads –ki, şimşek gibi sür’at-i intikaldir– daima onu tahrik eder. Hadsin muzaafi olan ilham, onu daima tenvir eder. Meyelânın muzâafi olan arzu ve onun muzaafi olan iştiyak ve onun muzaafi olan aşk-ı İlâhî, onu daima mârifet-i Zülcelâl’e sevk eder. Şu fitrattaki incizap ve cezbe, bir hakikat-i câzıbedarın cezbilelidir.

Burada açıkça görüldüğü üzere Bedüzzaman, insanın aklî bir tarzda Yaratanını tanımak istemediğinde dahi, vicdanının onu bir şekilde Yaratanına yönlendireceğini belirtmektedir. Burada konumuz açısından dikkatimizi çeken nokta, vicdandaki hadsten, yani kendi tarifi içinde “şimşek gibi intikal”den bahsetmiş olmasıdır. Yani hads, vicdandaki ani intikal mekanizmasıdır. Beidüzzaman, onu “ilham”ın altında bir vicdan mekanizması olarak görür ki, Cürcânî’nin et-Tâ’rifâtı’nda da hadsi değerlendirir aynıdır. (TDV İslâm Ans., “Hads” md.)

Bedüzzaman, Sözlük’de Lemeât bölümünde Kur’ân-ı Kerîm’in i’câzını, “yedi külli menbâ” ya da “yedi küllî unsur” olarak nitelendirir-

111 Temmuz-Eylül 2004, “Bedüzzamanda Hads Kavramı,” Yeni Ümit Dergisi sayı:65

112 Araştırmacı-Yazar

diği ana temalarla izah ederken “yedinci menbâ”yı şu şekilde açıklar: “*Yedinci menba ise, şu altı menbadan çıkan envâr-ı sitte, birden eder imtizaç. Ondan çıkar bir hüsun, bundan gelir bir hads, vasıta-i nurânî, şundan çıkan bir zevktir. Zevk-i i’caz bilinir; tabirine lisanımız yetişmez. Fikir dahi kâsırdır; görünür de tutulmaz o nücüm-u âsümânî.*”

Bedüzzaman, anlayabildiğimiz kadarıyla “hads”i, altı kaynağın birleşmesi ile insan vicdanında meydana gelen yeni bir tasdik emaresi, “nurânî bir vasıta”, yani vicdanî nurânî bir sezîş olarak kabul etmektedir. O’nun olarak değerlendirdiği hads, “nurânî ve vicdanî bir sezîş” anlamı ile aynı manada kullanılmıştır denilebilir.

...

Bedüzzaman’da hads kavramı ile ilgili buraya kadar olan incelemelerimizden, O’nun bu kavramı genel anlamda aşağıdaki anlamlar bütünü içinde kullandığını düşünmekteyiz.

1. Hads, manevî bilgi mertebesi itibarı ile “ilham”dan daha aşağıda bulunmaktadır.

2. Hads, Nurani, zevk televvünlü, dil ile ifade edilemeyen, fikren izahı yapılamayan, hattâ görüldüğü hâlde anlatılamayan vicdani bir sezîştir.

3. Kalb ve vicdan mekanizmalarının medlule ait delilleri beraber ele alıp işleyişi sonucunda insan derununda aniden oluşan bilgidir.

4. İnsanda, sınırsız denebilecek işaretlerin bir araya gelmesi ile oluşan inanç-kanaattir.

5. Hads-i sâdık, kat’î kanaati ve insan derûnunda meydana gelen bilgiyi ifade etmektedir.

6. Bedüzzaman, hads-i kat’î tabirini, vicdanın kat’î kabulü ya da idraki gibi manâlarda kullanmaktadır.

7. Zihnî alana paralel batınî bir mekanizma olarak “vicdanî duyuş” diyebileceğimiz bir manâda hads-i kalbî tabirini kullanmaktadır.

8. Hads ile ulaşılan yakınî sonuç için hads-i yakîn tâbirini tercih etmektedir.

9. “İcmâ” ve “tevâtür” gibi bilginin en önemli dayanaklarına mu-kabil olarak kalbde ulaşılan neticeye hads-i muknâ adını vermektedir.

Makasid-ı Kur'ân Üzerine¹¹³

Prof. Dr. Ziyad Halil Muhammed el-Degamin¹¹⁴

Evvelâ: Risale-i Nur'u araştırdıktan sonra, bu çalışma ile ulaşılan en temel sonuç şudur: Nursî'nin düşüncesinde, Makasid-ı Kur'ân merkezi bir noktayı temsil eder ki, Allah (c.c.)'ın kitabında zikredilen her mesele, her kıssa, her hâdise, her soru... onun etrafında döner. Her araştırmacının ve müfessirin veya Kur'ân-ı Kerim hakkında fikir beyan edecek her kişinin başlaması gereken temel nokta-i nazarı Makasid-ı Kur'ân oluşturur. Nursî, Makasid-ı Kur'ân'a çoğu müfessirin veremediği önemi vermeyi başardı ve onu daima dikkate aldı.

Saniyen: Nursî, kendinden önce gelen ulemanın kararlaştırdığı küllî maksatları-tevhid, nübüvvet, haşir ve adalet-kabul eder. Buraya kadar yeni bir şey ilâve etmez. Fakat doğrusunu söylemek gerekirse bu maksatları ilmî, akli ve muknî bir üslûp ile ifade eder. Çağın söylemine uygun, yani, çağın insanların anladığı dil ve mantık ile, bu maksatların nasıl anlaşılması gerektiğini gösterir. Nursî'yi modern çağın mütekellimi olarak tarif eden Dr. Muhsin Abdulhamid, bu tanımlamasında gerçekten doğru söyler. *Kur'ânî maksatları değerlendirirken onları yalnızca Kur'ân'a bakış metodu olarak sunmaz. Aynı zamanda bu maksatları kullanarak insanları Kur'ân'ın hakkaniyetine imana davet eder. Daha doğrusu, Kur'ân'ı tanıtan gayet mahkem ve muknî bir üslûp takip eder.* Kur'ân'a itirazların fazlaca düşünülmeden yapıldığı bu çağda, Kur'ân'ın hakkaniyetini savunmada güçlü deliller ve zırlar hazırlar. Nursî bu ifade tarzını, dinsizliği reddetmede, onun çirkinliklerini ve tutarsızlıklarını göstermede ve bilim adı altında dinsizliği yayan modern medeniyetin fesadını ortaya çıkarmada kullanır.

Salisen: Nursî'nin makasit hakkındaki düşüncesinde tutarlı bir şekilde örülmüş, dakik bir şekilde formüle edilmiş bir ilişkiler ağı vardır, o da, bu maksatların, hem Kur'ân'ın bütününde ve aynı zamanda her suresinde ve hatta her ayetinde buluşmalarıdır. Yani, her bir ayet, bir veya birden çok Kur'ânî maksada icmalen veya tafsilan, sarahaten veya

113 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Bedüzzaman Said Nursî'nin Düşüncesinde Makasid-ı Kur'ân”.

114 Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi.

remzen delâlet eder. Böylece her bir ayet, merkezî bir mihrak veya göz bebeği gibi olur. “Ve lillahi'l-meseli'l-âlâ” Bu metod uygulandığı takdirde, Kur’ânî nassın beyanında ve tefsirinde parçalanma engellenmiş olur. Böylece, Kur’ân’â muhatap olan kişi, Kur’ân’ın gayelerinden, hedeflerinden ve maksatlarından uzaklaşmadan muhatap olduğu için, bu maksatlar onun düşüncesinde, davranışlarında, değerlerinde ve hatta tüm insanî faziletler örgüsünde açıkça izini ve tesirini gösterir.

Rabian: Ulema, vahdaniyet, nübüvvet ve haşir maksatlarını detaylı olarak ele aldılar. Fakat adalet maksadına ilk hakkını veren Nursî’dir. O, adaleti yalnızca teşri alanına hasretmez; onun âlem-i ekber olan kâinatın bedeninde ruh görevini yapan kevnî bir prensip olduğunu açıklar. Böylece adalet, kendini siyaset ve iktisat alanlarında gösterdiği gibi, ibadetlerde ve muamelâtta, itikatta ve davranışlarda da tecelli eder. İnsanın hayatında adaletin gerçekleşmesi gerekir, yoksa insanî nizam bozulur ve bu sonuçtan ancak insan kendisi zararlı çıkar

İ’câz-ı Kur’ân Konusunda Yenilikler¹¹⁵

Doç. Dr. Mehmet Kileci¹¹⁶

Asrımız İ’câz-Kur’ân konusunda hayli yeni çalışmalara şahit olmuş ve zamanımızda bu konuyu farklı tarz ve yaklaşımlarla ele alan eserler telif edilmiştir. Yalnız bunların çoğu Türkiye dışında yazılmıştır. Ancak Merhum Nursî’nin İ’caza dair serdettiği orijinal fikirlerin sadece Türkiye’de değil bütün dünyada da başta gelen nadir eserler arasında olduğunu söylememiz gerekir.

...

Nursî’nin Kur’ân’ı tarifi ve Kur’ân’ın Allah kelâmı oluşunu ispatı Kur’ân’ın öteki semavi kitaplardan üstünlüğünü ve Kur’ân hidayetini asrımız insanına takdim tarzı hakikaten çok mükemmeldir.

...

Nursî eskilerin zikrettiği bazı vecihleri daha da geliştirmenin yanında onların temas etmedikleri yeni vecihler ortaya koymuş ve bunla-

115 Risale-i Nur’da Kur’ân Mucizesi, İz Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 338, 342-343, 348

116 Harran Üniversitesi’nde bulunmuştur.

rı genişçe izah etmiştir. Meselâ Nursî hayramı olduğu Cürçânî'nin nazım nazariyesini daha da geliştirmiş ve bunu tatbikî olarak misallerle göstermiştir. Cürçânî tek bir lâfızda i'caz olmayacağını söylerken, Nursî cümlede, kelimedede, harfte, hatta harekede de i'caz olduğunu söyler ve bunu Arapça tefsirinde (İşârâtü'l-İ'caz) göstermeye çalışır. Âyetler, cümleler ve kelimeler arasındaki mükemmel irtibat ve kaynaşma, her bir cümlenin keyfiyet ve öğeleri arasındaki alaka, kelime ve cümlelerin bütün yönleriyle bir hedefe bakmaları ve manalardaki ilişki, kelimelerdeki tercih, harflerdeki sırlar Nursî'nin nazım konusunu işlerken üzerinde durduğu esas noktalaradır.

O nazım konusunu Zemahşerî, Râzî ve Ebussuûd'dan daha geniş ve daha çok tatbikî misallerle göstermiştir. Daha çok nazariye halinde kalan nazım meselesi Nursî ile birlikte uygulanmaya başlanmış ve tatbikat sahasına konmuştur. Mesela belagata göre cümlenin bütün öğeleri ve parçaları o cümlenin takip ettiği ana ve esas maksada bakmalı, onu takviye etmelidir. Müellif buna Kur'ân'dan misaller verir ve şu mühim tesbitte bulunur: Kur'ân'ın bütününde güzellik kelime ve cüzlerinde de görünür. Hâlbuki bir şey cüzlerine ayrılınca normalde onun güzelliği kalmaz ve görünmez.

...

Bediüzzaman Said Nursî, 20. asırda İ'caz-ı Kur'ân konusunu çok kapsamlı, kendine has orijinal bir tarzda ve asrın mantık, muhakeme ve ilmî seviyesine uygun, problemlerine ışık tutacak bir şekilde ele alan nâdir âlimlerden biridir.

Kur'ân'daki Tekrarlar¹¹⁷

Prof. Dr. Hasan el İmranî¹¹⁸

Kur'ân-ı Kerim'de yer alan tekrar üslûbu etrafında Bediüzzaman Said Nursî'nin yazdıklarını inceleyecek ve i'caz âlimlerinin tesbitleriyle

117 20-22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Kur'ân'daki Tekrarların Belâğâtı".

118 Fas I. Ahmed Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı, el-Mişkat Dergisi Yazı İşleri Müdürü.

kıyaslayacak olursak, Bedüzzaman'ın onlardan birkaç noktada daha öne çıktığı sonucuna ulaşırız:

Bedüzzaman Kur'ân'daki tekrarın mucize olduğunu fark etmiştir. Bedüzzaman tekrar üslûbunu daha öncekilerden farklı onların ulaşamadığı bir tarzda açıklamıştır. O, tekrar üslûbunun belâgât-mana yönünü çok güzel tesbit etmiş, nev'ilerini sınırlamış, sebeplerini araştırmış, farklı formlarını zikretmiş ve hikmet yönünü istinbat etmeye çalışmıştır. Kur'ân-ı Kerim'de yer alan tekrarların sadece şekil itibarıyla bir tekrardan ibaret olmadığını ortaya koymuştur.

Kur'ân ve Sünnet Çizgisinde Bir Tasavvuf¹¹⁹

Prof. Dr. Bilal Kuşpınar¹²⁰

En başta, Bedüzzaman Said Nursî, İslâmî çalışmaların dilden felsefe ve mistisizme kadar uzanan hemen hemen tüm konularına vâkıf önde gelen ilim ehlinde biriydi. Yazıları, kaleminin derinliğini ve zekâsının keskinliğini ortaya koymaktadır. Kendi zamanının ve bugünün entellektüel ve manevî hayatı için ilham kaynağı teşkil ettiği görülen fikirleri (şüphesiz, bu durum, okumuş kesimin ona muhatabiyeti ölçüsünde gelecekte de aynı şekilde devam edecektir) onun bağımsız bir İslâm düşünürü ve âlimi olduğunu isbat eder.

...

Bizatihî Nursî'nin çizdiği ve yürüdüğü yol, tamamen Kur'ân'a dayanır, ve sâir meşhur tasavvuf tariklerine nisbetle daha kısa, daha geniş, daha selametli ve daha evrenseldir. Bu yol kısadır, çünkü yalnızca dört mertebeden oluşmaktadır. Daha selametlidir, çünkü vecd halinde söylenen muvazenesiz sözlere (şatahat) ve nefsin insanı şok edici ifadelerine asla açık kapı bırakmaz; ve bundan da ötesi, kusurunu, farkını ve eksikliğinin idrakinde olan nefis, onun için konulmuş sınırların ötesine geçmeye kalkışamaz.

...

119 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman Said Nursî'nin Tasavvuf Değerlendirmesi".

120 Kanada McGill Üniversitesi.

Bununla birlikte, Bedüzzaman'ın asıl hedefi, öncekilerin yaptığı gibi, kendine özgü bir tasavvuf teorisi kurmak değildir. Bu yüzden de, fikirleri diğer sûfi yazarlarda görmeye alışık olduğumuz türden, belli bir eserde konuyu belli bir yerden alıp inceden inceye işleyerek belli bir yere götürme tarzında değildir; bilakis bu fikirler, tüm eserlerinin değişik yerlerine serpiştirilmiş vaziyettedir. *Bilhassa sûfi tariklerin gerçek yerini Kur'ân ve Sünneti mihenk tutarak belirleme noktasındaki ve de mâsivaya, yani Allah'tan gayrı tüm mevcutlara varoluş hususunda hayalî ve vehmî değil, gerçek bir mevki vermesindeki orijinalliği kesinlikle takdir edilmesi ve kıymeti bilinmesi gereken bir tutum olarak karşımızda durmaktadır.*

Sofiye ve Ehl-i Sülûk Tesiri¹²¹

Prof. Dr. Aşrati Süleyman¹²²

Said Nursî'nin takip ettiği yol ve yaptığı açıklamalar, onun ehl-i tasavvuf ve ehl-i sülûkun etkisinde kaldığı ve fikrî gidişatını bu etkinin şekillendirdiğini gösterir. Manevî feyizleri bu çerçevede elde etmiş, bu manevî yolculuğu esnasında karşılaştığı hakikatlerle insanî değerleri tanımlamıştır. Çünkü onun takip ettiği yoldan daha önceden geçen büyük zatlar, pak ve kudsî şahsiyetler kainata ve varlıklar alemine Rabbanî bir açıdan bakmışlardır.

Muhabbetlerini, müsamaha ve keremlerini her şeye bu açıdan yöneltmişlerdi. Özellikle de insana hep bu cihetten yaklaşmışlardı. Bu yüzden böyle büyük şahsiyetlerin insanlığa kalplerinin tâ derinliklerinden gelen bir muhabbetle yaklaşmalarını, onlara şefkat ve merhametle muamele etmelerini ve onlara bu zaviyeden bakmalarını garip karşılamamak gerekir.

Aynı metodu Said Nursî de takip etmiştir. Bu metod çerçevesinde hem kainata, hem de insana bakış açısı şekillenmiştir. Bu pak çizgi üzerinde onun akidesi, kainata bakışı, bütün varlıklarla olan alakası ve insanlara

121 24–26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Said Nursî Ve İnsan Görüşünün Temelleri".

122 Cezayir Vehrân Üniversitesi Kur'ân Araştırmaları ve Mukayeseli Dinler Kürsüsü, Kur'ân Araştırmaları Cemiyeti Başkanı, Mağrib Araştırmaları Dergisi Kurucusu ve Editörü.

olan yaklaşımı kendisini göstermiştir. Bu yüzdendir ki, onun davasının bütün insanlığı kuşatması hiç şaşırtıcı değildir. İnsani özelliklerin her bir boyutunu gözardı etmeksizin gayet şumullü bir zaviyeden konuya yaklaşır. Her şeyden önce ona göre insan bu kainattaki en şerefli varlıktır.

Said Nursî'nin ruhî dünyasının merkezinde iman-ı billah direği vardır. Bütün varlıklara ve insana bu temel direk ile bağlantılı olarak yaklaşır. Bu yönüyle onun en belirgin özelliklerinden birisi, yaşayan bir tevhidî hisse sahip olmasıdır. Bizdeki taklidî yaklaşımın önünü kapatır. Değerlerin korunması ve imanın muhafazasında önemli bir yeri olan esaslar koyar. Böyle bir tavır, pek çok şeyden feragat eden kişilerden beklenebilir. Bu feragat, İslâmî çerçevede Allah'a yönelme, İlahî huzuru sağlayıcı meşguliyetler bulma, ruh ve nefsin tamamıyla bu noktalara yoğunlaştırılması anlamını taşır.

Said Nursî'nin iç dünyası ve ruhu da hayatının ilk yıllarından itibaren bu İlahî huzuru yaşamış, aynı çizgiyi hayatı boyunca takip etmiştir.

B- İLİM, BİLGİ VE MARİFET

Kur'ânî Kavramlara Verilen Önem¹²³

Dr. Mustafa Fuzıl¹²⁴

Marifet sözcüğünü konu edinme fikri, İmam Müceddid Bediüzzaman Said Nursî'nin eserleri olan Risale-i Nur'un çeşitli yerlerinde serpilmiş vaziyette bulunan marifet teriminin zenginliğini gördükten sonra oluşmuştur. Konu hakkındaki birikimin olanca çoğalması, araştırmacıda, bunun sanıldığından daha büyük bir mesele olduğunun yakınıni oluşturdu. Bu yüzden, konunun hakkını teslim etmek için, daha geniş bir zamana ve daha kapsamlı bir yazının kaleme alınmasının gerektiğine inandı.

123 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bediüzzaman Said Nursî'nin Eserleri Risale-i Nur Gözüyle Marifet".

124 Fas-İstılahlar İlmî Enistitüsü Sidi Muhammed Bin Abdullah Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

İmam Nursî, Risale-i Nur'daki üslup ve metodunu her zaman Kur'ân-ı Kerim'e dayamıştır. Tekrarla ıstılahların ilham nurundan iktibas edildiğini, müstakil ve ledünnî bir ilim olduğunu dile getirir. Bedüzzaman meselelere çoğunlukla bir işaret etmekle yetinir. Meselelerin anlaşılması, çoğu zaman, derin bir tefekkür ve dikkatli incelemeler gerektirir.

Dr. Muhsin Abdülhamid bir eserinde bu konuya temas ederken, şöyle der: *“Risale-i Nur'un üslûbu oldukça yumuşak ve naziktir. Bazen gönülden esen bir meltem, hoş bir sızıntıdır. Bazen de anlaşılması zor derin tefekkürler gerektiren, fitri, mantıkî ve ilmi bir üslup sergiler. Bu üslup, mahkemede müdafaa pozisyonunda iken, öyle sert bir tavra dönüşür ki, kıyıyı tokatlayan denizin dehşetli dalgasının heybetine dönüşür.”*

Özel dil ve ıstılahlarına uyulmadığı takdirde, mefhumlar gayelerinden değişik manalar sergiler. Nursî üslûbunda Kur'ân'dan iktibas ettiği ibare ve fikirlere şiddetle önem vermiştir. İslâmî olmayan, yabancı menşeli kaynaklara dayalı mefhum ve ıstılahları ise, Kur'ânî bir dil manzumesinin duvarıyla çevreler. Marifet sözcüğünü, karşılıklı etkileşimler içerisinde bulunan, mana, mefhum ve olaylar ağı zımında arz eder. Tarihi akışını, güncel gerçeğini ve gelecekteki ufuklarını birlikte ele alır.

Üstad Nursî, dalâlet batağında boğulan muhalif ve fasit fikirlerle de sıcak münakaşalara girmiştir. Marifet gerçeğini, yenilenme odağında, en önemli olaylardan biri addeden Bedüzzaman Said Nursî, milletin dengesinin tekrar sağlanması ve hurafe tozlarıyla örtülen gerçeklerin yeniden parlaması, ancak Marifet ile mümkün olduğunu vurgular. Gücünü bu noktaya teksif etmiş ve yeniden tesisine çalışmıştır.

Tabiatın Mesaj Yüklü Yapısı¹²⁵

Prof. Dr. Sadık Kılıç¹²⁶

Kur'ân'ın özgün bir yorumu olarak, tefekkür ve îman dünyasında etkili bir konuma sahip olmuş bulunan Bedüzzaman'ın Risaleler'inde

125 20–22 Eylül 1998, İstanbul, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Derin Ekoloji Bağlamında Risalelerin Mesajı”.

126 Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

“tabiat”ın tasviri ve onun okunuşu, öncelikli en mühim konular arasında yer almaktadır. Bir bakıma, hem geleneksel tabiat felsefesi, hem de derin ekolojik söylemi dillendiren yeni paradigma ile benzerlikler sergileyerek, Risaleler, geniş anlamda kozmosun, daha hususi anlamda da tabiatın, kelimenin Kur’ânî anlamıyla, ilâhîliğe ve manevî değerlere ima ve işaret eden bir “ayet”, bir işaret, bir ima ve bir imza olduğunu belirtir. Yaratanına ileten “eser”ler, izler; kısaca, Vestigia Dei..

Risaleler, Yaratan'ın elinden çıkan her şeyi, özellikle tabiatı, sine-sinde barındırdığı düzenlilik, ahenk, güzellik, akla uygunluk, gâlik vb. sebeplerle muhterem ve mukaddes bilerek, insanın bakışlarını Allah'a, O'nun esmâ ve sıfatlarına, kudret tecelli ve tezahürlerine yöneltme konusunda göz alıcı ve etkili bir araç olarak görmüştür. Risalelerde celvelân eden fikir, coşku, manevî derinlik, somut olanı, kendisinin ötesine taşıyarak, harikulâde bir biçimde soyutlaştırıp manevîleştirmiş; Nasr'ın ifadesiyle Kutsal Bir Kozmoloji (Cosmologia perennis)nin sezgi ve öğretisini, özgün anlatım kalıpları içinde hem hayatın hem de dinî yaşamın içine katmıştır.

Böylece tabiat, o varoluşsal somutluğu içinde bir simge ve misale dönüşürken, onu bu anlam boyutunda okuyan gözlerin; anlayan dimağların; ona dokunan ellerin ve onu çiğneyen ayakların sahibi insan da, tabiat karşısında kendisini, özgün bir şahsiyetin karşısında olarak algılamış; ona saygıyla eğilmiş, bu maverâî derinliklerden gelen ve hep oralara doğru atıflarda bulunan bu mesajı ta'zimle kabul etmiş; böylece, bir yandan kendi insanî benlik bilincini kökleştirmiş, diğer yandan da, onu “kendisinin ötesine” taşımış; analitik aklın gözleriyle tarayarak, ama sezgisel aklın kanatlarında da Büyük Gerçeklik ufkuna yükseltmiştir.

Bu nedenle, metafizik ve sahih geleneğin damarlarından beslenmeyen ekolojik kaygı ve endişeler, sonuçsuz kalmaya mahkumdur. Bir ahlâk haline dönüşüp de, yaşam biçimine yansımakça, çırpınmalar ve öngörülen seküler nitelikli tedbirler yetersiz kalacaktır. İşte bu nedenle, Bedüzzaman'ın Risalelerinde ele alınmış şekliyle tabiat ve kâinat tasavvuru bizi, geleneğin kutsal tabiat felsefesi ve çağdaş dünyanın derin ekoloji anlayışı ile yüzyüze getirmekte; somut bir çözüm olarak da, insanın Tanrı ile barışık olması gerekliliği vurgulanmaktadır. Çünkü, te-

mel bir kazıyye olarak denilebilir ki, Tanrı'yla barışık olmayan, ne kendisiyle ne de tabiatla barışık ve denge içinde bulunabilecektir!. Ancak böylesi bir iç ahenk ve huzura ulaşmış birey ve toplumlar, sonsuza yakın form ve oluşuyla, tabiatı derin ve saygın bir bakışla tarar, temaşa eder de, ona sorumluluk ve şefkat hisleriyle temas eder, onu bağrına basar, varlığının parçası çocuğu gibi, onu şefkat kollarıyla kucaklar, tedavi eder.. Dokunurken, adeta sakınır onu incitmekten!.. Yine ancak böyle bir kişi, tabiatın dikenlerindeki gülü, güzündeki baharı, çölündeki hayatı farkeder; onun da, kendi varlık mertebesine uygun bir bilinç ve kimlik taşıdığını sezinler.

Şu halde Bediüzzaman'ın Risaleleri bizi, tabiata vahşi bir şekilde sahip olma hoyratlığına değil; bir nimet ve ihsan olduğu şuuruyla ondan yararlanırken, birlikte “olmak”, onunla bir diyalog içinde bulunmak hedefine davet eder.. Ve yine, algılanışının kaynağında Allah bulunan (théocentrique) bir kâinat anlayışına geçildiğinde, işte o zaman, sevginin evrensel gücünün, tabiatı da kapsayacağını ifşa eder. Ve Goethe'yle birlikte, biz insanlara, tabiatın tacının sevgi olduğunu; ancak sevgi yoluyla tabiata yaklaşılabilceğini anlatmak ister...

Tabiatın Mesaj Olarak Ele Alınması¹²⁷

Doç. Dr. Davud Aydın¹²⁸

Risâle-i Nûr Külliyyatı'nda daha Birinci Söz'den itibaren, verilen misallerle tabiat olaylarına dikkat çekildiğini görürüz. Bu da Bediüzzaman Said Nursî'nin konuya ilgi duyduğunu göstermektedir. İncecik yaprakların güneş ışınlarına karşı korunması, bitkilerin köklerinin sert toprak içinde kolaylıkla ilerlemesi hakkında verilen misallerde olduğu gibi.

Ekolojik dengenin korunmasına bütüncül bakış açısı da çok önemlidir. Yani varlıklar bir zincirin halkaları gibi birbirleriyle ilişki-dirler ve halkalardan birine bir zarar verilmesi bütün sistemi etkiler.

127 20-22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Çevre Konusuna Kur’ân-ı Kerim ve Çağdaş Tefsiri - Risale-i Nur’un Yaklaşımı”.

128 Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Risâle-i Nûr Külliyyatında kâinat (evren) üç büyük (külli) tevhîd deli-
linden biri olarak gösterilirken, “Kâinat Kitabı” olarak isimlendiril-
mekte ve bir anlam ifade eden bütün olarak takdîm edilmektedir. Ay-
rıca bu bütünlüğü gösteren bütün deliller teker teker incelenmektedir.
Nizam, intizam, temizlik, yardımlaşma, dayanışma vb. tabiat hakkın-
da bu kadar derinlemesine malumat, Bedüzzaman Said Nursî’nin ko-
nu hakkında ne derece bilgili ve ilgili olduğunu göstermektedir.

Yaşayışında israfa yer vermemesi, karıncaları beslemesi, kedi vb.
hayvanlara, kuşlara ilgi ve sevgisi, tabiatla içice bir hayat tarzını benim-
semesi, sık sık kırlara-dağlara çıkması Bedüzzaman Said Nursî’nin ne
kadar bir çevreci tutuma sahip olduğunu, bunu bir ahlâk haline getir-
diğini ve davranışlarına yansıttığını göstermektedir.

...

*Sonuç olarak; Kur’ân-ı Kerim’i ve O’nun çağdaş bir tefsiri olan
Risâle-i Nûr Külliyyatı’nı baştan sona anlayarak okuyan bir kişi, kâinat-
taki varlıkların anlamlı olduğu (mana-yı harfî düşüncesi) şuuruna ere-
cek ve her birinin görevli olduğu inancı ile bu varlıklara zarar verici fa-
aliyetlerden sakınacaktır.* Bu da çevre bilincine ulaşmış fertlerden bek-
lenen bir davranıştır. Bütün bunlardan sonra, Kur’ân-ı Kerim’in, İslâm
Dini’nin ve Risâle-i Nûr Külliyyatı’nın bir bakıma insanlara çevre eğiti-
mi verdiği rahatlıkla söylenebilir.

Aklı, Bilim ve Teknolojiyi Dışlamayan Bir Anlayış¹²⁹

Dr. Bekim Agai¹³⁰

*Said Nursî’nin bilimin ve doğa bilimlerinin rolü üzerine yazdıklarının
incelemesi şunu gösterir ki, Nursî bilimin ve teknolojinin insan-
lığın geleceği için önemini açıkça görmüştür. Onun bu görüşü Türki-
ye’deki bütün modernleşme yandaşları tarafından paylaşılmaktadır. O
bilimi dinden ayrı görmez, ancak aralarında bağlar olduğunu görür.
Bu sebeptendir ki, O pozitivist bilim anlayışının körü körüne takip*

129 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu,
“Bedüzzaman Said Nursî’nin Eserlerinde Bilimin Ve Doğa Bilimlerinin Dini Etkisi”.

130 Almanya Bochoum Üniversitesi.

edilmesini tehlikeli bulur. Bu, İslâm'a zarar vermek demektir. Nursî, Müslümanlar ve bu zamanda varlıklarını gördüğü gerçek Hıristiyanlar için bir bilim anlayışı geliştirir. Dindeki bilimsel çalışmaların yerini gösterir ve İslâm'ın bilime veya bilimin İslâm'a karşı olduğu fikrine açıkça karşı çıkar. İslâmî bir bakış açısı ile imanın kuvvetlenmesi için, deliller sunarak inanmayanların iman etmesini sağlamak ve insanlığın maddî refahını sağlamak için bilim öğrenimi görülmelidir.

Said Nursî'nin bilimi veya dini dışlamayan bu görüşü, bilime din içinde bir yer verdiği gibi, dindar Müslümanlarından bilim öğrenimi görmelerine sebep olmuştur. Buna Bourdieu'nun anlatımıyla "Kültürel Başkent" denilebilir ki bu onların Türkiye'de bilimsel ve modern toplumun bir parçası olmalarını sağlamıştır. Onun bilim anlayışı, iman eden bir insanı imanını kuvvetlendirmek için şart olmayan dini otoritelerden azat etmiştir. Sadece inanan kişinin kendisi, ilmi ve çalışmaları ile kuvvetli bir imanı elde edebilir. Bu sebeptendir ki Nursî din namına geleceğin bilimsel dünyasına olumlu bakar ve şöyle tamamlar: "Biz Kur'ân şakirtleri olan Müslümanlar, burhana tâbi oluyorumuz, akıl ve fikir ve kalbimizle hakaik-i imanîyeye giriyoruz. Başka dinlerin bazı efradları gibi ruhbanları taklit için burhanı bırakmıyoruz. Onun için akıl ve ilim ve fen hükmettiği istikbalde, elbette burhan-ı aklıye istinat eden ve bütün hükümlerini akla tespit ettiren Kur'ân hükmedecek."

Varlığa Bakışın İslâmîcesi¹³¹

Prof. Dr. Muhsin Abdülhamid¹³²

Risale-i Nur, kâmil ve kuşatıcı bütün ayrıntılarıyla, varlık konusunda İslâm'ın bakış açısını ortaya koymak gayesiyle Üstad Said Nursî'nin kaleme aldığı eserlerdir. Söz konusu kuşatıcılık, kâinat etrafında yapılan tefekkürî gezintiden başlayıp, yüce Yaradan ve O'nun kuvvetli iman, hâ-

131 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risale-i Nur'a Göre Kur'ân-ı Kerim ve Bilgi Teorisi".

132 Bağdat Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

lis tevhid, ilâhi hükümlerle gönülden teslimiyet, esmâülhüsna'dan tecelli edip varlığı aydınlatan ve emanet ve hilâfet misyonunu ifâ etmesi ve ahsen-i takvim mertebesine ulaşmasını amaçlayan yüce değerleri pratiğe aktarma ve onu bütün yaratıkların en üst mertebesine çıkarma gibi insandan istekleri ile ilgili sözlerle noktalanmaktadır.

Şurası bir gerçektir ki, Said Nursî'nin keskin ve kıvrak zekâsı, üretken hayali, Allah Teâlâ'ya karşı beslediği büyük ihlâs ve geniş bir İslâm kültürünün yanı sıra, farklı ilim dalları hakkında kapsamlı bilgisi, derin tefekküre yönelik üstün bir kudret ve kapasiteye sahip olması... bütün bunlar, yüz otuzu aşkın Kur'ânî, Nûrânî Risaleyi kaleme almasına zemin hazırlamıştır. Bu Risaleler çalاکalem te'lif edilmiş eserler değildir; insanın ve özellikle Müslümanın, arzedilen bilgi pazarında kaybolmaması ve nasıl seçeceğini bilmesi için bilgi teorisi çok dakik bir metoda yerleştirilmiştir.

Said Nursî, yeryüzünde maddî menfaatleri ve insanî ihtirasları temsil eden tarihî ve zaman ve mekâna bağlı olarak tarihin eşliğinde gündeme gelen bilgileri kendisine kaynak seçmedi. O, karanlık asırların İslâm dünyasında şekillendirdiği bozuk ve kokuşmuş toplum yerine, bir ağaç gibi yeşerecek yeni bir toplumun yapılanmasını sağlayacak hareket noktasını belirlemek için doğrudan Kur'ân'a iltica etti. Said Nursî'nin benimsediği bilgi kaynakları, his ve akıl noktasında birbirlerini teyid eden Kur'ânî esasların tâ kendisidir.

...

İşte Nur Risalelerinin bu asırda imanı kurtarma noktasında İslâmî tebliğde başarılı olmasının sırrı budur. Çünkü Bedüzzaman Said Nursî geçmişte İslâm medeniyeti ile diğer medeniyetler arasında bir mücadeleden ibaret olan sığ tarihî metotlardan hareket etmemiştir. Söz konusu metotlar modern asırda gayeleri tükenmiş ve onun yerine dahilî ve haricî sorunlar gündeme getirmiştir ki bunların derinlemesine ve günümüz kriterlerine göre tedavi edilmemesi İslâm'ın geleceği için büyük bir tehlike teşkil etmektedir. Onun için Said Nursî, üç delille kâinatı okuyan Kur'ân'ın bütüncül metodundan hareket etmiştir: Bu bürhanları müşâhede edilen kâinat, okunan kitap olan Kur'ân-ı Kerim ve nâlık olan bürhan Rasûlullah(s.a.s.)'dir.

Kainatın Yorumlanmasında Yeni Metod¹³³

Mary Weld (Şükran Vahide)¹³⁴

Bedüzzaman, kâinat kitabı kavramını, yeni ve benzeri görülmemiş bir tarzda kullandı. Muhâkeme, mantık, ve kâinatı tefekküre dayalı, Kur'ân'ı açıklamada yeni bir tarz ve metodolojisini bulup ortaya koydu. Kitap benzetmesi bu yeni tarzı sembolize eder. Doğrudan Kur'ân'dan ilham alarak, Kainat'ı tefsir ederek Kur'ân'ı tefsir etmek Bedüzzaman'a Kur'ân'ın öğrettiği hakikatlerin gerçekte yüzlerce ikna edici delilini getirmesini sağladı. Onunla, Allah'ı tanınmanın ve O'na ibadet etmenin kapsamlı ve hakiki Kur'ânî bir yolunu açtı. Bu yol hangi vaziyette olursa olsun herkese hitap eder ve her şeyde Allah'a giden yollara işaret eder. Çünkü Bedüzzaman, modern dünyadaki birçok dalâlet akımlarıyla karşı karşıya olan insanın en büyük ihtiyacı "tahkîkî iman" ve özellikle vahdaniyet-i İlahiyeye imandır.

Bedüzzaman'ın kainat kitabının sayfalarını ve kelimelerini anlatırken kendi bilimsel bilgisini de kullanması gösterdi ki bilimle gerçek din arasında çatışma olmadığı gibi eğer o sayfalar ve kelimeler anlamları hedeflenerek Kur'ânî metodla okunursa marifetullahın artışına sebep olur. Risale-i Nur'un neredeyse her parçası kişiye nasıl fiziki kainata bakıp onu okuyacağını öğretir.

Bedüzzaman'ın söylediğine göre Batı felsefesi ve bilimin yanlış fikirlerinden ve bakış açısından etkilenmeyen neredeyse kimse kalmadı. Hatta o şöyle demiştir: "Bin seneden beri iman ve Kur'ân aleyhinde terâküm eden Avrupa feylesoflarının itirazları ve şüpheleri yol bulup ehl-i imana hücum ediyor. Ve bir saadet-i ebediyenin ve bir hayat-ı bakiyenin ve bir cennet-i daimenin anahtarı, medarı, esası olan erkân-ı imanîyeyi sarsmak istiyorlar." Bu yüzden öyle görünüyor ki Kur'ân'ın kainatta ve insanda şununat-ı İlahiye'nin ayetlerini açıklamakta olan yönünün ki böylece insan onların üzerinde düşünmeli ve onlardan ders çıkarmalıdır - bu modern bilim ve materyalizm çağıyla özel bir ilgisi

133 20-22 Eylül 1998, İstanbul, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Kâinat Kitabı, Bedüzzaman'ın Düşüncesinde Yeri ve Gelişimi".

134 Araştırmacı-Yazar, Risale-i Nurlar'ın İngilizce Mütercimî.

vardır. Bu yüzden kainat kitabı kavramı ve onunla ilgili bizim değindiğimiz noktalar öncelikle bu bağlamdadır. Bence, bundan dolayı bu kavram ve bu kavramı açıklayan Risale-i Nur, Kur'ân'ın özellikle modern çağa bakan yönünü izah eden "Kur'ân'ı anlamada çağdaş bir yaklaşım" olarak görülmelidir.

C- FELSEFİ DÜŞÜNCE

Felsefi Yaklaşımlar¹³⁵

Prof. Dr. Mehmet S. Aydın¹³⁶

a) *Estetik Delil*

Görebildiğim kadarıyla İslâm düşünce tarihinde belki de hiçbir eser Risale-i Nur kadar alemin estetik boyutu ile, dolayısıyla da din felsefesinin estetik delil diye adlandırdığı delil ile yakından ilgilenmemiştir. Elbette bu düşüncenin kökleri klasik tasavvuf literatürüne ve bu arada Gazâlî'nin İhya-i Ulûmî'd-din'ine kadar gitmekte ve düşünce gücünü Kur'ân'dan almaktadır.

b) *Vahdet-i Vücut*

Bedüzzaman burada vahdet-i vücudculuğun temel tezinden de ayrılmış oluyor. O'na göre madem ki eşyanın bir vücudu vardır ve o vücut bir derece sabittir...(yani) Kadîr-i Ezelî'nin icat ve kudretiyle vardır. Öyle ise her şey O'dur (heme ost) sözü doğru değildir; doğru olan her şey O'ndandır (heme ezost) sözüdür. Ve bundan dolayıdır ki 'şu kainatta görünen ve bilinen bütün letaif, bütün mehasin, bütün kemalat, bütün incizabat, bütün iştîyakat, bütün terahumat birer manadır, birer mazmundur, birer kelime-i maneviyedir ki şu kainatın Sani-i Zülcelâlinin lütuf ve merhametinin tecelliyatını, ihsan ve kereminin cilvelerini bizzarure, bilbedahe kalbe gösterir, aklın gözünü açar.

135 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risale-i Nur'da Kötülük Problemi".

136 Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi dekanlığı yapmıştır.

c) İnsanın Bütünlüğü

Kur'ân-ı Kerim'in bize telkin ettiği insanın bütünlüğü (beşeri planda tevhidî) Bedüzzaman çok veciz bir şekilde hülâsa etmektedir. Burada insan tefekkür eden, tasdik eden, temaşa eden, kıymet (değer) ölçüsüne sahip olan, yani düşüncesi, ilmi, ahlakî, sanatî ve salih ameli olan bir varlıktır. İmdi o böyle bir varlık olduğu için yine O'nun ifadeyiyle hilkatın en son cüz'ü ve meyvesidir... Bütün kalbi ve merkezidir. Fikir onu hem maziye, hem geleceğe bağlar. O, tarihli, cemiyetli bir varlıktır. Endişeli bir varlık olması da bundan dolaydır.

d) Ene Bahsi

Bedüzzaman şöyle diyor: Enaniyetin vücudu haksız temellük ve âyinedarlığını bilmemek ve mevhumu muhakkak bilmekten ileri geldiğinden vücut rengini ve suretini almış bir ademdir. Başka bir deyişle nefsi emmarenin beslediği enaniyet, halis bir varoluş hali değil, sahte bir varoluş halidir. Ontolojik bakımdan aidiyet problemi doğmuş (çünkü o aslında esma-ı İlahiyeye âyinedir), epistemolojik bakımdan da sahte bir bilinç durumu hasıl olmuştur. (Vehim bilgi zannedilmektedir). Varlık görünümündeki bu durum, insan varlığına bir hakarettir, çünkü onu büyük kılan ve yukarıda sayılan asli insani özellikler artık bu varoluş halinde ortada yoktur. Onlar olmayınca da enenin varlığı pek çok musibetin kaynağı olmaktadır. Artık insani seçimlerin pek azı yerine oturur. Kötülüğe kaynak olmamak için su-i ihtiyardan ve âdetin terkinden sakınmak gerekir.

Vahdet-i Vücut Yaklaşımı¹³⁷

Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay¹³⁸

Said Nursî vahdet-i vücut alayışının felsefî ve fikrî temelinde sebeplere saplanıp tabiatı ilahlaştırmaya, Allah'ı inkara varan maddî felsefeye açıkça ve şiddetle muhalefet ediyor, vahdet-i vücudu bu materialist noktaya çekmek isteyenlere karşı çıkıyor.

137 24–26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Said Nursî'nin Vahdet-i Vücuda Bakışı".

138 Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Buna karşılık vahdet-i vücudu aşırı Allah sevgisiyle yahut Allah'tan gayrı şeylerden veya sebeplerden kurtulma ve Allah yolunda birliğe ve huzura ulaşma yolu olarak kabul edenlere muhalefet etmiyor. Onların masivayı hayal saymalarını tasvip etmiyor; Allah'ın yarattığı varlıkla alemi ve ondaki binbir çeşit varlığın hayal sayılmasına gönüllü razı olmuyor; çünkü onlar Allah'ın azametinin ve kudretinin ayetleridirler.

...

Muhyiddin-i Arabî'yi tekfirden ve gelişigüzel şunu bunu küfürle itham etmekten, bazı sözler küfür ifade etse bile uzak durulması konusunda ikaz ediyor.

Ego ve Tabiat Üzerine¹³⁹

Doç. Dr. İsmail Kılıoğlu¹⁴⁰

a) Tabiatın Kitap Olarak Kabulü

Ortaçağ skolastiğinden Yeniçağ Rönesansına geçişte hazırlayıcı bir rolü olan Meister Eckhart'ın tabiatı önümüze açılmış okunması gereken bir kitap şeklindeki tarifi, Yeniçağ tabiat felsefesi anlayışında temel oluşturmuştur. Gerçekten bu Alman mistik düşünürünün tabiatı bu şekilde kavramaya çalışması, Nicolaus Cusanus'ta, Paracelsus'ta, Jacop Böhme'de mistik yönde kendini gösterirken, Bruna ve Spinoza'da pan-teist bir gelişime bir ölçüde kaynaklık etmiştir.

b) Özgün Bir Düşünce Çiçeklenmesi

(Ene kavramı) aracılığıyla, felsefenin metafizik ve tabiat felsefesi, insan ve ahlak, bilgi teorisi ve benzeri alanlarını temellendirici bir düşünce sisteminin mümkün olduğu söylenebilir. Öte yandan Batı ilkçağ ve hatta Ortaçağ ve Yeniçağ felsefelerinde yoğun tartışmaların ortaya çıktığı bu alanların temellendirilmesi çabasından farklı bir yaklaşım Bedüzzaman'ın ene kavramında odaklaşmaktadır denebilir. Meseleyi

139 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursi Sempozyumu, "Tabiat Felsefesi Açısından Bedüzzaman Said Nursi'de Tabiatın Temellendirilmesinde Ene Kavramı".

140 Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Doğu özellikle Hint felsefesi bağlamında ayrıca tartışarak yapılacak karşılaştırmalar sonucunda Bedüzzaman'ın kendi içinde bütünlüklü bir düşünce yapısı oluşturduğu rahatlıkla ileri sürülebilir. Bu durum bize Bedüzzaman'ın şahsında ve yorumlarında İslâm düşüncesinin 20. yüzyılda bile hala özgün bir düşünce çiçeklenmesi içinde bulunduğu değerlendirmesi yapmamıza destek vermektedir.

Tabiatın Yapısına Dair Orijinal Tesbitler¹⁴¹

Dr. Hakan Yalman¹⁴²

Tabiat, görünen alem denilen yaratılış cesedinin eleman ve parçalarının eylemlerini intizam ve disiplin altına alan, Allah'ın çok büyük bir kanunudur. İşte bu yaratılıştan gelen kanundur ki sünnetullah ya da tabiat olarak isimlendirilmiştir. Kainatın yapısında geçerli olan görece yasaların toplamı ve özünden ibarettir. (...)Ve tabiat kanunları dedikleri şey her biri çok büyük kanunun birer meselesidir. Fakat o büyük kanundaki hükümlerin arka arkaya gelişlerinin gözlenmesine dayanarak vehim ve hayal baskın gelip şu hevai tabiat organ ve cisimleşmiş, dışsal bir varlık ve hayal iken gerçeklik biçiminde algılanmıştır.

Bedüzzaman A olayı ile B olayının meydana gelmesine "*iktiran*", bu beraberliğin geçmişte hep öyle gözlenmiş olmasına "*yeknesak is-timrar*" demekte bunun sebebini ise Yaratıcı'nın adetinin böyle olduğu şeklinde açıklamaktadır. (...)

Bu yeni tabloda kainat, sinemada birbirinden bağımsız ancak bir önceki karenin bir sonraki ile uyum içinde olduğu karelerin peşpeşe ve saniyede belirli sayıda geçecek hızda perdeye yansıtılması misali, birbirinden bağımsız levhaların ardı ardına yarratılması ile kaderin senaryosunu inşa şeklinde görünmektedir.

(...) Bedüzzaman bilimin, tasavvufun, felsefenin elindeki yap-boz parçalarını bir araya getirerek net bir kainat tablosunu ustalıklı ortaya koymuştur. (...)

141 Kuantum Fiziği ve Bedüzzaman, Köprü Dergisi, Bedüzzaman Özel sayısı, 70:33, 46 Ağı.

142 Hekim

Evet kainat dediğimiz kader senaryosunun işleyişinde iki boyut var; biri her bir karenin hazırlanması, diğeri her bir karenin uyum içerisinde varlık sahnesine yansıtılması. Zaman-ı halden ziyade zaman-ı mazi ve müstakbele nazar eden iman-ı mübin kuralları ile oluşan bir senaryo. Diğer taraftan mazi ve müstakbelden ziyade zaman-ı hazıra nazar eden kitab-ı mübin düsturları ile zamanın varlık ve yokluğun süperpoze olduğu en küçük diliminde tek levhaların yaratılması, mikro alemden makro aleme geçirilmesi ve iki alemin buluşma anıdır. Artık işin içine basar-ı mutlaka sahibi Basîr'in kendi nazar-ı dekaik-i aşınası, (eşyanın en derinliklerine nüfuz eden nazarı) ve gayr'ı temsil eden şuur sahiplerinin (ins ve cin) nazarına göre hakikat şekillenmiştir.

Hem canlı, hem ölü durumdaki Schrödinger'in Kedisi'nin durumu, kutunun açılması ile canlılık ya da ölümlük hallerinden birine indirgenmiş, dalga işlevinin çöküşü gerçekleşmiştir. Bu tüyler ürperten muhteşem anı Bedüzzaman şöyle tasvir eder: *Cemî zerrât-ı kainat, birer birer zat, sıfat ve sâire vücuh ile hadsiz imkânât mâbeyninde mütereddit iken, birden bire bir ciheti takip, muayyen bir sıfatla ittisaf, mahsus bir keyfiyetle tekeyyüf ederek, hayretbahşâ hikemi intac ettiğinden Saniin vücub-u vücuduna şehadetle avâlim-i gaybiyenin enmuzeci olan latife-i rabbâniye içinde ilan-ı Sani eden misbah-ı imanı ışıklandırıyor.*

(Evrendeki bütün zerreler (atom ve daha altı), birer birer kendilikleri, nitelikleri ve diğer özellikleri açısından sayısız olasılık arasında belirsiz bir durumda iken, birden bire bir yönelişle ve belirli bir nitelikle nitelenmeyle kendine mahsus bir kişilik ve yapı kazanarak, hayret edilecek bir hikemi sonuç verdiğinden...)

Sanat, Estetik ve Edebiyat Üzerine¹⁴³

Sadık Yalsızuçanlar¹⁴⁴

a) *Güzellik*

Eser de, sanatçı da elçidir. Gerçekliğe götürür bizi. İyilik ve güzellikçe. Bu üç katman birbirine içkindir. Hakikat, ihsan ve hüsn. Güzellikçe.

143 Söyleşi, "Sanat İnsanla Allah Arasında Bir Gizdir", Köprü Dergisi, sayı:55: s. 37-61.

144 Yazar, Sinema Teorisyanı.

lik iyiliğin iç boyutudur, iyilik gerçekliğin yani Allah'ın. Tüm iyilik ve güzellikler O'ndan gelir. O'nun isimlerinden süzülür. Bedüzzaman *iman bir hüsn-ü mücerret ve münezzehtir* der. Güzellik derken hüsn-ü mücerredî kastediyorum; varlığın özündeki güzelliği. Bu, esma-ül hüsnânın varlık katlarındaki tecellileriyle çiçeklenir. Allah Vacibü'l-Vücud'tur. O'nun varılmasıyla kainatlar vücut bulmuştur. O'nun güzel isimleriyle sever ve acı çekeriz. O'nun Latif ve Kerîm isimleriyle. Dünyanın yüklediği işlev budur. Bu yüzden sonsuz simgelerle kuşatılmışız. Her varlığın bir simgesi vardır. Bu sadece tabiatta saf halinde bulunan güzellik değil aynı zamanda her an başkalaşan kalbimizde, kalbi selîmimizde bir gülün kat kat çevrinmesi gibi sayısız güzelliği içkindir. İnsandaki gizemin kaynağı da odur.

b) Sembolizm

Eliade'nin belirlediği gibi Bedüzzaman'da da kavramlarla ifade edilemeyen dilin ifade imkanlarını zorlayan bir sınır var. Ve O, bu sınırdaki bir anlam demeti olarak imgeyi kullanıyor, imgenin atıf düzlemlerinden birine indirgenerek somutlaştırıldığı bir zamanda çok katlı anlam dünyasına çekiyor imgeyi.

c) Sanatta Ahlak

Ahlak, yani ihsan dediğimiz olgu, Allah'ı görür gibi inanmak ve kulluk etmek gerçekliğin iç boyutudur. Ahlak ve sanatı ayırıştı, özerkleştirilmeye çalışıldığı günümüzde -gerçi bu süreç aydınlanmanın bir projesiydi ve önceleri başlamıştı- güzel'in iyi ve gerçek'le ilişkisini yeniden kurmak zorundayız. T.S. Eliot'ın çağdaş edebiyatı din ve ona dayalı bir ahlak şuurundan yoksun bulduğunu hatırlayınız. Bu Bedüzzaman'ın Lemeât'da yaptığı gibi ki -orada Eliot'ın Lawrence gibi yazarlara getirdiği etik eleştiriyi Bedüzzaman Zola gibi natüralistlerle de getirir- bizi Kur'ânî edepten süzülen edebiyatla, kaynağını özerk akılda bulan ve sanatçının bireysel deneyimini taçlandıran iki ayrı geleceğin ya da tutumun mukayesesinden de çıkarılabilir.

Sanatçı kendisine Yaratıcı'nın verdiği yeteneklerin, imkanların bedelini ödüyor. Bu manevî ve ahlâkî bir ideale sahip olmakla mümkün

olabilir. Slogan bu; gerçek sanatçı ölümsüz olanın, ebedî olanın peşindedir. Şiir bu bakımdan ebediliğe açılan bir kapı, Kutsal Metne en yakın sözdür. Kâbe duvarına asılan şiirler Kutsal Kitap vahyolununca hakikatsiz olduğu anlaşılmış ve indirilmişti. Bedüzzaman Sözlere'de Kur'ân'ın hakâyıki şiirin hayâlâtından müstağnidir derken buna gönderme yapıyordu. Orada hakiki olmayan bir imaj evreni söz konusuydu. Ruhsuz sanat... Bu trajik bir durum.

d) *Sinemada Elemi Duyurmak*

Üstad, Eskişehir Hapishanesi'nin penceresinde otururken karşıda lise mektebinin kız öğrencilerinin gülerken oynadıklarını görüyor. Birden diyor, manevî bir sinema ile onların elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. O elli altmış kızdan kırk elli kabirde toprak oluyor azap çekiyor. On tanesi yetmiş seksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini koruyamadığı için sevgi bekledikleri yerden nefret görüyor. Bu bir müşahede. Orada manevî bir sinemayla insanlık durumu görünüyor. Gerçeğimiz yansıyor. Bir aynadan yansır gibi. Bu temsil sinemanın bir ibret perdesi olabileceğini duyuruyor. (...) Sanat acıları gidermede, insanın ruhunu acılardan kurtarmada bir merhamet kaynağı olabilir. Bir de insan gerçeğini o aynadan seyredince kendisine çarpacak ve fıskı içindeki elemi hissedebilecektir. Sanatçı O'nu ruhuna konuk olarak bir tenasüh ya da ruh göçü yaşayarak tasvir ediyor. Üstad, ehl-i dalâlet ve sefaheti sefahetinden vazgeçirmenin yegane çaresi dalâlet ve sefaheteki ayn-ı elemi göstermektir der. Batılı tasvir sınırını taşmadan bunu gerçekleştirebiliriz. Sanatın hayatı okuması, hayatın iç mantığını yansıtmasıdır bu.

e) *Sinemanın İbret Dili*

Eyüp Sultan'ın şehre bakan bir tepesinde otururken karşıdaki kabristanı seyrederek ve geçmiş zamanın gölgeleri olarak sinemadan söz eder. Yine burada da ibretli bir nazar söz konusudur. İnsanlığın ağlanacak gülüşlerine gelecek kaygısı ve akibetbinlik adesesıyla şaşaalı bir gece bayramında hapishane penceresinden bakarken muhayyilesinde beliren ve ruhuna doğan bir vaziyetten bahseder: Sinemada eski zamanda mezaristanda yatanların vaziyet-i hayatiyeleri görüldüğü gibi

yakın bir gelecekte mezar ehli olanların müteharrik cenazelerini görmüş gibi oldum. O gülenlere ağladım. Merhametin kabardığı bir anda muhayyilesinde beliren bir resim bize hakiki bir sinema fikri sunuyor. Lemeât'ta sinema ve tiyatroyu, geçmiş zamanın gölgeleri ve tenasühvâri mazi kabrinin hortlakları şeklinde tanımlıyor. Sinemayı da tiyatroyu da estetik bir fenomen olarak tümüyle reddetmiyor.

f) *Mânânın Nazmı*

Bedüzzaman Unsuru'l-Belâgat'ta duyguya dönüştürülebilen düşüncenin doğal mecrasının anlamın şiirsel formu olduğunu belirtmiştir; mananın nazmı terkiibini kullanır. Mananın nazmı mantık düzeneğiyle akyıtlanır, güçlenir. Bu kainattaki mükemmel nizam gibidir. Eser burada tabiata benzetiliyor. Makrokozmos olgun bir düzene sahiptir, ve onda bütün güzelliklerin kaynağı olan mücerret hüsnü dercedilmiştir. Eşyanın iç yüzündeki, melekûtundaki güzellik. Şairi şöyle tanımlar Bedüzzaman; kainatın kamil düzenindeki mutlak güzellik çiçeklerini deren bir bülbül, bu çiçeklerle şakıyan bir kuş...Sanatçı hüsn-ü mücerret bahçesindeki çiçeklerin lâtif kokusunu alır ve bize sunar. Şiire güzellik kazandıran anlamın âhengidir. Bir ulusun mizacı, doğasının kaynağı olduğu gibi ulusal dili de hissiyâtının yansımasıdır.

g) *Biçimcilik*

Üstad genel bir tutum olarak biçimi önceleyen ve gide gide ego-santrik hayalciliğe sapılan bütün estetik tavırları eleştirir. Lafızperestlik nasıl bir hastalıktır, öyle de suretperestlik ve teşbihperestlik ve hayalperestlik ve kafiyeperestlik şimdi filcümle ileride ifrat ile tam bir hastalık ve manayı kendine feda edecek derecede bir maraz olacaktır. Anlamdan çok dile vurgu yapan modern ve postmodern dönem sanatçısına erken bir eleştiri...(...) Bedüzzaman'ın şu öneride bulunduğunu görüyoruz: Lafza zinet verilmeli fakat anlamın tabiatı istemek şartıyla. Üsluba parlaklık verilmeli fakat amacı kabiliyeti uygun olmak şartıyla. Surete haşmet verilmeli fakat mananın iznini almak şartıyla. Teşbihe revnak verilmeli fakat matlubun ilgisini göz önüne almak şartıyla. Bu İslâm sanatının metafizik bir temeli olduğunu benimseyen

görüşe yakın bir tutum. Devamında kelamın boyutları üzerinde duruyor ve Tenbih'de ilginç bir şey karşımıza çıkarıyor. Bir Arap şiirinden alıntı yapıyor, anlamı şöyle: Yağmurun geç gelmesini şikayet eder, mahbubun ağız suyu gibi suyunu emer. Acaba yeri Mecnun, bulutu Leyla gibi bu şiir sana hayal ettirmiyor mu? Bu şiiri güzel gösteren diyor, içindeki hayalin gerçeğe yakınlığıdır. Çünkü yağmur geç gelse toprak vız vız gibi bir ses çıkararak suyunu çeker. Bu durumu gören gecikmesine ve ihtiyacına intikal ettiğinden bir muaşaka bir konuşmaya ulaştırır.

h) Soyut Sanat

Teşbih, telmih, istiare, mazmun ve üslûp sorunlarına ilişkin bir dizi yorumdan sonra Bedüzzaman, soyut dile ilişkin görseelliği de ilgilendiren bir yorum yapar: Nasıl iç içe tasvirlerde siyah bir noktayı ressam koyarsa o nokta birinin gözü, ötekisinin yüzünün beni, berikisinin burnunun deliği, başkasının ağız olduğu gibi kelam-ı âlîde de öyle noktalar vardır. Bu ifadeler bana Kandinsky resimlerini çağırıştırıyor. Klee, Mondrian ve miro resimlerinde de, nisbeten Picasso'da da var bu özellik.

Batı Felsefe Okulları ve Risale-i Nur

Ali Ünal¹⁴⁵

Risale-i Nur ve Pozitivizm, birbirine tam zıt iki kutbu temsil eder. Çünkü:

Pozitivizm, bilgiyi küçümseyen ve güya aşka dayanan muharref bir dine karşı vücud bulan tepkilerin neticesinde ortaya çıkmış, Allah'ı ve bütün dinî prensipleri inkârla, onun yerini almaya çalışan beşerî bir dindir. Buna karşılık Risale-i Nur, mükemmel, her zaman, her şart ve her kişiye seslenebilme kabiliyetine sahip, ilme de aşk derecesinde önem veren İslâmî hakikatların asrımız insanına en mükemmel şekilde takdimi ve müdafaasının adıdır.

---

145 Araştırmacı Yazar.

Pozitivizm'in kalkış noktası, insanüstü mutlak hakikati deney ve duyumlara dayalı izafî olmaya mahkûm edip, tecrübî bilginin dışında kalan her türlü bilgiyi ve bu arada ilmin İslâm'a göre tabii kaynaklarından olan haber-i sadıkı, yani vahyi ve fizik-ötesi tüm hakikatleri inkâr-dır. Buna karşılık Risale-i Nur'un kalkış noktası, insanüstü mutlak hakikate ve hakikatin her insanın üstünde oluşuna, bilginin birinci kaynağı olarak sadık habere iman ve bunun ispatıdır.

Risale-i Nur'u pozitivizmle bir noktada karıştırabileceklerin düşüükleri veya düşebilecekleri yanığı, onun mutlak hakikati ispatında yatabilir. Fakat bu, pozitivizmi de, Risale-i Nur'u da anlamamaktan kaynaklanan büyük bir illüzyon olmaktan öte geçmez. Bir defa Pozitivizm, Hıristiyanlıkça Ulûhiyetin bilgisine perde sayılıp tahkir edilen tabiatın insan duyularıyla gözlemlenmesini esas alarak Allah'ı bütün bütün inkâra giderken, Risale-i Nur, tam tersi bir yolda yürümektedir. Ona göre tabiat, aslında asla masdar, yani her şeyin kendinden çıktığı bir kaynak, bir asıl ve 'yaratıcı' değil, buna karşılık sadece misdardır, yani Kaderî bir program, kusursuz bir plandır; aynı zamanda, bu program veya plan üzerinde Kudret'in yarattığı bir muhteşem bir eserdir. Esasen tabiat denilen şey, nevâmis-i İlâhî'nin, (yani İlâhî, kevnî kanunların) vücut verdiği İlâhî bir kitap, Esmâ-i İlâhî'nin cilvelerini aksettiren bir ayna ve üzerinde tefekkür, teemmül ve teakkul neticesi, e'âl, esmâ, sıfât basamaklarıyla Zât-ı Ulûhiyet'e götüren kudsî bir merdivendir. Tabiat irade, şuur ve kudretten mahrum pasif (edilgen) bir alıcı durumundadır; beşer bir yandan tabiata hakimiyetten bahsederken, bir yandan tabiatı yaratıcı ve kaynak kabul edemez, çünkü bu bir çelişki olur.

Risale-i Nur, tabiatı bilimler adına incelemede deney ve gözleme karşı çıkmaz; fakat bu, onun hiçbir zaman pozitivizmle bir arada mütalâa edilmesini gerektirici bir keyfiyet değildir. Bir defa pozitivizm, tabiatüstü bir hakikat kabul etmediğinden, hadiseleri hadiselerle yorumlamaya ve bu şekilde neticelere varmaya çalışır; ama varılacak neticelerin izafî olacağını da itiraf eder. Oysa Risale-i Nur, tabiatüstü hakikatin varlığını kabûl eder. Her şeyden önce, Cenab-ı Allah'ın kâinatta daima mütecellî olduğuna imanla, bir yandan tabiatı sürekli yenilenen ve bu haliyle Allah'ın İrade, Kudret, İlim ve Hafızıyyetini, ayrıca Kader'i

ve âhireti ortaya koyan deliller mecmuası olarak takdim ederken, bir yandan da, kâinattaki İlâhî kanunların küllî değil, umumî oluşuyla ilimlere mevzuluk yapan belli esasların varlığını inkâr etmez. Bu esasları ise hiçbir zaman tabiat kanunları olarak görmeyip, Allah'ı sıfât, esmâ ve ef'aliyle tanıtan İlâhî kanunlar olarak kabûl ve ispat eder. Bu şekilde tabiatı ilimler adına incelemede 'deney' ve 'gözlem'i kabul etmek, hiçbir düşünce veya inanç ekolünü pozitivist yapmaz; hele Risale-i Nur'u hiç pozitivist yapmaz. Çünkü Risale-i Nur, kâinatı Allah adına bir kitab olarak mütalâa etmektedir ve bu, Kur'ân'ın metodudur. Kur'ân, kâinata kendisi gibi bir 'kitap' olarak bakar ve kendisinde iki nokta arası ifadelere 'âyet' adını verdiği gibi, kâinattaki her türlü şeye ve vakıalara da 'âyet' adını verir. Yani, Kur'ân, tedvin edilmiş kâinat, kâinat ise yaratılmış Kur'ân'dır. Her ikisi de, Allah'ı ve diğer iman hakikatlerini ispat eden âyetler, deliller meşheridir ve Allah, Kur'ân'da "Kur'ân'ı ibret için, öğüt için kolaylaştırdık, idrak edip anlayacak yok mudur?" (Kamer/54: 17, 22, 32, 40) diye Kur'ân'ı inceleme, anlama ve neticede ibret ve öğüt alıp hakikate ulaşmaya çağırırken, sık sık takdim buyurduğu kâinat gerçekleri karşısında da "İbret almıyorlar mı, akletmiyorlar mı, tefekkür etmiyorlar mı?" gibi sorularla, aynı şekilde kâinatı incelemeye çağırılmaktadır. İşte, Risale-i Nur'un yaptığı, Kur'ân âyetleriyle mutabık kâinat kitabının Allah'ı anlatan âyetlerini şerh ve tefsir etmekten ibarettir. Eğer bu pozitivism ise, o zaman Risale-i Nur'a pozitivist değil, pozitivism'e -eğer denebilirse- bu yönüyle İslâmî demek yerinde olur; çünkü Kur'ân, pozitivism'den on iki asır önce insanlığın semâsına nüzulle âlemi aydınlatmıştır, yani pozitivism'den on iki asır öndedir.

Positivism, kâinata manâ-yı ismî cihetinden bakıp, tabiatı objektif gerçeklikler meşheri olarak takdim ederek, her varlığa kendi başına kendinden bir vücud verir ve tabiatı kendi adına inceleme konusu yaparken, Risale-i Nur, kâinattaki her şeye manâ-yı harfî cihetinden bakıp, her şeyin vücûdunu ve bekâsını Allah'a bağlamakla doğru olanı yapar ve kâinatı, Allah'ı ve diğer iman hakikatlarını ispatlamada deliller meşheri olarak takdim eder. Risale-i Nur'un nazarı doğru, buna karşılık pozitivism'in nazarı şaşkıdır. Ayrıca Risale-i Nur, bilimleri de manâ-yı harfî cihetinden ele alır ve "Kastamonulu talebelere Allah'ı okuduk-

ları ilimlerin diliyle anlatır ve bu yolla Allah'ın varlığını ve birliğini ispat eder." Buna karşılık pozitivism ve diğer benzeri Batı felsefe okulları, bilimleri tam tersi yönde, Allah'ı inkârda kullanmaktadır, çünkü nazarları şaşkıdır ve bilimleri de manâ-yı ismîleriyle ele almaktadırlar.

Pozitivist Rıza Tevfik, ömrünün sonlarına doğru 1943'te kendisiyle röportaj yapan Çınaraltı dergisine şunları söylüyordu;

Felsefe dediğimiz şey, tamamen faraziyelere dayanıyor. Felsefe, asla hakikî bir ilim olamamıştır. O olsa olsa, kördüğüm olmuş birtakım muammalara iyi-kötü faraziye uydurma ilmidir.

Benim ilk dinsizliğim, bütün dinsizler gibi pesimizmden doğmuştur. Esasen materyalizm ile (pozitivism de bir nevi materyalizm, hattâ materyalizmin anasıdır -AÜ) optimizm (iyimserlik) bir arada içtima edemez. Kötümserlerin bu dünyadan nasipleri yoktur. Madem ki âhîret yok, iman yok. Neticede hüsrandan başka ne olabilir?..

Ve, neticede Rıza Tevfik, Allah'a inanıyordu.

Risale-i Nur, 12. Söz'de felsefe talebesiyle Kur'ân talebesini karşılaştırırken, 14. Söz'ün zeylinde zelzele hadisesini izah ederken, 24. Söz'de zühre, katre ve reşhadan bahisle Allah'a ulaşma yollarını anlatırken, 26. Söz'de Kader-i İlahî'yi, 29. Söz'de melekleri ve 10. Söz'de Haşr'i ispat ederken, acaba pozitivismle bulunduğu herhangi bir nokta gösterilebilir mi? Evet, Rıza Tevfik'in sözünü ettiği (pesimizm), "Beni dünyaya çağırma / Ona geldim fena gördüm" diye başlayan ehl-i gafletin, yani her bakımdan pozitivismin dünyasının ve şaşı nazarlarının bir neticesi olduğu halde, "Dema gaflet zeval buldu / Ve nûru Hak ayan gördüm" diye başlayan mısralar da, ehl-i hidayetin, dolayısıyla İslâm'ın ve Risale-i Nur'un optimizm dolu dünyasının tasviri değil midir? Sonra Risale-i Nur, baştan sona iman hakikatlerinin ispatına hasredilmiş değildir ki! Mektubat, Lem'alar, Şualar, Lâhikalar, Muha-kemât gibi eserlerde, hattâ Sözler'in çok yerinde ele alınan pek çok mevzûun pozitivismle veya bir başka Batı felsefe okuluyla en ufak bir alâkası var mıdır? Mûcizât-ı enbiyâ ile, Hz. Yunus ve Hz. Eyyub'un kıssasından bugünkü halimize pencere açan Birinci ve İkinci Lem'alar, bir pozitivist ne anlatır? Yine, Pozitivism 'neden ve niçin'i konu edinmezken, Risale-i Nur, "Ben kimim, nereden gelip nereye gidiyorum?"

Bu yolculuğumda rehberim kimdir? Hayatın ve ölümün benden istediği nedir?" sorularına en muknâ cevapları verir.

Pozitivizm'in kendisine dayanak yaptığı ilimler, çok geçmeden pozitivizmin sonunu müjdeledi. Atom fiziği, maddeyi de, mekanik fiziğin dayandığı sebep-sonuç kanununu da berhava etti ve batıda bile 'bilim' karşısında 'din'e zafer işaretleri vermeye başladı. Meşhur fizikçi Max Planck, Where is Science Going adlı eserinde, "Eskiden din, inanç ve ahlâk sistemlerinde şüpheci hücumlara uğramaktaydı. Bundan sonra 'put kıranlar', sanat alanında eskiden beri kabul edilmiş olan ideal ve prensipleri sarstılar; onlar, şimdi de ilmin tapınağına saldırıyorlar." derken, Eddington, James Jeans ve Whitehead gibi filozof bilimciler, din den yana tavır koydular. O kadar ki, Aydınlanma hareketinin Allah anlayışı da reddedilip, Allah'ın sürekli faal olduğu ve yaratılışın bir defayla sınırlı kalmayıp, ardı arkası kesilmeden süren bir iş olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulandı. Hattâ Eddington, Molla Camî gibi, "Kâinatta ne varsa vehm ya da hayal / Ya da boşlukta bir aks veya zilâl (gölge)!" diyecek derecede bir imana bağlandı. Evet, Risale-i Nur, Batı felsefelerine ve hususen pozitivizme karşı verdiği mücadeleyi kazandı ve iman hakikatları yeniden pırlanta tahtına oturdu. Bütün bu gerçekler karşısında, halâ değişip duran teorilerle Kur'an'ı tefsir ve iman hakikatlarına delil arama gayretkeşlikleri sergileme nasıl fecaat derecesinde bir hata ise, Risale-i Nur'la onu 'şirin' gösterme adına, tam tersi kutbundaki pozitivizm gibi her şeyiyle küfür kokan Batı felsefe ekolleri arasında bağlantılar kurup, benzerlikler bulmaya çalışmak da aynı derecede bir hatadır.

Burada son olarak bir hususu daha belirtmeden geçemeyeceğiz:

Risale-i Nur'un muhterem müellifi Bedüzzaman Said Nursî gibi zirve ve öncü zatları değerlendirmek için, sanırım şu noktaların göz önünde bulundurulması zarurîdir.

a) Bir defa, Risale-i Nur ve Bedüzzaman hazretleri, bazılarının tebriyesine muhtaç değildir ve onun hakkında konuşacaklar, onun tarafından tebric edilmiş olmalıdır.

b) Din, her şeyden önce iç tecrübe, tatma ve duyma işidir. Bedüzzaman'ın rehberliğinde yürümeyen ve onun mesleğinde olmayan, onu gerektiği şekilde tanıyamaz, tadamaz. Bundan dolayıdır ki, bir meşreb-

den su içerek doygunluğa erişen insanları, aksi yönde binlerce akli iddia veya delil yolundan döndüremez.

c) Her insanın bir derecesi vardır. Bir hadis-i şerifte "İnsanlar madenler gibidir." buyurulduğu üzere, bakır demiri, demir gümüşü, gümüş altını, altın elması, elmas pırlantayı kendi terazisinde tartamaz. Aynı şekilde, bir insanın kabı bir kova dolusu kadarsa, bu insana okyanustan soru sorulmaz. Hele bu insan, bir kova dolusu bir kaba sahip olduğu halde kendisini okyanus olarak görüyorsa, o zaman karşıdaki herkes hakkında cesurca hükümler verecek ve hayallerle oynayacaktır. Dolayısıyla, böylelerinin değerlendirmeleri asla ölçü olamaz ve değerlendirdikleri için bir şeref değil, ancak leke olurlar.

d) İlim, kemiyetle ölçülen bir malûmat yığını değildir; ilim duymadır, hissetmedir, künhüne vakıf olmadır; o, ağza alınmış lokma değil, Risale-i Nur müellifinin benzetmesiyle, hazmolmuş musaffa süttür. Bu bakımdan, öncü ve rehber olan insanlar, kendilerine iktida edilsin diye yaratılmışlardır; dolayısıyla aşılamazlar ve yanlış terazilere konamazlar.

e) Kişiler veya hareketler, sıfatları, davranışları ve esaslarıyla ancak bu sahada söz sahibi olabilecek kişilerce değerlendirilebilir.

D- ÜSLÛBA DAİR

Üslupta Yenilik¹⁴⁶

Prof. Dr. Dale F. Eickelman-ABD¹⁴⁷

Nursî'nin erken dönem eserlerinden olan 1911'deki Hutbe-i Şâmiye'den Risale-i Nur Külliyyatı'ndaki son Kur'ân yorumlarına kadar yazılarının üslûbundaki temel bir unsur, bu eserlerin bâriz bir şekilde modern olması, okuyucuyu metni sorgulamaya, metinle aktif ve eleştirel bir diyaloga girmeye teşvik etmesidir. Bazı takipçilerinin sûfi züh-

146 20-22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Müslümanların Çoğunlukta Olduğu Toplumlarda Kur'ân Yorumları, Sivil Toplum ve Entellektüeller".

147 New Hampshire'de Dartmouth College Antropoloji Bölümü.

dünün bazı niteliklerine saygı gösterebilir, hatta Nursî'nin gösterdiği bazı kerametlere işaret edebilirler; ancak O'nun mirasının özü, İslâmî iman, takva ve uygulama çerçevesinde aklın gelişimidir. Geleneksel Kur'ân tefsirleri metnin temel değerlerini ve konusunu ciddiyle ele alıp ancak metnin yorumunu ve pratikte uygulamasını belirleyen toplumsal ve siyasi bağlamı inkar ederek sadece metni ve filolojik yönlerini vurguladılar. Modern bir yaklaşımda ise nesilden nesile nakledilmiş sağlam ve el değmemiş tam bir bütünden ziyade, bilginin çeşitli biçimleri hakikat arayıcıları tarafından duruma göre birleştirilerek ve yeneden birleştirilerek vücuda getirilmektedir. (...) Risale-i Nur ve takip eden yorumlar aynı zamanda dindar entellektüellerin ve dini hareketlerin çoğulcu ve enerjik bir kamu alanı ile güçlü bir sivil toplumu zenginleştirmedeki önemli rolünü göstermektedirler.

Nurlardaki Üslûb Üzerine¹⁴⁸

Yehezkel Landau¹⁴⁹

(Bedüzzaman), Kelimeleriyle resimler çiziyor. Muhteşem bir yazar. İnsanların sağ beyinlerindeki bilgeliği uyandırıyor. Aynı zamanda sol beyinleri de aktivite ediyor. Bana göre bu otantik ve bütünsel bir din yaklaşımıdır. Sanatçı olarak iyi bir hikayeci ve aynı zamanda çok inançlı, sosyal bir lider, bir eğitmen. Bence bütünsel bir kişilik budur. Bu, bilgeliğin cisimleşmiş şeklidir, sadece entelektüel soyut bir gerçeklik değildir. Uygulanabilecek oluşunu gösteren bir durum testidir. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemeyen bir dinle hiç ilgilenmiyorum. Böyle bir din sadece beni cennete koyar, sadece oturup meditasyon yapıp, düşünüp, dikey olarak Tanrı'yla irtibata geçip, yatac olarak -yani sosyal hayatta- hiçbir ilişkisi olmayan bir Yahudi olmak kesinlikle bana göre değil. Eminim birçok Müslüman da böyle düşünüyordur.

148 31 Ekim 2004, Zaman Gazetesi.

149 ABD, Hartford Seminary.

İman Hakikatlarının Temsili Üslub ile Takdimi¹⁵⁰

Prof. Dr. Jane Smith¹⁵¹

Tam anlamıyla doğru ve ahlâkî bir hayatın çekirdeği olan imanın, genel olarak tasdik ve teslim anlamlarını birlikte içerdiği farzedilir. Kur'ânî bakış açısına göre, bütün faziletler, güzellikler doğrudan doğruya Allah'ın varlığından ve vahyine olan imandan kaynaklanır. Kur'ân'da açıkça ifade edildiği gibi, bu imanın en önemli esası, Allah'ın birliğini ve bütün insanların ahirette, hayat boyu yaptıklarından sorgulanacaklarını kabul etmektir. Birbirinden ayrı tutulması imkansız olan bu iki kavram, Kur'ân'ın mesajını ve İslâm dininin genel yapısını anlatmaktadır.

Kur'ân'ın maksadına uygun olarak, Bedüzzaman Said Nursî, imanı, hayatının, davasının ve eserlerinin merkezi haline getirmiştir. Genellikle "iman müceddidi" olduğu ima edilmekle birlikte, "Yeni Said" olarak adlandırılan son dönemlerinde bütün gayretlerini, iman kavramını, hem ferdî anlamda hem de fertlerin toplumdaki görevleri açısından tefsir etmek için sarf etmiştir. Nursî, eserlerinde imanî meseleleri anlatırken, kendi hayatından ve eserlerini okuyan talebelerinin hayatlarından örnekler verdiği gibi, ilginç tasvirler ve mecazî ifadeler de kullanılarak vermek istediği mesajı çok daha anlaşılır hale getirir.

Said Nursî'nin son dönem eserleri özellikle, Kur'ân'ın açık birer yorumu niteliğindedir. Bu yorumlar tefsir adı verilen geleneğin bir parçasıdır. Nursî, bu tefsirlerde hem akla hem de kalbe hitap etmiştir. Zengin tasvirleri, okuyucunun, Nursî'nin kendi düşüncelerini, duygularını ve bugünün dünyasında yaşama anlayışını bir arada idrak etmesini sağlar. Onun eserleri, yorumlama tekniğinde gerçekten çok başarılıdır. Risale-i Nur külliyyatında, Nursî, temsilleri bolca kullanarak okuyucunun Kur'ânî gerçekleri çok daha kolay bir şekilde anlamasını amaçlamıştır. Bu tasvirler Nursî'nin imanî zayıflık ve insan hayatındaki sonuçları konusunda yaptığı açıklamaları anlatmada çok etkili olmuştur.

150 3-5 Ekim 2004, İstanbul 7. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Konunun Özü: Nursî'nin Şiirsel İman Tasavvuru".

151 Hartford Seminary, Hıristiyan Müslüman İlişkileri, Duncan Black Macdonald Merkezi Müdür Yardımcısı ve İslâmî Çalışmalar Profesörü.

Said Nursî için, iman tek başına bir irade olayı değil, aynı zamanda, kainatın bütün unsurlarının birbirleriyle olan bağlantılarını fark etmek ve tasdik etmektir. Nursî, Allah'ın bütün âlemlerin sultanı olduğunu ifade eden Kur'ân delilleri ile, Allah'ın yarattığı ve inananların hizmetine sunduğu tabiat unsurlarının, bizden sonraki ve bizden önceki bütün varlıkların insanla olan ilişkisini birbirine rapteder. Nursî'nin tasavvufu olan münasebeti başka bir yazının konusudur, ama Dale Eickelman'ın da belirttiği gibi, her ne kadar Kur'ân vahyi daha mühim de olsa, Nursî tasavvufu imanî gerçeklere giden geçerli bir yol olarak görmüştür. Ayrıca Allah'ın yüceliğini ispat etmek için kâinatın tefekkürünü yaparken tasavvufun bazı hikmetlerinden ilham aldığı bir gerçektir. Fakat Nursî'nin tefekkürleri kendisine aittir. Taha Abdurrahman'ın da gözlemlediği gibi “O, şaşırtıcı benzersiz bir kapasiteye sahiptir. Bu kapasite onun hem kendi hayatının garip sırlarını, hem de çevresindeki olayların görünmeyen taraflarını keşfetmesini sağlar.”

Bu makaleyi yazmadan birkaç hafta önce yerel bir televizyonda Peru'nun yüksek dağlarında gezegenler üzerine yapılmış bir program izledim. Tabii bilimler konusunda az da olsa bilgim olmasına rağmen, sayılarını saymaktan aciz olduğum yıldızların ve gök cisimlerinin milyonlarca yıl öteden gelen muhteşem ışıkları beni hayrete düşürdü. “Aslında,” dedi programcı, “zamanın başlangıcında yaratılan ilk yıldızların ışığını görebiliyoruz.” Bir anda zaman ve uzay kavramı zihnimde çözülmeye başladı ve hayret içinde televizyonu kapadım. Ve bu enfes manzaraların, küçücük, mahdut ve çok narin olan biz insanlara gerçekten ne anlatmak istediğini düşünmeye başladım. Şans eseri, belki de Allah'ın merhametiyle, çok kısa bir süre sonra bu sempozyuma hazırlanmak için Said Nursî'nin Risale-i Nur eserini elime aldım. Dördüncü Mektubu açtım ve Said Nursî'nin bazı yerlerinde Endülüslü şairi ve mutasavvıfının sözlerinden alıntılar yaptığı bu şiiri okumaya başladım (Nursî, “şiir yazma istidadım yok” demektedir):

*Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,
Nâme-i nurunu hikmet bak ne takrir eylemiş.
Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâlin haşmet-i sultanına,*

*Birer burhan-ı nurefşânız biz vücud-u Sânie,
Hem vahdete, hem kudrete şahitleriz biz.
Şu zeminin yüzünü yıldızlayan
Nazenin mucizâtı çün melek seyranına,
Bu semânın arza bakan, Cennete dikkat eden
Binler müdakkik gözleriz biz.*

Said Nursî, “İşte, imanın şuuruyla ve iman rabitasıyla, Arz ve Semavat San’atkârına intisap noktasında gökleri yıldızlarla, zemini çiçekler ve güzel mahlûklarla yapan, süslendiren ve böyle herbir san’atta yüzer mucize gösteren bir san’atkârın eser-i san’atı ve böyle hadsiz harikalı bir ustanın yapılışı olmak, ne kadar antika ve kıymettar ve şuuru varsa ne kadar iftihar eder ve şereflenir diye uzaktan hissettim.” demektedir. *Nursî eserlerindeki hakikatlerin gözlerimizi kainatın hakikatlerine açtığı, Yaratıcısını ve bizim onunla olan alakamızı fark etmemizi sağladığı kesindir.*

Temsil Üslûbu¹⁵²

Prof. Dr. Jane I. Smith¹⁵³

Bediüzzaman Said Nursî akıl ve zekasıyla olduğu kadar, kalb ve hayal gücüyle de yazmış bir insan. İslâm ve Kur’ân’ın büyük hürmet gören bir yorumcusu olarak 20. yüzyıl boyunca [zihinlerden silinmeyecek] yaşaması ve etkisinin 21. yüzyıla da ulaşmasının nedenlerinden birisi eserlerindeki yorumcu zengin bir sembolizmin açık ve bırakılıyla okuyucularıyla konuşabilme yeteneğidir. Öyle ki okuyucu Nursî’nin kullandığı canlı ve bazen de şaşırtıcı kelime ve temsiller ile onun iştihak ve ihtimamını hissetmekte ve hakikat anlayışını tecrübe etmektedir. Bizzat kendisinin de ifade ettiği gibi, Kur’ânî hakikatlerin anlaşılması ve örneklendirilmesi amacıyla geniş Risale-i Nur Kül-

152 24–26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Bediüzzaman Said Nursî’nin Eserlerinde Hayat ve Ölüm İlgili Teşbih ve Mecazlar”.

153 Hartford Seminary, Hıristiyan Müslüman İlişkileri, Duncan Black Macdonald Merkezi Müdür Yardımcısı ve İslâmî Çalışmalar Profesörü.

liyâtında okuyucu çok sayıda temsil ve mecazî karşılaştırmanın kullanıldığını görür.

Biyografisini yazan Şükran Vahide'nin de söylediği gibi; "Bu temsilî karşılaştırmalar (...) insanın dikkatini çekerek anlaşılması pek zor olan hakikatlerin zihinlerden hiç çıkmayacak şekilde kalıcı olarak öğrenilmesini sağlamaktadır. Bunlar Risale-i Nur'un dünya genelindeki şöhretini ve günümüze kadar süregelen başarısının açıklanmasında önemli etkenlerdir."

...

Modern zamanlarda hayat ve ölümle ilgili detayları insanlara aktarmaya çalışan çoğu müslüman düşünürün aksine Nursî, insanlara ahlâkî bir hayat yaşamayı, daha doğrusu bir mü'min olarak yaşamayı öğretti. Diğer müslüman düşünürlerden farklı olarak O'nun yöntemi, müşahhas nesnelere ziyade okuyucunun kendi zihnî durumuna hitap eden temsilî imgeleri kullanmasıdır.

...

Bu temsiller sadece tanımlayıcı olmaktan çok, ölüm ve ahiret hayatı gerçeğinin tecrübe edileceği yol ile ön bilgilerdir. Bu temsil ve teşbihler, bu dünya hayatının sakinleri olan at, aslan, ateşböceği ve arıdan tutun her evde bulunan ayna, saat ve kapıya kadar sıralanmaktadır. Bazı temsiller ise Nursî'nin -zindan, idam sehpası ve celladın elindeki balta gibi- bizzat kendi tecrübelerini, çektiği elem ve ızdırapları yansıtırken, diğerleri ise kişinin günlük hayatında anlaşılması çok kolay olan kayıt defteri, tezkere, misafirhane, köprü gibi temsillere yer vermektedir. Bazı temsiller ise her yer ve her zaman için geçerli iken; teleskop, sinema, piyango ve bomba gibi bazıları ise daha çağdaş bir çağrışım yapmaktadır.

...

Teşbih ve mecaz Hz. İsa'nın İncil'de anlattığı hikayecikler örneğinde görüldüğü gibi, dinî liderlerin eski zamandan beri kullandıkları öğretim araçları olmuşlardır. Said Nursî'nin anlattığı temsil ve hikâyeciklerin kuvvetini anlayabilmek için bunların sadece öğretici vasıtalar olduklarını kabul etmek gerekmektedir. *Nursî'nin amacı açıklayıcı olmaktan ziyade nasihat ve öğreticidir ve tek bir amaç için sunul-*

dukaları anlaşılmalıdır: inanç sahibi insanlarla, imansız kimselerin varoluşlarını ve nihâi yaşayışlarını karşılaştırmak. Temsillerinin bir kısmı çok sık olarak karşımıza çıkarken, diğer bir kısmı ise daha az tekrar edilmektedirler. Said Nursî, bizzat kendisi yazılarının birdenbire kendi ihtiyarını aşan bir durumla yazıl[dırıl]dığını ve bu temsil ve kavramların da “parıltılar” gibi zihnine geldiğini itiraf etmektedir. Ölüm ve kabirle ilgili temsil ve örneklerin sık sık tekrarlanmasının nedeni ise, hiç şüphesiz, Risale-i Nur Külliyyatı'nın bir bütün olarak çok uzun olması ve Said Nursî'nin toplumun çok farklı kesimlerini hedef kitleleri olarak seçmesinden dolayıdır.

Aklî, İlmî ve Temsîlî Üslub¹⁵⁴

Hüseyin Aşur¹⁵⁵

Üstad Bedüzzaman Nursî'nin üslûbu, eşsiz, zengin ve aynı zamanda câzib özelliğiyle başkalarinkinden farklılık arz ediyor. Bu üslup, İslâmî gerçeklerin ne derece makul, uyumlu ve sağlam olduğunu açıkça gösteriyor. Bu üslûbuyla o, aynı zamanda kinaye yoluyla doğru hakikatleri gösteren temsil ve hikâyeciklerle mücerret mânâları zihinlere yaklaştırıyor.

Belki de Üstad Said Nursî'ye bu konuda yetişecek kimse yoktur. Nitekim, aynı alanda bu üslûbu kullanan çok az kimse vardır. Meselâ, Mevlâna Celâleddin Rûmî, buna yakın bir üslub kullanmıştır. Fakat, bunu tasavvuf alanında gerçekleştirmiştir. Bedüzzaman ise, diriliş, haşır, peygamberlik, Allah'ın birliği gibi İslâmî hakikatleri isbat ederken bu üsluptan yararlanmıştır. Bunu da, aynı anda hem vicdana hem de akla hitab eden, her ikisini de ikna edip besleyen aklî ve hayal temsillerden yola çıkmıştır. O bu alanda, İslâmî Kelâm ilmine asrın ruhuyla uyum sağlayan büyük bir gelişme kazandırmıştır. Nitekim Bedüzzaman, modern ilmin toyluk döneminde yaşamıştır. Bu dönemde modern ilmin din yerini tutabileceği sanılmış, bütün dinlere özellik-

154 24–26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, Bedüzzaman'a Göre Öldükten Sonra Dirilişin İsbatı”.

155 Muhtarül-İslâmî Gazetecilik ve Yayıncılık Müessesesi Genel Koordinatörü.

le de İslâm'a gerek dünya çapında ve gerekse bölgesel olarak saldırılmıştır. Burada şunu da unutmayalım ki, o dönemde İslâm özellikle Türkiye'de büyük bir saldırıya maruz kalmıştır. Böyle bir ortamda, Türkiye gibi bir yerde İslâm'ı etkin bir biçimde savunabilmek için aklî, ilmî ve ikna edici bir üslupla akıl ve vicdanlara hitap etmekten başkası mümkün değildi.

Belki de, Bedüzzaman'ın eserlerinin gerek Türkiye'de ve gerekse İslâm Dünyasının diğer bölgelerinde meydana getirdiği müthiş tesirin sebebi bu ve benzeri özellikleridir.

Risalelerdeki Estetik¹⁵⁶

Prof. Dr. İmadüddin Halil¹⁵⁷

Bedüzzaman'ın eserlerinde fevkalâde bir estetik göze çarpmaktadır. Said Nursî, kâinatın güzelliğinden Kur'ân'ın sönmez güzelliğine, oradan da Resulullah'ın güzelliğine intikal ederek vicdanı harekete geçiriyor. Sözler'i başından sonuna kadar dikkatle okudum. Bedüzzaman'ın o güzel düşünce dünyasında saatlerce kendisiyle beraber oldum. Üslûbu bir şelâle gibi akıcıydı. Önce, o denizin yüzünde seyrettim, sonra yavaş yavaş derinliklerine daldım. Ve o büyük mütefekkirin önüne diz çöktüm. Hitabını kelime kelime hazmetmeye çalıştım. Zaman oldu ki, kelime ve harfleri, yazarının elinden birer inci tanesi gibi aldığımı hissettim.

Bedüzzaman, tam beklenen bir zamanda zuhur ediyor. Bedüzzaman en yüksek hakikatları nesir halinde, fakat tatlı güzel ve şâirâne ibare ve üslûblarla dile getiriyor. Tabiri caizse o, manzum nesir ve mensur şiir üslûbuyla ifadelerine musikinin edasını katıyor. İfadelerinin güzelleşmesi için temsil, hikâye, remiz, muhavere, mukteza-yı hale uygun ifadeler, zamirler, mecazlar, istiareleri sık sık kullanıyor. Sözler'i okuyan insan, edebiyat zevki içinde sunulan yüksek bir ilim ve iman zenginliği ile karşı karşıya kalır. Said Nursî iman hakikatleri-

156 27-29 Eylül 1992, İstanbul 2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman'ın Edebî Güzelliği".

157 Musul Üniversitesi.

ni akıl ve kalbe yerleştirmek için meseleyi, hayattan alınmış müşahhas örneklerle canlandırıyor.

Ritim, Bedüzzaman Said Nursî'nin çok takdir ve hayranlık duyduğum şâirâne üslûbunu gösteren bir özelliğidir. Bu estetik üslûp, bir noktadan başlayıp melekût âlemine doğru kanat açar. Bütün engelleri aşarak semâlara yükselir. Ruh âlemlerinin en nihâî köşelerine kadar ulaşır, gayb âlemlerinde cevelan eder. Zaman zaman bu âleme dönme-yi de ihmal etmez. Zira bu âlemde henüz doğru yoldan nasipsiz olanlar onun himmet elini beklemektedir. Onların önüne binlerce delil serer; karanlık dehlizlerden nurlu âlemlere bu sayede çıkarır. Bu âlem de Kur'ân ve Resulünün sünnetidir.

Risale-i Nur'u okuyan insanın gözüne ilk çarpacak olan şey, eserlerin kâinatla çok yakın bir ilgi içinde olduklarıdır. Risale-i Nuru tetkik eden insan, Bedüzzaman'ın kâinattaki her güzel varlıkla âdetâ konuştuğunu, ülfet ve muhabbet içinde anlaştığını hisseder.

Mesnevî-i Nuriye Metinlerinin Poetik Yönü¹⁵⁸

Dr. Hasan el-İmrâni¹⁵⁹

Bedüzzaman, her ne kadar manzum olarak kelâm serdetmese de bir şairdir. Hatta Bedüzzaman şair bir nefis, ince bir ruh, müştâk bir kalp, ince ve narin bir vicdan sahibidir. "Büyük şair" olma sıfatlarının tamamına sahiptir. Ancak o, şiir söylememiştir. Yani o, tıpkı şairlerin nazım olarak yazdıkları gibi manzum ifadeler kullanmamıştır. Ancak Mesnevî isimli eserinde söyledikleri nesr üslûbunun ayırdedici özelliklerini, şekil ve kalıp olarak bir takım vasıflarını taşıyor olsa bile, şairane bir ruha sahiptir. Fikirlerindeki derinlik, mânalardaki inceliğin yanı sıra kulağa ve ruha hoş gelen ifadeler yüklüdür.

...

158 24–26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Mesnevî-i Nuriye Metinlerinin Poetik Yönü".

159 Fas I. Ahmed Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı, el-Mişkat Dergisi Yazı İşleri Müdürü.

Bedüzzaman'ın poetik yönünü gösteren en önemli delillerden birisi de, bazen Farisî olarak ve mahsûs vezinlerle te'lif ettiği manzum münâcâtlardır. Yer yer Arapça olarak ifade ettiği silsileli tatlı cümleler bulunur. Bu münâcâtların çoğunluğu ve en belirgin olanları Mesnevi isimli eserinde yer almaktadır. Sadece bu eser hakkında yapılacak incelemelere büyük ihtiyaç vardır.

Mesnevî-i Nuriye; Bir Kitabet ve Belâgât Timsali¹⁶⁰

Ahmed Behcet¹⁶¹

Said Nursî'nin söylediği her söz cevâhirdi; ne var ki çok azı müstesna asla yazmamıştı.

...

Ehl-i tasavvuf ve müceddidlerin geride bıraktıkları kaynaklara baktığımızda, bu gibi kahramanların gerçek mânâda kahraman olarak anlaşılmadığını şaşkınlık içinde görmekteyiz. Örneğin, talebelerine yönelik mektuplar şeklinde büyük müceddid Bedüzzaman tarafından yazılan Risâle-i Nur eserini ele alın.

Bedüzzaman'ın Mesneviyyü'l-Arabî isimli bir eseri vardır. Aslında Mesnevî Mevlanâ Celâleddin Rûmî'nin eseridir. Bilindiği gibi mesnevî kelimesi, şiirde ikişer ikişer beyitler halinde yazılan bölümlere denmektedir. Rumî, Mesnevî'sinde yaklaşık yirmi bin beyit kaleme almıştır. Sonra Bedüzzaman gelmiş, Arapça olarak yazdığı eserine Mesneviyyü'l-Arabî ismini koymuştur. Her ne kadar bu kitap şiir şeklinde bir divan değildir. Ancak, müceddid Üstâd kitabına böyle bir ismi özellikle seçmiştir.

Bu seçimiyle söylemek istediği şey acaba nedir?

Bana göre bu yolla, bu risâlesinin kalbe, akla, nefse ve ruha olan tesirine işaret etmek istemiştir. İmanın tecdidi ve kalplerde iyice yer etmesi, kararmış ruhları yeniden aydınlatması açısından tıpkı Celâleddin

160 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman Ve İslâm Dâvâsı".

161 Mısır el-Ahram Gazetesi Başyazarı.

Rûmî'nin fârisî olarak yazdığı eseri gibi etki yapmaktadır. Buradan hareketle Bedüzzaman, Celâleddîn Rûmî'nin ruhuna uygunluğu te'kid etmek, aynı zamanda onun "Mesnevî-i Rûmî"sinden ayırdetmek için eserine "Mesneviyyü'l-Arabî" ismini koymuştur. *Hakikaten bu kitap, kitâbet sanatında çok mesafeler katetmiş yazarların dahi ulaşamayacağı seviyede bir belâğat örneğidir.*

E- GENEL DEĞERLENDİRMELER

Ruhalarda İnkılap Uyandıran Kâmil Eserler¹⁶²

Doç. Dr. Colin Turner¹⁶³

"Risale-i Nur'u tanımadan önce Müslümandım, fakat mü'min değildim" diyebilirim. Çünkü o zaman iman diye kabul ettiğim şey, gerçekte inkâr etmenin imkânsızlığından başka bir şey değildi.

Bedüzzaman'ın müdafaa ettiği inkılâp Tahran, Kahire veya Ceza-yir sokaklarında çığırtkanlığı yapılan cinsten bir inkılâp değildir. Risale-i Nur'un inkılâbı zihinlerde, kalplerde, ruhalarda ve nefislerde inkılâptır. Bu bir İslâm devrimi değil, iman inkılâbidir. Bu da iki seviyede gerçekleşir. Müslümanları taklidi imandan tahkiki imana, inanmayanları ise ene'nin kulluğundan Allah'ın kulluğuna eriştirecek şekilde tanzim edilmiştir. Batıyı hâkimiyeti altında tutanların Risale-i Nur'dan dehşet almaları bu yüzdendir.

Netice olarak, yıllar süren araştırma ve mukayeselerim sonunda şunu söyleyebilirim ki, kâinatı olduğu gibi gören, iman vakıasını olduğu gibi aksettiren, Kur'ân'ı Peygamberimizin murad ettiği gibi tefsir eden, modern insana musallat olmuş son derece tehlikeli ve gerçek hastalıkları teşhis ederek çare sunan, kendi kendine yeterli ve şümüllü yegâne İslâmi eser, Risale-i Nur'dur. *Kur'ân'ın nuruyla kâinatı aydınlatan Risale-i Nur gibi bir eser görmezlikten gelinemez. Çünkü çağdaş insanı karşı karşıya*

162 16 Mart 1991, İstanbul 1. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, "Vefatının 30. Yılında Bedüzzaman Said Nursî'nin Fikirleri ve İslam Düşüncesindeki Yeri".

163 Manchester Üniversitesi.

bulunduğu felaketten kurtaracak olan yalnız İslâm'dır; İslâm'ın geleceği ise, Risale-i Nur'a ve ona uyan ve ondan ilham alanlara bağlıdır.

Kur'ân ve İman İçin Kılavuz Kitaplar¹⁶⁴

Doç. Dr. Colin Turner¹⁶⁵

“Her asır başında hadisçe geleceği tebşir edilen dinin yüksek hâdimleri, emr-i dinde mübtedi’ değil, müttebi’dirler. Yani, kendilerinden ve yeniden birşey ihdâs etmezler, yeni ahkâm getirmezler. Esâsât ve ahkâm-ı diniyeye ve sünen-i Muhammediyeye (a.s.v.) harfiyen itibâ yoluyla dini takvim ve tahkim ve dinin hakikat ve asliyetini izhar ve ona karıştırılmak istenilen ebâtulı ref’ ve iptal, ve dine vâki tecâvüzleri red ve imhâ ve evâmir-i Rabbâniyeyi ikame ve ahkâm-ı İlâhiyenin şerâfet ve ulviyetini izhar ve ilân ederler. Ancak tavr-ı esâsîyi bozmadan ve ruh-u aslîyi rencide etmeden, yeni izah tarzlarıyla, zamanın fehmine uygun yeni iknâ usulleriyle ve yeni tevcihât ve tafsilât ile ifâ-i vazife ederler.” *Müceddidliğin bu târifi ışığında, Risale-i Nur’u inceleyen bir kimse, bu külliyyatın beş bin sayfasından herhangi birinde tecdid âlâmetlerini teşhis etmekte ve bir Müceddidin mührünü görmekte zorluk çekmeyecektir.*

Çünkü Risale-i Nur, Kur’ân hazinelerinin çağımıza bakan bir tefsiridir. *Eğer Kur’ân’ı kâinat için bir rehber kitap olarak anlayabiliyorsak, Risale-i Nur da Kur’ân için bir rehberdir.* Bu çağın en dehşetli hastalığının inançsızlık olduğunu doğru bir şekilde teşhis eden Risale-i Nur Müellifi, Kur’ân’ın esas umdelerini, kendiliğinden birşey katmaksızın yine Kur’ân ile tefsir eder. Risale-i Nur ile diğer tefsirler arasındaki başlıca fark, Risale-i Nur’un tahkikî îmana öncelik vermesi ve yirminci yüzyıl insanı için mânâ ifade edecek bir şekilde konuşmasıdır.

Benim bildiğim kadarıyla, Risale-i Nur, insanların îman ile ilgili olarak karşılaştıkları problemleri tutarlı bir şekilde ele alan, Kur’ân’a dayalı ve şümulü bir irşad külliyyatı olarak halihazırda yegânedir. Eğer insan ebediyen yok oluş tehdidinden kurtulmak istiyorsa îmânı anla-

164 27–29 Eylül 1992, İstanbul 2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Müceddidlik Ve Bedüzzaman”.

165 Manchester Üniversitesi.

mak, îmanı geliştirip arttırmanın lüzumunu anlamak zorundadır. Ben, Risale-i Nur'un bize bu anlayışı kazandırdığına inanıyorum. Risale-i Nur, inanmayanlara, inançsızlıklarının hiçbir fayda sağlamadığını gösterir; inananlara ise, îmanlarını tekrar değerlendirmenin ve teyid ve takviye etmenin yollarını öğretir. Bu husus son derece önemlidir; çünkü İslâm dünyasındaki umumî gerilemenin sebebi, Hıristiyanlıkta olduğu gibi bir takım ilmî gelişmelerin ortaya çıkardığı doktrin yetersizliği değil, Müslümanların îmanlarını korumakta gösterdikleri zaafıdır. Batının Hıristiyanlığı bir kenara iterek maddî gelişmeyi sağladığı bir gerçektir; İslâm dünyasında ise, dinin ihmâlî ancak gerileme ile neticelenmiştir. Öyle bir gerileme ki, hâlâ bizimle beraberdir ve bizi terk etmeye de pek niyeti yoktur.

Bizim başlıca zaaflarımızdan birisi, daha önce de gördüğümüz gibi, esâsât yerine fer'î, ikinci derecede meselelere gereğinden çok fazla önem vermemizdir. Risale-i Nur bu dengesizliği gidererek önceliği îman hakikatlerine verir ki, bu hakikatlerin anlaşılmasında halinde zâten diğer bütün fer'î meseleler mânâsız kalacaktır.

Netice olarak şunu söyleyebilirim: Yıllar süren araştırma ve karşılaştırmalarım sonunda inancım odur ki, Risale-i Nur, kâinatı olduğu gibi gören, îman hakikatini olduğu gibi takdim eden, Kur'ân'ı Resullullahın murad ettiği gibi tefsir eden, modern insana musallat olmuş asıl tehlikeli hastalıkları teşhis edip kalıcı tedâvi çareleri sunan, kendi içinde yeterli ve şümüllü yegâne İslâmî eserdir.

Bu yüzden, Risale-i Nur Müellifinin, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde müceddid ünvanına lâyık olduğuna inanıyorum. Zamanının yegâne müceddidi olup olmadığını, yahut Risale-i Nur'un yegâne tecdid eseri olup olmadığını bilemem; ama daha önce söylediğimi tekrarlamak gerekirse, yarı ömrümü alan arayışlarımın sonunda, müceddid ünvanına Risale-i Nur Müellifinden daha lâyık bir kimseyi bulamadığımı söyleyebilirim.

...

Kur'ân'ın nûrunu aksettiren, kâinatı aydınlatan ve insanın varlığına mânâ kazandıran Risale-i Nur gibi bir eser görmezlikten gelinemez. Çünkü modern insan ile felâket arasında sadece İslâm (Yaratıcıya tes-

limiyet) vardır ve, inanıyorum ki, İslâm'ın geleceği de Risale-i Nur ile onu takip eden ve onun irşâdından ilhâm alanlara bağlıdır.

Basiretlerin İnkişafı İçin¹⁶⁶

Dr. Ferid el-Ensârî¹⁶⁷

*Risâle-i Nûr'un fezâsına girmek; yani “görenler” (mubsirîn)den biri olmak! Ne büyük bir iddia! Kim bunu iddiaya cesaret edebilir? Bunun ağırlığını taşımaya kimin gücü yeter? Nasıl yetsin ki, iki gözüy-
le “bakan” herkesin (men yenzur) “görenler”den sayılmadığı sabittir. Rabbimiz “Sana baktıklarını görürsün oysa onlar görmezler.” (el-A'râf, 7/198) buyurmuyor mu? *Bilinmektedir ki Üstad Bedüzzaman Saîd Nursî görme makamlarının en yücesine ve en dakik olanına yükselmiştir!* Öyleyse gerçekten gören biri olmadıkça araştırmacının onun müşâhedelerine eşlik etmesi nasıl mümkün olabilir? Her hükmün bir şartı olduğundan bunun da Üstad'ın şartı olduğu sabit olmuştur! O şöyle demiyor mu: “Kendilerini dinleyici yerine koyan sâir konuşmacıların aksine ben kendi namıma konuşacağım. Böylece yüzü bana dönük bir kitap olur. Ondan aksedenler ve de kalbedilenler dinleyiciye dönük durur. Sanki aynadan bir şey okuyormuş gibi kendini hisseder, zorlanır. Binaenaleyh ben onun makamına gitmeyeceğim. O hayalini benden tarafa göndersin de onu gözüme başıma katabım. Benim gördüğüm gibi o da görsün.”*

Öyleyse mesele budur! Onun şartı da icmâlî olarak bundan ibaret!

...

Evet, Üstad Bediuzzaman Saîd Nursî'nin Kur'ân için yazdığı tefekkürî tefsiri aracılığıyla sunduğu “ahlâk” anlayışı, bir yandan Risalelerin sistemini anlamanın; öte yandan bizzat din hakkında küllî bir an-

166 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, “Kur'ân İlimleri ve İnsan İlimleri Arasında Ahlâkın Kevniliği-Üstad Bedüzzaman Saîd Nursî'de Ahlâk Nazariyesine Dair Bir Araştırma”.

167 Fas Mevlevî Yusuf Üniversitesi, İslam Araştırmaları Bölümü Başkanı.

layışa yaklaştırmamanın en mühim anahtarlarından biri olarak kabul edilir. Risâle-i Nûr külliyyâtı son tahlilde Kur'ân'ın şualarını ve bugün körlükte yol alan bu mütemerrid insaniyet için tecellisini yansıtan saf bir aynadan başka bir şey değildir.

...

Risâle-i Nûr külliyyâtında ahlâk, dinî amelin (pratiğin) özüdür. Üstad Nursî, onun aracılığıyla kendi nesli ve zamanından sonraki nesillere hitap etmiştir ve tedeyyünün geleceğe uzanmasını sağlamıştır; hatta tüm şekilleri ve söylemleri içinde tüm küreselleşme manzûmelerine karşı muzaffer olmasını temin etmiştir. Risâle-i Nurlar, görme-yenler için, körlerden olmasınlar diye yazılmış bir tabsîr (gösterme/gördürme)dir.

Letaifi Hakiki Vazifelerine Yönlendiren Eserler¹⁶⁸

Dr. Rauf Samidli¹⁶⁹

Risale-i Nur, Kur'ân'dan âyetleri nazara verip onları manevî tefsirle açarak, insanın ebedî hayat için yaratıldığını ve ahiretin varlığını, ölümün idam-ı ebedî olmayıp tebdil-i mekân olduğunu ve kabrin zulmetli bir kuyu ağzı olmayıp, nuranî alemlerin kapısı olduğunu, haşr-i cismânîyi ve dar-ı saadeti haber verip ahirete imanın ve cennet lezzetlerinden haber veren bir lezzet-i rûhânîye olduğunu, dostlarını da ebedî ölümlerden ve çürümelerden kurtarıp mesrûrane onu bekliyorlar vaziyetinde, bizlere ilmelyakîn, aynelyakîn ve hakkalyakîn derecesinde vâzihane gösterdi.

Risale-i Nur, îlmî kudret ve orijinalliği noktasındandır ki, insanların daima cevap aradığı evvela, “Hayat nedir?,” “Yaşam nedir?,” “Kâinat nedir?,” “İnsana verilen cihazatların kâinatla alakası nedir? Allah'ın,” “Kâinatı ve insanı yaratmaktaki maksadı nedir?,” “Yani nereden nereye?,” “Ne için?” gibi suallere cevap vermekle birlikte, insana hakiki mahiyetini, vazifesini, kâinat ağacının en son meyvesi olması ve çok geniş bir ubudi-

168 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “İnsan Problemlerine Kur'ânî Çözümler”.

169 Öğretmen, Azerbaycan-Bakü.

yetle mükellef bir abd-i külli ve kâinat sultanının bütün esmasına en câmi bir âyinesi ve hitabat-ı Sübhaniyesine ve konuşmasına en anlayışlı bir muhatab-ı hassı olmasını anlatarak ve tefekkür-ü imanî dersi ile tabiiyyûn ve maddiyyûnun boğulduğu aynı meselelerde, tevhid nurunu gösterip bütün kâinatı ihâta eden rububiyetini ve zerrelere yıldızlara kadar, cüzî ve küllî her şey, O'nun kabza-i tasarrufunda ve kudret ve iradesi ile olduğunu itminan-ı kalp ile tasdik eden iman-ı tahkikiyi vermektedir.

Risale-i Nur, Cenâb-ı Hakk'ın insana verdiği akıl, göz, kulak ve kuvve-i zaika gibi zahiri cihazatlarını hakikî vazifesinde çalıştırmak ve batınî hissiyatları olan his ve letâifini; hırs, tamâ ve inat, nefis ve hevasını, endişe-i istikbal ve şiddetli merak hislerini, hakikî mecrâlarına yönelterek ve bu fani kısacık dünya için verilmediğini, onları âlî ve bâkî bir gaye uğrunda vezaif-i uhreviyeyi maneviyeye sarf ederek, Allah insanı böyle zengin cihazatlarla mücehhez bir şekilde halk ederken, neyi murad etmiş ise onu elde etmeye çalışarak insana bu dünyada iken manevî bir cenneti nasıl yaşayacağını gösteriyor.

Risale-i Nur insana öyle bir bakış tarzı veriyor ki o tarz bir bakış ile, bütün kâinat o kadar manidar ve muntazamdır ki, mücessem bir kitab-ı Samedânî ve cismânî bir Kur'ân-ı Rabbânî ve müzeyyen bir saray-ı Samedânî ve muntazam bir şehir-i Rahmânî suretinde olduğunu ve bu dünya muvakkat bir ticaretgâh ve her gün dolar boşalır bir misafirhane ve gelen geçenlerin alışverişi için yol üzerinde kurulmuş bir pazar ve nakkaş-ı ezelinin teceddüt eden hikmetle yazar bir defteri ve her bahar bir yaldızlı mektubu ve her bir yaz bir manzum kasidesi ve Sâni-i Zülcelâlin cilve-i esmasını tazelandirip gösteren âyineleri ve ahiretin fidanlık bahçesi ve rahmet-i ilâhîyenin çiçekdanlığı ve âlem-i bekada gösterilecek olan levhaları yetiştirmeye mahsus, muvakkat bir ticaretgâhi mahiyetinde, zîhayatın yüz bin envainı, bütün erzak ve levazımatlarıyla içine alıp, feza denizinde kemal-i muvazene ve nizamla gezdirerek sahil-i selâmete ve darusselâma ve saadet ebediyyeye götüren musahhar bir sefine-i Rabbânîye olduğunu bizlere gösteriyor.

...

Ey insanlığın hayatı dünyeviyesini, hayat-ı ebediyyeye inkılâbı için çalışan muazzez ve muallâ muhterem kardeşlerim, geliniz nev-i beşerin bütün problemlerine halis ve safi çözüm getiren ve Kur'ân'dan tereşşuh

eden sözleriyle bütün kalplere nur ve gıda olan bu Nurları okuyarak ve amel ederek, Nurların verdiği iman gözüyle kâinata bakarak yaşayıp, “Problem” sözünü lügatımızdan çıkarıp unutturacak ve yerdeyken cenneti yaşatacak saadetli bir hayat yaşayalım ve bu Nurlara hâlâ ihtiyacı olan insanların imdadına koşalım ve Allah’ın rızasını kazanalım.

Risale-i Nur Metinlerinde Doyurucu İzahlar¹⁷⁰

Dr. İmtiyaz Yusuf¹⁷¹

Said Nursî, modern dönemlerde, İslâmî entellektüel geleneği içerisinde oluşan öğrenme geleneğinin yeniden hayat bulmasına destek vermiştir. Derinlemesine olan Kur’ân ve Hadis bilgisine dayanarak İslâm düşüncesinde akıl ve vahiy arasındaki karşılıklı ilişkiyi gösterdi. O, şüpheli materyalizmin İslâm imanını tehdit ettiği çağımızda, İslâmı bir bütün olarak, detaylarına varıncaya kadar öğrenme arzusunda olan çağdaş Müslüman nesillerinin entellektüel susuzluğunu gidermeyi başardı.

Said Nursî zamanının çok ötesinde idi. O, Müslümanlar arasında Allah’a iman hususundaki esasları zayıflatan, dinî belirsizlik ve dogmatizmin geleceğini önceden görebilirdi. Bundan dolayı o, olup bitene seyirci kalmayarak ileride, Müslümanların mevcut ama İslâm’ın ortadan kalktığı bir dönemin gelmemesi için, Kur’ân’a hizmet çerçevesinde, mesaisini Kur’ân üzerinde yoğunlaştırdı. Risale-i Nur, İlahî hitabın muhatabı olan, toplum ve tarih içindeki insanı, Kur’ân’a ve Allah’a bağlamayı esas alan bu gayretin canlı bir şahididir. Said Nursî öncelikle Allah’ın birliğini pekiştirme ile meşguldu.

Said Nursî, Müslümanlar ve diğer insanlar tarafından keşfedilmeyi bekleyen, eşi benzeri çok az bulunan bir elmadır. Bundan dolayı Risale-i Nurlar üzerinde çok daha fazla çalışmaya ve tefekkür etmeye ihtiyaç vardır. Kaldı ki Risale-i Nurlar, Kur’ân’ın mânâ okyanusundan damlalar hükmündedir. Risale-i Nur, Kur’ân-ı Kerim’in mânâsı ve bu asra bakan yönü üzerine yazılmış bir mükemmel eserler bütünü oldu-

170 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Allah’ın Varlığına İman Meselesinde Bedüzzaman Said Nursî’nin Mütalaası”.

171 Pattani - Thailand Prince of Songkla Üniversitesi İslami Araştırmalar Bölümü.

ğu halde, ne yazık ki araştırma düzeyinde derinliklerine gerekli ölçüde nüfuz edilememiştir. Risale-i Nur'un geçerliliğini koruması, hayatla, yaşamayla ilgili büyük problemlere ve meselelere çözüm getirmesidir.

Risale-i Nur'un metinlerine bakıldığında bir bütünlük, müştereklik, kılı kırk yaran bir tarzla karşılaşılır. Külliyat, dindar, şarklı bir İslâm âliminin, materyalizmin hızla ilerlediği çağımızla ilgili çözülmemiş, girift meseleleri halletmek, bunları anlamayı sağlamak üzere kaleme aldığı samimi ve büyük bir teşebbüstür.

Risale-i Nur'da, Said Nursî, çağdaş anlamda, varlıkla ilgili tatmin edici izahlar yapar. O, Kur'an'ın sahih mesajını iletme ve hayatın mânâsını el yordamı ile yakalama belirsizliği içersinde olan insanlığı Kur'an'ın faydası hususunda aydınlatma gibi çok zor ve kompleks bir görev üstlenmiştir. Felsefi meseleleri izah ederken kullandığı, eşi benzeri olmayan yaklaşımı sayesinde o, üstlendiği görevi hakkıyla ifa etmiştir. Ayrıca o, İslâm'daki dini hayatın sıhhatli olduğunu göstermek, sorgulayan aklı tatmin etmek için vahiy, düşünce ve pratik arasında ilişki kurmayı başarmıştır.

Risale-i Nur'un büyüklüğünü ve dinin günlük hayatımızdaki yerini kavrayabilmek için bu eserler üzerinde daha ileri derecede araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu tür çalışmalara, benim gibi yeni bir Risale-i Nur talebesi de dahil, bu karmakarışık dünyada hayatın anlamını bulma problemi ile boğuşan; insan, âlem ve Allah arasındaki münasebeti anlamaya çalışan bütün insanlığın ihtiyacı vardır. Ancak bu sayede, insanların dindarlıklarından dolayı saygı gördüğü, materyalizm tarafından alçalmadığı, manen zengin ve fazilet üzerine bina edilmiş bir hayatı yaşayabiliriz.

...

İslâm'ın her zaman ve zeminde muteberliğini gösteren, Allah'ın varlığı gibi Kur'anî meselelerin anlaşılması büyük ve dindar dimağlar tarafından detaylandırılma ihtiyacındadır. Bu cümleden olarak, Risale-i Nur, Allah'ın varlığını anlamada, dünya misafiri insanoglununun yolunu aydınlatmada ve imanının hem bu geçici âlemden hem öbür âlemden başarı, mutluluk ve kemal noktasını yakalamadaki önemini idrak etmede önemli bir fener vazifesi görmektedir.

Akılci İkna Yöntemi¹⁷²

Dr. Kadir Canatan¹⁷³

Tarihsel ve toplumsal bağlamı açısından Tabiat Risalesi iki yönlü bir özelliğe sahiptir. Bir yönüyle bu risale salt felsefi ve teorik bir çalışma değil, aynı zamanda dönemin materyalist akımlarının zihinlerde uyardığı sorulara aktüel bir cevap oluşturmaktadır. Zira ele aldığı sorular bütünüyle yeniçağın doğayı tanrılaştıran maddeci ve natüralist söylemine ait sorulardır. Bu yönüyle güncel ve somut bir gereksinimi karşılamaktadır.

İkinci yönüyle Risale, akılcı ve felsefi bir ikna yöntemi kullanarak karşıtlarının tezlerini birer birer çürütmektedir. Akılcı yöntemin aynı zamanda karşıtlarının da yöntemi olduğunu unutmamak gerek.

İşte Risale'de dikkati çeken bu iki nokta Said Nursî'yi geleneksel ulemadan ayıran noktalardır. Kozmolojik görüşlerine yakından baktığımız zaman O, ifrat ile tefrit arasında bir yol izlemektedir. Her şeyden önce O, doğayı ve evreni aşkın kaynaktan özerk olarak kendi başına makine gibi işlediğini iddia eden natüralizme şiddetle karşıdır. Tabiatçıların ön sürdüğü şu üç temel tezi eleştirirken sorunu şu şekilde vaz'etmektedir: *Madem mevcudat var ve inkar edilmez. Bu mevcudu ya diyeceksin ki esbab-ı âlem onu icad ediyor; yani esbabın içtimasında o mevcut vücut buluyor... veyahut "o kendi kendine teşekkül ediyor..." veyahut "tabiat muktezası olarak, tabiatın tesiriyle vücuda geliyor..." veyahut bir Kadir-i Zülcelâl'in kudretiyle icad ediliyor. Madem aklen bu dört yoldan başka yol yoktur, evvelki üç yol muhal, battal, mümteni, gayr-i kabil oldukları kat'i ispat edilse bizzarure ve bilbedahe dördüncü yol olan tarîk-i vahdaniyet şeksiz şüphesiz sabit olur.*

Burada dikkat edilirse Said Nursî tümüyle akla dayalı bir kanıtlanma işlemine girişmektedir. Önce olasılıklar sıralanmakta, daha sonra aklen ilk üç tez çürütülmek istenmekte ve geriye kalan tezin doğruluğu ortaya konmaktadır.

172 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Ekolojik Krizin Paradigmatik Arka Planı ve Said Nursî'nin Kozmolojik Öğretisi".

173 Antroplog.

Yeni Bir İman Mektebi Olarak Risâle-i Nur¹⁷⁴

Prof. Dr. Ahmet Akgündüz¹⁷⁵

Risâle-i Nur, sadece kelimada değil, Kur'ân'ın maksatlarını ve iman hakikatlerini izahta ve marifet-i Sâni hususunda, bir tecdit hareketidir ve kökü mazide ve Asr-ı Saâdette olan yeni bir iman mektebidir. Risâle-i Nur yeni bir iman mektebi olarak sadece Kur'ân'ın hakikatlerini asrın idrâkine uygun olarak izah etmekle kalmamakta, kâinat kitabından misaller vererek, ilimlerin ışığında Kur'ân'ı tefsir etmekle, Kur'ân'ın ezeli tercümesi olduğu kâinat kitabının her bir mevcut ilimlerinde de konusu olmakla, İslâmiyetin hakiki ilimlerin zübdesi ve özü olduğunu da ortaya koymaktadır.

Öte yandan Kur'ân'ın hakikatlerini kâinat kitabından misallerle izah ve tefsir etmekle, kelim sıfatından doğan Kur'ân kitabı ile kudret kaleminden doğan kâinat kitabının kanunları ve kaideleri arasında tam bir mutabakat bulunduğunu isbat eylemektedir. Böylece, bu özelliğiyle İslâmiyetin, hevâ ve heves içinde dönüp dolaşan, bazan ışık ve bazan zulmet veren ve çabuk değişen diğer din ve doktrinlerden mümtaz ve serfirâz olduğunu akıllara anlatmaktadır. Kâinat kitabının her bir harfi ve âyetinin birer Kur'ân hakikatinin membaı ve nümûnesi olduğunu göstermekle, kâinat kitabındaki hakikatlere de nazar-ı dikkatleri çekmektedir.

Risale-i Nur'daki İlim Türü; Tebliğ İlimi¹⁷⁶

Prof. Dr. Alparslan Açıkgenc¹⁷⁷

Risale-i Nur'daki bilgi pozitif bilim değildir. Sadece kelim ilmi de değildir. Bu Risale-i Nurların aslında tebliğ ilmi çerçevesinde ele alınması gerektiğini bize göstermektedir.

174 27-29 Eylül 1992, İstanbul 2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Yeni Bir İman Mektebi Olarak Risale-i Nur".

175 Hollanda İslam Üniversitesi.

176 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risâle-İ Nur'da 'İlim' Kavramı"

177 Fatih Üniversitesi.

Tebliğ ilminin özellikleri:

- En önemli ve temel gayesi hidayettir.
- Doğrudan Kur'ân'dan kaynaklanan bir ilimdir.
- Aynı zamanda bir tecdittir.
- Dili gayet keskindir. Çok etkileyici bir üslûbu ve sürükleyici bir havası vardır.
- Diğer bütün ilimlerin içine nüfuz ederek onları niteleyen ve böylece aydın ilim düzeyine ulaştıran bilgidir.
- Diğer bütün ilimlerdeki bilgiyi kendi gayesi ve hedefi (hidayet) doğrultusunda kullanır.
- Amacı hakikat olduğundan genellikle her tabakadan insanı hedef alır.

...

Bedüzzaman kendi zamanında kullanılan bilim kavramını şiddetle eleştirmektedir. Her ne kadar Risale-i Nur'larda bu pozitivist bilim anlayışının bazı silik izlerine rastlasak dahi Bedüzzaman bu anlayışı tamamen değiştirerek yeni bir İslâm bilim anlayışı geliştirmiştir. Bu anlayışı sadece geliştirmekle kalmamış aynı zamanda çeşitli bilimlerden buna örnekler vererek İslâm bilim anlayışını zenginleştirmiştir. Bu değişiklikler, onun Kur'ân'daki 'ilm' kavramından kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan bu yolla Bedüzzaman İslâm'daki bilim kavramının ah-lâkî yönünü de ortaya çıkarmaktadır.

Risale-i Nur'un Pedagojik Gücü¹⁷⁸

Prof. Dr. Âdem Tatlı¹⁷⁹

Bedüzzaman, hangi yaş ve tahsil seviyesinde olursa olsun, bütün insanların diz dize oturup birarada ve beraberce istifade edebileceği eserler te'lif etmiştir. Bu eserleri tahsil için ne mekân, ne zaman ve ne de maddî imkâna gerek yoktur. Her zaman ve mekânda bunlardan faydalanmak mümkündür. Dolayısıyla Bedüzzaman'ın eserleri, girdiği

178 27-29 Eylül 1992, İstanbul 2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman'ın Eğitim Metodu".

179 Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.

her yeri aydınlatmış, hapishaneleri birer Medrese-i Yusufiyeye, mektepleri birer tefekkürhaneye, fabrikaları birer ibrethaneye ve haneleri saadet saraylarına çevirmiştir.

...

Risale-i Nurları okuyan şahısları dinlediğiniz zaman, her birisinin kendi kabiliyeti ve kapasitesi nisbetinde faydalandığını, imanlarının inkişaf ettiğini, fertlere ve cemiyete karşı şefkat ve muhabbet hislerinin geliştiğini, memleket ve millete olan bağlılığının arttığını, fedakârlık duygularının ön plâna geçtiğini görüyorsunuz. İşte bunun sırrı Risale-i Nur'un eğitim metodunda gizlidir. Çünkü bu eserler insanın sadece aklına hitap etmekle kalmaz, diğer duygularını da göz önüne alır.

...

Kalp ve gönülleri teshir eden, her yaşa ve her eğitim seviyesine hitap edebilen, fertleri cemiyete faydalı bir uzuv, Allah'a muhatap ve Cennete lâyük hale getiren Risale-i Nurlarla alakalı olarak kısaca şu söylenebilir: *Geçmişin medresesini, günümüz anlayışına göre ıslâh edip, bunu fen ilimleriyle barıştırmış ve ikisini bir arada başarıyla sunarak, değişik eğitim sistemleriyle bunalmış ve kendisine bir çıkış yolu arayan beşeriyete yeni bir eğitim modeli sunmuştur. Bu eğitim modeli doğrudan Asr-ı Saadetteki Dârü'l-Erkam modelini, Ashab-ı Suffâ tarzını yansıtmaktadır.* Risale-i Nur eğitim metodu özellikle gençlerin Kur'an terbiyesi ile yetiştirilmesine büyük bir ehemmiyet verir. Kemiyetten ziyade keyfiyeti esas alır. Bedüzzaman, eğitiminde, ferdi Allah'a muhatap etmeyi, ona dünya ve âhiret saadetinin yollarını, Müslümanlar arasında vahdet, uhuvvet, tesanüt ve muhabbetin te'sis ve teminini esas almıştır.

Nurlardaki Tefekkürün Amacı¹⁸⁰

Ümit Şimşek¹⁸¹

(Nurlarda tarifi bulunan) tefekkürü yakalayabilen insan, kâinatı Kur'an'ın ışığında bir kitap gibi okuyan, herşeyde Rabbini bütün isim

180 27-29 Eylül 1992, İstanbul 2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risale-i Nur'da Esmâ Parıltıları".

181 Yazar.

ve sıfatlarıyla birlikte bulan, huzur-u dâimînin anahtarını keşfetmiş, kendisine tevdi edilen emâneti yeri yerince kullanıp “ahsen-i takvim” sırrına erişerek meleklere üstünlüğünü göstermiş, Rahmân’ın nâdide sanat eserleriyle süslü şu dünya sergisine seçkin bir dâvetli olarak ayak basmakla nasıl bir lûtfâ eriştiğini anlayabilmiş insandır.

Bu tefekkürü yakalayabilmek, elbette ki kolay değil; sürekli bir ilim tahsiline ve hergün, her vakit tekrarlanacak egzersizlere ihtiyaç gösterir. “Bir gün çalışmazsam aradaki farkı ben anlarım; iki gün çalışmazsam orkestra şefi anlar; üç gün çalışmazsam dinleyici anlar.” diye virtüözün sanatındaki hassasiyeti, Rabbini tanımaya müştak bir kul da mârifetullah sahasında göstermek zorundadır. Fakat bu zorluğun yanında, Cennetin mânevî lezzetleri de vardır:

Onu tanımanın, Onunla beraber olmanın, Onun bize gösterdiğini görüp anlattığını anlamının, Ona muhatap olmanın, her yerde her zaman Onu bulup Âlemlerin Rabbiyle başbaşa sohbet etmenin lezzeti...

İşte Risale-i Nur’un dâveti budur.

Tarih ve Toplum Ele Alınmasında Farklı Bakış Açısı¹⁸²

Dr. Mahdiyya Amnuh¹⁸³

Nurlar’da insan meselesinin en bariz noktaları olarak nefis, toplum ve tarih gösterilmiştir ki, Üstad Said Nursî bu konulara Kur’ânî derslerden aldığı feyizle, adeta yeni bir insânî hulle giydirmiştir. İnsan nefisini şahıs, toplum ve tarih olarak ele almış; gayet açık bir metotla hareket ederek ona bir hak takdim etmiştir. Ayrıca onun bu metodundan daha vâzih bir metot mevcut değildir. Aynı zamanda onun gerçekleştirmeye çalıştığı hedef, insan meselelerindeki Kur’ânî anlayışa ulaşmaktır. Yoksa sadece belirli bir tarzı oluşturma ve imkan çerçevesinde uygulamaya çalışma değildir. Veya, tıpkı batılı bazı uzmanların yaptıkları gibi bir takım genel kanunlara ulaşmak değildir. Esas maksadı, her an yenilenen yepyeni bir insanın bina edilmesi, Kur’ânî manaların bü-

182 20-22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Risale-i Nur’da İnsan Meselelerine Kur’ânî Yaklaşım”.

183 Edebiyat ve İnsani İlimler Fakültesi, Fikir ve Medeniyet Araştırmaları Dergisi Yazarı.

tün hücrelerine kadar yerleştirilmesi, tâ ki bunun meyvelerini fiilî yaşantısında o kişinin toplayabilmesidir...

Nurların Sosyal Hayata Tatbiki¹⁸⁴

Dr. Cecilia Martone Moreira¹⁸⁵

İslâm'a döndürüldükten sonra birçok insanla konuştum ve pek çok kez aramızda ne kadar çok sorun olduğunu fark ettim. Ardından kalbime çok derin bir soru geldi: Yaşamımıza uyum, sağlık ve barış içinde (dolayısıyla sosyal hayatımızı da) sürdürmemizi sağlayacak cevapları içinde barındıran Kur'ân ve Risale-i Nur önümüzde var iken niçin üzüntü çekiyoruz, niçin duygusal, düşünce ve maddî sorunlarımız var? Sanki önümüzde bir şişe temiz ve taze su varken susuzluk çekmemiz gibi bir şey. Susuzluğumuzu gidermek için ne yapabiliriz? Neden susuzluk çekmeye devam ediyoruz.

Temel nokta şu: Önümüzdeki en temiz en taze suyu alabiliriz, istediğimiz kadar, fakat bunu ağızımıza dökmez, yutmaz ve sindirmezsek hayatımızın geri kalan kısmında susuz kalacağız. Aynı şekilde ilaçlar önümüzde olduğu halde onları içmezsek hasta olmaya devam eder ve ölüyoruz. Aynı şey hayatı nasıl yaşamamızla ilgili öğretiler için de geçerli. Peki, aradaki fark ne? Farklılığı yapan ihtiyaç duyduğumuz; su, ilaç ve hayatı nasıl yaşamamız gerektiği ile ilgili öğretileri, iç dünyamıza taşımamız ve onu sindirme hareketimizdir.

Kur'ân'ın öğretilerini ve ve daha özele indirgediğimizde Risale-i Nurdaki düsturlarının hayatı ve toplumu aradığımız ilâhî, rahmet, sevgi, hoşgörü, bereket, huzur ve sağlığı dünyaya yansıtmak için hepimiz tarafından hayatımıza özümsemesinde, hayatımızı olabildiğince değiştirmesinde nasıl katkıda bulunabiliriz? Çünkü Risale-i Nur mükemmel ve tamdır, fakat değişimin asıl konusu, kendi varlığının daha üst seviyesine doğru kendi değişimin uygulaması ile çiçek açacak bir çiçek olan okuyucudur.

184 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risale-i Nur Üzerine Psikolojik Bir Bakış".

185 Brezilyalı Psikiyatr-Yazar.

Batı'ya İslâm'ı Anlatmada Etkinliği¹⁸⁶

Mary Weld (Şükran Vahide)¹⁸⁷

Risale-i Nur, Kur'ân'ın hakiki bir tefsiridir; iman hakikatleriyle ilgili ayetlere, bilhassa ilim adına yöneltilen hücumlara karşı kaleme alınmış yorumlar getirir. Bunu da, modern insanın, “bilimsel düşünce” ile şekillenmiş anlayışına hitap ederek yapar. Bunun için de, Kur'ân'ın irşadını Batı insanına aktarabilecek uygunlukta yegâne eserdir. Çünkü.. Kâinatı ve içindekileri incelerken bunu öyle bir tarzda yapar ki, bunları tek bir Yaratıcının mahlûkları, Onun varlık ve birlik delilleri olarak görmenin, bütün bu varlıkları açıklayabilecek yegâne mantıklı izah tarzı olduğunu ortaya koyar. Risale-i Nur açıkça gösterir ki, kâinatın mahiyeti, düzeni, ahengi, birliği ve cüzlerinin birbirine olan bağımlılığı, felsefenin ve materyalizmin ileri sürdüğü çeşitli görüşler için bütün ihtimalleri kapatmaktadır; tabiat ve tesadüf iddiaları bütünüyle akıl ve iman dışıdır. İster tabiat olsun, ister tabiat kanunları ve kuvvetleri olsun, isterse sebepler olsun hiçbir şeyin varlıkların yaratılmasına el karıştıramayacağını ve Allah'a şerik olamayacağını Risale-i Nur ispat eder. Tabiat kanunları olarak bilinen ve kâinata nizamını veren şeylerin maddî ve harici bir vücutları yoktur; bunlar sadece ilim dairesinde vardır; kanundurlar, kuvvet değildirler. Kâinattaki düzen İlahi iradenin neticesi, tabiat kanunları da bu iradenin tecellisidir.

...

Batı insanı, bir fikri kabul etmek için delil ister. Risale-i Nur da bütün bu meseleleri delillendirilmiş fikirler halinde sunar; bir görüş ileri sürer, sonra bunu mantıkî delillerle ölçer, biçer ve sonunda delile dayanan bir neticeye ulaşır.

...

Risale-i Nur kâinatı ilim gözüyle inceler ve okur. Fizik ilimlerinin bütünü ışığında baktığında, kâinatı tek bir Yaratıcının eseri ve Esma-i Hüsnasının aynası olarak gösterir. Her bir fennin, kâinatın işleyişinin bir yönünü tasvir ederek Yaratıcısını belli isimleriyle tanıttığını anlatır.

186 16 Mart 1991, İstanbul 1. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Batı Gözüyle Risale-i Nur’un Ehemmiyeti”.

187 Araştırmacı-Yazar, Risale-i Nurlar’ın İngilizce Mütercimi.

Çünkü her bir fennin kaynağı, İlahi isimlerden birisidir; o fennin gelişmesi, o ismin tecellilerini anlamak manasına gelir. Böylece, dinle çatışmak bir yana dursun, fenler Allah'ı tanımak için birer vesile olur.

...

Allah'ın varlık ve birliği gibi, diğer iman hakikatlerini de, Risale-i Nur, kâinattaki delillerini göstermek suretiyle ispat eder. Öldükten sonra diriliş, ahiret hayatı, peygamberlik, semavi kitaplar, melekler, kaza ve kader gibi iman rükünlerinde kesin delillere dayanan bir imanı elde etmenin yollarını gösterir. Bütün bunların akıl yoluyla anlaşılıp ispat edilebileceğini ortaya koyar. Risale-i Nur ve Müellifinin, bu zamanın müceddidi ünvanını kazanmasının bir sebebi de budur. *Hıristiyanlığın tahrif edilmesi sebebiyle bu meselelerde akılla barışık bir imandan mahrum kalan ve böyle izahlara karşı susuzluk içinde bulunan Batı insanına Kur'ân hakikatlerini aktarmaya Risale-i Nur'u layık kılan sebep de budur.*

BEDÜZZAMAN'IN HİZMET METODU

Akıl, Kalp ve Vicdanın Birlikte Ele Alınması¹⁸⁸

Dr. Niyazi Beki¹⁸⁹

Risale-i Nur'da Allah'ın Rahman ve Rahim isimlerinin tefsiri çerçevesinde, bu sıfatların yansımalarına dikkat çekilmiş ve şuhûdî bir metotla ispatına çalışılmıştır.

...

Altı bin küsür sayfa tutan Bedüzzaman'ın eserlerinde işlenen konuların asıl hedefi, insanlara Kur'ân'ın cihan-şümül mesajlarını aktarmaktır. Böyle geniş bir yelpazede yer alan bir hakikati, sınırlı zaman ve mekân (sayfalar)a yerleştirmenin zorluğu hatta imkânsızlığı ortadadır.

Bedüzzaman, mevcut literatürdeki irşat metodu ile yetinmemiş, Kur'ân'a has yeni bir yolu keşfetmiş ve teslimiyet kırılmış çağımızdaki akıl ve kalbin arzu ve isteklerini kavramış ve Kur'ân'ın mesajlarını asrın idrâkine sunmuş bir mürşittir.

Çağın en büyük hastalığının maddeci fân ve felsefeden gelen dalâlet olduğunu gören Bedüzzaman, irşat vadisinde giriştiği islâh ha-

---

188 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu. “Kur'ân ve İrşad Tarzı”.

189 Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

reketinde akıl, kalb ve vicdana hitap etmesini bilmiş, Kur'ânî bir perspektifle onların fitrî ihtiyaçlarını tatmin edecek mantikî ve şuhûdî istidlal metotlarını öyle geliştirmiştir ki, Hz. Musa'nın asası gibi vurduğu her yerden hayat suyunu çıkarmıştır.

...

Böylece insanın yaradılışında var olan gerçekleri öğrenme arzusu- nu, Kur'ân'ın "kavl-i Leyyin" dediği tatlı bir üslupla gerçekleştirmiş ve eserlerini okuyanları tarifi imkânsız hazlara kavuşturmuştur. *Bugün dünyanın çeşitli yerlerinde milyonlarca insanın usanmadan, büyük bir iştiaqla Risale-i Nur eserlerini okumalarının altında yatan gerçek şudur: Said yok, Said'in ehliyeti de yoktur. Konuşan yalnız hakikattir, hakaik-ı Kur'âniyedir.*

Akıl ve His Dengesi¹⁹⁰

Prof. Dr. Oliver Leaman¹⁹¹

Risale-i Nur'a göre ihyanın başlıca yolu, İslâm'ın akla ters düşmeyen mahiyetinin anlaşılmasına bakmaktadır. Risale metinlerinin mahiyetini, onun bir dereceye kadar bir Kur'ân tefsiri olduğunu, ama bir Kur'ân tefsirinden çok daha fazla bir şey de olduğunu vuzuha kavuşturmaksızın tarif ve tasvir etmek zordur. İhyâ-u Ulûmi'd Dîn gibi Risale-i Nur da, çok farklı konuların ve bu konulara dair çok farklı ele alış tarzlarının kompleks bir karışımı hükmündedir. Fakat Gazâlî'nin büyük eserinde olduğundan çok daha açık sözlü, çok daha net konuşur bir biçimde yazılmıştır. Metin boyunca sürüp giden bir yaklaşım çizgisi, İslâm'ın akılla çatıştığının reddedilmesidir. İlgili Kur'ânî pasajlar ve hadislerle bizatihi din gizeme dayalı olduğu halde, onun gizemli olmaksızın uzak ve berrak olduğu gösterilir ve Nursî, bu pasajların anlamının düşündüğü şey olduğunu izah eder. Temel yaklaşım materyalistlerin tezlerine onların insanın tamamen maddî olduğu önermelerine hücum

190 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "İhya Geleneğinde Said Nursî'nin Yeri".

191 Liverpool John Moores Üniversitesi Felsefe Bölümü.

ederek karşı çıkmaktır. Bu fiiliyatta kendisinin bütün muhalifleriyle mücadele ederken uyguladığı genel stratejidir. O, onların insanlığa tek boyutlu bir yaklaşımla bakmayı benimsediklerini ve bu yüzden de asıl noktayı kaçırdıklarını ileri sürmektedir.

...

O'nun yaptığı şey kendisini açık bir biçimde ve duygu ile muhakemeyi mezceden bir şekilde ifade etmektir. Yani Nursî, belirli problemlere ve İslâmî metne dair mülahazalarını şahsî tasvirler ve şahsî olmayan muhakemeler ile mezcetme eğilimi gösterir. Bu içtenlikle sunuyor olduğu fikirlerini ulaşabildiği en geniş muhatap kitlesine ulaştırmasını mümkün kılar. Şüphesiz bu eserin bu tarzda zuhur etmiş olmasının sebeplerinden biri, onun yazıldığı zor şartlardı. Bu eser sâir kitaplara erişmenin pek mümkün olmadığı bir mahrumiyet ortamında ve ciddi bir stres altında yazıldı. Bu metnin keskinleşmesinde ve onun ifade biçiminin rafine olmasında, böylece ihya fikirlerini veciz ve ikna edici bir biçimde sunmaya muktedir hale gelmesinde olumlu bir etki yapmıştır.

...

Nursî, belirli problemlere ve İslâmî metne dair müzakerelerini şahsî tasvirler ve gayrişahsî muhakemeler ile mezcetme eğilimi gösterir, bu ise içtenlikle sunuyor olduğu fikirlerini ulaşabildiği en geniş muhatap kitlesine ulaştırmasını mümkün kılar. Şüphesiz, bu eserin bu tarzda zuhur etmiş olmasının sebeplerinden biri, onun yazıldığı zor şartlardı. Bu eser, sâir kitaplara erişmenin pek mümkün olmadığı bir mahrumiyet ortamında ve ciddi bir tazyik altında yazıldı. Bu, metnin keskinleşmesinde ve onun ifade biçiminin rafine olmasında, böylece ihya fikirlerini veciz ve ikna edici bir biçimde sunmaya muktedir hale gelmesinde olumlu bir etki yapmıştır. Risale-i Nur'da, *İslâm'ın açıklanabilen veçheleri* ile, *ilmi ancak Allah'a mahsus olan nihaî bir açıklaması bulunan veçheleri* arasında hoş bir denge de vardır. Bu dengeyi doğru anlamak önemlidir, çünkü, eğer biri dindeki herşeyi bizim anlayışımızca erişilebilirmiş gibi sunarsa, dinin gizemi ortadan kalkar; yok eğer biri çok daha fazlasını yalnızca ilâhî bilgiye münhasır bırakırsa, bizim bileceğimiz çok az şey kalmış olur.

Bir eseri başarılı bir ihya eseri kılan şey, dinin ikna edici prensiplerini, ümmetin üyelerine genel olarak erişilebilir bir format içerisinde ifade etmesidir; ve Nursî'nin bunu başardığından şüphe edilemez. Onun, dinin düşmanları olarak gördüğü insanların tezlerinin niçin mantıken isbat edilemez olduğunun kesin bir biçimde izahıdır. İhya bağlamı içerisinde, bütün muhalif fikirleri inceden inceye tekrar serdetmek uygun olmazdı. Aksine, ihtiyaç duyulan şey, bu fikirleri belirli genel kategoriler içerisinde gruplandırmak ve sonra bu kategorilerin olguların alternatif açıklamaları olarak nasıl da İslâm'a rakip olamadıklarını göstermektir. Bu, Nursî'nin, gerçekliğin mahiyetine dair ölçülü ve titiz bir yaklaşımı kuşanma tavrıyla birlikte, görüşlerini ifade etmeye meyyal olduğu tarzın ta kendisidir. O böyle bir tavrı benimsemekten mutluluk duyar, çünkü bizatihî Kur'ân'ın baştan sonra takındığı tavır tam da budur. Okuyucu adım adım, dünyanın onun niçin bu şekli aldığı açıklayan daha yüksek bir gerçekliğin göstergesi olduğu gerçekleri kavramaktadır. Said Nursî ihya geleneğini yepyeni vuzuh ve belâgat zirvelerine çıkarır ve kendisi, gerçekten, bu İslâmî düşünce geleneği içerisinde temayüz eden seçkin bir şahsiyettir.

Modern Bilim ile Dinin Uzlaştırılması¹⁹²

Prof. Dr. Yehezkel Landau¹⁹³

Modern bilimlerin alanı “ne” ve “nasıl” sorularını cevaplamak iken, din “neden” sorusuna yanıt arama peşindedir. Nursî bu iki alanı birleştirerek tüm sorulara cevap aramış, sistemli bir düşünce metodu geliştirmiştir. Yaşadığımız dünyada çoğu insan bu ikisini ayırıyor. Bilim adamı, “Benim dine ihtiyacım yok.” derken, bazı din adamları da “Bilmem gereken her şey kutsal kitabımda var.” diyorlar. Bediüzzaman “Hayır, bu doğru değil.” demiştir. Kutsal kitap da bu görünen dünya, tabiat da Tanrı tarafından gönderilmiş vahiy formlarıdır. Bilim de Kur'ân da Tanrı'yı ve O'nun isteklerini anlamak için birer yoldur.

...

192 31 Ekim 2004, Söyleşi, Nuriye Akman, Zaman Gazetesi,

193 ABD, Hartford Seminary

Nursî çağdaş bir İslâm düşünürü olarak en temel felsefi problemleri cevaplamak için bir metodoloji geliştirmiş; bilim ve dinin, birbirini destekleyerek daha yüksek bir gerçekliğe ulaşmak için var olduğunu söylemiş ve bu gerçeğin kriterlerinden söz etmiştir. Ayrıca Nursî'nin hükümet otoritesini sorgulamasını önemsiyorum. Hayatı boyunca modern, demokratik bir anayasa devleti için politik ve dinî otoriteler arasında uygun bir sentezleme oluşturmaya çalışmıştır.

İslâm'ın Kuşatıcılığını Tesbit¹⁹⁴

Prof. Dr. Ursula Spuler¹⁹⁵

İslâm, modern dünya görüşünü bütün yapısıyla teolojik olarak içine almalıdır. Bu sahada İslâm'ın kendi yapısı ve mahiyeti bu kabiliyete sahiptir. Said Nursî bunu görmüş ve bunun temel esaslarını ortaya koymuştur. Bu onun en büyük başarısıdır. Ve kendisi bu konuda bariz modeller geliştirmiştir.

Bedüzzaman Said Nursî ile ilgili olarak çok önemli bir konu da İslâmî eğitim konusunu ele almasıdır. Onun fikirlerine göre, fen ve din ilimlerinin en son ortaya çıkardığı sonuçların Kur'ân-ı Kerim'in ortaya koyduğu ilimlerle mutabakat içinde temsil edebilmesi gerekmektedir. Ve bu eğitim programından hareket ederek, kendi ekolü olan Nur ekolü programına uygun olarak çok geniş bir yelpaze kapsayan neşriyatta bulunmuştur. Bu eğitim programı (*Nur modeli*) İslâm dünyasının hiç bir yöresinde görülmeyen ilme ve ilim sanatına, dolayısıyla kritik ve tarafsız çalışmalara fevkalade müspet bir bakış açısı getirmiş, *Risale-i Nur Külliyyatının ve ondan ilham eserlerin çevreye takdim edilmesini sağlamıştır.*

Gerçek İslâm'ı içine alan bu yeni tarz göstermiştir ki, mutlak anlamda çok önemli bir mesele olarak İslâm, kapitalizm, komünizm, ve sosyalizm çıkmazlarına karşı hakiki bir alternatiftir.

194 16 Mart 1991, İstanbul 1. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman Ekolü İlimleri Barıştırdı".

195 Marburg Üniversitesi Karşılaştırmalı Dinler.

Asrın İdrakine Hitap¹⁹⁶

Prof. Dr. Dale F. Eickelman¹⁹⁷

Nursî'nin Kur'ân yorumunun yenilikçi üslûbunun en mükemmel örneği Risale-i Nur'da tecessüm etmiştir. Risale-i Nur, Müslüman toplumlarda tezahür etmeye başlayan ve çok sayıda bireyin medeni, dini değerler ve mesuliyetlerle ilgili tartışma ve konuşmalarda daha çok yer aldığı kamu alanı ile, genelde dindar entelektüellerin çağdaş toplumlardaki rolü ile ilgili kavrayışlar sunmaktadır. Risale-i Nur, ayrıca Avrupa toplumlarında halen devam eden dindar entelektüellerin kamu alanına ve sivil topluma katkılarını anlamada da önemli ipuçlarını ihtiva etmektedir.

...

Diyalog, medeni münazara ve tartışma olarak İslâm tedricen güç kazanmaktadır. Bununla beraber, Nur hareketinin beklenmeyen yükselişinin de örneklediği gibi sıradışlıklar da yok değil. Kur'ân yorumunun biçimi ile Risale-i Nur gibi eserlerin temsil ettiği dini otoritedeki değişim sadece mazi ile kıyaslandığında ne kadar orijinal olduğu görülebilir. Said Nursî'nin Kur'ân yorumlarının ve diğer eserlerin belirginleşmesi sorununu bu asrın başlarına kadar götürebiliriz.

Son derece modern olan Risale-i Nur, asrın idrakine hitap etmedeki ustalığıyla, mevcut temel ekonomik, siyasi ve eğitimle ilgili değişimleri etkilemiştir. Bununla beraber, diğer yenilikçi metinlerin yapısı da, her ne kadar muhatapları Risale-i Nurunkiler ile kıyaslanacak kadar olmasa da, modern geleneğin özü olan metin ve kişisel otoritede derin ve önemli bir değişimi göstermektedirler. *Risale-i Nur ve takip eden yorumlar aynı zamanda dindar entelektüellerin ve dini hareketlerin çoğulcu ve enerjik bir kamu alanı ile güçlü bir sivil toplumu zenginleştirmedeki önemli rolünü göstermektedirler.*

196 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Kur'ân Yorumu, Kamu Alanı ve Dindar Entellektüeller”.

197 ABD, New Hampshire'de Dartmouth College Antropoloji Bölümü Ralph ve Richard Lazarus Antropoloji ve İnsan İlişkileri.

Hayatın İçinde Yer Alan Bir Misyon¹⁹⁸

Dr. Abdulaziz Bargut¹⁹⁹

Bedüzzaman Said Nursî'nin düşüncesi, İslâm medeniyetinin anlaşılmasında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. İşte bu noktadan hareketle, Bedüzzaman Said Nursî'nin gayretlerinin, İslâm medeniyetinin yapılanması yolunda gerçekleştirilen genel hareket içerisindeki yerini belirlemek gerekir. Dolayısıyla Bedüzzaman'ın düşünce ve gayretlerini tetkik ameliyesi, modern İslâm diriliş hareketinin doğduğu kavramlar çerçevesinde olacaktır.

Gerçekten, Bedüzzaman, söz konusu diriliş hareketinin liderlerinden bir lider ve teorisyenlerinden bir teorisyendir. Onun fikirlerini derinlemesine anlamak için, onları söz konusu aktif diriliş hareketi bağlamında değerlendirmek gerekir; yoksa söz konusu fikirlerinin aktivitesini ve canlılığını büyük oranda kaybetmiş oluruz. Mesela, onun, ilim ile hilafet misyonu ve medenileşme arasındaki ilişkiyi ele alan kavramını tetkik ettiğimiz zaman, onu, içinde bulunduğu diriliş bağlamından ayırmamız gerekmektedir; bir başka ifadeyle, ilim, hilafet misyonu ve medenileşme kavramlarını, kuru bir teoriye ait olan ve sadece tasvir edilen kavramlar şeklinde, ve sanki, ele alındığı konu ve şartlardan kopuk tâli kavramlarmış gibi tetkik etmememiz gerekir. Zira, söz konusu kavramlara hayat kıvılcımını, değer boyutlarını ve metodolojik ve bilgi budunu veren bizzat diriliş ruhudur. Şu halde, söz konusu kavramlar diriliş ortamında tekamüle eriyor ve orada hayat ve aktivite dolu bir cenin halini alıyor ki, insanın bilgilenmesine ve hayatın hareketlilik kazanmasına tesir edecek yapısal kavramlar bu ceninden oluşmaktadır.

Bedüzzaman Said Nursî'nin düşüncesini tahlil ve tetkike tabî tutarken anlamamız gereken şey, bu düşüncenin bizzat kendisinin içinde doğduğu dirilişin devamlı gelişen bir seyir takip etmesidir. Zira *Bedüzzaman belli bir teoriye ait kavramları tartışmak için değil, tam tersine, ümmetin, medeniyetin, çağdaş insanın ve İslâmî dirilişin derdini ve sıkıntısını omuzlarında hisseden birisi olduğu için kalem oynat-*

198 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Hilafet Misyonunu Yerine Getirme ve Medenileşme Sürecinde İlimin Fonksiyonu".

199 Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi Usulü'd-Din ve Mukayeseli Dinler Kürsüsü.

mıştır. Kendisi, krizin derin boyutlarını, büyük bir şuur ve âli bir himmet ile yaşadığı zaman diliminde İslâm'ın genel tutumunun son derece önemli olduğunu tâ gönülünün derinliklerinden hissediyordu.

...

Bedüzzaman'ın düşüncesini tahlilde derinleşen kimse, söz konusu düşüncenin, fiilen, global çağda medeniyet eksenli evrensel dönüşümün en büyük dinamiklerini ve temel faktörlerini tespit edebildiği kanaatine varacaktır. Onlar da; ilim, insan ve hilafet misyonudur. Ancak bu düşünce, görüşü projeye, projeyi de pratiğe dönüştürecek olan tahlil araçları; bilimsel, metodolojik ve sosyal metodlar işlerlik kazanmadıkça, sadece soyut bir düşünce olarak kalacaktır. Onun için, bakış açısında, idrak ve düşüncede gerçekleştirilecek bir inkişaf, dünyaya barış, onur, rahmet, adalet, eşitlik, hoşgörü ve hürriyet gibi değerleri yayacak olan İslâm medeniyetinin evrenselliğinin gerçekleştirilmesi yönünde, ilmi, insanı ve halifelik vasfını pratik değişim ve dönüşüm dinamikleri haline getirecek evrensel tahlil metodununun keşfedilmesiyle sağlanmalıdır. Söz konusu değerler de, kuru sloganlardan ve pratikten uzak hayal mahsülü kuruntulardan ziyade, hayatın bir parçası, müessesesi, kültürü, şuur ve vicdanı olarak takdim edilmelidir. Öyleyse, Bedüzzaman düşüncesini ve onun, hayata, sorunlara ve zorluklara karşı meydan okuyuşunu tetkik noktasında bizi daha da derinleşmeye sevkedecek olan kendine has meydan okuma budur. Ancak bu yolla, onun fikrî derinliğini, kapasitesini ve ilmi-metodolojik gücünü net bir şekilde ortaya koyabiliriz.

İslâm'a Hizmette Yeni Metod²⁰⁰

Prof. Dr. Yusuf Dadoo²⁰¹

Said Nursî, Türkiye'nin çok büyük sosyopolitik çalkantılar yaşadığı bir dönemde hayat sürdü. 20. yüzyılın ilk on yılında Anadolu insa-

200 Prof. Dr. Yusuf Dadoo, 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Üç Sünnî Alime Göre Peygamberlik Kurumu: Bedüzzaman Said Nursî, İmam Gazâlî, Şah Veliyullah.

201 Güney Afrika Üniversitesi Öğretim Üyesi.

nının bütünlük ve özgürlüğü üzerinde düşüncelerini yoğunlaştırdı. Ayrıca onların arasında İslâm milliyetçiliğini uyandırmaya gayret etti. Birinci Dünya Savaşının hemen ardından başlayan ve 1950 yılına kadar devam eden Yeni Said döneminde, inançsızlık ve küfür zehirine karşı insanların kendilerini güvenle savunacakları bir dini şuurun yükselmesi için çaba gösterdi. Aynı zamanda, geleneksel İslâmî cemeatleri fanatizmden koruma gayreti içindeydi. Böylece onun ilk dönemlerindeki politik aktivitesi İslâm'ın özünü ortaya koymada yeniden kendini gösteriyordu. Bu uğurda toplum hayatından kendini çekti. Onun en verimli eserleri bu safhada kaleme alındı ve daha sonra Türkiye'nin sivil toplumu için bir tohum teşkil edecek tarzda bu eserler gizli bir çalışma ağıyla etrafa neşredildi. Daha sonra çok partili sisteme geçilmesiyle Said Nursî'nin bu hareket tarzında bir değişme gözlemlendi. Bu döneme taşıdığı karakteristik özelliklerinden dolayı Üçüncü Said denildi.

O her safhada kitlelere liderlik yapmıştı. Yetiştirdiği talebeleri vasiyetiyle öğretilerini halka maaleme büyük bir hassasiyet göstermişti. O aynı zamanda kendi talebelerinden yeni haberleşme teknolojisini bizzat kendisinin belirttiği basım ve radyo yolunu İslâm'a hizmet için kullanmalarını istemişti. Böylelikle, toplumun farklı kesimlerindeki insanlar onun mesajlarını okuyacak ve onlarla iletişim kurulacaktı. Bunun için o, Müslümanlar arasında herkesin anlayabileceği bir ifade tarzı kullandı. Bu yüzdendir ki, tıpkı felsefe ve peygamberlik âlemleri arasında nasıl zıtlıklar varsa, meseleleri açıklarken kullandığı üslupta felsefi izler dikkat çekici bir oranda çok azdır.

Yeni Bir İslâmî Paradigmaya Geçiş²⁰²

Prof. Dr. John Obert Voll²⁰³

Küresel şartlar muvacehesinde, Bedüzzaman'a yirminci yüzyılın ortalarında aşikâr hale gelmeye başlayan uzun vadeli dönüşümlerin bir

202 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Yirminci Yüzyılın Ortasında Tecdit Ve Islah: Bedüzzaman Said Nursî ve 1950'lerde Din".

203 ABD Georgetown Üniversitesi Müslüman-Hristiyan Anlaşma Merkezi İslâm Tarihi Bölümü.

parçası nazarıyla bakılabilir. Bu dönüşüm, “modern”den “post-modern”e hareketi içerir; her ne kadar “post-modern” yüzyılın sonuna gelindiğinde bile henüz pek berrak olmayan bir biçimde tanımlanmış bir geçiş aşamasını temsil ediyor olsa da...

Bununla ilgili dinî geçişlere dair müzakerelerde, bir İlahiyatçının “din” ile “paradigma” arasında nasıl bir ayrıma gittiğinden söz etmek faydalı olabilir. Bir paradigma “bilinçli-bilinçsiz kanaatlerin, değerlerin ve davranış kalıplarının topyekûn bir kümesi”dir ve din “yalnızca dünya, toplum, din ve dini kurumların bilinçli-bilinçsiz bir ana modelinden ibaret değildir; bu gibi modellerin bağlamında şuurlu biçimde inanılan bir hayat görüşüdür.” Başlıca dinî geleneklerin uzun tarihleri ve ayrıca medeniyet tarihleri içerisinde, devirlerinin temel paradigmasını tanımlamak mümkündür. Bu perspektifte, yirminci yüzyılın ortaları, “Modern Aydınlanma” olarak geliştirilmiş bulunan paradigmadan, daha çoğulcu bir perspektif ve ilahiyata dair meselelere hermenötik yaklaşımı içeren, “post-modern” bir paradigmaya geçiş dönemi idi. Bedüzzaman’ın “hadd-i vasat”ı, yani “orta yol”u, bazı önemli açılardan, bu geçişin bir yansımasıdır. Bu yol, *sekülerizm yanlıları ve reaksiyoner gelenekçiler arasındaki, daha eski “Modern Aydınlanma” paradigması içerisindeki tartışmaların bir parçası değildir; bilakis yeni, post-modern bir İslâmî paradigmayı tanımlamanın başlangıç noktasını oluşturmaktadır.*

Moderniteyi Bilgi Teorisi ile Aşma²⁰⁴

Prof. Dr. Mim Kemal Öke²⁰⁵

Risale-i Nur literatürü bugün müslümanların krizi olmaktan çıkıp insanoglunun ortak buhranı haline gelmiş olan moderniteyi, bilgi teorisi ile aşma sürecinde tefekkür edildiğinde Bedüzzaman’ın yarının içtihadı, daha doğrusu bilgi toplumunun epistemolojik temelleri ile uğraştığı görülecektir. Mesele O’nun yazdıklarını bizim deşifre edip İs-

204 24–26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Bilgi Çağında İslam Bilimi ve Bedüzzaman”.

205 Boğaziçi Üniversitesi.

lâm Bilimi'nin yeniden inşasında kullanabilecek akli ve sezgisel kıvama varabilmemizdedir.

Maddeci Mekanist Anlayışa Cevap²⁰⁶

Doç. Dr. İbrahim Özdemir²⁰⁷

Said Nursî'nin hayatı boyunca içinde bulunduğumuz çağda hâkim olan "din-dışı madde-mekanist" batı medeniyetinin meydan okumalarına cevap vermeye, bu medeniyetin neden olduğu belli başlı sorunlara eğildiği görülmektedir. Onun hem bir tebliğci müceddit, hem bir cylem adamı oluşunun temelinde de bu yatmaktadır.(...) Said Nursî, bir yandan modernitenin meydan okumalarına cevap vermeye çalışırken, diğer yandan da kadim kelâm anlayışını tecdit ederek ısrarla kâinat kitabı dediği âlemdaki düzeni, ahengi, ölçüyü, güzelliği vurgulamış, bundan hareketle de Allah'ın varlığını bütün esma-i hüsnâyla beraber ortaya koymaya çalışmıştır. Bunun bir benzerini İmam-ı Gazalî'de görmekteyiz. Bu nedenle Said Nursî'nin esmaul-hüsnâya yaptığı vurgu çok önemlidir. Zira tüm bu vurgularda bireyi kâinata Kur'ânî bir bakış açısıyla bakması sağlanırken, diğer yandan da müslüman bireyin imanı ve inancı adeta yeniden inşa edilmektedir. Böylece çağdaş materyalist felsefenin imana iliştiği ve şüphe zerk ettiği aynı yerden hareketle başta Allah'ın varlığı olmak üzere ahiret, haşır, nübüvvet ikna edici bir tarzda ortaya konmaktadır.

Kur'ân Medeniyeti'ni Ruhlara Yerleştirmek²⁰⁸

Prof. Dr. Yılmaz Özakpınar²⁰⁹

Batı ile siyasi ve iktisadi ilişkiler kurabiliriz, kültür alışverişi de yapabiliriz. Fakat ilişkilerin ve alışverişin sağlıklı olması için meseleye

206 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bediüzzaman ve Çevre Anlayışı".

207 Milli Eğitim Bakanlığı Dışilişkiler Genel Müdürü.

208 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Kur'ân Medeniyeti".

209 İstanbul üniversitesi, Edebiyat Fakültesi.

kendi medeniyetimizin penceresinden bakmak lazımdır. Milletın hayatı demek olan kültürde kötülüklerin önlenmesi ve iyiliklerin teşvik edilmesi isteniyorsa İslâmiyet'in inanç ve ahlak nizamını etkili bir terbiye ile çocuklarımıza kazandırmalıyız. Said Nursî'nin gayesi, medeniyeti sarsılmış bir toplumda, Kur'ân medeniyetini ruhlara yerleştirek için bir terbiye çabasını başlatmaktan ibarettir. Medeniyetin en yüksek derecesi, ferdin ruhu açısından Kur'ân'ın telkin ettiği imana erişmek ve içtîmai hayat açısından Kur'ân'ın talim ettiği ahlaki haiz olmaktır.

Batı'da İslâmî Hayat İçin Kaynak Eserler²¹⁰

Prof. Dr. Yvonne Yazbeck Haddad²¹¹

Bedüzzaman Said Nursî'nin hayatı ve eserleri, sadece İslâm dünyasındaki değil, artan bir şekilde Batıdaki Müslümanların da dikkatlerini, İslâm'ın günümüzde tartışılan meselelerini anlamada çok önemli bir katkı sağladı. Artan sayıda Müslüman nüfus göç yoluyla Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yerleşince aynı mücadele ile karşı karşıya geldiler. Onlar, Batı ortamında İslâm'ı ekme, besleme ve yaşatma ümidine sıkıca sarıldılar. Batı gibi cazip bir çevrede doğan ve büyüyen ikinci nesle İslâm inancının kabul ettirilmesi ve bunun ebedileştirmesi endişesi, bazılarını, İslâm'ın, Batıdaki hayata uygun yorumlarını yapmaya sevketti.

...

Said Nursî, ferdi Kur'ân ve Hadisin emrettiği yere oturtmak istedi. Eğitimin hayati önemine inandığı için, metodu kişiyi iman ve teslimiyete dayalı bir hayatın merkezine yerleştirmeye dayanıyordu. Bu, Allah'ın varlığını hayatın her noktasında idrak etmeğe dayalı, disiplinli bir İslâmî hayatın telkini anlamına geliyordu. Kurtuluş için reçetesi oldukça sade idi. Onun sürgündeki hayatı, çağının meydan okumalarına, baskılarına, inançların bertaraf ve değiştirilmesi gayretlerine karşı direnmenin bir modeli oldu.

210 20–22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risale-İ Nur'un Dünya Görüşü Batıda Müslüman Hayatı İçin Bir Nümune Olacak".

211 ABD Georgetown Üniversitesi.

İslâm'ın Batı'ya Anlatılmasında Model²¹²

Şükran Vahide (Mary Weld)²¹³

Bedüzzaman, Risale-i Nur ile, İslâmiyet'in Batıya anlatılmasında en mükemmel bir modeli ortaya koymuş ve aynı zamanda İslâm'a ve Kur'an'a emsalsiz bir hizmet ifâ etmiştir. Zira Kur'an'ın mesajını bu asrın insanlarına tefsir etmekle, İslâmiyet'in akıl dini olduğunu ve hakikî medeniyetin ve insanlığın terakkîsinin kaynağı olduğunu göstermiştir. İslâmiyet'in fanatiklere ve mürtecilere âit bir din olarak veya siyasî bir ideoloji şeklinde takdim edildiği yahut İslâmiyet'in müstebidler ve cânîlerle temsil ettirilmek istendiği bir zamanda Bedüzzaman, insanlığın bütün kemâlâtının, terakkîsinin ve saâdetinin Allah'a îmanda, vahdâniyetin tasdikinde ve şümullü ubûdiyeti ve mükemmel dini ifade eden İslâmiyet'te bulunduğunu göstermiş ve ispat etmiştir.

...

Bedüzzaman, istikbalde Kur'an'ın hükmedeceğini ve Batının devletler halinde İslâm'a gireceğini tahmin ettiği gibi, âhırzamanda en müessir silâhın belâgat, yani iknâ yahut fikirlerini başkalarına kabul ettirme kabiliyeti olacağını da söylemiştir. Bu zamanın geldiğinde şüphe yoktur.

Çağdaş Dünyaya Sesleniş²¹⁴

Prof. Dr. Jemil Hee Soo Lee²¹⁵

Risale-i Nur'ların üslûbunun, küreselleşme ve ahlak konusunda geleneksel Arap tefsircilerine kıyasla çağdaş dünya toplumuna hitap edecek şekilde olduğunu düşünüyorum. Özellikle Mısır, Suudi Arabistan kaynaklı eserler, tercüme edildikleri ülkelerde siyasal bir İslâm'ın gelişmesine katkıda bulundu. Ve bu da huzursuzluk ve çatışma meydana getirdi. Aynı eserler Konfiçyüs kültürünün hakim olduğu ülkemde

212 16 Mart 1991, İstanbul 1. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Batı Gözüyle Risale-i Nur'un Ehemmiyeti".

213 Araştırmacı-Yazar, Risale-i Nurlar'ın İngilizce Mütercimi.

214 28 Eylül 2002, "Küreselleşme İslâm'a Bir Tehdit mi? Said Nursî'nin Cevabı", Zaman.

215 Kore İslam Kültür Enstitüsü Başkan, Hanyang Üniversitesi Öğretim Üyesi.

sıcak bir şekilde karşılanmadı. İnsanlar dinin siyasal yorumuna veya siyasal bir proje gibi sunulmasına uzak durdular. Fakat ben Koreli birisi olarak, Risale-i Nur'u okuyunca, bunu öğrencilerime söyleyince, bunu halkıma empoze edince, ondaki ahlak ve iman vurgusu, hiçbir çatışma, hiçbir rahatsızlık uyandırmıyor.

Bilakis, Konfüçyüs kültürünün aile ve birey değerleri ile Said-i Nursî'nin ortaya koyduğu İslâm anlayışının örtüştüğünü görmek beni çok rahatlatmıştı. Risale-i Nurlar, semavi dinler arasındaki benzerliğin ve ortak değerlerin ortaya konması bakımından bir misyon ifa etmekle kalmıyor, Uzakdoğu'nun semavi dinlere yakın ve benzer ahlâkî ilkeleri ile ilişki kurma fırsatını bize tanıyor. Bunu Risale-i Nur'ların insan fitratına uygun yorum ve tahlillerinin gerçekçiliğinde olduğu kadar ilmi verilere de büyük önem verişinde aramak gerekir. Bedüzzaman eserlerinde ortak insanlık dilini konuşturuyor. Onun için girdiği her coğrafyada insanların aklı ve kalbi üzerinde etkili oluyor. Bu söylemiyle de küresel bir dil kazanıyor. Sanırım Risalelerin cazibesi buradan kaynaklanıyor.

Yaşayan Bir Medrese Olarak Risale-i Nur²¹⁶

Doç. Dr. Şakir Gözütok²¹⁷

Türkiye'de hem siyasi, hukuk, iktisat ve hem de eğitim alanında değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir zamanda yetişmiş olan Bedüzzaman'ın, bu değişimin içinde ve her safhasında yer almaya gayret ettiğini müşahede ediyoruz. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin doğduğu siyasi ortamda ciddi siyasi düşünce ve tavırlarla ortaya çıkan Bedüzzaman, siyasi açıdan taşların yerli yerine oturmasından sonra ise, gerçekleşen yeni nesil yetiştirme hamlesi karşısında da pasif kalmamış ve kendisince geliştirdiği "Medrese-i Nuriye" anlayışıyla alternatif görüşler ortaya koymaya çalışmıştır. Ortaya koyduğu bu anlayışta modern ilimlerin verilerini kullanmaya ça-

216 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, Eğitim Metodu ve Prensipleri Bağlamında Risale-i Nur'ların Değerlendirilmesi".

217 Yüzcüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

lışan Bedüzzaman, aynı zamanda geçmiş ile de bağını koparmak niyetinde de değildir. Özellikle “Medresetü’z-Zehrâ” projesi ile bunu çok açık bir şekilde ortaya koyduğu gibi, Risalelerde işlediği konuların arasında serpiştirdiği felsefi ve çağdaş bilimin verileri bunu açıkca ortaya koymaktadır.

Bu arada İslâm geleneğinden asla vazgeçmemiş görünen Bedüzzaman, geçmişte uygulanan eğitim programlarının verilerinden de istifade etmeye çalışmıştır. Bunun en bariz örneği tasavvufu “ulvî bir sırr-ı insânî ve bir kemâl-i beşerî” olarak kabul etmekle birlikte, zamanın tarikat zamanı değil hakikat zamanı olduğunu söylemekle de onların kullandıkları metotların aynen taklidinin yanlışlığına işaret etmek istemiştir.

Bedüzzaman gerçek bir öğretmen ve rehber olarak Cumhuriyet döneminde etkisini daima hissettirmiş bir şahsiyettir. Onun öğretmenlik vasfı yanında gerçek müşid edasıyla da karşımıza çıktığını görmekteyiz. Yalnız O, alışılmışın aksine kişilere “el verme”mekte, herkese Risâle-i Nurları uzatmaktadır. O kişileri “Medrese-i Nuriye” adını verdiği Kurân’ın gerçek okulunda eğitime davet etmektedir.

Kuşatıcı ve Kur’ânî Bir Ahlâk Sistemi²¹⁸

Dr. Abubakir Azzavi²¹⁹

Said Nursî genellik, bütünsellik, kapsayıcılık, düzenlilik, asalet, bağlantılılık ve insicam niteliklerini taşıyan mükemmel bir ahlâk sistemi sunmuştur. Bu sistem, bir takım ilmi ilkelere ve en önemlileri fitrat, iman, kapsayıcılık, tedric, izafilik, gerçekçilik, uyum ve insicam olan “fıtrata uygun külli kanunlara” dayanan bir sistemdir. *Nursî bir Kur’ân adamı ve onun metodu da Kur’ân’ın metodu olduğuna göre, ahlâkının Kur’ân ahlâkı olması ve ahlâki nazariyesinin de Kur’ân kaynaklı olması gerekir.* O iki temel kaynağa itimat ettiği halde nazariyesi nasıl böyle olsun.

218 22–24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, “Said Nursî’de Ahlâk Sistemi”.

219 Casablanka Üniversitesi, FAS.

...

Risale-i Nur Kur'ân'ın parlak bir burhanı ve sağlam bir tefsiridir. Risale-i Nur, onun manevî icazının berrak bir ışıltısı, o denizin bir damlası, o güneşin ışıklarından bir ışık ve hakikat ilmi hazinesinden ilham olunmuş bir hakikattir.

...

Risale-i Nur'un ihtiva ettiği ahlâk sistemi kapsayıcılık ve umumi olma özelliklerini taşır. İnsanın yaratıcısıyla olan ilişkisini, insanın insan kardeşiyle olan ilişkisini ve hatta insanın kainatın bütün unsurları ve varlıklarıyla olan ilişkisini içerir. Risale-i Nur güzel ahlâk ve yüksek seciyyelerin mücmelliğini bazen tafsilatlı olarak uzun uzadıya anlatarak ortadan kaldırmış, bazen de özetleyerek bunu başarmıştır. Böylece Nursî'yi sıdk, şura, adalet, yardımlaşma, kardeşlik, emel, tevazu, ictihad, vefa, iffet, muhabbet, şükür vb. şeylerin olumlu yanlarından söz ettiğini görürüz. Hatta bunlardan bazılarını müstakil risaleler tahsis etmiştir.

...

Nursî'nin temellerini koymuş olduğu ahlâk sistemi, Kur'ânî ve Muhammedî ahlâktan esinlenmiştir. Bu sebeple de umumluk, bütünsellik ve kapsayıcılık niteliklerini taşır. Felsefi ekoller ve batılı ahlâk okulları kısmilik niteliği taşırlar.

...

Hiç kuşkusuz Kur'ân ahlâkı ve de Nursî'nin ahlâk sistemi en üstün olanın bir tefsiri olarak bütün ilke ve esasları veya ahlâkın olumlu ve faydalı bütün yönlerini içine alacak şekilde gelmiştir. Bu ahlâkın genişliği, kapsayıcılığı ve insanın bireysel ve toplumsal hayatının bütün yönlerini kuşatıcı olması bu yüzdendir. Nursî'nin ahlâk sisteminin mesela şahsi menfaat ve enaniyete dayanması mümkün değildir.

...

Yukarıda, Nursî'nin ahlâkı incelemesini ve Risale-i Nur külliyatının içermiş olduğu ve içinden benzersiz bir Kur'ânî ahlâk sisteminin çıktığı görüşleri üzerinde durduk. Kur'ân ahlâkının bizzat onun sülu-küne, ahlâkına ve fiillerine aksettğine işaret etmek istiyoruz. O Allah'a vermiş olduğu sözde duran doğru bir adamdır. Bu sebeple de işi, gayreti ve telifi bereketli olmuş, talebeleri ve milleti üzerinde ve aynı şekilde Arap ve İslâm dünyasında övgüye değer bir tesiri olmuştur.

Kuşatıcı Bir İslah Metodu²²⁰Dr. Tajdin Mustapha²²¹

Tam bir itminanla şunu söyleyebiliriz ki, Said Nursî'nin düşüncelerinin ve bu düşüncelerin batıla karşı öneminin kuvveti, köklü ahlâkî boyutta yatar. O, iktidar talibi veya galip gelmesi için mücadele ettiği bir görüşün yandaşı değildi. Aksine kelimenin tam anlamıyla bir islahatçıydı. *O, ictimâî islah sahasında çalışanlara bulaşan tüm hazlardan münezzehtir ve bu sebeble Allah'ın hakkı başkasının lisanında ortaya çıkarması onu sıkmaz.* Bu sebeble Nursî'nin hiçbir cemaati kötülediğini görmemekteyiz; aksine kendi nefsinin müstakîm bir kıtas ile hesaba çeker ve Allah yolunda yaptığı bazı işlerden geri döner. Burada, *Nûr islahı, ümmetin taleb ettiği ve muayyen bir cemaatin markasını taşımadığı şümûllü bir islah olmaktadır.* Çünkü islah projesinin hacmi, sınırlı bir çerçeveye sınırlandıkça, onu taşıyanların nefslerinde ortaya çıkarıldığı taassub ve tarafgirlik ve ondan uzak duranların kalblerine soktuğu düşmanlık ve fırsat gözleme sebebiyle o hareket cazibeliğini ve yükselişini kaybeder; proje zayı olur ve faaliyeti sona erer.

Said Nursî Düşüncesi; Çağdaş Bir Yaklaşım²²²Muhammed Rüşdî Ubeyd²²³

Risâle-i Nur hakkında şümullü olarak, metodlu bir şekilde araştırma yapan kişi, çok açık bir gerçekle yüzyüze gelir; müellif, insanların islahına yönelik yazdığı risâlelerde, İslâm düşüncesinin meselelerini geniş çaplı, ayrıntılı ve derinlemesine açıklama yollarını takip ederek ele almıştır. Burada aynı zamanda, İslâmî şahsiyetin tekrar binâ edilmesi, yeniden yapılanmış İslâm ümmetinin üzerine düşen mes'uliyetini yerine getirebilmesi, Türkiye'de, yaşadığı asrı paylaşılan ve imanını, asâleti-

220 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu, "Said Nursî'ye Göre İslah Metodunda Ahlâkın Merkezi Konumu".

221 Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi Genel Araştırmalar Bölümü.

222 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Said Nursî Düşüncesi Çağdaş Bir Yaklaşım".

223 Yazar, Uluslararası İslâm Edebiyatı Birliği Üyesi.

ni, toplumunu ve ümmetini tehdit eden fikrî tehlikelere maruz kalan Müslüman insanın kurtulabilmesine yönelik hulâsa edilmiş görüşleri vardır. *Bedüzzamanın yeni bir yaklaşımla ve muâsır temeller üzerine bina ederek ortaya koyduğu hükümler, Kur'ânî, nebevî ve içtihadî çözümler hâlâ sıcaklığını korumaktadır.*

...

Bedüzzaman tarafından te'lif edilen Risâle-i Nur, çoğu zaman müellifinin içtihadî görüşlerini ihtiva etmesine, onun yaşadığı zaman ve mekanın özelliklerini taşımasına, te'lif süresince yazarının yaşadığı psikolojik, sosyal ve ilmî şartları aksettiriyor olmasına rağmen, hâlen hayatiyetini ve tesirini korumaktadır. Bunun sebebi, öncelikle Allah'ın kitabı Kur'ân'a dayanması, bunun yansırsa insanların ihtiyaçlarına ve cevap aradığı sorulara tam olarak cevap vermesidir.

Bedüzzaman kâh kendi nefesine yönelir, onu iman ile kuvvetlendirmeye çalışır, kâh nur talebesiyle sohbet ederek onu terbiye eder, kâh efkâr-ı dâleden (dalâlet düşüncelerinden) müteessir olan îmân sahibi Müslümanlara seslenir, kâh toplumu ve bütün ümmeti ilgilendiren problemlere eğilir. Onun Risâle-i Nur'da ikâme ettiği düşünce yapısını bu esas temeller üzerine kurduğu söylenebilir. Hiç şüphesiz bu umdeler, İslâm ümmeti ve insanlık için yeni mesajlar sunması açısından son derece önemlidir. Diğer yandan Bedüzzaman bütün dikkat ve gayretini bu umdelerin tesisine harcamada yalnız değildir; İslâm âleminin her köşesinde yaşayan birçokdüşünür, farklı şartlar altında olmalarına, farklı istilahlarla çözüm üretmelerine rağmen, onunla aynı paralelde fikir yürütmüşlerdir.

Risale-i Nurun Metod ve Gayesi²²⁴

Prof. Dr. Şener Dilek²²⁵

Ancak, böyle bir Allâme-i Kur'ân'ın, böyle bir sahib-i zamanın Kur'ân namına medih ve senâsı herhalde israf olamaz. Çünkü o

224 27–29 Eylül 1992, İstanbul 2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Risale-İ Nurun Metod Ve Gayesi".

225 İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Kur'an'ın emrindedir, Kur'an'ın şakirdidir. Çünkü o, asrın bunalımlarını teşhis etmiş Lokman-ı Hekim, tabib-i iman, dellal-ı Kur'an, mânâ âleminde mütehasıs-ı cihandır. Bedüzzaman, asrın hastalıklarına Kur'an'ın eczahanesinden ilaçlar sunan tabib-i zamandır. *Bedüzzaman, sünnet-i Resulullah'ın ihyasına çalışan ve Kur'an'ın kutşiyetini ilân eden dellal-ı Kur'an'dır. Bedüzzaman, kurtuluşu Kur'an'da arayan, nazarları Kur'an'a celbeden rehber-i zamandır.* Bedüzzaman, dâvâ-yı Kur'âniyenin mes'uliyetini omuzuna almış nâşir-i nur-u Kur'an'dır. Bedüzzaman, kalb-i küllîyi ve vicdan-ı umumiyi hikmet-i Kur'âniye ile tamir eden mimar-ı imandır. Bedüzzaman, marifetullahın esrarında kulaç atan küheylan-ı zamandır, muarrif-i Kur'an'dır. Ve nihayet, *beklenen ümid-i İslâm'dır.*

Bedüzzaman, mesleğini sağlam temeller üzerine oturmuştur. Çizdiği yol hakîmanedir ve fitrata uygundur. İnsana en lâzım olandan başlamış, beşeri "Tevhid"e çağırmıştır. Müntesiplerini fikrî, kalbî ve ruhî bir istihaleden geçirecek tefekkürün engin ufunda gezdirmiş, müstakim ve kâmil bir cemaat tesis etmiştir. Dâvetini hikmetle yapmış, yumuşak söz ve tatlı dille mesajını sürdürmüştür. Kaba, sert, tutarsız, kırıcı ve yıkıcı bir üsluba asla iltifat etmemiştir. Dâvâsını sabır ve çile içerisinde celadette, yılmadan ve yıkılmadan, müsbet hareket ile yürütmüştür. Kenetlenmiş, samimi, hâlis bir fedakârlar ordusu tesis etmiş, küfrün şahs-ı mânevisi karşısında nurlu ve metin bir şahs-ı mânevi oluşturmuştur. Geleceğe ümitle bakmış, ye'se düşmemiştir. Konuştuğunu yaşamış, yaşadığını konuşmuştur. Yaşayan bir hakikat olarak gönüllerde taht kurmuştur. Mesleğinde, meşrebinde, tarz ve üslûbunda insanı esas almış, ona ulaşmanın yollarını çizmiş, onun inşa ve ikmaline büyük önem vermiştir.

Said Nursî, ihlâs-ı tammı, engin tefekkürü, hadsiz fedakârlığı, toprakvari mahviyeti, imtizaçkârane ruhu, yoğun şefkati, enaniyetsiz büyüklüğü, rekabetsiz hizmeti, gösterişsiz ve hâlis ubudiyeti, metin sadakatı ile çağın beklenen halaskârı olmuştur. *Yirminci yüzyılda Asr-ı Saadet modelini çağa yansıtmış, Darü'l-Erkam ve Ashab-ı Suffa usulünü yaygınlaştırarak durgun ve donuk kitleleri aşk-ı hakikat ile harekete geçirmiştir.* İslâm idealini, dinin ulvî ve kudsî gayelerini, her türlü şahsî ihtiras ve menfaatlerin üzerinde tutmuştur. İzzet-i diniyeyi mu-

hafaza etmiş, ihlâs, istiğna, ferağat ve azamî iktisadi hayatına temel esaslar yapmıştır. Merkezden muhite yayılan bir hizmet anlayışı içerisinde ise kendinden başlamış, nefisine hitap etmiştir. Onun hizmet enerjisi, belli bir mekâna, belli bir zamana, belli bir muhite inhisar etmemiş, sürekli ve hasbî hizmet anlayışını her mekânda, her zamanda, her şart altında sürdürmüştür.

Risale-i Nur doğrudan doğruya Kur'ân'dan telemmü etmiştir. Risale-i Nur:

“Takdir-i Hüda, kuvve-i bazı ile dönmez/Bir şem'a ki, Mevlâ ya-ka, üflemele sönmez” hakikatına mazhar olmuştur.

Risale-i Nur yüklü mesajı, keskin fikri ve derin ilmi itibarı ile “mualim” vasfını; nefisleri tezkiye, kalbleri tatmin, ruhları tezhip etmesi itibarıyla de “mürebbi” sıfatını taşır. *Risale-i Nur'un mütalâası, insana insanı unutturur, insanı marifet iklimine ulaştırır, Kur'ân'ın esrar ve envarında yoğunur, şekillendirir, tasaffi ettirir. İnsanı Resulullah'a, Kur'ân'a, Allah'a bağlar. Esmâ ve sıfat-ı İlâhiyede tayerân, aşk ve muhabbet-i ilâhiyede seyeran verir.* İşte böyle bir Kur'ân tefsiri ve hakikat manzumesine bütün İslâm âlemi, belki umum beşer hidayet noktasından muhtaçtır. Ve her geçen gün, bu ihtiyaç artacak, Risale-i Nur insanîyetin gündeminde kıyâmete kadar tazeliğini koruyacaktır.

Alemşümul Tebliğ Metodu²²⁶

Dr. Hasan Abbas Zeki²²⁷

Üstad Bedüzzaman'ın hareketi, gayet şümüllü İslâmî bir hareket- tir. Diğer ülkelerdeki Müslümanların da kalkınma ve yenilenme konu- larında itibâ edebilecekleri çok güzel bir örnektir. Zirâ Bedüzzaman, Resulullah'ın (s.a.s.) yaptığı uygulamalara bağlılığı açısından bir ör- nek ve önder, onun nûrundan istifadeyle materyalist medeniyete, Ba- tılı akımlara ve İslâmî uyanışı önlemeye çalışan mihraklara şiddetle karşı koyan bir dâvâ adamıdır. Hiç şüphesiz, böyle bir hareketin daha

226 24–26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Bedüzzaman'ın Tebliğ Metodu”.

227 Kahire Üniversitesi Ticaret Fakültesi.

fazla incelenmeye ve araştırılmaya ihtiyacı vardır. Zira bu, Müslümanların durumlarını ıslâh etmek, onları içinde buldukları sıkıntılardan kurtarmak yolundaki fikirleri ve görüşleri ihtiva eden önemli bir tecrübüdür.

...

Bedüzzaman'ın metodu sadece belirli bir toplum ve devlet dikkate alınarak ortaya çıkmamıştır. Her toplumda ve ülkede uygulanabilecek özelliklere sahiptir. Kitabullahta, sünnet-i seniyyede ve sahabe fiillerinde gelen kurallar üzerine kurulu Kur'ânî bir metoddur.

Tebliğde Doğru Usûl²²⁸

Michael Starzinski²²⁹

Risale-i Nur bir Kur'ân tefsiri olarak Kur'ân'daki hakikatleri, Müslümanların özelliklerini ve İslâm'ın güzelliklerini insanlara anlatmada güzel bir yoldur. Biz Müslümanlar olarak okumaya başlamalıyız. "İkrâ" emrini uygulamalıyız. nancımızın bize neleri söylediğini öğrenmeliyiz. Bizler açık bir şekilde İslâmın ruhunu ve özünü anlamalıyız. Ancak Kur'ân'ı bir bütün olarak anlamak gereklidir. Sadece tek bir âyeti ya da tek bir sûreyi alıp ona göre hareket etmekle Kur'ân'ı anlamış olmazsınız. Kur'ân bir bütündür. Bir tane âyeti alıp sonra bunu politik reaksiyonlarınıza dayanak edinmek doğru bir davranış değildir. Ne yazık ki birçokları bunu yapmaktadır. Yapmamız gereken Kur'ân'ı ve Peygamberimizin hayatını tam bir bütünlük içinde ele almak ve öylece yorumlamak olmalıdır. Risale-i Nur'lar bunun için uygun kaynaklardır. Müslümanlar Kur'ân'ın bizden istediği hayatı yaşadıkları zaman Amerikalılar da televizyonlarda gördükleri Müslümanlarla karşılarındaki Müslümanlar arasındaki farkı göreceklerdir. Ben bu farkı gördüm, görüyorum. Çok Müslüman tanyorum ki; her biri birbirinden harika insanlar. Tıpkı bu sempozyum için burada toplanan nur yüzlü insanlar gibi.

228 16 Ekim 2004, Söyleşi, Yeni Asya Gazetesi.

229 ABD'li Yazar ve Editör.

Sevgi ve Muhabbetullah²³⁰Prof. Dr. İbrahim Canan²³¹

O'na göre sevmeye her şeyde, düşüncede de davranışta da esas olmalıdır. Çünkü alem ve onun bir hülâsası olan insan, temelde Nur-u Muhammedî denilen muhabbetî bir asıdan yaratılmıştır. İnsanda binlerce his vardır ve hepsinin asla rücuu mümkündür ve esasen, insanın haki ki kurtuluşu da bunu gerçekleştirmesine bağlıdır. Bu hislerin gerektirdiği davranışlar iradî bir yönlendirme ile Allah'a olan sevgimizin gereği olan İlahi rıza adına yapılması halinde bütün hisler asla rücu ederek Allah sevgisinde buluşmuş, kaynaşmış olacaktır. Bedüzzaman böylesi bir imanın böylesi bir muhabbetle buluşması halinde dinin gerçek bir uygulamasının mü'minin iman etmekle zımnen Allah'la yapmış olduğu akit ve vermiş olduğu söze sadakat manasına gelen emirler uyulma ve bununun gereği amellerin yapılmasının gerçekleşeceği kanaatindedir.

Bir Ömrün Değişmez Prensibi Müsbet Hareket²³²Prof. Dr. Alâaddin Başar²³³

Diğer mücedditlerin mücahedeleri, İslâmı ana istikametinden uzaklaştırmak isteyen ve müminleri ehl-i sünnet itikadından saptırma-ya çalışan birtakım gafillere ve bedbahtlara karşı olmuştur. Bedüzzaman asrı ise çok daha farklıdır. Onun zamanında, imanın erkânına ilişilmiş, neden ve niçin yollu sorularla müminlerin kalblerine şüpheler sokulmuş, imanları tehlikeye atılmıştır. Ayrıca, küfür, dalâlet ve sefâhat birer şahs-ı manevî halinde ve dünya çapında organize edilmiş olarak imana, İslâm'a ve ahlâka musallat olmuşlardır.

İşte tarihte misli görülmemiş bu ifsat hareketlerine karşı, tebliğ ve irşad vazifesini manen yüklenen o büyük Üstad, bir yandan şüpheleri giderici ve müminlerin imanlarını taklidden tahkik seviyesine çıkarıcı

230 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman'ın Sevgi Anlayışı".

231 Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

232 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bir Ömrün Değişmez Prensibi Müsbet Hareket".

233 Atatürk Üniversitesi, İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi.

kıymetli dersler verirken, diğer yandan bu engebeli, dikenli, mayınlı ve uçurumlarla dolu yolda Müslümanların nasıl yürümeleri gerektiğini ders veren lahika mektupları kaleme almıştır.

Müsbet hareket, bu ulvî yolculuğun esası ve yürüyüş ritmidir. Bedüzzaman Hazretleri, kendisini menfi bir harekete sevk etmek için yapılan bütün işkencelere, zulümlere, oynanan bütün şeytanî oyunlara sadece acı bir tebüssümle karşılık vermiş. O'na zulmedenler de dahil olmak üzere, bütün bu beşeriyetin imanını kurtarmak için çıktığı o mukaddes yolculuğunu, itidal-i dem ile, sarsılmadan ve adavete girmeden tamamlamıştır.

...

Gönül yapmak müsbet, kalb kırmak menfi. Şefkat müsbet, öfke menfi. Sabır müsbet, isyan menfi. Affetmek müsbet, intikam menfi. İltifat müsbet, hakaret menfi. Hüsn-ü zan müsbet, su-i zan menfi...

İmanın sabit olduğu bir kalbde, güzel ahlâk ve yüksek seciyeler, bütün şubeleriyle, neşv ü nema bulacaktır. Öyle ise gerek ferdî, gerek içtimaî hayatta hangi yüksek hasletin, hangi güzel ahlâkın inkişaf etmesini istersek isteyelim, bunun yolu iman hakikatlarını kalblere tahkiki bir sûrette yerleştirmekten geçer. Bedüzzaman Hazretleri bu yolda yürümüş ve bilfiil muvaffak da olmuştur.

Asayiş Muhafaza²³⁴

Prof. Dr. Davut Aydın²³⁵

Üstad Bedüzzaman, feragatiyle, şecaatiyle, merhamet ve şefkatiyle yapmış olduğu bir asra yakın manevî mücahedesinde talebelerini fitne ve fesadı, nifak ve şikakı netice verecek, asayiş zedeleyecek her türlü hareketten büyük bir hassasiyetle uzak tutmuş ve onları Müslümanları birbirine düşürecek davranışlardan şiddetle sakındırmıştır. Zamanın idarecilerine de hayatî önem taşıyan konularda gerekli ikazı yapmaktan bigâne kalmamıştır.

234 Nisan-Haziran 2004, "Bir Mürşit ve Mübelliğ Olarak Bedüzzaman", Yeni Ümit Dergisi sayı: 64

235 Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Bedüzzaman'ın bu irşad metodunu, geçmiş asırlarda gelen büyük zatlarda da müşahede etmekteyiz. Meselâ, İmam-ı Rabbanî, İmam-ı A'zâm Ebû Hanîfe ve Ahmed ibn Hanbel gibi zatlar hapse atıldıkları, nice zulümlere, işkencelere maruz kaldıkları halde, müsbet hareketi elden bırakmamışlardır. Bu büyük zatlar; “Yeryüzü düzeltildikten sonra onda bozgunculuk yapmayın.” (A'raf, 7/56), “Allah bozguncuları sevmez.” (Mâide, 5/64), “İslâh et, bozguncuların yoluna uyma.” (A'râf, 7/142) gibi Kur'ân'ın emirlerini hayatlarında tatbîk etmişlerdir.

Nifak ve tefrikaya düşerek parçalanan bir milletin asla payidar olmayacağına inanan Bedüzzaman, asayişin muhafazasına büyük ehemmiyet vermiştir. Risâle-i Nûr'da bunu defalarca dikkat nazarlarına arz etmiştir. Bunlardan birkaç misal:

İman ilminden ibaret olan Risâle-i Nûr eczaları, emniyet ve asayiş-i temin ve tesis ederler. Evet, güzel seciyelerin ve iyi hasletlerin menşei ve membaı olan iman elbette emniyeti bozmaz, temin eder. İman-sızlıktır ki, seciyesizliği ile emniyeti ihlâl eder. (Tarihçe-i Hayat, 198).

Madem îman hizmetinde ihlâs-ı etemle, anarşiliği durdurmakla, âsâyiş-i muhafaza etmekle sabır ve tahammül gerekir. Ben de bunun için rahatımı, haysiyetimi feda ediyorum. Onları da helâl ediyorum. (Şualar, 200).

Fikirlerin ve vicdanların kûsûfa tutulduğu şu sırada Bedüzzaman, İslâm âleminde yeni bir irşâd ve tebliğ hareketi başlatmış ve Risâle-i Nûr külliyatıyla büyük bir tecdîd hareketini başarmış, ilim ve hikmet üzerine müesses bir İslâm mektebi kurmuştur. Bir makale çerçevesi içerisinde sadece bazı özelliklerini sayabildiğimiz Bedüzzaman, günümüzün tebliğ ve irşad vazifesinde bulunanlarına üsve-i hasenedir.

Modern Çağda Cihad²³⁶

Mary Weld (Şükran Vahide)²³⁷

Bedüzzaman giriştiği bu mücadeleyi “manevî cihad” ve “müsbet hareket” diye isimlendirmiştir ki, buna “maddî-olmayan cihad,” “söz

236 24–26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Modern Çağda Cihad: Bedüzzaman Said Nursî'nin Cihad Yorumu”

237 Araştırmacı-Yazar, Risale-i Nurlar'ın İngilizce Mütercimî.

ile cihad” gibi ifadelerle de tanımlamak mümkündür. Hadiseler bu cihadın ne denli muvafık olduğunu isbatlamıştır. Böylece, yalnız imanın tecdidini gerçekleştirmekle kalınmamış; onun sürekli biçimde yayılması ve güç kazanması da başarılmıştır. Öyle ki, bu mücadelenin başlamasından yirmi yıl sonra, 1940 sonlarında, Bedüzzaman Risale-i Nur’un “küfrün belini kırdığı”nı ve “dinsizliği zâr ü zeber ettiği”ni iddia edebilmiştir.

...

Bedüzzaman Said Nursî, bu asrın ilk on yıllarında Eski Said olarak, şu çağda “Allah yolunda” ve “ilâ-yı Kelimetullah” için cihadın sınırlarını çizmesi gereken genel prensipleri formüle etmiştir. Ve hayatı boyunca bu prensiplere sarılmıştır. Bununla birlikte “manevî cihad” ve “müsbet hareket” prensiplerini tam anlamıyla geliştirmesi, Kur’ân’ı “yegâne müşîd”i olarak alıp yalnız ona dayanmasıyla karakterize edilen Yeni Said döneminde gerçekleşmiştir. Bedüzzaman bu prensipleri hiçbir zaman bir manifesto şeklinde ortaya koymamış, daha ziyade şartlar gerektirdiğinde onları talebelerine açıklamıştır. Bu yüzden, şartlar değiştiğinde ve Bedüzzaman’ın otuzüç yıllık sürgün ve esareti hafiflediğinde, bu cihadın yavaş yavaş inkişaf ettiğini görürüz. Benim görüşümce, bu, onun fikirlerini değişen olaylara uydurmak için tashih ve tâdil etmekten ziyade, olayların alacağı şekli önceden sezinleyerek bu manevî cihad metodunu ve tarzını belirlemiş olduğunu; ve daha sonra, olayların aldığı seyre göre bu tarz ve metodu açıklayıp şerhetmiş, talebelerine ve sâir insanlara buna göre yol göstermiş bulunduğunu gösterir. Ve bundan da öte, *onun, olayların seyrini görüp tahlil ederek geleceği sezinleyerek “manevî cihad”ı ve “müsbet hareket”i formüle ettiğinden, ölümünden sonra bu cihadın sürdürülmesi için yol gösterici esaslar bıraktığını da söyleyebiliriz. Vefatından sonraki otuz beş yılda Risale-i Nur hareketinin muazzam bir şekilde inkişafı ve dünya çapındaki başarıları bu noktadaki isabetin isbatıdır.*

Bedüzzaman’ın cihadı “manevî cihad” ve “müsbet hareket” muvacesinde formüle etme niyeti, bu asırda İslâm’a ve gerçekte insanlığa yönelik en büyük tehlikeyi arzettiğini düşündüğü materyalist Batı felsefesine karşı koymak; ve imanı tecdid edip İslâm’ı inanan kitleler, hususan “felsefe”ye maruz kalmış bulunanlar için muvâfik ve anlamlı

kılarak İslâm dünyasının tam olarak yeniden ihya ve inşasının ve de İslâm medeniyetinin yeniden teşekkülünün temellerini atmak içindi. Müslümanların imanını kurtarmanın yanısıra, böylesi bir cihad Batıdaki çok sayıda insanı hak din olan İslâm'a çekecekti.

...

Modern çağda hak ve bâtil arasındaki mücadele bir kuvvet mücadelesi olmaktan ziyade ideolojik ve kültürel bir mücadele halini aldığından, Bedüzzaman'ın manevî cihad "silahları," iman hakikatlerinin mantıkî delilleri, isbat ve ikna idi. Ki bunlar, bir tarafta materyalist felsefenin temelleri olan tabiat ve sebep-sonuç ilişkisini Kur'an'ın elmas kılıncıyla keser ve onların yol açtığı şüpheleri giderirken, diğer tarafta insana "iman-ı tahkiki"yi kazandırmaktaydı. Doğrudan doğruya Kur'an'dan ilham alan ve onun haşmetini yansıtan bu hakikat mesleği bu asrın hususan bilimsel gelişmeler sayesinde intibaha gelmiş, uyanmış insanın ihtiyaçlarına cevap verir, ve gerçek takva ve İslâm ahlâkını geliştirecek temeli teşkil eder.

Bedüzzaman Türkiye Cumhuriyetinin ilk on yıllarının zor şartları altında "manevî cihad" ve "müsbet hareket" prensiplerini geliştirdiği halde, bir tarafta hak ile bâtil arasındaki mücadelenin modern çağdaki asıl mahiyetini berrak hale getirerek ve bunu Kur'an ve "felsefe" muvacehesinde açıklayarak, ve de ilkinin müdafaa, ikincisine karşı ise mücadele için elverişli araçlar ve usuller temin ederek; öte tarafta, toplumdaki, bu "felsefe"yi temsil eden güçlerin sebebiyet verdiği bozulma ve tefessühün müsbet bir şekilde "tamir ve tedavisi" lüzumunu vurgulayarak, bizatihî içinde bulunduğu zaman ve mekânın çok ötesine dek uzanan bir cihadın temellerini atıyordu. Gerçekte Bedüzzaman, Müslümanların istikbaldeki birlik ve ittihadı için sağlam bir temel temin eden bu müsbet tecdid metodunun tüm İslâm âlemince benimseneceği ümidinde olmuştur.

BEDİÜZZAMAN ve KÜRESELLEŞME

Küreselleşmenin Erken Teşhisi ve Anlama Cehdi²³⁸

Oliver Leeman²³⁹

Nursî'nin düşüncesine göre global kültürü karakterize eden prensipler, ateizm ve materyalizmdir. İddia edebilirim ki, burada onun görüşünde enteresan bir nokta bulunmaktadır. Son yüzyılda olduğu gibi, globalizasyon materyalist olmasalar bile, en azından kültürler üzerine materyalist fikirlerin empoze edilmesi olmuştur.

Globalizasyondan sonra da inançlar devam etmektedir; ama bu tamamen değişime uğrayan bir kapsam içerisinde olmakta, o inanç ve uygulamalardan artık insanların hayatlarında bir meta bulunmamaktadır. Burada gizlenmekte olan, aslında Allah'a olan inanç yoksunluğudur. Kâinattaki tüm oluşumların sebebinin, bilimsel prensipleri dünyanın işlevini buna uygun olarak devam ettirdiği gibi bir kuru inanç Allah inancıyla yer değiştirmiştir.

...

İslâm'ın globalizasyon güçlerine karşı koymadaki kabiliyetinden Nursî emindir ve öyle ki kendisi bugün yaşıyor olsa idi İslâm'ın bugün global olarak pek çok geniş kitlelere kendisini takdimde oynadığı rolü

---

238 9 Eylül 2002, Zaman Gazetesi.

239 ABD, Kentucky Üniversitesi Öğretim Üyesi.

memnuniyetle kabul edebilecekti. Esasen, postmodernitenin kültürü, İslâm'ın kendi üniversal ve şümüllü mesajı itibarıyla, tamamen uyumlu bulunmaktadır ve Nursî görecektir ki, globalizasyon İslâm dünyasına problemler yerine çok daha fazla imkânlar tanımaktadır.

...

Benim için Said-i Nursî'nin en ilginç yönü, küreselleşme sürecini fark ettiği an, küreselleşmenin gücüyle çatışmaktan ziyade, onu anlamaya ve alternatif bir cevap geliştirmeye yönelmesidir. Onun eserlerini özgün yapan nitelik, müminlerin çağın empoze ettikleri gerçeklerle çatışmadan, nasıl Müslüman kalınacağı noktasında tutarlı bir tavır ortaya koymasındır. Bence bu çok önemlidir. Zira Nursî'ye göre globalizasyonun tehlikesi insanların yalnızca Batılılar gibi yaşamasını teşvik etmek değildir. Ona göre global kültürü karakterize eden prensipler ateizm ve materyalizmdir.

(Onun bu görüşü) Önemli ölçüde doğru. Çünkü globalizasyon en azından kültürler üzerine materyalist fikirleri empoze etmeye çalışmıştır. Ne var ki Nursî, İslâm'ın küresel güçlere karşı koymadaki kabiliyetinden emindir. Ve öyle ki kendisi bugün yaşıyor olsaydı, İslâm'ın global olarak çok geniş kitlelere kendisini takdimde oynadığı müspet rolü memnuniyetle görebilecekti. Esasen postmodernitenin kültürü, İslâm'ın kendi üniversal ve şümüllü mesajı itibarıyla tamamen uyumlu bulunmaktadır. Nursî, globalizasyonun İslâm dünyasına problemler yerine çok daha fazla imkan ve fırsatlar sağlayacağı inancındadır.

Küreselleşmenin Erken Teşhisi ve Çözüm Arayışı²⁴⁰

Prof. Dr. Thomas Michel²⁴¹

Said-i Nursî küreselleşme sürecini ilk fark eden düşünürlerden birisidir. O, siyasi, ekonomik ve politik olarak dünyanın gittikçe küçüldüğünü ve her şeyin birbirine bağlandığını çok erken bir dönemde fark etmiştir. Bundan dolayı Risale-i Nur adlı eserlerinde, inanan Müslümanların bu

240 9 Eylül 2002, Nuriye Akman'la Söyleşi, Zaman Gazetesi, "Said Nursî Küreselleşmeyi Erken Fark Etti, Evrensel Bir Dille Konuştu".

241 Vatikan Dinlerarası Diyalog Merkezi.

birbirine entegre olan dünyada nasıl bir tavır geliştirmesi konusunda bir proje ortaya koydu. Said-i Nursî, hakkaniyet, adalet, uzlaşma ve dayanışmadan yığırlan bir etiği önerir. Ona göre seküler felsefeye dayalı etik sistemler, Kur'an'ın beyan ettiği bu moral değerlere ulaşamıyor. Çünkü materyalist görüşler, insanın zaafını dikkate almıyor. Eğer bir etik sistem, insanların ne istediğini bildiği ve istediklerine ulaşmak için daimi gayret gösterdiğini varsayıyorsa, hata eder. Öfke, utangaçlık, bencillik, tembellik ve cehalet gibi nedenlerle insanlar çoğu zaman kendi faydasına olan bir şeyin aksini yapıyor. Said-i Nursî'ye göre insanın sadece çalışarak kemale erişebileceğini iddia eden felsefi etik sistemler kendini kandırmaktadır.

Küreselleşmenin Kölesi Değil Efendisi Olmak²⁴²

Prof. Dr. Hassan Ahmed İbrahim²⁴³

Bedüzzaman Said Nursî Küreselleşmeye tanıklık edecek ve tecrübe edecek kadar uzun yaşamamış olmakla birlikte, Risalelerinin yakından incelenmesi bizim çok ihtiyaç duyduğumuz Küreselleşmenin kötülüklerine karşı insanlığı koruyacak etiksel boyut arayışında çok yardımcı olabilir.

...

Risalelerin birçok yerinde Nursî dinin mutlak önemini ve kâinatın şeriksiz Yaratıcısı olan Cenâb-ı Hakk'ın üstünlüğünü vurgulamaktadır. Risaleler bu kâinatın "çılgın" insanlarını "kendilerine gelmeye" davet etmekte ve bu "vahşilikten" onları kurtarıp onlara huzur verecek tek kaynağın "evsaf-ı celâl ve cemâle, nihayetsiz kudret ve hikmete mâlik bir" Allah olduğuna inanmaktadır.

...

Birçok geleneksel Müslüman âlim ve eylemcinin aksine, Nursî kâfir ülkelerin güç yoluyla Müslümanlaştırılması gerektiği gerekçesiyle tanınmaması ya da boykot edilmesini istememiştir. Ayrıca Müslümanların gayrimüslim ülkelerde yaşamamasını emreden herhangi bir doktriner kanıt da görmemiştir. Türk yurttaşları ve aynı zamanda Avrupa

242 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, "Küreselleşme: Risale-i Nur'un Işığında Bir Etik Boyut Arayışı".

243 Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi Tarih ve Medeniyet Departmanı Dekanı.

ve Kuzey Amerika’da yaşayan milyonlarca Müslüman onun “Gurbet Modeli”nde Batı’da karşılaştıkları üç ana soruna; yani ait olma, kimlik ve vatandaşlık sorunlarına etkin bir cevap ve derin yabancılaşma ve uzaklaşma hissini yenmek için bir teşvik bulmaktadır. *Onun gurbeti fethetme reçetesi; iman, tevekkül ve sabır yoluyla ve İslâmî kimlik ve değerler hazinesinin korunmasıdır.*

Küreselleşme akımı nedeniyle insanlar cüzdanelerini şişirmenin ötesinde hiçbir şeyi düşünmek için zamana ve ilgiye sahip değiller. Ancak şimdi bu hızla para kazanma dürtüsünün dünyayı mutluluk ve huzura götürmediği –ve götürmeyeceği- açıkça görülmektedir. Bunu başarmak için yalnızca teknik bilgi ve beceri yetmez, aynı zamanda yaygın ağgözlülük ve bireyciliği kontrol altına alacak bir ahlâk sisteminin de ilave edilmesi gerekir. Küreselleşmenin iki ana kötülüğünü ele almak suretiyle aydın Müslüman müceddid Bedüzzaman Said Nursî’nin *Risale-i Nuru Küreselleşme sürecinin mevcut eğilimi olan maddenin ruha egemen olma eğilimini kontrol altına almak için, hayatı önem taşıyan ve acilen gerek duyulan ahlâkî boyutu formüle etmekte hayli mesafe kat etmektedir. Böylelikle insanlar Küreselleşmenin hizmetinde olmayacak, Küreselleşme insanlığın hizmetinde olacaktır.* Bu arada, Nursî’nin entelektüel mirası Müslümanları Sanayi Devrimi ve Sanayi Çağı boyunca düştükleri hatayı tekrarlamaktan, yani bilimsel bilgiyi ihmal ve sıklıkla reddetmekten kaçınmaya, aksine Küreselleşmenin ana motoru olan bilgi teknolojisini hararetle öğrenmeye çağırılmaktadır. Aksi halde Müslümanlar bir kez daha 7. yüzyıl ile 21. yüzyıl arasında geri kalmalarına neden olan tarihsel arafa girecekler ve Küreselleşme makineleri tarafından yutulmalarını kolaylaştıracaklardır.

Küreselleşme ve Milletlerin Hastalıkları²⁴⁴

Prof. Dr. Ammâr Cidal²⁴⁵

Milletler içtimai ve siyasi hayatlarında sıdkın ölmesi sebebiyle ortaya çıkan umutsuzluk hayatını fırsat bilen hakim fikirlerin istilasıyla, mü-

244 22–24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, “Bedüzzaman Said Nursî’nin Düşüncesinde İncelemeler”.

245 A.Cidal,Cezayir Üniversitesi, İslam İlimleri Fakültesi öğretim üyesidir.

minleri birbirine bağlayan nurani bağları bilmemenin etkisiyle aralarına sızan düşmanlık sevgisiyle, buna ek olarak istibdatın yayılması, gayreti şahsi menfaate hasretmekten beslenen çeşitli bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşmasıyla hasta olmaktadır. Bediüzzaman bunların tehlikesini ve tedavi yollarını açıklamıştır. Tedavinin özü Kur'ân-ı Kerim eczanesinden istifadeyle istinat noktasını keşfetmektir. Onu keşfetmek ve ona dayanmakla, sadece küreselleşmeyi değil bütün dünyayı hareket ettirebilirsin. Ayrıca ne kadar güçlü ve sesi yüksek olursa olsun küreselleşme seni korutamaz. Çünkü o yok olucu insan ise kalıcıdır. *Yeis, cehalet, adavet ve şahsi menfaat ayrıca istibdata dayalı olması sebebiyle o, yok oluş tohumlarını içinde barındırmaktadır.* Oysa bu (istibdat) şerefli kişilerin iğrendiği ve bütün varlığıyla reddettiği bir şeydir. İşte bunlar milletlerin hastalıkları. Milletler hastalıklarını uzaklaştırmaya meyillidir. *Bize düşen ise Bediüzzaman Said Nursî'nin (r.a.) çizmiş olduğu plan uyarınca milletlere bu hastalıklarını uzaklaştırmada yardımcı olmaktır.*

Günümüzün Problemlerine Erken Teşhis ve Çözüm Teklifi²⁴⁶

Prof. Dr. Muhammed Abdunnebi²⁴⁷

Risaleleri okuyan bir kimse hedeflenen hizmeti görür, bir din alimi olarak mesuliyetini bilir ve takdir eder: “Fakat ilim itibarıyla insanlara dahi bir menfaat dokundurmak için şer'an hizmete mükellef olduğumdan, hizmet etmek isterim. Lâkin o hizmet, ya hayat-ı içtimaiye ve dünyeviyeye ait olacak. O ise elimden gelmez. Hem fırtınalı bir zamanda sağlam hizmet edilmez. Onun için, o ciheti bırakıp, en mühim, en lüzumlu, en selâmetli olan, imana hizmet cihetini tercih ettim.”

Said Nursî kendisini ve de hizmetlerini değerlendirirken gayet mütevazı davranır. Gücünün veya arzusunun fevkinde bir rolü akla getirebilecek bir şeyi ne ima eder ne de sarahatle ifade eder. Kendi adına kazanmış olduğu imanî hakikatlere ulaak ve tecrübe etmiş olduğu manevî ilaçları başkalarına ulaştırmakla kani olmuştur: “Kendi nefsi-

246 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu, “Bediüzzaman ve Küreselleşme Etkilerine Karşı Durma”.

247 M. Abdünnebi, Cezayir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi.

kazandığım hakaik-i imanîyeyi ve nefsimde tecrübe ettiğim mânevî ilâçları, sâir insanların eline geçmek için, o kapıyı açık bırakıyorum. Belki Cenâb-ı Hak bu hizmeti [neredeyse bu basit hizmeti, diyecektir] kabul eder ve eski günahıma kefaret yapar”.

...

Bedüzzaman kendi çağında bu günün problemlerine çözümler sunuyordu, demek yanlış olmaz. Bu söz belki onun samimi bir bağlılığı için, onun faziletlerini ve güzellikleri dışında bir şey göremeyen bir kimse için tekrar ededurduğu şık bir ifade olarak değerlendirilebilir. Ancak Said Nursî'nin risalelerdeki sözlerini nasıl görmezlikten gelebiliriz. *Said Nursî birçok risalesinde bugünün krizlerini önceden haber vermekte, bunlara karşı, Kur'ân-ı Kerim'in hidayet gerçeğinden, günü ve yarını değerlendiren düşüncelerle çözümler sunmaktadır.*

...

Ancak şu bir gerçektir ki, ortaya koymuş olduğu ve bizzat tatbik ettiği örnek, dillendirmiş olduğu gerçekler fert, gurup ve devlet bazında tamamen kavranıp hayata geçirilebilse birçok bela ve musibetin üstesinden gelmek mümkün olurdu. Yalnız unutmamak gerekir ki, bütün bunlardan da önemlisi Said Nursî ortaya koymuş olduğu çözümler farazi bir metodun alt başlıklarıdır. Bunlarla Said Nursî yaşamış olduğu medeniyetin olumsuz yönlerine karşı koymaya çalışmıştır. *Öyle inanıyorum ki, onun koymuş olduğu düsturlar iman ve amel gücü ile tatbik edilecek olursa, kendisinden sonraki asırlar için de küreselleşmenin olumsuz yönlerine karşı koruyucu bir zırhtır. Ve ben Said Nursî tekrar hayata gelse bu gün de, dün yaptığından farklı bir şey yapacağını düşünmüyorum.*

Düşünce Terörünün Islah Edilmesi²⁴⁸

Prof. Dr. Ziyad Halil Muhammed Ed-Değamin²⁴⁹

Bediuzzaman'ın kaleme almış olduğu risaleleri okuyanlar, bu risalelerin hedeflerinin küreselleşmeye karşı sabit durmayı ifade etmek

248 22-24 Eylül 2002, İstanbul 6. Uluslararası Bedüzzaman Sempozyumu, “Bediuzzaman'ın Düşüncesinde Küreselleşme Ahlâkı ve Buna Karşı Durmanın Yolu”.

249 Ürdün Al-i Beyt Üniversitesi Kanun ve Fıkıh Bölümü Dekanı.

üzere şekillendiğini anlarlar. Hatta bu küreselleşmenin hatalarını ve açıklarını beyan ederek karşısında da durmuştur:

“Medeniyet-i hâzıranın hedef-i kastı, fazilet bedeline hasis bir menfaattir. Menfaatin şe'nidir tezâhum ve tehâsum. Bundan çıkar cina-yet... Cazibedar hizmeti hevâ, hevesi teşci, teshil; hevesâtı, arzuları tatmin. O hevâ, hem heves, şe'ni budur daima: İnsanı memsuh eder, sîreti değiştirir. Mânevî meshediyor; değişir insaniyet.”

...

Fethullah Gülen'in de vurguladığı gibi, Bediuzzaman ele alınması gereken en önemli problemi ilhattan kaynaklanan fikir anarşisi olarak görmektedir. Bu nedenle de hayatının tamamını günümüz insanına bu hastalığı tedavi etmenin gerekliliğine anlatarak geçirmiştir...

Bilimin ve felsefenin insanları imansızlığa sevk ettiği bir dönemde hayatını geçirdi. Körpe dimağların komünizm ile yıkandığı bir çağda, öyle bir dönemdeki bu tür olumsuzluklara karşı duranların bir şehirden diğerine sürgün edildiği, hicrete zorlandığı bir devirde yaşadı. Hepsinden de garip olan bütün bu olumsuzlukların medeniyet ve çağdaşlık adına yapılıyor olmasıydı. Kavramlar alt üst olmuş, anarşik hareketler taşıdığı büyü ve cazibe sayesinde her tarafa yayılır hale gelmişti.

...

Bediuzzaman'ın medeniyete, çağdaşlığa ve terakkîye karşı olduğu düşünülmemelidir. Risalelerde bu medeniyetin ve terakkîyatın önemi-ne sıklıkla değinmekte, beşeriyete temin etmiş olduğu saadete işaret etmektedir. Bir yandan medeniyet-i hâzıranın kötülüklerini eleştirmekte, eksikliklerini açıklamakta, insanlığın başına açtığı felaketlerden bahsetmekte, diğer yandan da radyo, şimendifer, uçak vb. maddî gelişmelerini de taktir etmektedir.

...

Küreselleşme tehlikesi Nursî'den sonra ortaya çıkmış olmasına rağmen, Risale-i Nurları ümmetin karşı karşıya olduğu küreselleşme tehlikesine karşı yazılmış eserler olarak takdim etsem de bu yerinde bir tespit olur.

Müsbet Küreselleşme²⁵⁰Prof. Dr. Yunus A. Çengel²⁵¹

Küreselleşme bazı endişeleri beraberinde getirmiştir. Kuvvetlilerin zayıfları ezeceği, hatta yutacağı, küreselleşmenin sadece güçlülere yarar sağlayacağı korkusu vardır. Bedüzzaman, Risale-i Nur'da, dünyada gerçek barış ve huzuru sağlayacak müsbet bir küreselleşmenin esaslarının iman ve İslâm'da mevcut olduğunu ifade etmektedir. Böyle bir medeniyetin dayanak noktası adalet ve huzuru sağlayan "hak", hedefi muhabbet ve cazibeyi netice veren "fazilet", temel prensibi birlik ve dayanışmayı sağlayan "yardımlaşma", gayesi "insan olarak yücelmek" ve neticesi de "iki cihanın saadeti"dir.

---

250 Moral Dünyası Dergisi, sayı 17:4, s.10

251 Nevada Üniversitesi, ABD.

DİYALOG ve BARIŞ ÜZERİNE

Ateizme Karşı Ortak Hareket²⁵²

Prof. Dr. Ursula Spuler²⁵³

Hıristiyan-İslâm diyalogu için, temel şartlardan birisi de, Risale-i Nur noktasından baktığımızda, her şeyden önce her iki dinin ortak noktaları ortaya çıkar. İşte bu ortak noktalar, İslâmın ve Hıristiyanlığın bütün dünyada ateizme, materyalizme ve komünizme karşı ortak hareket etmeleri imkânını vermektedir. Said Nursî bu âyetleri günümüz şartlarına göre tefsir etmiş ve istikbalde kullanılabilecek hale getirmiştir. Onun, Kur'ân'ın nurunu kendi hayat şartlarında tatbik etmesi nümune-i imtisaldır ve örnek teşkil etmektedir.

Müslüman-Hıristiyan Diyalogu²⁵⁴

Prof. Dr. Thomas Michel S.J.²⁵⁵

Bir Hıristiyan mü'min olarak Said Nursî'nin ciltler dolusu eserlerini okurken, onlarda, iç dünyamda hemencecik ma'kes bulan birçok

---

252 27-29 Eylül 1992, İstanbul 2. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Hıristiyan-İslâm Diyalogu".

253 Almanya Marburg Üniversitesi.

254 20-22 Eylül 1998, İstanbul 4. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Bedüzzaman Said Nursî'nin Düşüncesinde Müslüman-Hıristiyan Diyalogu ve İşbirliği".

255 Roma Dinler Arası Diyalog için Cizvit Sekreteryası Genel Sekreteri.

bakış açısı ve tavır buluyorum. Bu kendini Allah'a adanmış Müslüman düşünürün yazılarında kendi Bir ve Tek Allah inancım ile çakışan o kadar çok nokta keşfettim ki, doğrusu onu şahsen tanımış olmak isterdim tâ ki, birçok noktada doğrudan ona sorular yöneltip, verdiği cevaplardan istifade edebileyim.

Said Nursî, yaşadığı yıllar boyunca, hatta -Birinci Dünya Savaşı ve onu takip eden yıllar gibi- Hıristiyanlar ile Müslümanlar arasında büyük gerilimlerin yaşandığı anlarda, Müslüman-Hıristiyan diyalogu meselesi üzerine kafa yormuş ufuk açıcı bir düşünürdü. Onun bu konudaki görüşleri bizlerin kendi tefekkürümüz açısından da geçerlilik arz etmektedir ve kendisinin konuyla ilgili görüşlerinin çoğu, hepsi de Allah'ın birliğine inanan Müslüman ve -ümit ederim- Hıristiyan cemaatleri içerisinde ancak şimdi bereketli meyveler verme noktasına gelmiş bulunmaktadır.

Said Nursî, Müslüman-Hıristiyan diyalogu ve işbirliği üzerine orijinal ve insanı üzerinde düşünmeye sevkeden görüşler sunar. Onun merkezî tezi, Müslümanlar ile Hıristiyanların beraberce, Allah'ın planına göre, beşerî izzet, adalet ve dostluğun esas olacağı gerçek bir medeniyet inşa edebilecekleridir. Bu, Müslümanlar ve Hıristiyanlar birbirleriyle ilişkilerini sevgi üzerinde temellendirmenin yollarını arar ve bulurlar ise, mümkün olacaktır. Said Nursî, meşhur Hutbe-i Şâmiye'sinde, medeniyetin üzerinde inşa olunacağı dördüncü kelimenin muhabbet (sevgi) olduğunu söyler. "Muhabbete en lâıyk şey muhabbettir, ve husumete en lâıyk sıfat husumettir. Yani hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi temin eden ve saadete sevk eden muhabbet ve sevmek sıfatı en ziyade sevlmeye ve muhabbete lâıyktır." "Husumet ve adavetin vakti bitti" hükmüne ulaşmıştır.

Bu sevgi çağrısı, kişinin kendi dinî cemaatinin sınırları etrafında bile, bugün hâlâ geçerli gibi gözüküyor. Nitekim, Said Nursî'nin Şam'da meşhur hutbesini verdiği 1911 yılından beri dünyamızda vukua gelen olaylar, bu mesajın önemini açıkça göstermiştir: İki Dünya Savaşı, Hindistan ve Pakistan arasındaki çatışmalar, Ruanda ve Burundi'deki katliamlar, Filistin halkının yerinden yurdundan edilmesi,

önce Bosna'nın ve şimdi de muhtemelen Kosova'nın mahvedilmesi, ve dünya çevresindeki böylesi başka birçok kanlı çatışma, bize, kardeşin kardeşi kırdığı bu tahribata karşı yegâne çözümün sevgi olduğunu hatırlatır. Dünya Müslümanların ve Hıristiyanların Vedûd ve Rahîm bir Rabbe iman temeline dayanan iki mü'minler cemaati olarak, öfke ve savaşa karşı ilâhî alternatif olarak sevginin yolunu göstermesini hâlâ daha bekliyor.

Hakiki İseviler²⁵⁶

Prof. Dr. Thomas Michel J.²⁵⁷

Bir Hristiyan olarak bu hutbeyi (Hutbe-i Şâmiye) okuduğumda müslümanları hristiyanlara karşı kışkırtıcı herhangi bir niyet görmemekteyim. Onun Risale-i Nur'daki diğer ifadelerinde de gerçek hristiyanlarla bir kavgasının olmadığı, bilakis onları İlahi emirlere uygun olarak yaşama arayışında olan Allah'a inanmış kimseler olarak değerlendirdiği açıktır. O günümüz dünyasında müslüman ve hristiyanların Allah'a imandan kaynaklanan değerlere ortak olarak şahitlik ettikleri görüşündedir. Bana göre Said Nursî'nin müslüman toplulukların zayıf yönleri hakkında yapmış olduğu çalışmalar kendi toplumlarını değerlendirmeleri itibariyle Hristiyanlar tarafından da faydalı bir şekilde kullanılabilir.

Nebevi Metottan Yansımalar²⁵⁸

Dr. Vehbi Karakaş²⁵⁹

İslâm'ı anlatmakta ve yaşamakta Hz. Peygamber'i (s.a.s.) örnek alan önemli şahsiyetlerden biri de hiç şüphe yok ki çağın düşünürü

256 24-26 Eylül 2000, İstanbul 5. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu. "Said Nursî'nin Hutbe-i Şâmiye'si".

257 Roma Dinler Arası Diyalog için Cizvit Sekreteryası Genel Sekreteri.

258 3-5 Ekim 2004, İstanbul 7. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Barışı Tesis Etmede Nebevi Metottan Bedüzzaman'a Yansımalar".

259 Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Bedüzzaman Said Nursî'dir. Kur'ân-ı Kerim, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) uymayı, Allah'ı sevmek; ona itaati de, Allah'a itaat saymıştır. Çünkü o, Allah ahlâkıyla ahlâklıydı. Aişe Validemiz de, "Onun ahlâkı Kur'ân'dı" derken, bunu kast ediyordu. Bu sebepten dolayıdır ki Hz. Peygamber (s.a.s.), Allah'ın övgüsüne mazhar olmuş ve insanlık âlemi için uyulması gereken mükemmel bir örnek gösterilmiştir. Hz. Peygamber'i "Habibullah-Allah'ın Sevgilisi" makamına oturtan, kâinatın efendisi, âlemlerin rahmeti, varlığın özü ve özeti haline getiren de onun bu ahlâkıydı.

Tarih boyu, ümmetinden onu örnek alan, onun izinde yürüyen ve onun sünnetini ihya etmeyi hayatının gayesi haline getiren âlimler de, saygınlaşmış, hem Hak ve hem de halk tarafından sevilmiştir. İşte çağımızda o mümtaz şahsiyetlerden biri de Bedüzzaman Said Nursî'dir. Nursî'yi milyonların sevgilisi haline getiren en önemli sebep, Resulullah'ın takipçisi olması, ona uyup, onun usûlünü ve üslûbunu örnek alması, Kur'ân'ın ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu asra bakan cephesi olarak Kâinat Kitabını okuyup tercüme etmesi ve Nur Külliyyatı halinde, bir ilim ve tefekkür hazinesi olarak insanlığın istifadesine sunmasıdır.

...

Hz. Peygamber'den (s.a.s.) on dört asır sonra çağımıza düşmüş, Hz. Peygamber'in bir nuru ve dellalı olan Bedüzzaman Nur Risalelerinden bir kısmını Japonya'ya, bir kısmını da (Zülfikar) papaya göndermiş, diyalog yollarını aramış, onları tanışmaya, barışmaya ve İslâm'da buluşmaya davet etmiş, böylece Hz. Peygamber'in (s.a.s.) çok önemli bir sünnetini ihya etmiştir.

Eğer barış için uzanan bu eller, gösterilen bu gayretler zamanında dünyayı yönetenler tarafından hüsn-ü kabul görse ve takdir edilebilseydi bugün dünyamız böğründen kan kaybetmeyecekti. Eğer zalim dünya ve zalimleri seyreden dünya çabuk aklını başına almazsa mazlumların akan kanı tufana dönüşecek, belki de koca dünya bu kan tufanının içinde boğulacaktır. Bu sebeple biz, Nursî ve onun barış misyonunu, anarşi ve terörle boğuşan dünyamız ve özellikle güzel Türkiye'miz için bir kazanç görüyoruz. Umarım dünya ve Türkiye bu olumlu sese kulak verir ve umarım bu kazancın değerini bilir.

Nefret ve Şiddete Karşı Tavır²⁶⁰

Dr. Mustafa Ulusoy²⁶¹

Said Nursî'nin birincil ve önemli eylemi “*ontolojik eylemlilik*” adını verdiğim eylem türüdür. Varoluşun her hali bir eylem halidir. Kendisine müteceviz davranıldığında ve başka tür durumlarda hissettiği acizlik halini “Hâlık-ı hayatın kudret ve kuvvetine ve gına ve rahmetine âyinedarlık” olarak benimser. *Nursî'nin “ontolojik eylem”i başka bütün eylemlerinin biçimini belirlemiştir.*

“Ontolojik eylemlilik”ten sonra Said Nursî'nin en önemli eylemi, Risale-i Nur'dur. “Netice-i hayatım ve sebep-i saadetim ve vazife-i fitratım” diyerek kendi varoluşu ile ilişkisini kurduğu Risale-Nur, Said Nursî'nin hayatının her koşulunda odaklandığı bir eylem türü olmuştur. Nursî, “Ben kusurlarımla beraber bu milletin saadetine ve imanının kurtulmasına hayatımı vakfettim. Ve milyonlarla kahraman başlaların feda oldukları bir hakikate, yani Kur’ân hakikatine benim başım dahi feda olsun diye bütün kuvvetimle Risale-i Nur’la çalıştım. Bütün zalimâne taziplere karşı tevfik-i İlahî ile dayandım, geri çekilmedim” diyerek Kur’ân hakikatlerine hizmeti ile eylemciliğini göstermiştir.

“Ontolojik eylemlilik”le irtibatını koparmadan odaklandığı iman hizmeti, Said Nursî’yi başkalarının tecavüzleri ile zihinsel meşguliyet ve bu meşguliyetle bu tecavüzlerin bilinçdışı olarak içselleştirilmesi ve içselleştirmenin tecavüz edene bağımlılık edici etkisine yakalanma durumundan azade kılmıştır. O, “Madem onlar divanelikleriyle bizim muazzam mes’elelerimize tenezzül edip karışmıyorlar; biz, neden kudsî vazifemizin zararına onların küçük mes’elelerini merakla takip ediyoruz.” diyerek, sadece yapılan tecavüzleri değil, ontolojik eylemliliğe aykırı her tür zihinsel meşguliyetten uzak durmuş; “Başkasının dalâleti sizin hidayetinize zarar vermez.” âyetinin hakikatine sığınarak “Biz de bütün kuvvetimiz ve merakımızla vaktimizi kudsî vazifeye hasretmeliyiz. Onun haricindekileri malayani bilip, vaktimizi zayi etmemeliyiz.” demiş; ve “*Şahsıma karşı olan zulümlere, sıkıntılara al-*

260 3-5 Ekim 2004, İstanbul 7. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “Nursî'nin Nefret ve Şiddete Karşı Tavır”.

261 Psikoterapist.

dırmıyorum ve ehemmiyet vermiyorum. Meraka değmiyor diyorum ve dünyaya karışmıyorum.” biçiminde bir eylemlilik planı dahilinde yaşamıştır.

Risale-i Nur’un en önemli özelliğinden biri olan şefkati dengeli bir şekilde yaşayan Said Nursî, kendisine yapılanlar karşısında tavrını net bir şekilde “Biz tecavüz edemeyiz. Bize tecavüz edilse, nur gösteririz. Vaziyetimiz bir nevi nuranî müdafaadır.” biçiminde belirleyerek, kendisine yapılanların Yaratıcı tarafından karşılıksız bırakılmayacağını da altını çizmiştir.

Bu açıdan, onun bu dünyadaki en büyük eylemi, kendisine zulmedenlere karşı nefretle mukabele etmeyerek, nefretin tuzağına düşmesi ve inkâr ehlinde varlığı anlaşılabilir olmakla birlikte iman ehline yakışmayan nefret-merkezli bir ruh halinden sakınması; inkâr ehlinin dünyasına karışmaması; onların bir şekilde müptela oldukları ve kendisini de içine çekmek istedikleri zulüm, adaletsizlik, şiddet, dayatmacılık gibi dalâlet hallerinden uzak durması; ve bakışlarını ahiret âlemine çevirerek Kur’ân hakikatleri için çaba göstermesidir.

İnkâr Edenlerle Diyalog²⁶²

Doç. Dr. İsa Yüceer²⁶³

İnançlar arasındaki diyalog kapsamlı bir konudur. Beşerin yaşadığı tüm inançları kapsar. Biz burada konunun bir boyutunu ele aldık. Üzerinde durulan şahsiyetin yöntemini göz önünde bulundurduk. Bunu yapılması gereken bir girişim olarak gördük. Burada bir takım önemli hususun tespitinin yapılması gerekli olduğu açıktır. Bu da başta inanmış insanın diyaloglarıyla ilgilidir. Önce kendi nefsiyle diyalogu, sonra da diğer varlıklar ve şahıslarla diyalogu şeklinde ayırmak mümkündür. Kendisi ile uğraşısı sonucunda inanç düzeyini ileri konuma getirecektir. Tabiatla diyalog Bedüzzaman’ın temaları arasındadır.

262 3-5 Ekim 2004, İstanbul 7. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, “İnançlararası Diyalog”.

263 Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Diğer insanlarla diyalogu ise müminlerle ve inkarcılarla olan türleri kapsar. Müminlerle diyalog, onların inanç kalitesini yükseltmeyi hedef alır. Burada esas yoğunlaşılacak husus ise inkar edenlerle olan diyalogdur. Onlara deliller sunarak, inanmalarını sağlama girişimi yapılır. Bunu da tüm varlıklarla diyalog kurarak sağlayabilir.

Varlıkların tamamı ile yapılan söyleşi kişiyi inanmaya çağıran birer delil olarak görülmektedir. Bu yöntem pek çok şahsın planlayıp uyguladığı önemli bir ıslah ve irşat metodudur. İnsan kendisi ve varlıklarla diyaloga geçerek yaratıcının varlığı ve birliği sonucuna varacaktır. Bedüzzaman'ın düşünceleri özgün İslâm düşüncesinin ürünüdür. Bunları genelde insan ve diğer varlıklarla diyalog şeklinde ortaya koymuş, gönül felsefesi yapmıştır.

Said Nursî verdiği eserleriyle insanın kendi varlığına ve çevresine bakarak tevhid inancına ulaşmasının yollarını göstermiş önemli bir şahsiyettir. İnkarcının ikna olması için sunulmuş, akli ikna edici önemli deliller getirmiştir. Bunlar, tevhidi güçlendiren çalışmalar ve ciddiye alınması gereken delillerdir. O diyalogu kendisiyle yapmış, kendine yazmış, kendine hitap etmiş, kendini muhatap almış, kendisi gibi başkaları da yararlanmıştı.

Bu Gerçeklere İhtiyacımız Var²⁶⁴

Collen Keyes²⁶⁵

Dünyada huzurlu bir şekilde yaşamak için bu gerçeklere ihtiyacımız var. Bence dünya ve insanlık iyi bir geleceğe sahip olacak. Ben öyle ümit ediyorum. Amerika'da ve bütün dünyada insanlar kapitalizmin, materyalizmin, militarizmin boyunduruğu altına girmiş durumda. Hayatlarında tek bir şey var: Para. "Daha çok kazan, daha çok tüket!" hayat düsturu hâline gelmiş durumda. Bu ortamda İslâmiyet ve Nur hareketi gibi hareketler insanlığı doğru yola, Allah'ın ve Kur'an'ın yoluna çağırarak mesajlar içeriyor. Bu bana umut veriyor açıkçası. Çünkü güzel bir diyalogdan bahsediliyor. Allah'ın birliği konusuna vurgu yapılır.

264 Mart 2005, Söyleşi, Bizim Aile

265 ABD Tunxis Koleji Dekanı

yor. Gerçekten iyi Hıristiyanlar, ki bunlar çok iyi insanlardır aynı zamanda, Said Nursî'nin ne demek istediğini çok kolay anlıyorlar. İşte bütün bir insanlık bu mesajlar etrafında birleşebilirse insanlığın geleceği kurtulur.

Risale-i Nurun Diyalogda Rolü²⁶⁶

Cacilia Meryem Demir²⁶⁷

Bedüzzaman Said Nursî bize Kur'an'ı bu asır için çözmüş ve bize Risale-i Nur'la Kur'an'ın istikbale doğru çizdiği yolu göstermiştir. Risale-i Nur'la Tek Allah'a inanç, Allah'ın rahmeti, ibadet, haşir ve âhîret, herbir insanın sorumluluğu, doğruluk ve kardeşlik, Hz. Muhammed'in (a.s.v.) sünnetine ittiba, farz ibadetleri yerine getirmek ve büyük günahlardan kaçınmak gibi İslâm'ın gerçek değerleri tekrar hayat bulmuş oldu.

Toplumla diyalogumuzda kendi dinî tanımımızı karşımızdakine anlatabilmek zorundayız, toplumu ve onun sorunlarını nazara almalıyız. Diyalog içinde olduğumuz kardeşlerimizle onların görüşlerindeki, peşin hükümlü, sathî, zahirî ve teferruatlarla şekillenmiş olan İslâm "karikatürünü" düzeltebilmek için, görüşmelerde dinin esasları ve gerçek mahiyeti noktaları üzerinde durulması gerekir. Bundan da en çok kendimiz ders almalıyız.

Ve karşımızdaki de "uhuvveti pekiştirme" anlamında bu karşılıklı fikir alışverişinden etkilendiyse, birçok şeye ulaştık sayılır. *Kendime sık sık soruyorum, Risale-i Nur olmadan diyalogları nasıl başardık, karşımızdakiyle acaba belli bir hedefi olan bir fikir alışverişini en azından yürütebilir miydik? Zira Risale-i Nur, senelerini dinlerinin en ince ayrıntıların öğrenmeye harcamış olan İslâm âlimleri için bile yeni soru tarzıyla değişik bir boyut getirmektedir.*

...

266 24-26 Eylül 1995, İstanbul 3. Uluslararası Bedüzzaman Said Nursî Sempozyumu, "Çağın Düşünürü Bedüzzaman".

267 Psikolog, Doktor.

Diğer inançlara sahip olan insanlarla, kilise temsilcileriyle ve bu diyaloga ilgi duyanlarla ilk mülâkatlarımızda, bu düsturlar tartışmanın konularından biri oluyordu, ve hâlen de olmakta. Şimdi size bu düsturları aktarmak istiyorum: Bedüzzaman Said Nursî'nin İslâm'a, Kur'ân'a imana kapı açan eserleri maalesef henüz herkese ulaşmamıştır. İnsanlar, Bedüzzaman Said Nursî'nin eserlerine kafa yormak için vakit ayıramıyorlar. Zira eserler lisanen ve mânen çok yüksek bir seviyede. Burada tercüme olarak anlamlı ve kısa özetler şeklinde kitaplar basılması gerekmektedir.

...

Risale-i Nur'dan ruhen faydalanan Müslümanların sayıları çoğalmalı ki, mânevî potansiyel ve nüveleri daha hızla çoğalsın ve daha iyi bir gelecek için, içinde buldukları dışlanmış durumdan sıyrılabilirler.

ALTI ÇİZİLİ SATIRLAR

Doğu'yu ve Batı'yı Kendine Hürmetkâr Kılan Dehâ²⁶⁸

Mehmet Kırkinci²⁶⁹

Bir güneş doğdu... Asrı ve gelecek asırları nuruyla ışıklandırıcak bir güneş... Dünyanın çevresini sarmış olan zulüm ve küfürün karını buzunu eriten bir güneş...

Nurs Köyü'nün yalçın, geçit vermez, sert ve yüksek kayaları arasında doğan bu güneş insanların suristana dönmüş kalplerini cennet bahçelerine çevirdi. İlim ve marifette, hikmet ve felsefede, tecdit ve mücahedede, irşat ve ikaz sahasında yeni bir çağır açtı. Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın bitmez tükenmez hazinesinden istihraç (çıkarmada bulunmak) ettiği kudsî hakikatlardan insanların istifadelerine Risal-i Nur gibi bir irfan hazinesi sundu. Bir çağın müessisi (kurucu) oldu.

Davasını yüceliği, hamiyetinin yüksekliği, fikrinin keskinliği, ilminin derinliği, sarsılmaz dayanma gücü, tariflere sığmaz çalışma ve gayreti ile çağa adını naksettirdi. Dost ve düşmanlarına yetkinliğini tasdik ve kabul ettirdi. Ruhundaki ulvi vecd, beyanındaki coşkunluk, fikirlerindeki kutsiyet yeni bir devir doğurdu. Ruhunda yanan meşale, vicdanında doğan ilâhî cezbe (çekim gücü) asrı çalkaladı. Karanlıkta olanları aydınlattı. Selîm kalpleri nurlandırdı. Çağın bilgi ve düşünce kâşifi olarak bütün dünyayı aydınlattı. Nefsî, ruhî, vicdanî, ailevî, içtimaî, si-

268 Fikir Damlaları, Ekev Yayınları, Erzurum, 2000, s.27-29'den kısmen sadeleştirerek.

269 Âlim-Yazar.

yasâ hayatımızı her yönüyle aydınlatacak yüksek esasları, yüksek prensipleri içinde barındıran hakikat manzumesini (dizge) yazdı.

Kur'ân'ın zebercedli, elmaslı, yakutlu sur ve sütunlarından yeni yeni marifet ufuklarını keşfetti. Açtığı bu sınırsız ufuk ve eşi benzeri görülmemiş burçlardan yıldız gibi yüce hakikatlar, delil ve hüccetler doğdu. Bunlardan çıkıp boy veren lemalar, şualar, katre ve reşhalar ile Rabbanî sirlara iştiyak gösteren insanların vicdanlarını ışılandırdı. Sinelerini ısındırdı, simalarını güldürdü.

Barla kürsüsünden, Çam dağının ders seririnden öyle bir saba rüzgarı esti ki, ruhlara ilaç oldu, gönülleri zevk ve sevince boğdu. Bu öylesine aheste, öylesine hoş bir seher yeliydi ki kalplere hidayet ve sevinç, idraklere ilim ve marifet, vicdanlara insaf ve basiret getirdi. Fikirlerle ciyadetler, şetaretler, tazelikler tecelli etmesine vesile oldu. Bu nazenin marifetleri kendne çeken gönüllerden o despot cahilliğin izlerini söküp çıkardı.

Evet o burç ve ufuklardan saflaşmış, hayatla memlu', latif bir rüzgar esti de kişilere gaye ve dava, topluluklara hedef ve aksiyon saçtı. Sanki yeni bir kuvvet üfledi. Dağları ve tepeleri harekete, Anadolu'yu ve anavatani heyecanla vecde getirdi ve hararetle söyledi. Evet O Zat, dünya sarayının Anadolu kürsüsünde Rahmanî ve fikrî bir nutuk okudu. O nutkun aslı ve kökü ne doğuda; ne batıda, ne içeride, ne dışarıdadır. Doğrudan doğruya Kur'ân'a bağlıdır. Bu nutkun sesi Avrupa, Amerika ve Asya'da, hasılı dört kıtayı titreşimlere salıp insanlık semasında cınladı. Nutkun mahyeti ve nutku okuyanın maksadı ise; her zerre ve mürekkebatı bir teyp gibi dile getirerek iki cihanın efendisi Hazreti Muhammed Aleyhisselâtu Vesselâmin davasını ilan ve isbat idi.

Elhasıl, doğuyu ve batıyı kendisine hürmetkâr kılan böyle bir deha, bizler için Rabbanî bir ihsan ve muhteşem bir zafer şimşegidir.

Tek Başına Bir İslâm Kültürü Külliyyatı²⁷⁰

Sezai Karakoç²⁷¹

Risale-i Nur'un son derece etkili bir sesi ve üslûbu vardır. Bir bakıma Risale-i Nur tek başına bir İslâm kültürü külliyyatıdır. Onun Ana-

270 İslam'ın Dirilişi, Diriliş Yayınları, İstanbul 1986 (1. Baskı 1967), s.35, 38.

271 Şair-Yazar.

dolu'da okumamış insandan aydın insana kadar büyük bir kitleyi yeniden İslâm kültürü ve inancıyla eğittiğini, Anadolu'da yeni bir kültür akımı doğurduğunu ve bir kültür savaşına giriştiğini görmemek mümkün değildir.

(Bedüzzaman'ın) en çok üzerinde durduğu ihlas, inançların gönülde derinleşmesi ve samimi inanın doğuşu demektir. Allah'a, Peygamber'e, öteye, kadere ve hesaba, gayb aleminin kudret erleri olan meleklerle yürekten inanmak; işte ihlas budur. *İhlaslı inanış olmadan da, gerçek bir İslâm insanı olmak ve İslâm'ı tekrar insanlık içinde gerçekleştirmek, İslâm uğruna gerekirse can vermek yolu açılmaz. Bu bakımdan, İslâm inancının dirilişi ve bunun belli başlı kadrosu olan nurculuk, İslâm'ın ihlas doktrini ve bunun uygulanması, canlanması mihriveri etrafında döner. Karşı çıkanlardaki aşırı tepki de göstermektedir ki, inanıştaki bu canlanış, problemin **şahdamarına** dokunmaktadır. Başarıyla yürümektedir.*

İslâm Düşüncesinde İçtihat²⁷²

Prof. Dr. Hayreddin Karaman²⁷³

Ben Üstad'ın mübalağasız bütün yazdıklarını okudum. 1950'li yıllarda İmam-Hatip'te başladım okumaya. Ben Elmalılı'yı da okudum, Gazâlî'yi de okudum, Bedüzzaman'ı da okudum. Bunları yan yana okudum; bu bende daha güzel bir ufuk da meydana getirdi.

Sonra olanlar O'nu daha iyi anlamamı sağladı, şunu gördüm; Bedüzzaman merhumdan önce dünyada ve Türkiye'de olup bitenler var ve önemli bir erozyon geçirmiş Türkiye. 1991'de Sovyet Rusya'ya gittim. 70 yıl Komünizmin baskısı altında yaşamış insanlar, bu baskıdan yeni kurtulmuşlardı. Baktım orada namazdan bile bahsetmenin, gusülden bahsetmenin anlamı yok. Yani öncelikler tamamen değişmiş. Orada siz insanlara yararlı olmak istiyorsanız bir kere İs-

272 Kış 2001, Söyleşi, "Dinin Değişmezleri ve Değişenleri Vardır; Değişenler, Allah Teala Böyle Murad Ettiği İçin Değişir, Bizim Canımız İsteddiği İçin Değil", Köprü Dergisi, Sayı: 73.

273 Fıkıh Profesörü.

lâm'ı, İslâm kelimesini anlatacaksınız. Müslümanlık diye bir din olduğunu anlatacaksınız. Adam besmele çekerek rakı içiyor; besmele- nin ne olduğunu, rakının ne olduğunu anlatmayı bile sonraya bırakacaksınız. Şimdi Bedüzzaman merhum okuyor, yazıyor, belli bir bilgi ve şuur derecesine geliyor ve dinine, içinde yaşadığı topluma hizmet aşkıyla yola çıkıyor. Bir öncelik belirliyor. Bu öncelik fıkıh değil, akaid ve İslâm düşüncesidir.

...

Bence Bedüzzaman merhum, mesela kelimada bir içtihat yapmıştır. Amelde içtihadı girmedigine bakmayın, İslâm düşüncesinde yaptığı iş bir içtihatdır. Orada bir yeni yol ve yöntem denemiştir.

Kur'ân-ı Kerim'e çeşitli maksatlarla tefsir yazabilirsiniz. Kur'ân-ı Kerim aslında bir hidayet kitabıdır. Hidayet ise iki cihanda mutlu olabileceğiniz bir hayat yolu demektir. Bir hayat yolu ki, o sizi iki cihan mutluluğuna götürsün. Kur'ân işte bu hayat yolunu öğretmek için gelmiştir. İnanç olarak, düşünce olarak, amel olarak, şuur olarak bu hayat yolunu öğretmeye gelmiştir. Bunun ötesi vasıtaadır. Dağlardan bahsetmiştir, kömürden bahsetmiştir, demirden bahsetmiştir. Enfüsten, afaktan, kainattan, yıldızlardan, güneşten, aydan bahsetmiştir ama bunlar hep vasıtaadır. İnsanın aklını çalıştırmak, tefekkür kapasitesini harekete geçirmek ve buradan Allah'ın varlığına, birliğine, kudretine, ilmine istidlal etmeyi sağlamak için birer araç, birer vasıtaadan ibarettir. *Şimdi, siz ne olursa olsun Kur'ân'da kullanılmış vasıtaları da ve onun amacı olan hidayeti de açıklayayım, her bir şeyi açıklayayım diye yola çıkıyorsanız tefsir yapmak istediğinizde, tam işte Bedüzzaman'ın dediği gibi yapmanız gerekiyor.*

İslâm Medeniyeti'nin Güçlendirilmesi²⁷⁴

Prof. Dr. Süleyman Uludağ²⁷⁵

19. Asrın ikinci yarısından itibaren ulema İslâm'ı yeniden yorumlamaya ihtiyaç duymuştur. Bu dönemde çeşitli İslâm ülkelerinde

274 Kış 2001, Söyleşi, "İslâm'ın Yeniden Yorumlanması Gereği", Köprü Dergisi, sayı:73.

275 Uludağ Üniversitesi, Tasavvuf Tarihi Profesörü.

bu arada Osmanlılarda ve Türkiye’de bir takım yorumcular ortaya çıkmıştır. Bu yorumlara reform demekle bir sakınca yoksa da tecdid, islahat deyimleri tercih edilmelidir. Zira reform kelimesi Türkiye’de dini hareketler bakımından olumsuz çağrışımlara sebep olmaktadır. *Said-i Nursî’nin başlattığı hareket tecdid ve islahat açısından önemlidir. Risale-i Nur’daki yeni yorumlar bu harekete varolma ve varlığını sürdürme imkânını vermiştir.* Said-i Nursî’nin “içtihad kapısı açık ama oradan girmenin önünde engeller var” demesi önemlidir. Bilgili ve ehil âlimler bu engelleri aşabilir. Bu engeller bir çıta gibidir. Bu çıta yüksektir, herkes onu aşamaz, onu aşmak için ciddi çalışmalara ihtiyaç vardır. Said-i Nursî’nin iman, ibadet, ahlak konularına ağırlık vermesi son derece isabetli olmuştur. Sürekli olarak kendini yeni yorumlarla güçlendirmeyen bir medeniyet, bir din, zayıflamaya mahkûmdur.

Zühd, Takva, Tabiat Aşkı, Vakar ve Hüzün²⁷⁶

Doç. Dr. İsmail Kara²⁷⁷

"Bir kamış sepet içinde iki mendil, bir çift çorap, iki don, iki fanila, bir cüppe, kendine mahsus bir entari, bir bez içinde bağlı yedi buçuk lira, bir seccade, bir ibrık, saat, külaha benzer bir takke, abaniye..." Bedüzzaman merhum 1960 yılının sıkıntılı baharında ruhu- nu teslim ettiği zaman dünyalık olarak geriye bıraktığı şeyler işte bu kadardı. Sürgünler ve hapislerin başladığı 1925 yılından vefatına kadar devam eden o çok uzun 35 yılın ayrılmaz vasfı “zühd ve takva”. Onu kafasını çatlatırcasına derinlere doğru seyrettiren bu zühd ve takvaya “tabiat aşkı, vakar” ve “hüzün” eşlik ediyor. *Yaşantısı itibarıyla dünyadan el etek çekmişti fakat dünyanın sorumluluğunu üzerinde, sırtında hissediyordu.* Geride bıraktığı eserlerin geçtiği yerlerde bir rayiha kalıyorsa, büyüleyici bir etki etrafa salıyorsa zühd ve takvaya eşlik eden “sorumluluk duygusu”nun burada çok belirleyici olduğu söylenebilir.

276 24 Eylül 1995, “Üstad’ı Büyük Kılan”, Yeni Şafak.

277 Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Keşfedilmesi Gereken Hazine²⁷⁸

Ali Bulaç²⁷⁹

Bedüzzaman Hazretlerinin düşüncelerinin sistematik bir biçimde külliyat haline getirdiği ve üzerinden çok zaman geçtiği halde, gerek siyasi baskılar, gerekse cemaatlerden kaynaklanan bazı durumlar O'nun doğru anlaşılmasına kısmen engel oldu. *Ama bu gün insanlar Bedüzzaman'a dönüp O'nu yeniden okuyunca gerçekten keşfedilmesi gereken büyük bir hazine olduğunu, müslümanların sahip olduğu bir hazine olduğunu görüyorlar.*

Bedüzzaman bizim tarihimizin en önemli kilometre taşlarından dır. Bugün hakikaten Bedüzzaman'ı atlayıp bir şey söylemek eksik oluyor. Ben bu güne kadar neden Risaleleri yeterince tedkik etmediğimi anladığım için kendimi suçluyorum.

O'nun yaşadığı çağ ve İslâmî ilimlere, tefekkürü olan vukufiyeti, o yüksek muhakeme kabiliyeti gerçekten beni cezbeden ve çarpan bir hadisedir. *Allah rahmet eylesin, ona çok şey borçluyuz.*

Deniz Gibi Bir Adam; Kir Tutmuyor²⁸⁰

Dr. Mustafa Çalık²⁸¹

Bedüzzaman iman konusunda eksik gedik ne varsa hepsine eğilmiştir. Haşirden vahdete, miraca kadar ne varsa hepsiyle uğraşmıştır. Onun derdi iman duvarında tek tuğla boşluğu dahi olmaması içindi. Allah aşkına şüpheli bir imandan kararlı bir aksiyon çıkar mı?

Bedüzzaman müthiş bir zihin, müthiş bir zekâ, müthiş bir hafıza. 80 küsur temel eseri bir okumada ezbere almak ne demek! 12 yaşında başkasının 25 yılda aldığı icazeti almak; anormal geliyor insana böyle şeyler. Fakat bunlarla bir şahsiyet inşa etmiş, bir şahsiyet koymuş ortaya. Vakarıyla, kararlılığıyla, gözü pekliğiyle müthiş bir tip ortaya koy-

278 Nisan-Mayıs 1994, Yeni Dergi, sayı 2, s. 62.

279 Araştırmacı-Yazar.

280 Eylül 1995, Söyleşi, "Deniz Gibi Bir Adam", Zaman.

281 Türkiye Günlüğü Dergisi Editörü.

muş, bir örnek oluşturmuş. Son derece vakur, son derece mahviyetkâr, son derece mütevazı. Fakat öyle bir iman var ki, öyle bir adanmışlık var ki bütün ömrünü, her şeyini adanmış.

Bedüzzaman ile ilgili zerre kadar şüphe, şaibe izhar eden düşman görebilir misiniz? Yok mu düşmanı? Elbette var; ama olmuyor! Deniz gibi bir adam; kir tutmuyor.

Vatanperverlik Destanı Bir Hayat²⁸²

Nevzat Kösoğlu²⁸³

Osmanlı'nın son dönem aydınları daima ilgimi çekmiş, beni heyecanlandırmıştır. O ateş parçası insanların hayatları ile günümüz insanına söyleyecekleri çok şeyler vardı; ama birincisi; inanmışlıkları ve inançları uğruna rahatlarını, hatta hayatlarını pervasızca verebilişleri, yani ülkücülükleri.

...

Çanakkale'den Galiçya'ya, Medine'den Kudüs'e, Sakarya'dan Tanrı Dağları'na kadar her yerde oldular. Yemen'de kırıldılar, Sarıkamış'ta dondular. Irak cephesinde tifodan, tifüsten öldüler ve hep dimdik yürüdüler. Onların bize bıraktıkları Cumhuriyet kadar değerli bu tavır, bu üsluptur. Onlar bir hilal uğruna batan güneşlerdi, bizim dedelerimizdi. Ben onları seviyorum ve Bedüzzaman da onlardan biridir.

...

Said Nursî'nin Nurs köyünde başlayıp, İstanbul'da sona eren birinci dönem hareketli hayatı, bir vatanperverlik destanıdır. Geleneksel medrese odalarından Dersaadet'in siyaset meydanlarına, Batı Trakya Cumhuriyeti'nden, gönüllü birlik komutanlığına ve Rus esaretinden Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye üyeliğine kadar uzayan bu dönemde imanı kavî bir Osmanlı milliyetçisidir.

282 "Bedizzaman Said Nursî, Hayatı ve Eserleri", Ötügen Yayınları, İstanbul, 1999 s. 12.
283 Yazar.

Toplumun Bütün Kesimlerine Hitap²⁸⁴

Ümit Şimşek²⁸⁵

Bedüzzaman "hayata yansıyan bir iman" dersini kağıda dökmeye muvaffak olmuştu. Yazılanlar, başta Allah'ın varlık ve birliği üzere inanç meselelerini açık bir şekilde ele alıyor, müphem kalanı açıklıyor, tereddüt duyulanı kanıtıyor, teorik olanı pratiğe döküyor ve okuyan herkese yaşıtıyordu. Bu kadarıyla Nur Risaleleri'nin eriştiği başarı tarihte herhangi bir akaid eserine nasip olmuş bir başarı değildi. Fakat Nur Risalelerinin bütün bunların ötesinde bir büyük başarısı daha vardı: O, toplumun bütün kesimlerine birden hitap edebiliyordu.

Eğer bir eser kendisine muhatap olarak yüksek bir seviyedeki entelektüel insanları seçmişse, daha aşağı seviyelerdeki kimseler için ilgi çekici olma ve onlar tarafından anlaşılma ihtimali pek yüksek olmayacak demektir. Buna karşılık avam kitlelerini muhatap alan yazıların da yüksek seviyelerdeki insanlar tarafından ciddiye alınma şansı az olur. Böylece bir eser bu iki uçtan birine meylettği ölçüde diğerinden kendisini uzaklaştırmak zorunda kalır. Bütün entelektüel tabakaları birden muhatap almak ve aynı satırlarla aynı ifadelerle aynı açıklamalarla hepsini birden tatmin etmek ise imkansız en yakın olan şeydir. Risalelerin telifinde imkansız olan bu şey çok rahat bir şekilde başarıldığı açıkça görülmektedir.

Evrensel Mesajlar²⁸⁶

Ahmet Şahin²⁸⁷

Risale-i Nur Kur'ân manasını anlatıyor. Yeni tabirle söylemek gerekirse Kur'ân'ın satır aralarında herkesin okuyamadığı, göremediği hakikatları, güzellikleri dile getiriyor. Zaten evrensel insan hakları denilen gerçekler onun içinde var. Çünkü Kur'ân'ın bizzat kendisi evrenseldir. Tabii ki Kur'ân evrensel olunca onun manalarını ortaya koyan ri-

284 Barla Modeli, Morötesi Yayınları, İstanbul 2002, s.28,29

285 Araştırmacı-Yazar.

286 Ocak 2001, Söyleşi: Bölünmeler Bir Zenginlik, Tarih ve Düşünce, sayı: 15, s. 24,25.

287 Emekli Din Görevlisi-Yazar.

saleler de evrensel olacak, evrensel değerleri ihtiva edecek. Dünya insanlığı ondan istifade edecek. Çoğu zaman aklıma şöyle bir misal gelir: Risale-i Nur okunurken aynı mekanda hem müslüman, hem hristiyan hem ateist bulunsa, bunların hepsi birden istifade eder. Hiç biri rahatsız olmaz. İmana bütün insanlığın ihtiyacı var.

Risale-i Nur' un hedefi insandır, insanın yetişmesi ise ancak ilimle, okumakla olur.

Ahlâki Olanın Kavgası²⁸⁸

Sadık Yalsızuçanlar²⁸⁹

Bedüzzaman İslâmî öğretilerin, özüne sadık kalınarak nasıl modern bir dile aktarılabilceğini göstermiştir. Bize unuttuğumuz değerleri göstermiştir. İslâm açısından insan, kainat, zaman, mekan, bilgi, iktisat, kalp, akıl, sanat, teknoloji ve insan-tabiat ilişkisinin yeniden tanımını yapmış ve "pür varoluşu deneme" özgürlüğünü tattırmıştır.

Dünyaya ve çağına kayıtsız kalmayarak fakat temayül ve ihtiyaç dengesini de koruyarak müstakim olanı işaretlemiştir. Toplumun ruhsal bir intihar yaşadığı, ülkemizin bir yangın yerine çevrildiği dönemde tek başına "ahlakî" olanın kavgasını vermiştir.

Risale-i Nur' un araçsal fonksiyonun göz ardı ederek işe koyulanları sezercesine kendi benliğini ve meşrebini asla mutlaklaştırmamıştır. Modernleşme sürecinin tersine çevrilemeyeceğini görmüş lakin bu sürecin çekim kutbunun nasıl alabora edileceğinin örneğini yaşatmıştır. Modernleşme denilen belanın nasıl dışında kalınabileceğini göstermiştir.

Risale-i Nur' un bize hatırlattıkları mahalli birer cemaat değeri olmaktan çok, kozmik varoluşu anlamlandıran evrensel doğrulardır. Bizi hakikate yaklaştıran, onun karşısında alabildiğine saydamlaştıran Bedüzzaman, yenilenme ve yenileme bilincine sahip bir "garip" olarak ışıltı ışıltı yaşıyor zihinlerimizde. O ödevini yerine getirdi ve Hakk' ın huzuruna giderken arkada onurlu bir resim bıraktı.

288 Eylül 1995, Söyleşi: Bir Diriliş Öncüsü, Zaman.

289 Yazar.

Küreselleşmenin Erken Teşhisi²⁹⁰Mustafa Tüncel²⁹¹

Günümüzde insani boyutu temel alan küresel ahlâk normlarının belirlenmesi gerekiyor. Bu yolda çalışmanın gereğine, “Husûmet ve adavetin vakti bitti. İki dünya savaşı husûmetin ne kadar kötü olduğunu gösterdi.” ifadeleriyle 60 yıl evvel dikkat çeken çağdaş İslâm âlimi Bedüzzaman Said Nursî’nin sulh-u umumiye öngören barış merkezli görüşleri küreselleşme sürecinde önümüze yeni ufuklar açıyor.

Bedüzzaman Said Nursî, insanlığın küreselleşme gerçeği ile yüz yüze geleceğini bundan yaklaşık bir asır önce dikkat çekmişti. Muhakemat isimli 1911’de yazdığı eserinde “vesait-i nakliye ve vesait-i muhabere ile ehl-i dünya bir meclisin üyeleri haline geliyor.” diyerek ulaşım ve iletişim araçlarında sağlanan gelişme sayesinde dünyanın küçülmekte olduğunu söylüyordu. Keza Mesnevi-i Nuriye isimli 1920’lerde yazdığı başka bir eserde “medeniyetin dünyayı bir köy haline getirdiği” ifadesiyle günümüzde dünyanın küçülmüşlüğü simgeleyen “global köy” kavramını ilk defa O seslendiriyordu. Bedüzzaman’ı bu görüşleriyle insani boyutlu küreselleşmenin ilk habercisi olarak görmek gerekiyor.

---

290 Ekim-Aralık 2002, Moral Dünyası Dergisi, sayı: 17, s.12.

291 Avukat.

BEDÛZZAMAN SAİD NURSÎ ve ESERİ²⁹²

M. Fethullah Gülen

Bedüzzaman, üzerinde titizlikle durulup düşünülmesi, araştırılıp insanlığa tanıtılması gerekli olan bir simadır. O, İslâm âleminin, inanç, moral ve vicdânî enginliğini hem de en katıksız ve müessir şekilde ortaya koyan çağın bir numaralı insanıdır. Ona, onun düşüncelerine, hissî mülâhazalarla yaklaşmak, onu ve eserini anlamak sayılmaz. Duygusallık, onun her zaman uğrunda yığıtçe tavır ortaya koyduğu ve gürül gürül anlattığı meselelerin ciddiyeti ile telif edilemez. O, bütün ömrünü, kitap ve Sünnet'in gölgesinde, tecrübe ve mantığın kanatları altında, derin bir aşk ve heyecanla beraber, hep bir muhakeme insanı olarak sürdürmüştür. Bedüzzaman'ın, yüksek mefkûresi, yaşadığı çağı düşünüp söylemesi, sadeliği, insânî enginliği, vefâsı, dostlarına bağlılığı, iffeti, tevâzuu, mahviyeti ve istiğnası üzerine şimdiye kadar pek çok şey yazıldı ve söylendi. Aslında, her biri başlı başına birer kitaba mevzu teşkil edecek olan yukarıdaki vasıflar, onun da kitaplarında sıkça üzerinde durduğu konulardır. Ayrıca hâlâ aramızda, hayatta iken onun yakınında bulunma bahtiyarlığına ermiş ve onu, rûhî enginliği, fikrî zenginliği ile tanımış dünya kadar insan var ki, bunlar da canlı birer kitap gibi bu konunun en sadık şahitleri.

Dış görünüş itibarıyla sade ve basit görünen Bedüzzaman, gerek düşünce hayatında, gerek aksiyonunda herkeste bulunmayan engin bir

karakter sergiledi. Onun, insanlık için en hayâtî meselelerde bütün insanlığı kucaklayışı, küfür, zulüm ve dalâlete karşı tiksinti duyusu, her zaman istibdada karşı savaş ilan etmesi, bu uğurda hayatı istihkâr(aşağılama) edercesine vefâsı ve civanmertliği, hatta ölümü gülererek karşılaması, onun için normal davranışlardı.

O engin bir his insanı olmanın yanında, misyonuylâ alâkalı meselelerde, hep Kitap-Sünnet yörüngeli; muhâkeme ve mantuk televvünlü yaşamıştı.

O, davranışları itibariyle, masum bir ikili görünüm sergilerdi. Biri, engin bir vicdan eri, derin bir aşk ve heyecan timsali ve olabildiğince *mert bir insan* görünümü; diğeri de fevkalâde dengeli, çağdaşlarının çok önünde ileri görüşlü, büyük plân ve projeler üretebilen sağlam bir kafa yapısına sahip *mütefekkir* görünümü. Bedüzzaman ve onun davasına bu zaviyeden yaklaşmak, onun, İslâm büyüklerinin bir devamı olarak, içinde bulunduğumuz çağda bizim ifade ettiğimiz manayı anlamamız bakımından çok önemlidir.

Bazı kimseler görmemezlikten gelseler de gerçek şu ki; Bedüzzaman çağdaşlarınca, kendi kuşağının en ciddî düşünürü ve yazarı kabul edilmiş; kitlelere hem bir sözcü hem de önder olabilmiş; ama kat'iyen kendini beğenmemiş, gösterişe girmemiş ve hep âlâyişten uzak kalmaya çalışmıştır. “*Şöhret ayn-ı riyâdır ve kalbi öldüren zehirli bir baldır...*” sözü, onun bu konudaki altın beyanlarından sadece bir tanesi. O, yirminci asırda İslâm dünyasında, şimdilerde dünyanın dört bir yanında, her zaman listenin başında birkaç yazardan biri olarak tanınmış, her kesimce sevilerek okunmuş ve zamanın eskitemediği simâlardan biri olarak tarihe mâlolmuştur.

Bedüzzaman'ın hemen bütün eserleri, içinde doğmuş olduğu çağ zâviyesinden, yorumlanmaya açık bazı meseleleri yorumlama açısından o uğurda harcanmış ciddî bir gayretin sonucudur.

Onun eserlerinde önce Anadolu, sonra da bütün İslâm dünyasının hem âh u efgânı, hem de ümit ve şevk u târâbını duyup dinlemek mümkündür. Gerçi o, doğunun ücrâ bir kasabasında doğmuştur ama, kendini hep bir Anadolulu olarak hissetmiş ve bizim duygularımızı bir İstanbul efendisi gibi soluklamış ve her zaman topyekün bir ülkeyi engin bir şefkat ve dupduru bir samimiyetle kucaklamıştır.

Bedüzzaman, materyalist düşüncenin, fikir hayatını hâkimiyeti altına aldığı, komünizmin en çılgın dönemini yaşadığı, dünyanın en bunalımlı, en karanlık, en sıkıntılı günlerden geçtiği çok talihsiz bir zaman diliminde, imân ve ümit tüten eserleriyle, sarsıntı üstüne sarsıntı yaşayan insanımıza Hızır çeşmesine giden yolları gösterdi ve gezdiği her yerde yağınlar hep “ba'sü ba'del-mevt” üfledi.

Onun, hepimizden ve herkesten evvel görüp sezdiği ve ele alıp çözmeye çalıştığı en büyük problem, *küfür ve ilhad kaynaklı anarşi* problemiydi. O, bütün hayatı boyunca, insanımıza, çağın bu hastalığının mutlaka aşılması lazım geldiğini salıkladı. Ve bu hususta insanüstü bir gayret sarfetti. Böylesine buhranlar içinde kıvranan bir dünya ile karşılaşan Bedüzzaman, kendini bekleyen sorumlulukların farkındaydı... ve Kafdağı'ndan ağır bir yükün altına girerken, fevkalâde mütevâzi, mahviyet içinde ve hacâletle iki büklümdü ama, Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudret ve nâmütenâhî gınâsına karşı da olabildiğince bir güveni vardı.

Bütün insanların, fen ve felsefe âlet edilerek ilhâda sürüklendiği, komünizmle beyinlerin yıkandığı, bu menfî oluşumlara “dur” diyenlerin memleket memleket sürgüne gönderildiği, ülkenin her köşesinde en utandırıcı tehcirlerin yaşandığı ve daha garibi de bütün bunların medeniyet ve çağdaşlaşma hesabına yapıldığı, hatta nihilizmin, asrın en yaygın büyüğü haline getirildiği o kapkara günlerde, Bedüzzaman, hâzık bir hekim edâsıyla hepimizin, içlerimizdeki zindanları, rûhlarımızdaki çeşit çeşit mahkumiyetleri, kendi cinâyetlerimizi ve kendi kendimize esaretlerimizi hatırlattı, rûh dünyalarımızda ve vicdânî hayatlarımızda uyuyan insânî yanlarımızı harekete geçirerek, maaliyata müştak gönüllerimize üst üste nefesler aldırdı, ötelere alakalı derinliklerimizi gözler önüne serdi, tekye, zâviye, mektep ve medresenin bütün vâridâtını birden başımıza boşalttı.

Evet, Bedüzzaman milletin fikrî seviyesizliklerle sürüm sürüm yaşadığı ve içtimâî dertlerin birer buhran halini aldığı, ülkenin hemen her yanında ürperten yüzlerce hadise ile yüz yüze geldiği, her tarafta İslâmî ve millî değerlerin enkaz enkaz üstüne yıkılıp gittiği ifritten bir dönemin, düşünen, çareler arayan, teşhis ve tespitlerde bulunan sonra da bu rahatsızlıklara reçeteler sunan bir hekimi olmuştu.

O, upuzun ve karanlık yılların hazırlanıp sahneye sürdüğü dünya kadar felâket ve şüphe vadilerinde bocaladığını, kurtulmak istedikçe daha derin buhranlara gömüldüğünü gören, hisseden, görüp hissettiklerini vicdanının derinliklerinde duyan bir insan olarak, ilk günden itibaren hep müteheyyiç yaşadı... sürekli düşündü... devlet ve topluma alternatif tedaviler teklif etti... ve bu şanlı fakat talihsiz millete, muhteşem fakat bahtsız ülkelere eski enginlik ve zenginliğini duyurmaya çalıştı.

Bedüzzaman, tâ Devlet-i Âliye döneminden başlayarak ülkenin pek çok yöresini dolaştı; en büyük şehirlerden en ücrâ kasabalara, nüfusu yoğun beldelerden, en tehnâ mıntukalara kadar her yere uğradı... uğradığı her yerde cehâletin hüküm-fermâ olduğunu, yığınların fakr u zarûretle kıvrandığını, insanımızın değişik buudlardaki iftiraklarla birbirini yiyip bitirdiğini gördü... ürperdi... ve yaşadığı çağı çok iyi idrak etmiş bir mütefekkir olarak o günkü perişan yığınlara ilim ruhunu aşılama istedi. Fakr u zarûret ve iktisâdî problemlerimiz üzerinde durdu. İftiraklarımıza çareler aradı; hemen her zaman birlik ve beraberliğimizi solukladı... solukladı ve milletimizi, bu bunalımlı günlerinde bir an bile yalnız bırakmadı. Gezdiği her yerde âvâzı çıktığı kadar bağırıyor ve: *“Bu iç içe dertler eğer şimdi tedâvi edilmmez, yaralarımız, mâhir ve mütehasıs eller tarafından sarılmazsa, hastalıklarımız müzminleşir, yaralarımız da kangren hâlini alır. İlmî, içtimai, idari dertlerimiz mutlaka teşhis edilmeli, maddî-manevî bütün problemlerimiz çözüme alınmalı ki, mevcudiyetimizi kemiren, varlığımızı temelden sarsan ve bi zi her gün daha fecî çukurlara sürükleyen sıkıntılara ma'ruz kalmayalım.”* diyordu.

Bedüzzaman'a göre, bugün olduğu gibi o gün de, bütün fenalıkların membaı *cehâlet, fakr u zarûret ve iftiraktı*. Evet içtimai sıkıntılarımızın en birinci sebebi, millî sefaletlerimizin en önemli sâiki cehalettir. Allah bilmeme, Peygamber tanımama dine karşı lâkayd kalma, maddî-manevî tarihi dinamiklerimizi görmeme manasına gelen cehalet, hiç şüphesiz o gün-bugün başımızın en büyük belasıdır. Ve Bedüzzaman da, bütün hayatını bu öldürücü mikropla savaşa vakfetmiştir. Ona göre kitleler ilimle, irfanla aydınlatılmadıkça, toplum sistemli düşünmeye alıştırılmadıkça ve yanlış sapık düşünce akımlarının önü alınmadıkça milletimiz için kurtuluş ümidi beslemek abestir. Evet, o cehalet yüzün-

den değil midir ki; kâinât Kur'ân'dan, Kur'ân da kâinâttan koparıldı... koparıldı ve biri varlığın srlarını bilmeyen, eşya ve hadiselere kapalı, bağınaz rûhların hayal zindanlarında yetim kaldı; diğeri de herşeyi maddede arayan ve manaya karşı bütün bütün kör, mük'ab cahillerin elinde bir kaos halini aldı. Yine bu cehalet sebebiyle değil midir ki; bu mübarek dünya en münbit ovaları, en feyyaz obaları ve en bereketli ırmaklarına rağmen zarûret ve sefâletlerin pençesinde inim inim inlemekte ve eski kapıkullarına dilencilik etmekte.

Bu korkunç cehâlet ve zarûret yüzünden değil midir ki; ülkenin dört bir yanında, toprağın altında sessiz sessiz yatan onca kıymetli madenlerimiz, haddi-hesabı bilinmeyen yeraltı, yer-üstü zenginliklerimiz başkalarının hazinelerine akarken, biz, perişan, derbeder ve korkunç bir borç şoku altında iki büklümüz. Evet, yıllardan beri milletimizi zebun eden bu bela yüzündendir ki, bîçâre işçi ve köylümüz, sürekli didinip durdukları, yıpranıp ezildikleri halde emeklerinin karşılığını tam olarak elde edememekte, elde ettiklerinin de bereketini bulmamakta, mutlu olamamakta ve taksit taksit kahrolup gitmektedir. Yine bu cehalet ve cehalet kaynaklı tefrika sebebiyledir ki; cihanın dört bir yanında bizimle alakalı bir dünyada “teğallübler, esaretler, tahakkümler, mezelletler, türlü iptilalar, türlü türlü illetler” yaşandığı, hatta kan gövdeyi götürdüğü, ırzlar çiğnenip namuslar payımal olduğu, dünya dengesizlikler ağında bir oraya, bir buraya kayıp durduğu halde, bir türlü tefrikadan sıyrılıp bu fecâyie, bu fezâyie “dur” diyemiyor; İslâm aleminin her gün daha korkunç, daha vahim uçurumlara yuvarlanması karşısında onun sıkıntılarına çare olamıyor, vahdet ruhuyla geirelemiyor ve çağımızla hesaplaşamıyoruz.

Biz milletçe, bu kahredici hastalıklar ağında kıvranırken, Batının sûrî ve maddî terakkîsi karşısında bir kısım kamaşan gözler, bulanık bakışlar ve dönen başlar dimağlarını müsbet fenlerle, gönüllerini dinî hakikatlerle donatıp, maddî-manevî zenginliklere ereceklerine bütün bütün rûhsuz ve köksüz davranarak, millî ve dinî en hayatî dinamiklerimizi görmemezlikten gelerek, kör bir taklit ve şabloncularla, kitleleri millî seciyeden tecrid, tarih şuurundan mahrum, ahlâk ve faziletten de yoksun bıraktılar. Bence, milleti kurtarma mülâhazasıyla sapılan bu ikinci yol ve gerçekleştirilen bu ikinci hareket daha zararlı oldu ve top-

lumun rûhunda onulmaz yaralar açtı. Birinci durum itibariyle insanımız, seneler ve seneler boyu boğucu bir kâbus altında kıvranıp durmasına karşılık, ikinci hâl itibariyle de milli faziletlerimiz, rûhî necâbetimiz, cihanpesendâne aksiyonumuz yıkılıp gitmiştir.

Bedüzzaman, bu her iki cephenin de yanlış muâlecelerine ve bu yanlış mualecelerin meydana getirdiği toplum çapındaki komplikasyonları göğüslemiş, asırlık yaralarımıza neşter vurmuş ve bu cerîhaların sebebiyyet verdiği felaketleri teşrih ve teşhis edip çarelerini göstermek, ülke ve insanımızı yıkılıp gitmekten kurtarmak için tâ bidâyet-i hayatından, Urfa' da Mevlasına kavuşacağı âna kadar, hep yürekten ve samîmi, hep tok sesli ve tok sözlü bir vatan evladı olarak, ülkesine vefa hisleriyle dopdolmuş olarak hep aynı şeyleri söylemiş, aynı ölçüde dertlerimizin üzerine yürümüş ve tedavi adına aynı şeyleri takdim etmiştir. Toplumun kafasına birtakım yeni düşünceleri yerleştirmek ne kadar zor ise, seneler ve seneler boyu, onların dem ve damarlarına işlemiş anlayışları, telakkileri, geçmişten tevarüs edilen -yanlış veya doğru- adet ve an'aneleri söküp atmak da o kadar çetin ve o kadar zordu. Dünden bugüne yığınlar, her zaman -yararlı veya zararlı- bu kabil metrûkâtın te'sirinde kalmış, ferdi ve içtimai hayatlarını böyle bir teessür atmosferi içinde örgülemiş; alışıla gelen şeylere uymayan ve umûmi hissi okşamayan hususlara karşı da nefret duymuş ve onlardan uzak kalmaya çalışmıştır. Bu his, bu duyuş ve kabullenişler bazen yanlış da olabilir. Eğer bu yanlış düşünce ve kanaatler kitleler tarafından hüsn-ü kabul görmüş, yaşana yaşana toplumun her kesimine mâl olmuş, hayatın her yanında dal-budak salarak kökleşmiş, güç kazanmış ise, bütün bu yanlış kanaatlerin yıkılması, toplum çapındaki inhirafların giderilmesi, varsa küflü kanaatlerin temizlenip, düşünce ve vicdanların iyiden iyiye tahliye ve tahliyelerden geçirilmesi lazımdır ki, milletçe geleceğe yürünebilsin.

İşte Bedüzzaman, gençlik günlerinden itibaren hep bu duygu ve bu düşünce içinde oldu. O bu mevzuda, en küçük bir hakikatı dahi gizlemeyi ülkesine ve insanına vefasızlık saydı; milleti felakete sürükleyen yanlış düşünce ve yanlış kararlar karşısında, kollarını makas gibi açtı ve âvâzı çıktığı kadar “burası çıkmaz sokak” diye haykırdı. Onun fitratı yanlış ve dini değerlere ters şeyler karşısında fevkalade müteheyyiş, ufku âlî ve himmeti de olabildiğince “ulülazmâne” idi. Koskoca bir mil-

letin mahv u izmihlâline göz yumup lâkayd kalmak bu aslan yürekli insanın tabiatına zıttı. O, milletçe kusurlarımızı ve felaket sebeplerimizi, hem de en derin en gizli noktalarına kadar açarak, millete kendini sorgulama yanlarını gösterdi.. sık sık ona inkıraz sebeplerini hatırlattı ve kurtuluş reçeteleri sundu... sundu ve en acı hakikatleri hiç tereddüt etmeden haykırdı... yanlış kanaatlerin, küflü düşüncelerin, küfür ve ilhâdın üzerine at sürdü... ve bütün hayatı boyunca, hakikat nurlarının inkişafına mâni bütün engellere karşı sürekli mücadele etti.

Hiç kimsenin dînî hakikatler adına bir şey söylemeye cesaret edemediği en kâbuslu dönemlerde o, uyutulmak istenen yığınlara teyakuzlar çekti... cehalet, fakr u zarûret ve iftiraka karşı savaş ilan etti... toplumu saran çeşit çeşit vehimleri temelinden sarstı... ateizm ve inkâr-ı ulûhiyete karşı bir sath-ı mücadele oluşturduğu gibi, batıl ve hurafeleri de kendi çıkmazları içinde boğdu. Her zaman, şâyân-ı hayret bir medenî cesaretle asırlık dertlerimizi teşrih etti ve tedavî yollarını gösterdi.

Araplar: “En son ilaç dağlamadır” derler. O, bir-iki asırlık riya; gösteriş ve âlâyîş üzerine âdetâ bir kızgın demir bastı; saray ricâlerinden doğudaki aşîret reislerine, meşîhâttan askerî erkâna kadar herkesin rûhunda ma'kes bulacak çok yeni şeyler söyledi... söyledi ve her kesi miyle milletin dikkatini kendi üzerine çekti. O tabiatı icabı hep bu tür lü şeylere karşı olsa da, yapılan şeyin tabiatının gereği böyle olmuştu.

O, hemen her kesime, cihad için kınından sıyrılacak kılıçtan evvel, fikir ve rûhlarımıza vurulan zincirlerin kırılması lazım geldiğini ihtar etti... ve bir “ba'sü ba'del mevt” müjdesiyle, genç nesillere İslâmi düşünceye giden yollar` gösterdi.

O, coğrafi olarak ülkenin bölünmesinden, parçalanmasından, küçülmesinden korkuyor ve titriyordu ama, daha çok bu tür tersliklere sebebiyet verecek olan fikirlerin daralmasından, rûhların sefilleşmesinden, Batı taklitçiliğinden ve şablonculuktan ürperiyordu.

Bedüzzaman, “hep okuma, düşünme, çalışma” diyor ve millet fertlerini müteakabil yalnızlıktan kurtarmak, mükemmel bir toplum ve ma'mur bir millet haline getirmek için durmadan çırpınıyordu. Ülke ve insanımızı böyle bir zirveye taşımak için de sürekli “maarif” diyor, talim ve terbiyeden dem vuruyordu. Her tarafta neşr-i maarif ve her şekilde talim ve terbiye... mescidler, medreseler, kışlalar, sokaklar, park-

lar, hatta hapishaneler bile bu eğitim seferberliğine katılmalıydı O'na göre... Ancak maarif sayesinde, aklî ve mantikî vahdet gerçekleşebilirdi. Önce, dimağ dimağa birleşip bütünleşemeyenler, bir yolda uzun zaman, beraberliklerini sürdüremezler. Evvela vicdanlar birleşmelidir ki, daha sonra gönüller ve eller de birleşebilsin. Böyle bir birleşmenin yolu da, hayatın, dinî disiplinlere göre ele alınmasına, Kitap, Sunnet ve selef-i sâlihînin sâfiyâne içtihadları mahfuz, zamanla mukayyed şeylerin çağın idrâkine göre yorumlanmasına vabestedir.

Evet, insanımız, bu asır ve bu asrın vâridât, mana ve yorumuyla mutlaka tanışmalı, barışmalı ve uzlaşmalıydı. Dünya başını almış bir yerlere giderken kendi dar kabuğumuza çekilip, inzivaya dalmak bizi öldürürdü. Bugünü yaşamak isteyenler mutlaka, hayatın çağlayanlarıyla, kendi irade sa'y ve gayretleri arasındaki ahengi, uyumu ve desteği yakalama mecburiyetindedirler. Aksine, kâinattaki umûmî cereyana karşı direnmeleri mahvolup gitmelerini netice verir.

Eğer Bedüzzaman, soluk soluğa ülkenin dört bir yanına mesajlarını sunduğu zaman, onu anlayacak birkaç yüz aydın, düşüncelerinde ona destek olabilseydi, ihtimal bugün en zengin ülkelerden daha zengin, en medenî milletlerden daha medenî hale gelmiş ve daha sonraları karşımıza çıkan her engeli aşabilecek güce ulaşacak, şimdilerde girilmiş gibi görülen o yola, ta asrın başında girmiş ve bugünkü problemlerin pek çoğuyla karşılaşmamış olacaktık... yine de herşeye rağmen ümitvâruz. Milletimizin, bütün bütün mana köklerinin kurduğunu iddia edenlerin gaflet ve zühûllerine inanırım... gerçi başka milletler gibi biz de düştük; bunu inkâr etmemize imkan yok. Ne var ki; doğrulup kendimize gelemeyeceğimizi de kimse iddia edemez. Şimdilerde, milletçe, eski rahat düşkünlüğü yerinde intibah nurları parıldıyor... harem hisleriyle titrek rûhlarımızda taptaze bir canlılık ve bir dirilme sıcaklığı var... Bu gelişmeleri, masmavi bahar günlerinin takip edeceği kuşkusuz. Ancak, dolaşıp yamaçlarımızda seccade serecek Hızır'lar ve korkmadan enginlere yelken açacak İlyas'lar bekliyoruz. Bu konuda Bedüzzaman önemli bir işaretidir..

“Dehâ için intihap yoktur.” derler; yani dehâ sahibi “şunu yapmayayım” demez; “şunu yapmak yararlı, şu da zararlı” diyerek, birşeyin yapılacağına veya terkedileceğine hüküm vermez. O, İlahi bir mevhi-

be, ledünnî bir sâika ve şâika ile, çevresinin en derin, en şümûllü ve zahîrî, bâtınî, rûhî, içtimâî ihtiyaçlarını kucaklayacak çok üniteli bir güç kaynağı gibi pek çok şeyi omuzlayabilecek kuvvetleri rûhunda toplamış bir fitrat harikasıdır. Bedüzzaman ve onun arkada bıraktığı eserlerini tetkik edenler onda dehânın bütün hususlarının var olduğunu görürler. O, gençlik döneminden, mahkemelerden, çevresine sunduğu ilk dehâ solukları sayılan eserlerinden, zindanlar ve sürgünlerle geçen çileli bir hayat içinde inkişâf edip gelişen olgunluk dönemi kitaplarına kadar hep o seviyeler üstü seviyesini korumuş ve her zaman dâhiyâne konuşmuştur.

Mesnevî onun ilk eserlerindedir. Bu kitapta birer rüşeym, birer katre, birer tomurcuk halinde kendini gösteren onun altın düşüncelerinden her damla, her yaprak, her filiz, ileride birer ırmak olmuş çağlamış, birer gül bahçesi gibi tül lenip çevresine kokular salmış, birer orman gibi mehîp mehîp uğuldamış, dostlarının, mü'minâne, mütefekkirâne, şâirâne hislerini gıdıklamış ve onları coşturmuş; düşmanlarının da rûhlarına korkular ve vevleler salmıştır. İşte onun ilk dönemden itibaren gönül gözlerimize renk renk, çizgi çizgi çalıp geçtiği manalar ve duygularımıza diriliş üfleyip ruhlarımızı coşturduğu nağmelerden bazı soluklar! Deryâdan damla, güneşten zerre, varlıktan sönük bir çizgi, hissedip söyleyememe, duyup değerlendiremememe, dalga kıranlarıma çarpıp kırıldıktan sonraki halleriyle birkaç damla:

Bütün İslâm müfekkiri gibi Bedüzzaman'a göre de, dünyada en büyük hakikat imân ve tevhid hakikatidir. Onun düşünce ikliminde varlık, atomlardan en büyük sistemlere kadar tevhid gerçeğini işleyen bir mekik ve her yanda O' na ait manaları, nakış nakış bir dantelâ gibi ören, örgüleyen bir ibrişim ve bir tığ gibidir. Bu hakikatin İlâhî maksadı kucaklayıcı mahiyette duyulup hissedilmesi ve en küçük teferruatına kadar sezilip marifet hesabına yorumlanması hakikî tevhidin tezahürü, yakîne ulaştıracak tafsile girilemeden icmâlde kalınış da avamca bir vahdet anlayışı... evet *“Arkadaş! Tevhid iki çeşittir: Biri âmice tevhiddir ki; 'Allah'ın şeriki yoktur ve bu kâinât O'nun mülküdür' şeklinde inanılır ve ifade edilir. Bu kısımdaki tevhid erbâbının, fikren gaflet ve dalâlete düşmelerinden korkulmalıdır. kincisi hakikî tevhiddir ki, “Allah birdir... mülk O'nundur, vücut da herşey de” şeklindedir... ve*

böyle iman eden kimseler sarsılmaz bir itikada sahiptirler. Bunlar, her şeyin üzerinde Cenâb-ı Hak'ın sikkesini görür ve her şeyin altında O'nun mührünü okurlar." Bu hususlar, daha sonraları, Yirmi ikinci Söz'ün İkinci Makamı'nda teferruatlandırılmış ve her seviyedeki insana yeterli bir tevhid dersi kalıbına ifrağ edilmiştir.

Bedüzzaman'ın ısrarla üzerinde durduğu konulardan biri de, imanın, varlık ve insan mahiyetinin gerçek buudlarını ortaya koyan bir menşûr olduğu şeklindedir. Ona göre; kâinât iman sayesinde okunan bir kitap, temâşâ edilen bir meşher, insan da bir fihrist bir ilânnâme haline gelmiştir. Evet "İman nûruyla bu âlem terakkî eder ve bir 'hikmet-i samedâniye kitabı' nâmını alır. Bu sayede insan, zelim, fakir ve aciz hayvanlar seviyesinde kalmaktan kurtulur; zaafının kuvvetiyle, aczinin kudretiyle, ubûdiyetinin şevketiyle, kalbinin şualarıyla, aklının haşmet-i imâniyesiyle hilâfet ve hâkimiyetin zirvesine yükselir. Hatta, acz, fakr, ihtiyaç bir manada onun sukûtuna sebep iken, onun suûd ve yükselmesine vesile olurlar." Bu mevzuda yine, inkişâf dönemi itibariyle, Nur Risâleleri'nden, Yirmüçüncü Söz'ün Bir ve İkinci Nokta'larında tafsil edilerek her seviyedeki insanın ses ve soluğu olmuştur.

Yine Bedüzzaman'a göre; iman gerçeğinin birbirinden ayrı gibi görünen bütün meseleleri, farklı zaviyelerden farklı duyulup; farklı hissedilse de, aslında birbiriyle sınıksız irtibatlı ve bir vahidin değişik yüzlerinden ibarettir. Evet, "Arkadaş! Uluhiyet, risâlet, ahiret ve kâinât arasında bir telâzum ve birbirini gerektirme vardır. Bunlardan birinin vücûd ve sübûtu, ötekini de vücûd ve sübûtunu iltizam eder. Birisine iman, ötekisine de imanı icap ettirir." Risale-i Nûr'un gelişme döneminde, Onbirinci Şuâ'nın Dokuzuncu Meselesi, iman rükünleri arasındaki bu telâzumu ifade etmesi bakımından fevkâlade orijinaldir...

Bedüzzaman'ın enfes tesbâtlerinden biri de; kalbî ve rûhî hayata yelken açamamış kimselerin, aklî ve felsefî meselelerle iştigal etmesinin, hem bir hastalık emaresi, hem de hastalık yapan bir virüs olduğu gerçeğidir. "Arkadaş! Kalp ile rûhun hastalığı nisbetinde felsefî ilimlerine meyl ü muhabbet ziyade olur. O hastalık da, ulûm-u akliyyeye tevaggul etmek nisbetindedir. Demek ki, mânevî hastalıklar insanları aklî ilimlere sevk etmekte.. ve akliyat ile iştigal edenler de emrâz-ı kalbiyyeye

müptelâ olmaktadır." Nur külliyyâtından Otuzuncu Söz ve Lemeât enteresan bir üslupla bu muvâzeneleri ortaya koyar...

İşte, Üstad'dan bir orijinal tesbît daha: Sebeplere riâyet bir sorumluluk olsa da, onlara te'sir-i hakiki vermek apaçık bir dalâlet ve inhiraf, onlara riâyet etmenin yanında neticeyi Allah'tan bilmekse bir istikamettir. *"Arkadaş! insan esbâb ve şerâiti kucağına alıp ona yapışır, zillet ve hakarete ma'ruz kalır. Meselâ; kelp, hayvanlar arasında birkaç sıfat-ı hasen ile muttasıftır ve onlarla iştihar etmiştir. Hatta onun sadakat ve vefadârlığı darb-ı mesel olmuştur. O, bu güzel evsâfına binâen insanlar arasında mübarek bir hayvan kabul edilmesi gerekirken maalesef mübârekiyet şöyle dursun 'necisü'l-ayn' addedilmiştir. Tavuk, inek, kedi gibi hayvanlarda ise, insanların onlara ettikleri ihsanlara karşı şükran hisleri olmadığı halde, insanlarca azîz ve mübarek sayılmışlardır. Evet, kelpde hırs marazı fazla olduğundan zâhirî sebeplere öyle bir ihtimam ile yapışır ki, bu onun, Mün'im-i Hakîkî'den bütün bütün gafil olduğunu gösterir. Evet kelp, vasıtayı müessir bilerek, Mün'im-i Hakîkî'ye karşı gafletine ceza olarak 'necis' hükmünü almıştır ki, tâhir olsun. Zira hükümler, hadler günahlara keffâret olmak için vaz' edilmişlerdir... ve kelp insanlar arasında tahkir damgasını gafletine keffâret olarak yemiştir. Öteki hayvanlar ise, vesâiti bilmiyorlar ve esbâba da o kadar kıymet vermiyorlar. Mesela kedi, seni sever, tazarru eder; ihsânını alıncaya kadar... aldıktan sonra, sanki aranızda hiçbir muârefe olmamış gibi bir tavra girer... evet, onun ancak Mün'im-i Hakîkî'ye şükran hissi vardır; çünkü fitratı Sâni'i bilir... ve şuuru olsun olmasın, lisân-ı hâliyle ibadetini eda eder. Evet, kedinin mürmürleri 'Yâ Râhîm! Yâ Râhîm! Yâ Râhîm'dir."* Yirmidördüncü Söz'ün Birinci Dalı bu gerçeği daha değişik bir zaviyeden ele alarak ayrı bir letafetle, duygu ve düşüncelerimize çok enfes mülâhazalar sunar.

Üstad'ın titizlikle üzerinde durduğu konulardan biri de *"sünnet-i seniyye"* yörüngeli yaşamaktır. Bütün ehl-i sünnet ve'l-cemaat ulemâsı gibi o da, ısrarla, Peygamberin yanılmayan, yanılmayan bir rehber, sünnetin de dünya ve ukbâ saadetine ulaştıran biricik yol olduğunu hatırlatır ve bizleri sünnetle bütünleşmeye çağırır. Evet peygamber rehberliğine iktiran etmeyen hayat yolculuğu, daha çok bir girdap etrafında dönmeye benzer ki, zâhiren yüzme ve mesafe alma gibi görünse de,

gerçekte bir ölüm çukuruna doğru kaymaktan başka birşey değildir. *"Arkadaş! Vesvese ve evham zulmetleri içinde yürürken, Resûl-ü Ekrem Sallallâhü aleyhi ve sellem'in sünnetlerini birer yıldız, birer lâmba vazifesi gördüklerini müşâhede ettim. Her sünnet veya her hadd-i şer'î o zulmetli dalâlet yollarında bir güneş gibi parlıyordu. O yollarda insan, zerre kadar o sünnetlerden inhiraf etse, şeytanlara mel'ab, evhama merkeb, ehvâl ve korkulara ma'rez ve dağlar kadar ağır yüklerle matıye olacaktır. Ve kezâ, o sünnetleri semâdan tedelli ve tenezzül eden ip-ler gibi gördüm ki, onlara temessük eden yükselir ve saadetlere nâil olur, muhâlefet edip akla dayananlar ise, uzun kulelerle semâya yükselme hamâkatinde bulunan Firavun gibi bir Firavun olur."* Bu konu da Nur Külliyyâtı'nda sık sık hatırlatılır... ve bilhassa, Onbirinci Lem'a'nın Üçüncü Nüktesi bu mevzua tahsis edilerek, sünnet yolunun Allah yolu olduğu vurgulanır.

Üstad orijinal bir düşüncesini de, *dünya* ile münasebetlerimiz ve dünyaya bakış zâviyemiz açısından ortaya koyar ve dünyanın sevilme-yecek gibi bir nesne olmadığını, aksine onun sevilmesi lazım geldiğini vurgular ve bu sevgiye esas teşkil edecek olan hususları hatırlatır: *"Arkadaş dünyanın üç vechi vardır: Birincisi; ahirete bakar; çünkü onun mezrasıdır. İkincisi; esmâ-i ilâhiyeye bakar; zira onların mektep ve tezgahlarıdır. Üçüncüsü; kasden ve bizzat kendi kendine bakar ki; bu vec-hiyle insanların hevesatına, keyiflerine ve bu fâni hayatın tekâlîfine me-dar olur. Nûr-u imân ile dünyanın ilk iki vechine bakmak, mânevî bir cennet gibidir. Üçüncü vechi ise, onun fenâ yüzüdür ki, ehemmiyetli bir kıymeti yoktur."* Bu mevzu ile alakalı ayrı bir yaklaşım da, birkaç sahife sonra şu ifadelerle bizi selamlar: *"Şu dünya hayatının fâideleri pek çoktur. O fâidelerden hayat sahibine -tasarruf ve hizmeti nisbetin-de- bir hisse ayrıldıktan sonra, bâki kalan gayeler, semereler Fâtur-ı Hakîm'e râcîdir. Evet, insan ve insanın hayatı; esmâ-i ilâhiyenin tecel-liyâtına bir tarla, cennet de rahmet-i ilâhiye envânın cilvelerine birer meşher ve hayat-ı uhreviyenin hakikat ve gayr-i mütenâhi semereleri için bir fidanlıktır. Demek ki insan bir sefine kaptanı gibi, sefinenin pek çok fâidelerinden, onun alâka ve hizmeti nisbetinde kendine veri-lir; bâki kalan kısmı ise Sultan'a âittir."*

Ve Üstad'dan ayrı bir tesbît: İnsanları, olduğundan fazla büyük görüp büyük kabul etmek, hem bir zulüm, hem de putperestlik istikametinde atılmış bir adımdır. Böyle bir ilk adımı atan insan, bazı durumlarda geriye dönemeyebilir de. Evet, *"İnsanların en büyük zulümlerinden biri de, büyük bir cemaatin mesâisine terettüp eden bir hasenâtı netice veren semerâtı, bir şahsa isnad ve ona mâletmektir. Böyle bir zulümde, aynı zamanda bir şirk-i hafî vardır. Çünkü bir cemaatin cüz'î ihtiyariyle kesbettiği mahsulâtı bir şahsa isnad etmek, o şahsın icâd derecesinde, hârikulâde bir kuvvete malik olduğunu iddia etmek gibidir. Eski Yunânîler ve diğer vesenîlerin âliheleri, işte böyle zâlimâne bir tasavvurât-ı şeytâniyenin mahsulüdür."*

Ve farklı bir tesbît daha: Kâfirlerin Müslümanlara düşmanlığı küfürün gereği ve kökü gidip tâ tarih öncesi dönemlere dayanmaktadır. Bu itibarla da onları memnun etmek ve hele onlardan yararlanmak kat'iyen mümkün değildir. Evet, *"Kâfirlerin, Müslümanlara ve ehl-i Kur'ân'a düşman olmaları küfürün iktizâsındandır. Zira küfür, imân zıttır. Maa-hazâ Kur'ân, kafirleri de, onların âbâ u ecdatlarını da idâm-ı ebedî ile mahkum etmiştir. Binaenaleyh, Müslümanlar ile ülfet ve muhabbetleri mümkün olmayan kafirlere muhabbet boşunadır. Evet, onlara olan muhabbet karşılıksızdır ve onlardan meded de beklenmez."*

Sonra değişik bahislerde şu mütâlâalara yer verilir: İman sırlı bir güç kaynağıdır. Bu kaynağı elinde bulunduran dünyaları peyleyebilir... ve imânıyla gerçekleştirdiği intisâbı sayesinde, her şeyi teshir edebilir. Evet, *"Allah'a abd ve hizmetkâr olana her şey hizmetkâr olur. Bu da, her şeyin Allah'ın mülkü ve mâlî olduğunu iz'anla tahakkuk eder. Evet, Kudret, insanı çok dairelerle alâkalı bir vaziyette yaratmıştır... ve en küçük, en hakir bir dairede onun eli yetişebilecek kadar ona bir ihtiyar ve bir iktidar vermiştir. Bu itibarla, ferşten arşa, ezelden ebede kadar pek çok dairelerle alâkalı işlerde insana düşen sadece ve sadece duâdır."* Evet, *"De ki, duânız olmazsa ne chemmiyetiniz var"* meâlindeki ayet-i kerîme, bu hakikati tenvir ve ispata kâfidir. Öyle ise, çocuk, eli yetişemediği bir şeyi peder ve vâlidesinden istediği gibi, kul da, acz u fakriyle Rabbine iltica edip her şeyi O'ndan istemelidir. Yirmiüçüncü Söz'ün Dört ve Beşinci Nokta'ları bu meseleyi daha rengin bir televvünle gözler önüne serer.

Hazret-i Rûh-u Seylidi'l-Enâm, varlığın esası, özü ve mâyesi mesâbesindedir. Kâinâta O'nun nûr-u hakîkatinden hâlî bir nokta yok gibidir. Tıpkı bir ağaç ve bir filizin bünyesinde, çekirdekteki rûh ve manânın bulunması gibi, O da, nûrunun varlığa esas teşkil etmesi açısından Hazreti Evvel ve Âhir'in bir mir'ât-i mücellâsıdır. Evet "*Şu görülen büyük âleme, büyük bir kitap nazariyle bakılacak olursa, Nûr-u Muhammedî sallallahü aleyhi ve sellem o kitabın Kâtibi'nin kaleminin mürekkebidir. Eğer o âlem-i kebir bir şecere tahayyül edilecek olsa, dünya mücessem bir zîhayat farz edilse, o nur onun akli olur... eğer pek güzel, şâşaalı bir cennet bahçesi tahayyül edilse, Nûr-u Muhammedî onun andelîbi olur... şayet pek büyük bir saray farz edilse, Nûr-u Muhammedî, o Sultan-ı Ezel'in, makarr-ı saltanat ve haşmeti ve tecelliyat-ı cemâliyesiyle âsâr-ı san'atını hâvi olan o yüksek saraya nâzi, münâd) ve teşrifatçı olur.*" Otuzbirinci Söz'ün Üçüncü Esas'ı ve Onuncu Söz'ün İkinci Zeyl'i bu enfes mevzuu ayrı bir derinlik ve zenginlikle gönül gözlerimizin önüne serer.

Hazret-i Üstad'a göre *tabiat ve insanın mahiyeti*, hem aldatan birer put, hem de san'atkârlarını ve sonsuz hakîkati gösteren sırlı birer menşurdur. Evet, rûhen hazırlıklı ve bakış zâviyesini yakalayabilmiş kimseler için hem nakış nakış tabiat hem de bir billûr prizma olan insan yanıtmayan birer kitap, talâkatlı birer hatip ve eşyanın perde arkasını aydınlatan birer ışık kaynağıdır. Üstad bu mülâhazasını: "*Benim otuz seneden beri iki tağutla mücadelemlerim var: Biri insan, diğeri de alemdir. Biri ene, diğeri de tabiattır. Birinci tağutu, gayr-i kasdî, gölgevârî bir âyine gibi gördüm. Bu tağutu, kasden ve bizzat ehemmiyet verip nazara alanlar, Nemrud ve Firavun olurlar. İkinci tağut ise, onu İlâhî bir san'ata, gaflet nazariyle bakıldığında tabiat zannedebilir ve maddiyunca adetâ bir ilâh olur. Maahazâ, o tabiat zannedilen şey İlâhî bir san'attır. Cenâb-ı Hakk'a hamd ve şükürler olsun ki, Kur'ân'ın feyzile, mezkûr mücadelemlerim her iki tağutun ölümü ve her iki sanemin kırılmasıyla netice buldu*" sözleriyle bir zafer neşîdesi şeklinde dile getirir ki, Nurlar'ın tekamül dönemi itibariyle Otuzuncu Söz'ün Birinci Maksad'ı ayrı bir enginlik ve zenginlikle yaklaşır bu sırlı mevzua... ve yine, Külliyyat'tan Yirmiüçüncü Lem'a, hem de her seviyedeki insanın anlayabileceği bir dille zîr ü zeber eder tabiatperestlik düşüncesini...

Üstad'ın düşünce dünyasında *günahlar* küfrün keşif kolları gibi resmedilirler. Onların sık sık görüldükleri yerlerde düşünce fiska yelken açar ve iman hep tehlikelerle burun burunadır. Evet, "*Mâsiyetin mahiyetinde, bilhassa devam ederse küfür tohumu saklıdır; zira masiyete devam eden ülfet peyda eder. Sonra da ona aşık ve mübtelâ olur. Nihayet terkine imkân bulamayacak hâle gelir. Derken, o masiyetin ikabı mûcib olmadığını temenniye başlar... ve sonunda gerek ikabı ve gerek dârü'l-ikabı inkâra sebep olur.*" Gelişme dönemi eserlerinden İkinci Lem'a'nın Birinci Nüktesi, günahların küfür yolunda birer ağ durumunda olduklarını ifade bakımından sahasında orijinal bir eserdir.

Kur'ân'la iştigal, bu aydınlık düşüncenin vazgeçilmez bir tutkusudur. İşârâtü'l-İcâz'dan Mesnevî'ye, Mesnevî'den değişik Sözler ve hususiyetle Yirmibeşinci Söz'e uzanan çizgide, o hemen her zaman Kur'ân soluklamış, çok yeni ve orijinal yorumlarla, sık sık onun büyüklü derinliklerini gözler önüne sermiş ve ona susamış gönüllerle, lâhûtun beşer idraki seviyesine tenezzülü ve nâsutun rahmetleşme ufku sayacağımız ledünnî çiy noktasına tereffuunu aksettiren altın düşüncelerle coşturmuştur sinelerimizi:

Kur'ân'ın okunuşunda yüksek bir selâset vardır ki, lisana hiç ağır gelmez. Fevkalade bir selamet vardır ki, lafzen ve ma'nen her türlü hatadan sâlimdir. Âyetler arasında öyle bir tesânüd vardır ki, kârgir binalar gibi birbirine dayanır ve Kur'ânî yapıyı sarsılmaktan vikâye eder. Parçalar arasında öylesine bir tenâsüb, tecâvüb ve teâvün vardır ki, ayetler birbirini destekler, birbirinin vuzuhuna yardım ve istîzâhına cevap verir: Parça parça ve ayrı ayrı zamanlarda nazil olduğu halde, parçalar arasındaki sımsıkı münasebetten ötürü sanki bir defada nazil olmuş gibidir. Ayrı ayrı ve birbirinden farklı suallere cevap olduğu halde, kemâl-i intizamından, tek bir hadise münasebetiyle inmiş ve tek bir suale cevapmış gibi bir vahdet gösterir. "Tenezzülât-ı İlâhiye" tabir edilen, 'muhatapların anlayışlarına göre münasip bir üslûp' üzere nazil olmuştur. Değişik zaman ve mekânlarda yaşayan insanlara tevcih-i kelâm ettiği halde, sühûlet-i beyânından ötürü, bir tek muhataba konuşuyor gibidir. Kur'ân, irşad gayeli olduğu için tekrarları tahkik ve takrir ifade eder. Maahâza, bu tekrarlar zevke kat'îyyen hâlel vermezler; hatta tekerrür ettikçe misk gibi kokar. Kur'ân kalplere kût ve gıda, rûhlara

da saadettir. Gıdanın tekrarı kuvveti artırır... ve tekerriir etmekle daha me'lûf ve me'nû hâle geldiğinden lezzeti daha da artar."

Yirmibeşinci Söz'de harika bir sihre ulaşan bu tahlil buradaki icmalin bir tafsîli, buradaki damlanın deryası ve buradaki fidelerin ormanlığı gibidir.

Ayrıca, Mesnevî'deki bu kısa hatırlatmadan sonra birkaç sahife henüz geçip geçmemiştir ki, yine Kur'ân'a ait çok enfes bir mevzu kapı aralığından bizlere şunları fısıldar geçer: *İ'lem Eyyühel-Azîz! Kur'ân-ı Kerim okunurken onu muhtelif şekillerde dinleyebilirsin: Resûl-ü Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, nübüvvet kürsüsüne çıkıp nev'-i beşere hitaben, Kur'ân'ın ayetlerini tebliğ ederken, O'nun kıraatini kalben ve hayâlen dinlemek için, kulağını o zamana gönderip O'nun fem-i mübarekenden çıkıyor gibi dinleyebilirsin. Veya Cebrâil (as), Hazret-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâm'a tebliğ ederken, her iki Hazret arasındaki tebliğ ve tebellüğ vaziyetini dinler gibi ol! Veya "Kâb-ı Kavseyin" makamında, yetmişbin perde arkasında, Mütেকellim-i Ezelî'nin, Resûl-ü Ekrem aleyhissalâtü vesselâmla olan konuşmasını dinler gibi hayâlî bir vaziyete gir!*

Nurların değişik parçalarında ayrı birer vuzûh ve zenginlikle ele alınan; her biri ayrı bir kitaba mevzu teşkil edecek olan dünya kadar meselenin hem birer meşheri hem de birer fihristi gibidir Mesnevi-i Nûriye.

"Zühre" ünvanıyla ele alınıp, daha sonra olduğu gibi Nur Külliyyâtı'nın içine taşınan notaların her biri ne önemli hakikatleri icmal eder!

"Zerre" takvâ ve amel-i salihin ilk mini meşcereliği gibidir. Orada dünyevî duygularımız sorgulanır, düşüncelerimize bir kere daha tevhid soluklatılır ve îmânın enginlikleri gösterilir.

"Şemme" bir tayf gibi dokunur gönüllere ve gözlerimizin önüne, ayetlerin derinlik ve zenginliğinin şirle kabil-i kıyas olmadığını hatırlatır, geçer, insan uzuvlarının yaratılış gayeleri üzerinde durur... ve gözlerine bir cilâ çalar, basîretin çapağı sayılan ülfeti siler-süpürür, götürür.

"Onuncu Risale" başlığı altında bizi, kaza-kader-atâ yamaçlarında dolaştırır, atlar, gönüllerimize ayetlerin fezlekelerindeki sırları duyurur.

Arkadan hemen bir girizgâh bulur, günümüzün hakîkât yolcusuna, geçmişteki yollardan farklı olarak onu Hakk'a ulaştıracak ayrı bir yol teklif eder. Teklif eder ve dikkatlerimizi acz u fakr ufkuna çevirir. İki adım ötede ayrı bir başlıkla, insanın diğer bütün canlılardan farklı yaratılışına dikkati çeker ve onun, topyekün varlığın fihristi olduğu gerçeğini hatırlatır geçer. Hemen ardından bakarsın, daha sonra Risale-i Nur Külliyyatı'nda defaatle ele alınıp tahlil edilen duâlara döner, duâlara icabetin esrarlı kapılarını aralar ve gönüllerimizde münâcât arzularını coşturur. Bir aralık "tahdis-i nîmet" ve "gurur" mevzuundaki muvâzeneyi hatırlatır...

Sonra yine Dördüncü Reşha başlığı altında Nur Risâleleri'nde mihver mevzuu sayılan Kur'ân'ın temel meseleleri ve makâsıd-ı esâsiyesi üzerinde durur.

"Şûle" başlığı ile ism-i zat olan Lafz-ı Celâli' nin enginliklerinde dolaştırır bizleri ve ayrı bir marifet heyecanıyla hoplatır gönüllerimizi. Hemen dualarla alâkalı bir paragraf daha açar, birer fiilî dua sayılan himmetlerle, şefaatlerle tanıştırır okuyucularını... ve döner toprak unsurunun önemini verir nazara ve arzın alemin kalbi olduğunu hatırlatır. Sonra da bu mülahazaların "Kul Rabbine en çok secdede yakındır" ile pekiştirir ve derinleştirir.

"Nokta" başlığı altında, risalelerinde sık sık üzerinde durduğu Zat-ı Uluhiyet adına üç önemli küllî delile, âlem-i gayb ve şehadetin nokta-i iltisâkı ve berzahı sayılan vicdanı da ilave eder... ve pek çok mütefekkirin fikrî ve rûhân sülûklerinde üzerinde durdukları bir kapıyı da aralamış olur. Evolasyonun imkansızlığını vurgular ve çok erken dönemde, çoklarına kapalı da olsa, mutasyonlarla bir yere varılamayacağını, nevîden nevîye geçilemeyeceğini net bir dille ifade eder. Mutlak, mücmel fakat sağlam bir düşünce ve ifade yapısıyla "hayır" der çıkar işin içinden.